

รายงานโครงการวิจัยร่างสมบูรณ์ (ฉบับแก้ไข)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว
และสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

Developing community potential through the development of tourism
routes and products from community identity in Chanthaburi Province

รหัสโครงการ 209543

โดย

ดร. ศิริวัฒน์ ครองบุญ
พระปลัดเวชยันต์ ฐตสทุโร
นายถาวร โคตรชัย
ดร.พงศวิษญ์ ศรีประวัติ
ผศ.ดร.จำลอง แสนเสนาะ
นายเกียรติพงษ์ จันทร์แก้ว

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี
เดือน ตุลาคม พ.ศ.๒๕๖๘

งบประมาณสนับสนุนมูลฐาน (Fundamental Fund)

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘

จากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCURS 800768010

รายงานโครงการวิจัยร่างสมบูรณ์ (ฉบับแก้ไข)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว
และสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

Developing community potential through the development of tourism
routes and products from community identity in Chanthaburi Province

รหัสโครงการ 209543

โดย

ดร. ศิริวัฒน์ ครองบุญ
พระปลัดเวชยันต์ ฐตสทุโร
นายถาวร โคตรชัย
ดร.พงศวิษญ์ ศรีประวัติ
ผศ.ดร.จำลอง แสนเสนาะ
นายเกียรติพงษ์ จันทร์แก้ว

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี
เดือน ตุลาคม พ.ศ.๒๕๖๘

งบประมาณสนับสนุนมูลฐาน (Fundamental Fund)

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘

จากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCURS 800768010

Complete draft research project report (revised version)

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Developing community potential through the development of tourism
routes and products from community identity in Chanthaburi Province

Project Code 209543

By

Dr.Sirawat Krongbun

Phrapalad Wetchayan Thitasatto (Waeopphet)

Mr.Thaworn Kotchai

Dr.Phongsawit Sriprawat

Asst. Prof. Chamlong Saensanoh

Mr.Kiattipong Chankaew

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Chanthaburi Buddhist College

Month and Year: October, B.E.2568

Fundamental Fund

Fiscal Year B.E2568

From National Science, Research and Innovation (NSRF)

MCURS 800768010

ชื่อรายงานการวิจัย:	การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี
ผู้วิจัย:	ดร. ศิริวัฒน์ ครองบุญ, พระปลัดเวชยันต์ จตสฺสโธ,ดร. นายถาวร โคตรชัย, ดร.พงศวิษญ์ ศรีประวัติ, ผศ.ดร.จำลอง แสนเสนาะ นายเกียรติพงษ์ จันทร์แก้ว
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๘
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ๒) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี ๓) เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ๔) เพื่อประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในหมู่บ้านไร้แผ่นดิน จำนวน ๒๘๖ คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย จากประชากร ๑,๐๐๘ คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth interview) จำนวน ๑๕ รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว และตรวจสอบข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๐ คน วิเคราะห์ข้อมูลจากทั้งสองขั้นตอนโดยการพรรณนาความ

ผลการวิจัย พบว่า

๑. ข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี เรียงตามลำดับ ดังนี้ ๑) การเพิ่มพื้นที่สีเขียวของป่าชายเลนอย่างมีส่วนร่วม ๒) การเสริมสร้างจิตสำนึก ความรู้ ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวชุมชนแก่ทุกภาคส่วนและภาคีเครือข่ายให้ความร่วมมือกันพัฒนา ๓) จัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวในชุมชน ๔) มีสื่อนำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวให้แก่ประชาชน

๒. องค์ประกอบการพัฒนากิจกรรม และการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย ๑) กิจกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชน ๒) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน ๓) มีสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนที่มีคุณภาพ

๓. การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย ๑) การพัฒนาร้านค้า ร้านอาหารให้เพียงพอต่อการ

บริการนักท่องเที่ยว ๒) พัฒนาเส้นทางให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้โดยสะดวก ๓) พัฒนาระบบการจัดการขยะและนำเสียให้เรียบร้อย

๔. การประเมินประสิทธิผลการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการป้องกันผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม มีการติดตามผลการจัดการท่องเที่ยว และประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว รวมถึงการประเมินแผนการพัฒนาพื้นที่ไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพชุมชนของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน คือ “บางชันโมเดล” ประกอบด้วย ๑) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ คือ ล่องแพเปียก พายเรือ และชมเหยี่ยวแดง การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ๒) เส้นทางท่องเที่ยวของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชุมชน เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับสายน้ำ ตามสโลแกนที่ว่า “หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ถิ่นเหยี่ยวแดง แหล่งปลาเสือ เหลือเชื่อทะเลแหวก แมกไม้โกงกาง ฟ้าสาขที่บางชัน” ๓) สินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น ประกอบด้วย กุ้งแห้ง กุ้งต้มหวาน กะปิ หมึกแห้ง ปลาเค็ม น้ำปลา และสินค้าท้องถิ่นที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว ๔) ศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยว โดยเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีความรู้ ๕) ภาควิชาการ มีการเสริมสร้างจิตสำนึกการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

คำสำคัญ : การพัฒนาศักยภาพ, เส้นทางท่องเที่ยว, สินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน

Research Title: Developing community potential through the development of tourism routes and products from community identity in Chanthaburi Province

Researchers: Dr. Sirawat Khrongboon, Phrapalad Wetchayan Thitasatto (Waeopphet), Mr.Thaworn Kotchai, Dr.Phongsawit Sriprawat Asst. Prof. Chamlong Saensanoh, Mr.Kiattipong Chankaew

Division: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chanthaburi Buddhist College

Fiscal Year: 2025 (2568 B.E.)

Research Funding: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the fundamental information and potential of the community via tourism routes and products derived from local identity, and 2) to investigate the components of activity development and community engagement in enhancing tourism. 3) To enhance community capability by creating tourism routes and goods that reflect local character. 4) To evaluate the community's potential via tourism routes and products derived from local identity. inside Chanthaburi Province This research is integrated research. Mixed Methods Comparison between Quantitative and Qualitative Research Quantitative investigation Data were obtained from a sample of 286 individuals in a landless community, representing a simple random sample from a population of 1,008. The statistical data were examined employing metrics such as percentage, mean, standard deviation, and qualitative research methods. Gather data from key informants through in-depth interviews, collecting 15 photographs each individual. Methods for data acquisition include structured, in-depth interviews. Data were gathered via in-person interviews and from 10 participants in a focus group discussion.

The research findings indicated that:

1. Information and fundamental potential of the community via tourism routes and products derived from local identity in Inanthaburi Province. 1) Enhancing the participatory expansion of mangrove forest green areas, 2) Fortifying awareness, knowledge, and comprehension of community tourism among all sectors and network partners to foster collaboration and development. 3) Establish a tourism information center within the neighborhood. Utilize media to disseminate tourism information to the public.

2. The components of activity development and community engagement in enhancing tourism in Chanthaburi Province comprise 1) initiatives that embody the community's identity and

2) involvement in the sustainable development and preservation of tourist sites. 3) The communal identity produces high-quality products.

3. Enhancing community capability by creating tourism routes and goods that reflect local character. In Chanthaburi Province, the focus is on 1) enhancing shops and restaurants to adequately accommodate tourists and 2) improving roadways for convenient access to tourist attractions. 3) Establish a waste management and disposal system.

4. Assessment of the efficacy of community capacity enhancement via the creation of tourism routes and products derived from community identity. inside Chanthaburi Province The respondents expressed satisfaction regarding the mitigation of environmental impacts. A follow-up on the outcomes of tourism management and its advantages includes an assessment of the area development plan to ensure environmental preservation.

The community capacity development model of the Landless Village is the "Bang Chan Model", which comprises 1) distinctive tourism activities, including wet rafting, boating, observing red hawks, and gaining insights into the community's lifestyle, and 2) the tourism route of the Landless Village, recognized as an ecotourism destination for the community. The slogan states: "Landless Village, Red Hawk Land, Tiger Fish Source, Incredible Sea Breaking Sea, Mangrove Trees, Dawn at Bang Chan." 3) Products with regional identity, encompassing dried shrimp, sweet boiling shrimp, shrimp paste, dried squid, salted fish, fish sauce, and local goods for tourists. 4) Tourism Information Center staffed by competent public relations personnel 5) Collaborative partners For the participation of all sectors, there is a heightened awareness of ecotourism.

Keywords : Capacity Development, Tourism Pathways, Community Identity Products

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับร่างสมบูรณ์ เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” นี้ สำเร็จเสร็จสิ้นได้ด้วยความร่วมมือของบุคคลหลายฝ่าย ดังนี้

ขอกราบนมัสการขอขอบคุณ พระครูรังสรรค์วิจิตรคุณ เจ้าอาวาสวัดบางชัน อำเภอลុង จังหวัดจันทบุรี ที่ได้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยว และกราบนมัสการขอขอบคุณ/ขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิจากวิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี ประกอบด้วย พระสมุห์วิระ สุนทโร, ดร. รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์จันทบุรีฝ่ายบริหาร วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี พระมหาวิเศษ กนตธมโม, ดร. ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการเชิงพุทธ ดร.นรา บรรลิตกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการเชิงพุทธ ดร.ปชาบดี แยมสุนทร อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ และดร.นันทนิษฐ์ สมคิด อาจารย์พิเศษ ที่ได้เมตตาตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย ให้ข้อมูลสำคัญทางด้านการวิจัยและให้คำแนะนำในเรื่องวิธีการเขียนรายงานการวิจัย ตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหาสาระ ความครบถ้วนถูกต้องตามหลักวิจัยเป็นอย่างดี

ขอกราบนมัสการขอขอบคุณ พระครูสุจิตตจิตติวัฒน์, ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ได้เมตตาให้คำแนะนำในเรื่องของการวิจัย คอยเสนอแนะแก้ไขงานวิจัย เพื่อให้งานวิจัยออกมามีความสมบูรณ์มากที่สุด ตลอดจนให้ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวกทุกอย่างแก่คณะผู้วิจัย

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มตัวแทนจากชุมชนหมู่บ้านไร้แผ่นดินที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และขอขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์มาร่วมแสดงความคิดเห็นพร้อมข้อเสนอแนะในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และชี้แนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขให้รายงานการวิจัยฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

ขอขอบคุณคณะกรรมการผู้ตรวจงานวิจัยทุกท่านที่ได้เมตตาเสนอแนะปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยให้แก่คณะผู้วิจัย ซึ่งทำให้รายงานการวิจัยออกมามีความสมบูรณ์และสามารถนำผลรายงานการวิจัยไปเผยแพร่สู่สังคม ต่อไป

หวังได้โดยมั่นใจว่า รายงานวิจัยฉบับนี้ จะอำนวยประโยชน์แก่ผู้สนใจใฝ่ศึกษาค้นคว้าได้เป็นอย่างดี และมีการนำเอาผลรายงานการวิจัยไปสู่การปฏิบัติ พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและส่งเสริมสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

ดร.ศิริวัฒน์ ครองบุญ และคณะ

๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ซ
อธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ณ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
๑.๓ คำถามการวิจัย	๖
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๖
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๑๐
๑.๖ ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	๑๑
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพชุมชน	๑๒
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว	๒๔
๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน	๓๑
๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนตามแนว พระพุทธศาสนา	๓๕
๒.๕ บริบทพื้นที่การวิจัย	๔๕
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๙
๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพ	๕๙
๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว และสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน	๖๔
๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย	๗๒

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑	รูปแบบการวิจัย	๗๔
๓.๒	ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๘๒
๓.๓	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๔
๓.๔	การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย	๘๗
๓.๕	การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย	๘๙
๓.๖	การนำเสนอผลการศึกษารวบรวม	๙๒

บทที่ ๔ ผลการวิจัย

๔.๑	การวิจัยปริมาณ (Quantitative Research) เรื่อง การพัฒนาศักยภาพ ชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี	๙๖
๔.๒	การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)	๑๐๖
๔.๓	ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)	๑๕๖
๔.๔	องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๖๒

บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๕.๑	สรุปผลการวิจัย	๑๖๖
๕.๒	อภิปรายผลการวิจัย	๑๗๑
๕.๓	ข้อเสนอแนะ	๑๗๘
๕.๓.๑	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๑๗๘
๕.๓.๒	ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ	๑๗๘
๕.๓.๓	ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	๑๗๙

บรรณานุกรม		๑๘๐
-------------------	--	-----

ภาคผนวก ก.	รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย	๑๙๐
ภาคผนวก ข.	หนังสือสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๙๗
ภาคผนวก ค.	แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม	๒๑๓
ภาคผนวก ง.	รูปภาพสัมภาษณ์	๒๒๗
ภาคผนวก จ.	รูปภาพการสนทนากลุ่มเฉพาะ	๒๔๕
ภาคผนวก ช.	ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย	๒๕๑

ภาคผนวก ซ.	งานวิจัยใช้ประโยชน์	๒๕๕
ภาคผนวก ณ.	สรุปผลผลิต ผลลัพธ์	๒๖๐
ประวัติผู้วิจัย		๒๖๔

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๔.๑.๑	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๖
๔.๑.๒	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมาย แสดงระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี	๙๘
๔.๑.๓	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมาย แสดงระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี	๙๙
๔.๑.๔	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมาย แสดงระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี	๑๐๑
๔.๑.๕	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมาย แสดงระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิผลการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี	๑๐๒
๔.๑.๖	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมาย แสดงระดับความคิดเห็นของการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม	๑๐๓
๔.๑.๗	ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี	๑๐๔

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑	ชาวบ้านหมู่บ้านไร่แผ่นดินประกอบอาชีพประมง ๔๖
๒.๒	แผนที่ท่องเที่ยวบ้านปากน้ำเวฬุ หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ๔๘
๒.๓	โพงพาง การจับปลาที่อาศัยกระแสน้ำ โดยตั้งโพงพางไว้ในจุดน้ำไหล เพื่อให้ น้ำพัดพาสัตว์น้ำเข้ามาในถูงอวน ๔๙
๒.๔	เหยี่ยวแดง นักท่องเที่ยวสามารถชมเหยี่ยวแดงสัตว์ป่าคุ้มครองที่มีมากมาย นับร้อยนับพันตัวมารวมกัน ณ สถานที่ป่าชายเลนที่ถือว่าเป็นความหัตศรรย์ ที่หาดู ได้ยาก ๕๑
๒.๕	ทะเลแหวก เกิดจากการทับถมของเปลือกหอยและทรายบริเวณปากแม่น้ำเวฬุ เมื่อน้ำลดจะปรากฏเป็นเนินทรายยาวประมาณ 700 เมตร สามารถเดินเข้าไป มาได้ ๕๒
๒.๖	ศาลจีนที่ตั้งบริเวณปากคลองบังชันใหญ่ที่มีความเป็นมาคู่กับชุมชน ปากน้ำเวฬุ ของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ๕๓
๒.๗	วัดบางชัน มีชื่อเดิมว่า วัดอรุณสมุทราราม ของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ๕๔
๒.๘	สินค้าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ๕๕
๒.๙	โฮมสเตย์บางส่วนของหมู่บ้านไร่แผ่นดินที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีชุมชน ๕๗
๒.๑๐	กรอบแนวคิดในการวิจัย ๗๓
๔.๑	ข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้า จากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ๑๒๑
๔.๒	องค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการ ท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี ๑๓๖
๔.๓	การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้า จากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ๑๔๙
๔.๔	การประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ๑๕๕
๔.๕	องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย : บางชันโมเดล ๑๖๔

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

งานวิจัยฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิง โดยจะระบุที่ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อ ชื่อคัมภีร์ ตัวอย่าง เช่น ที.สี.(บาลี) ๙/๓/๓๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎก ภาษาบาลี เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๓ หน้า ๓๖, ที.สี.(ไทย) ๙/๑๗๐/๕๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๑๗๐ หน้า ๕๖

การอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ใช้ระบุชื่อคัมภีร์และระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ที.สี. (ไทย) ๙/๑๙๘/๑๖๑ หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรคปาลี (บาลี) เล่มที่ ๙ ข้อ ๑๙๘ หน้า ๑๖๑ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๐๘/๑๓๙. หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิหารค ภาษาไทย เล่มที่ ๑๑ ข้อ ๑๐๘ หน้า ๑๓๙ และ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๒๕-๓๖๓/๒๒๕-๒๘๖.หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิหารค ภาษาไทย เล่มที่ ๑๑ ข้อ ๒๒๕-๓๖๓ หน้า ๒๒๕-๒๘๖ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙.

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิหารค	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.จู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จุฬนิตเทส	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธัมมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาศักยภาพชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะระบบเศรษฐกิจฐานรากส่วนใหญ่อยู่ในระดับชุมชน แต่ในสถานการณ์ที่ผ่านมา การพัฒนาศักยภาพชุมชน ยังไม่ประสบความสำเร็จ เพราะขาดข้อมูล และยังไม่เข้าใจในบริบทของชุมชนอย่างแท้จริง จึงทำให้ไม่สามารถพัฒนาศักยภาพชุมชนให้ตรงตามมุ่งหวังได้ การที่จะพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งได้ ต้องอาศัยการเข้าใจบริบทของชุมชน โดยให้ชุมชนอยู่ได้ด้วยวิถีดั้งเดิม ยุทธศาสตร์ชาติในด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันมีเป้าหมายการพัฒนาที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ บนพื้นฐานแนวคิด ๓ ประการ ได้แก่ ๑) ต่อยอดอดีต โดยมองกลับไปที่รากเหง้าทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย รวมทั้งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศในด้านอื่น ๆ นำมาประยุกต์ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของเศรษฐกิจ และสังคมโลกสมัยใหม่ ๒) ปรับปัจจุบัน เพื่อปูทางสู่อนาคต ผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในมิติต่าง ๆ ทั้งโครงข่ายระบบคมนาคมและขนส่ง โครงสร้างพื้นฐานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และดิจิทัล และการปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการอนาคต และ ๓) สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต ด้วยการเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ พัฒนาคนรุ่นใหม่ รวมถึงปรับปรุงรูปแบบธุรกิจ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ผสมผสานกับยุทธศาสตร์ที่รองรับอนาคต บนพื้นฐานของการต่อยอดอดีตและปรับปัจจุบัน พร้อมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐให้ประเทศไทยสามารถสร้างฐานรายได้และการจ้างงานใหม่ ขยายโอกาสทางการค้าและการลงทุนในเวทีโลก ควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้และการกินดีอยู่ดี รวมถึงการเพิ่มขึ้นของคนชั้นกลางและลดความเหลื่อมล้ำของคนในประเทศ^๑

การพัฒนาศักยภาพชุมชน เป็นการดำเนินกิจกรรมที่คนในชุมชน มีส่วนเกี่ยวข้องและเป็นเจ้าของในการดำเนินกิจกรรม มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มความสามารถ และความพร้อมที่จะกระทำงานให้เกิดผลสำเร็จของชุมชนในด้านการจัดการ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอย่างคุ้มค่า มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยต่าง ๆ มีการเพิ่มศักยภาพในด้านระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุวัฒน์ ชมภูปัญญา และธณัฐา โรจนตระกูล ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่ชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า เศรษฐกิจฐานรากเข้มแข็ง คือ ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นระบบเศรษฐกิจที่เกิดการพัฒนาต่าง ๆ ในพื้นที่ ในมิติสังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน สามารถสร้าง

^๑สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐), ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, กรุงเทพมหานคร: ๒๕๖๒, หน้า ๕.

อาชีพและการกระจายรายได้ สามารถลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในระดับชุมชน นอกจากนี้ เศรษฐกิจฐานรากจะต้องมีแนวทางการพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่นด้วยตนเองเอง จนสามารถพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชนหรือเป็นธุรกิจของชุมชนได้^๒

การพัฒนาศักยภาพชุมชน^๓ คือ การทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงอย่างมีขั้นตอน กระบวนการจากสิ่งที่มีอยู่เดิม โดยมีจุดมุ่งหมายให้เกิดผลดียิ่งขึ้น อาศัยความสามารถหรือคุณสมบัติที่อยู่ภายในสิ่งต่าง ๆ สามารถทำให้พัฒนา หรือทำให้ปรากฏเป็นรูปธรรมในชุมชนโดยเป็นการกระทำจากหมู่คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่อาณาเขตบริเวณเดียวกัน มีการใช้ทรัพยากร และมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีการนำเอาความรู้ ความสามารถ ที่มีอยู่ออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีกระบวนการ โดยเริ่มจากการให้ความสำคัญการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้คนสัมพันธ์กับความรู้ ผ่านขั้นตอนกระบวนการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ อาศัยความรู้ให้คนสัมพันธ์กับทรัพยากร และมีกระบวนการพัฒนาต้นทุนของชุมชนที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ ปฐมวาทิ ทุ่งงาม และเกศราพร พรหมนิมิตกุล กล่าวว่า การที่คนในชุมชนสามารถ มีโอกาสเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจด้านการกำหนดนโยบายพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตน และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการดำเนินงานหรือโครงการต่าง ๆ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมประเมินผลดำเนินงานต่าง ๆ ของชุมชนท้องถิ่น ที่มีลักษณะเป็นกระบวนการของการพัฒนาโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการได้แก่ การร่วมกันกำหนดปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน^๔

การพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่ชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เป็นการมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว และการบริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดความยั่งยืนในรูปแบบการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว สินค้า และการบริการให้ได้มาตรฐาน โดยการเข้ามามีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมถึงคนในชุมชนเป็นสำคัญ เพื่อให้สามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจระดับฐานราก ผ่านกระบวนการการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนให้ชัดเจน เพื่อมุ่งพัฒนาด้านการท่องเที่ยวชุมชนให้ไปในทิศทางใด และสามารถรองรับจำนวนของนักท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน จะทำให้ชุมชนสามารถควบคุมและกำกับดูแลให้ทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว ที่เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวและผู้มา

^๒อนุวัฒน์ ขมภูปัญญา และ ธนัสถา โรจนตระกูล, “การพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่ชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน”, **รายงานการวิจัย**, มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม วารสาร Journal of Modern Learning Development, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๘ ประจำเดือนกันยายน ๒๕๖๕, บทความย่อ.

^๓ลักษมี ทุ่งหว้า, ธราภรณ์ อีราภรณ์, และภาวิน ชินะโชติ, การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการทีมงาน: กรณีศึกษา กลุ่มแม่บ้านชุมชนเปรมฤทัย เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร: **วารสารเกษมบัณฑิต**, ๑๙ (๑), ๒๕๖๑, ๖๓-๗๒.

^๔ปฐมวาทิ ทุ่งงาม และเกศราพร พรหมนิมิตกุล, การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ดำเนินการและขับเคลื่อนโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี : กรณีศึกษาหมู่บ้านตาลเจ็ดยอด ตำบลไร่เก่า อำเภอสามร้อยยุด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, **Proceedings การประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน**, ครั้งที่ ๔ ณ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๖๒, ๗๑-๗๒.

เยือนไม่เสื่อมโทรม รวมถึงต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงยังแหล่งท่องเที่ยวชุมชน^๕

หมู่บ้านไร่แผ่นดิน มีความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีวัฒนธรรมที่สั่งสมกันมายาวนาน แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ชุมชนที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาและวิถีชีวิต ดังนั้นผลิตภัณฑ์ชุมชน สามารถนำมาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนในเชิงพาณิชย์ การค้นหาอัตลักษณ์หรือการสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชน จึงมีความจำเป็นต่อการจำหน่าย และนำไปสู่การสร้างแบรนด์ที่จะสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ด้วยเหตุนี้ การสร้างสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องมีการในตัวผลิตภัณฑ์หรือสินค้า โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์หรือสินค้าชุมชนที่จะต้องหาความแตกต่าง สร้างความน่าสนใจ ก่อให้เกิดความรู้สึกน่าค้นหาแก่ผู้บริโภค สอดคล้องกับแนวความคิดของ กุณฑล ธีรณมย์ ที่กล่าวว่า การสร้างแบรนด์ผ่านอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ชุมชน การจะทำให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนสามารถติดตามได้ใจอยู่ในทุกความคิด ความรู้สึกของผู้บริโภคได้นั้น การมีแบรนด์หรือตราสินค้า นับว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม ยังมีอีกหลายคนที่เข้าใจผิด โดยเข้าใจว่า แบรนด์หมายถึง โลโก้ที่ติดอยู่บนบรรจุภัณฑ์เท่านั้น ทั้งที่ความเป็นจริงแล้ว แบรนด์เป็นมากกว่านั้นหลายร้อยเท่า ทั้งนี้ แบรนด์เป็นผลรวมของทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับสินค้า หรือบริการทั้งที่จับต้องได้หรือจับต้องไม่ได้ รวมถึงสิ่งแวดล้อมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับสินค้าหรือบริการนั้น ๆ

หมู่บ้านไร่แผ่นดินนั้น คำว่า “ไร่แผ่นดิน” มิได้หมายถึง ผู้อพยพที่ไร้สัญชาติ หรือผู้ที่ไม่มีที่อยู่อาศัย แต่เป็นการเรียกเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะการอยู่อาศัยของชุมชน ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตลุ่มน้ำ ที่เป็นส่วนหนึ่งของทะเล มีน้ำล้อมรอบ โดยไม่ได้อยู่บนผืนแผ่นดิน มีพื้นที่อยู่บริเวณริมปากแม่น้ำเวฬุ รวมถึงส่วนที่เชื่อมต่อกับจังหวัดตราด เป็นหมู่บ้านที่มีความเป็นมายาวนานกว่าร้อยปี มีทะเลแหวก เป็นความสร้างสรรค์ของธรรมชาติแห่งเดียวในภาคตะวันออก และมีฝูงเหยี่ยวแดงกลางทะเล จึงควรส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชุมชน ตำบลบางชันนั้น มีเนื้อที่ประมาณ ๖๔.๔ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๔๐,๓๐๕ ไร่ มีลักษณะเป็นเกาะ และป่าชายเลน ที่อยู่ในพื้นที่ป่าสงวน พื้นที่ส่วนใหญ่ติดทะเลอ่าวไทย บริเวณปากอ่าว และส่วนที่อยู่ใกล้ปากแม่น้ำเวฬุ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีลำคลองผ่านหลายสาย ชาวบ้านบางชัน ประกอบอาชีพทางการประมง ในลักษณะประมงพื้นบ้าน เช่น การเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงหอยแครง วางลอบปู แร้วปู เบ็ดราว เบ็ดธง ยกยอ ทอดแห และหลักโพงพาง แม่น้ำเวฬุ เป็นแม่น้ำสายสั้น ๆ มีต้นน้ำมาจากเทือกเขาสระบาป และเขาบรรทัด ปากน้ำเวฬุ^๖ คำว่า เวฬุ ออกเสียงว่า เวณ หรือ เว-ลุ แปลว่า ต้นไผ่ มีลักษณะที่เรียกว่า ชะวากปากทะเล คือ มีแม่น้ำสายเล็กสายน้อย เป็นช่องเว้าแหว่ง คดเคี้ยวไปมาก่อนที่จะออกสู่ปากแม่น้ำ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีการสะสมของตะกอนจำนวนมาก เกิดเป็นป่าชายเลน ที่เป็นแนวกำบังลม และเป็นแหล่งวางไข่ของสัตว์น้ำ โพงพาง หรือหลักเคย เป็นเครื่องมือจับปลาพื้นบ้าน มีลักษณะเป็นอวนที่มีหน้าตา

^๕การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://www.tatreviewmagazine.com/article/cbt-thailand/>, ๒๕๖๑, [๒๓ กันยายน ๒๕๖๓].

^๖กุณฑล ธีรณมย์, แบนด์ต้องค์กร & การประเมินค่า แบนด์ต้องค์กร, พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ไชเบอร์ พรินท์ กรุป, ๒๕๖๐, หน้า ๔.

^๗สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์, หมู่บ้านไร่แผ่นดิน, [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://www.ceediz.com/th/travel/chanthaburi>, [๒๓ กันยายน ๒๕๖๓].

คล้ายถุ้งขนาดใหญ่ ปากอวนกางยึดไว้กับเสา ๒ ต้นที่ปักอยู่ในน้ำ เพื่อชิงให้ปากถุ้งอ้าไว้ตลอด ถุ้งอวน มักจะมีขนาดตาห่างบริเวณปากอวน แล้วจึงค่อย ๆ ถึง จนถึงถึงมากบริเวณก้นถุ้ง ส่วนใหญ่จะทำเป็นถุ้ง ยาว ๑๐-๓๐ เมตร จึงสามารถจับสัตว์น้ำได้หลายขนาด การใช้โพงพาง เป็นการจับปลาที่อาศัย กระแสน้ำ โดยตั้งโพงพางไว้ในจุดน้ำไหล เพื่อให้ น้ำพัดพาสัตว์น้ำเข้ามาในถุ้งอวน ปกติจะทำกันตาม ปากแม่น้ำ เพื่อจับเคยและกุ้ง ปัจจุบันถือว่า เป็นอุปกรณ์ที่ผิดกฎหมาย และห้ามใช้ เพราะโพงพางจับ เอาสัตว์น้ำทุกชนิด และทุกขนาด ซึ่งมีผลให้ทรัพยากรหมดไปอย่างรวดเร็ว เพราะอาจมีตัวอ่อนของ สัตว์น้ำที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ติดมาด้วย เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ของสัตว์น้ำบางชนิด

นอกจากนี้ การวางโพงพางอาจทำให้เกิดขบวนการสัญจร และทำให้เกิดปัญหาขวางทางน้ำ จนเกิดน้ำท่วมได้ ปัจจุบันนี้ การเข้าถึงชุมชนยังต้องใช้การติดต่อทางเรือ เพราะยังไม่มีถนนเชื่อมกับ ชุมชนภายนอกและชุมชนใกล้เคียง การเดินทางจากหมู่บ้านไปยังเมืองทำได้โดยการใช้เรือ แม้แต่ใน สมัยก่อนยังมีประเพณีตักบาตรทางน้ำโดยอาศัยเรือ ปัจจุบันประเพณีตักบาตรทางเรือไม่มีการสืบสار อนุรักษ์ไว้ ซึ่งแต่ละวันมีเรือโดยสารเข้า - ออกวันละ ๑ เที่ยว ให้ชาวบ้านได้ออกไปซื้อของใช้จำเป็น กลับมายังหมู่บ้าน โดยตอนเช้ามีเรือออกจากหมู่บ้าน ๗.๓๐ น. และกลับถึงหมู่บ้านตอนเที่ยงวัน ส่วน ประชากรที่อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ปัจจุบันมี ๕๒๓ หลังคาเรือน มีประชากรอยู่มากกว่า ๑,๐๐๘ คน บางบ้านยังเห็นผู้เฒ่าผู้แก่ ที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่อพยพมา บางบ้านได้ปรับให้เป็นที่พักอาศัยแบบโฮมสเตย์ แปรรูปผลิตผลทางทะเล เช่น ทำกุ้งแห้ง กุ้งต้มหวาน กะปิ หมึกแห้ง ปลาเค็ม ขายสินค้าท้องถิ่น ของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่หมู่บ้าน

การศึกษาฐานข้อมูลและศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี จะทำให้เกิดผลผลิตที่เป็นองค์ความรู้ คือ จะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิต ของชุมชน และศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน กิจกรรมและ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยว และสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี ตลอดจนได้ทราบผลการประเมินประสิทธิผลการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการ พัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี ที่เป็นนวัตกรรม คือ ชุมชนมีขีดสมรรถนะสามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ออกแบบผลิตภัณฑ์ และมีช่องทางทางการตลาดที่ หลากหลาย ทั้งในระบบออนไลน์และออนไลน์ อันเกิดจากกิจกรรมและการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ส่วนประโยชน์เชิงชุมชนและสังคมนั้น จะทำให้หมู่บ้านไร่แผ่นดิน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ๑) มีเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง มีความมั่นคงด้านที่พักและอาหารทะเลแปรรูป และรักษา อัตลักษณ์เกี่ยวกับหมู่บ้านที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะด้าน คือ หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ๒) อนุรักษ์วิถี ชีวิตของเหยี่ยวแดง หิงห้อย ที่อาศัยอยู่บริเวณป่าโกงกางลุ่มน้ำเวฬุ ให้สอดคล้องกับธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม และ ๓) ส่งเสริมการท่องเที่ยวทะเลแหวก ความสร้างสรรค์ของธรรมชาติแห่งเดียวในภาค ตะวันออก จะทำให้เป็นที่รู้จักในระดับประเทศและต่างประเทศ นอกจากนั้น ในเชิงนโยบาย ข้อมูล และแนวทางที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาใช้กำหนดเป็นนโยบายใน การพัฒนาชุมชนต้นแบบ ที่มีการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ อันเกิดจากวิถีชีวิตริมฝั่งทะเลตะวันออกต่อไป

ปัจจุบันชาวบ้านในหมู่บ้านไร่แผ่นดิน บางคนเข้าไปตัดไม้โกงกางไปขาย เพื่อทำถ่าน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังจิตสำนึกของชุมชน ให้เล็งเห็นความสำคัญของป่าไม้ หรือธรรมชาติ

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี

๑.๒.๓ เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๑.๒.๔ เพื่อประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๑.๓ คำถามการวิจัย

๑.๓.๑ ข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ องค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี มีอะไรบ้าง

๑.๓.๓ ศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี เป็นอย่างไร

๑.๓.๔ ผลการประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย ๑) การวิจัยปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามแนวคิดและทฤษฎีของ Everett Rogers^๔ ระบบสังคมจะมีอิทธิพลต่อการแพร่กระจายและการรับนวัตกรรม สามารถนำมาใช้เป็นกรอบการทำวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ๒) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี ๓) เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ๔) เพื่อประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

^๔Everett Roger, ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation Theory), New York: The free press.1995.

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร

คณะผู้วิจัย ได้กำหนดขอบเขตของเนื้อหาและตัวแปรเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชน ผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งการท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์ เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่ประกอบไปด้วยการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงามของวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคม ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจที่สำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวมากขึ้น

๑.๔.๑.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพ การพัฒนาศักยภาพชุมชน เป็นการยกระดับขีดความสามารถ และเสริมศักยภาพในตัวของบุคคลในชุมชนให้สามารถปฏิบัติหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างรอบด้าน เพราะมนุษย์ หากได้รับการพัฒนาจะทำให้เกิดศักยภาพและทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต โดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human capital theory) ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ และทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ (The human relation approach)

๑.๔.๑.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมการเดินทางของมนุษย์ จากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง นับตั้งแต่จุดเริ่มต้นถึงปลายทางต้องประกอบไปด้วยปัจจัยอย่างน้อย ๓ ประการ คือ การเดินทาง การพักค้างแรม และการกินอาหารนอกบ้าน ดังที่องค์การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Union for Official Tourism Organization: IUOTO) ระบุว่า การท่องเที่ยวอาจกำหนดได้โดยเงื่อนไข ๓ ประการ ดังนี้ ๑) เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (Temporary) ๒) เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ (Voluntary) ๓) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้ ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวนั้น คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาในประเด็น ดังต่อไปนี้

- ๑) แนวคิดและทฤษฎีการแพร่กระจายทางนวัตกรรม^๔
- ๒) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว
- ๓) แนวคิดพิชิตใจนักท่องเที่ยว
- ๔) นวัตกรรมการท่องเที่ยววิถีใหม่

๑.๔.๑.๓ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน เป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยในการขับเคลื่อนและยกระดับเศรษฐกิจของท้องถิ่นให้เติบโต โดยจะต้องส่งเสริมและพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์และของที่ระลึก เพื่อการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า และนำไปสู่การตลาดที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ชุมชนที่มี

^๔Everett Roger, ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation Theory), New York: The free press.1995.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, (๒๕๖๑) การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://www.tatreview magazine.com/article/cbt-thailand/>, [๒๓ กันยายน ๒๕๖๑].

ศักยภาพ มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ มีผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น จึงเป็นการยกระดับมาตรฐานสินค้าของชุมชน คณะผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นดังต่อไปนี้

๑) ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

๒) แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน

๑.๔.๑.๔ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนตามแนว

พระพุทธศาสนา พุทธวิธีในการพัฒนาศักยภาพชุมชนนั้นมีหลากหลายวิธี และหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนก็มีหลายหัวข้อด้วยกัน แต่คณะผู้วิจัย จะศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

๑) สื่อของพระพุทธองค์ในการสื่อสาร

๒) หลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ หลักภาวนา ๔ แบ่งผลที่ปรากฏออกเป็น ๔ ด้าน คือ ๑) กายภาวนา ๒) ศีลภาวนา ๓) จิตตภาวนา และ ๔) ปัญญาภาวนา

๓) หลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาศักยภาพตามหลักกฏทันทสูตร เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยเรื่องเศรษฐศาสตร์การเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ

๔) จุดมุ่งหมายการพัฒนาศักยภาพของชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

คณะผู้วิจัย ได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ของการวิจัยต้นแบบ และพื้นที่ที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีความเป็นมายาวนานกว่าร้อยปี อยู่บริเวณที่คลองบางชันใหญ่ ไหลออกไปยังแม่น้ำเวฬุ อยู่ในพื้นที่ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีประชากรทั้งหมด ๑,๐๐๘ คน และได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๘๖ คน เพื่อที่จะศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับ ๑) ทะเลแหวก: พื้นที่ของชุมชนปากน้ำเวฬุ เป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นบริเวณรอยต่อระหว่างสภาพแวดล้อมทางน้ำจืดและสภาพแวดล้อมแบบทะเล เป็นพื้นที่ลักษณะพิเศษที่เรียกว่า “ชะวากทะเล” ๒) เขียวแดงและหิ้งห้อย: ชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน มีสิ่งมีชีวิตที่ใช้วัดความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนนี้ คือ เขียวแดงและหิ้งห้อย โดยหิ้งห้อยมักอาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณน้ำสะอาดและมีระบบนิเวศสมบูรณ์ ถ้าที่อยู่อาศัยเปลี่ยนแปลงจะทำให้หิ้งห้อยปรับตัวไม่ทันและหายไป และเขียวแดงจะบินจากรังออกไปหากินแต่เช้า และกลับรังในช่วง ๔-๕ โมงเย็น จุดที่ชมเขียวแดงเป็นบริเวณที่อยู่ใกล้รั้ว มีลักษณะเหมือนบึงกว้าง เป็นแอ่งน้ำที่ถูกโอบล้อมด้วยป่าโกงกาง และ ๓) สัมมาชีพ: ชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ประกอบอาชีพประมงและตัดไม้โกงกางเพื่อเผาถ่าน เนื่องจากบริเวณปากน้ำเวฬุ ห้อมล้อมไปด้วยน้ำกร่อยและป่าโกงกาง แต่ดินนั้นไม่สามารถเพาะปลูกอะไรได้เพราะเป็นดินป่าชายเลน จะมุ่งส่งเสริมการประกอบอาชีพประมง ด้วยการแปรรูปอาหารทะเล เรือรับจ้าง ร้านขายของชำ ร้านอาหารตามสั่ง ร้านรับซื้ออาหารทะเล แทนการตัดไม้โกงกางเพื่อเผาถ่าน

พื้นที่ที่นำผลการวิจัยไปขยายผล ได้แก่ ชุมชนบ้านเกาะจิก อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี คือ “บ้านเกาะจิก” หมู่บ้านเล็ก ๆ บนเกาะท่ามกลางทะเล ในเขตพื้นที่ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นหมู่บ้านต้นแบบที่สามารถสร้างพลังงานจากทรัพยากรที่มีในชุมชนให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน จะทำให้เกิดผลผลิตที่เป็นองค์ความรู้ คือ จะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนและศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน กิจกรรมและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัย ได้กำหนด ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

๑.๔.๓.๑ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

คณะผู้วิจัย ทำการสำรวจความพึงพอใจของชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและจากสินค้าอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างไว้ ดังนี้

ประชากร ระบบเครือญาติ และชาติพันธุ์ ของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน^{๑๐}

จากข้อมูลของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปี ๒๕๖๖ พบว่า ชุมชนปากน้ำเวฬุ มีจำนวนประชากรทั้งหมด ๑,๐๐๘ คน แบ่งออกเป็นประชากรชาย จำนวน ๕๓๘ คน และประชากรหญิง จำนวน ๔๗๐ คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๕๒๓ ครัวเรือน โดยประชากรมี ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ คนไทยที่อาศัยอยู่ริมฝั่งน้ำกับกลุ่มคนจีนที่อพยพมาจากแดนไกลและมาสืบเชื้อสายกับคนไทย

กลุ่มตัวอย่าง ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๘๖ คน^{๑๑} เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจในลักษณะแบบสอบถามระบบออนไลน์ google form โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการสุ่มแบบแบ่งชั้น กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วน โดยพิจารณาจากจำนวนประชากร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีลักษณะกระจายให้สัมพันธ์กับสัดส่วนของประชากร โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยคณะผู้วิจัย ได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จากสูตรของทาโรยามาเน (Taro Yamane) ซึ่งใช้ระดับความความคลาดเคลื่อนที่ ๐.๐๕ ได้จำนวน ๒๘๖ คน

๑.๔.๓.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

คณะผู้วิจัย ศึกษาการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดบุรีรัมย์ และพัฒนาศักยภาพของชุมชน โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

๑) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม รวมทั้งสิ้น ๑๕ รูป/คน ประกอบด้วย

๑) กลุ่มพระสงฆ์ ได้แก่ พระครูรังสรรค์วิহারคุณ เจ้าอาวาสวัดบางชัน หรือวัดอรัญสมุทธาราม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๑ รูป

๒) กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ นายวิชัย สุวรรณธนะชัย, นางจงกล มากดวง, นายวิชัย สุวรรณธนะชัย, นายนิวัตร พิสมรมย จำนวน ๔ คน

^{๑๐}จำนวนประชากรหมู่บ้านไร่แผ่นดิน, ผู้จัดการออนไลน์, [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://www.mgonline.com/online/section/detail/๙๖๑๐๐๐๐๐๒๖๑๑๒>, [๒๕ กันยายน ๒๕๖๗].

^{๑๑}กลุ่มตัวอย่าง, Herbert Arkin and Raymond R., [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://www.chromeextension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj> [๒๕ กันยายน ๒๕๖๗].

๓) กลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ นางสาวพรสุภาพ อินทิวศ, นายไพศาล จิตตสำอางค จำนวน ๒ คน

๔) กลุ่มตัวแทนจากชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ได้แก่ นายเทียนชัย ทารอาษา, นายอภิสิทธิ์ วงศ์พร้อมเจริญ, พ.จ.อ.วัฒนา ท่างัย, นายอัศรประพจน์ หนองใหญ่, นายประเสริฐ ยะคุณเขต, นางสาวปวีณา เพ็ชรล้วน, นายธนวิทย์ ใจดี, นายปัญญา รัตนะมงคล รวมจำนวน ๘ คน

๒) ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อนำข้อมูลมาจัดทำระบบและพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี ที่ครอบคลุมและเป็นรูปแบบของการพัฒนาศักยภาพของชุมชนที่สมบูรณ์ และเป็นต้นแบบต่อไป แบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม รวมทั้งสิ้น ๑๐ รูป/คน ประกอบด้วย

๑) กลุ่มพระสงฆ์ ได้แก่ พระครูสุจิตกิตติวัฒน์,ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี จำนวน ๑ รูป

๒) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการท่องเที่ยวและสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ได้แก่ นางสาวชลธิศา สนแจ้ง, นายธิตี เอกบุญยืน, นายจักรพงษ์ ชลครานนท์ จำนวน ๓ คน

๓) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านผลิตภัณฑ์และการตลาด ได้แก่ นายวิระ ปรานศิลป์, นายนิวัฒน์ นิยมสุข, นายปรัชญา สุวรรณธชัย จำนวน ๓ คน

๔) ประชาชนท้องถิ่น ได้แก่ นายถาวร อินทิวศ จำนวน ๑ คน

๕) ตัวแทนชุมชนในพื้นที่ ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ได้แก่ นายดำริ มงคลชัย, นายสมศักดิ์ ประทุมวงษ์ จำนวน ๒ คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน ตุลาคม ๒๕๖๗ – กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๘ รวมระยะเวลา ๑๒ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” คณะผู้วิจัย กำหนดความหมายต่าง ๆ ของการใช้คำในการวิจัย ดังนี้

๑.๕.๑ ศักยภาพชุมชน หมายถึง ชุมชนของหมู่บ้านไร่แผ่นดินที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การให้บริการด้านการท่องเที่ยว การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ให้มีความหลากหลายและการส่งเสริมการขาย เพื่อให้สามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจระดับฐานรากผ่านกระบวนการการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน เพื่อมุ่งพัฒนาด้านการท่องเที่ยวชุมชนให้ไปในทิศทางเดียวกัน ตลอดจนมีศักยภาพในด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้าน การเรียนรู้ในการดำเนินธุรกิจชุมชน และมีความสามารถในการจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบครบวงจร

๑.๕.๒ การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว หมายถึง การส่งเสริมเส้นทางการท่องเที่ยว วิถีธรรมชาติและการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจฐานรากจากสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านกิจกรรม

การเรียนรู้ธรรมชาติ กล่าวคือ การเรียนรู้วิถีชีวิตของเหยี่ยวแดงกลางทะเล หิ่งห้อย ทะเลแหวก ซึ่งมีถิ่นอาศัยอยู่บริเวณป่าโกงกาง ลุ่มน้ำเวฬุ ที่ธรรมชาติสร้างสรรค์แห่งเดียวในภาคตะวันออก อันเป็น การพัฒนาศักยภาพ ในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงระบบนิเวศ ของอำเภอ ชลบุรี จังหวัดชลบุรี

๑.๕.๓ สินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน หมายถึง สินค้าผลิตภัณฑ์แปรรูปที่เป็นอัตลักษณ์ ชุมชนของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน อันเกิดจากวิถีชีวิตริมฝั่งทะเล เช่น กุ้งแห้ง กุ้งต้มหวาน กะปิ หมึกแห้ง ปลาเค็ม สินค้าท้องถิ่น อันแสดงให้เห็นถึงวิถีวัฒนธรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญา เรื่องเล่า Story ของ ผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ ตลอดจนของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ที่มีความโดดเด่น อันก่อให้เกิดความรู้สึกรักสนใจ และสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เพราะมีชื่อแบรนด์ที่ใช้ กลยุทธ์และเครื่องมือทางการตลาด โดยที่ชุมชนมีสมรรถนะ สามารถจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์อันเกิดจาก วิถีชีวิตริมฝั่งทะเลตะวันออก ออกแบบผลิตภัณฑ์ และมีช่องทางทางการตลาดที่หลากหลาย ทั้งใน ระบบออนไลน์และออนไลน์ อันเกิดจากกิจกรรมและการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ของ ชุมชน อำเภอชลบุรี จังหวัดชลบุรี

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทำให้ทราบฐานข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยว และสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดชลบุรี

๑.๖.๒ ทำให้องค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดชลบุรี

๑.๖.๓ ทำให้ทราบการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและ สินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดชลบุรี

๑.๖.๔ ทำให้ทราบผลการประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้า จากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดชลบุรี

๑.๖.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยจะสามารถนำไปปรับใช้เพื่อการการพัฒนา ศักยภาพ ชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดชลบุรี และ สังคมไทย ต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” คณะผู้วิจัย ได้มีการศึกษาค้นคว้า เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพชุมชน
- ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว
- ๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน
- ๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา
- ๒.๕ บริบทพื้นที่การวิจัย
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพชุมชน

ศักยภาพขององค์กรเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ในการที่จะไปแข่งขันกับคู่แข่งทางธุรกิจ (Business Rivals) ยิ่งเป็นคู่แข่งที่อยู่ในรูปบริษัทใหญ่ ๆ ที่มีเงินทุนมากกว่ากิจการวิสาหกิจชุมชน (Small and Micro Community Enterprise or SMCE) ยิ่งน่ากลัวมาก เพราะบริษัทเหล่านี้ ทำงานกันเป็นคณะกรรมการ ที่มีกระบวนการตัดสินใจแม่นยำมาก ทำงานกันอย่างมีระบบ มียุทธศาสตร์ที่รองรับแนวความคิดใหม่ ๆ ได้อย่างไม่มีปัญหา ดังนั้น ประเด็นหรือมุมมองในแง่การพัฒนาศักยภาพขององค์กร จึงเป็นเรื่องที่สำคัญในยุคการค้าเสรี (Free Trade) หรือการค้าที่ไร้พรมแดน (Globalizational Trade) ในยุคการสมัยใหม่นี้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) เป็นจุดแข็งที่องค์กรสมัยใหม่ต้องเห็นความสำคัญ และนำมาปฏิบัติได้จริง กับเหตุการณ์การค้าหรือการบริหารธุรกิจจริง การพัฒนาองค์กรภายในเป็นเรื่องที่จะมองข้ามไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นเจ้าของกิจการ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากรมีองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ๓ ด้าน ได้แก่ T (training) การฝึกอบรม, E (education) การศึกษา D (development) การพัฒนานำมาประยุกต์ใช้กับหลักพระพุทธศาสนา คือ หลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งหลักธรรมนี้ก่อให้เกิดศักยภาพของบุคลากร ๓ ด้าน คือทางด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ดังนั้น แนวทางการพัฒนา สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้รับ

แนวทางจากการสังเคราะห์แนวคิด (Synthesis Model) คือ $TED + SSP = KSA^{\circ}$ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชน มุ่งที่จะศึกษาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรที่จะนำศักยภาพความสามารถ ทักษะ และความสามารถที่บุคลากรที่อยู่ออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และทำให้บรรลุเป้าหมายองค์กรอย่างเกิดผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติงานให้มากที่สุด ซึ่งคณะผู้วิจัย จะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร ดังนี้

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพในองค์กร ได้ให้ความสำคัญไปที่การสร้างกระบวนการเปลี่ยนแปลง และการนำศักยภาพที่มีออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรนั้น ๆ ได้อย่างเต็มที่ เพราะการพัฒนาบุคลากรที่เป็นทรัพยากรที่สำคัญเหนือทรัพยากรธรรมชาติ และมีพลังงานในการขับเคลื่อนความเจริญก้าวหน้าให้ดำเนินต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง ดังนั้น การพัฒนาข้าราชการต้องเป็นระบบและกระทำอย่างต่อเนื่อง และต้องทำงานอย่างเข้มแข็ง ยึดมั่นในคุณธรรมสุจริตเป็นที่ตั้ง ทำงานเพื่อพัฒนาประเทศเพื่อประชาชนด้วยความรับผิดชอบ และต้องกล้าที่จะยืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม พยายามพัฒนาตนเองด้วยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อปรับตนเองไปสู่ความเป็นเลิศ^๒

การพัฒนาศักยภาพเพื่อการเปลี่ยนแปลงองค์กร สามารถเกิดขึ้นได้ในหลายระดับ คือ ในระดับบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร โดยอาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงองค์กรทั้งหมดหรือบางส่วนขององค์กร ซึ่งรวมถึงการออกแบบโครงสร้างองค์กรใหม่ การติดตั้งระบบสารสนเทศใหม่ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรทำให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงใน ๒ ลักษณะที่สำคัญ คือ

๑) การเปลี่ยนแปลงในด้านหนึ่ง อาจส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นด้วยก็ได้ เช่น การเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ขององค์กร อาจทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรไปด้วย

๒) การเปลี่ยนแปลงในวัตถุประสงค์ โครงสร้าง กลยุทธ์ การออกแบบงาน เทคโนโลยี กระบวนการทำงาน และวัฒนธรรม จะทำให้องค์กรต้องให้ความสำคัญกับคนมากขึ้นโดยจะต้องมีการพัฒนาทักษะ ทักษะคติที่จำเป็นก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจึงจะทำให้การเปลี่ยนแปลงบรรลุผลลักษณะที่เกิดขึ้นดังกล่าว ส่งผลทำให้สังคมที่มีความรู้จะกลายมาเป็นทรัพยากรที่มีค่าของการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อการแข่งขัน และเสริมสร้างความเข้มแข็งจะเป็นฐาน ที่สำคัญอย่างยิ่งของกระบวนการพัฒนาประเทศ ลักษณะที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ที่สำคัญมี ๔ มิติ^๓ ดังนี้

๑) นวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงความรู้

๒) บุคคลมีความสำคัญต่อการสร้างการกระจาย และการนำความรู้ไปใช้

^๑พระครูปลัดวิฐฐฐานันท์ อคฺคปญฺโญ, “การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเทศบาลเมืองดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตามแนวพระพุทธศาสนา”, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (๒๐๒๑): วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๔).

^๒เตชิต บรรจงอักษร, การฝึกกองทัพบกในปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๔๘, (กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๗.

^๓พรธิดา วิเชียรปัญญา, การจัดการความรู้พื้นฐานและการประยุกต์ใช้, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมกมลการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒.

๓) เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคม ที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญสำหรับการประมวลผล การเก็บรักษา การถ่ายโอน และการสื่อสารข้อมูลทั้งในรูปของข้อความเสียงและภาพ

๔) สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ อันได้แก่ นโยบายทางกฎหมาย และเศรษฐกิจของรัฐบาล กลไกสำคัญของกระบวนการพัฒนาการพัฒนาคน หรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จะต้องได้รับการเอาใจใส่โดยองค์การที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน ต้องมีการพัฒนาให้มีคุณภาพ มีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญเพื่อพัฒนาองค์การให้ยั่งยืนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ด้วยเหตุนี้ องค์การทุกองค์การจึงควรมุ่งให้ความสำคัญกับตัวคน ในกระบวนการบริหารงาน เพราะคนเป็นหัวใจของการทำงานทุกระบบ และมีผลจะช่วยให้งานนั้นสำเร็จหรือล้มเหลวได้ ประเทศพัฒนาต่าง ๆ ในโลก จึงให้ความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพราะเชื่อว่า หากทรัพยากรมนุษย์มีคุณภาพ ก่อให้เกิดทุนมนุษย์ที่มีศักยภาพ และจะคิดทำการสิ่งใดยังมีโอกาสพบกับความสำเร็จ^๔ การพัฒนาบุคลากรแบ่งออกเป็น ๕ ลักษณะ^๕ ได้แก่ ๑) สาธารณะสุข สาธารณูปโภคและบริการ ๒) การฝึกอบรม ๓) การศึกษาในระบบ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และที่สูงกว่า ๔) การศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากที่ได้รับจากสถานที่ทำงาน และ ๕) การโยกย้ายของบุคคลหรือครอบครัวเพื่อแสวงหาโอกาสในการทำงาน ดังนั้น มนุษย์จึงเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาและบ่มเพาะได้ สามารถพัฒนาให้เกิดศักยภาพภายในที่นำเอาทักษะ ค่านิยม วัฒนธรรมมา กำหนดเป็นแนวที่ผู้บริหารควรปฏิบัติไว้ ดังนี้ คือ ๑) มีการบริหารจัดการที่เน้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อเนื่อง การฝึกอบรมให้กับพนักงาน ๒) การวัดผลสำเร็จของ การบริหารจัดการคน ๓) การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ๔) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการทำงานในอนาคต และ ๕) สร้างสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมต่อการพัฒนา^๖

นอกจากนี้ การพัฒนาบุคลากรที่สามารถรองรับกระบวนการพัฒนาอย่างเต็มรูปแบบ เช่น วิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนาบุคลากร กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาบุคลากร คัดเลือก และออกแบบโครงการสร้างเกณฑ์สำหรับการประเมินผลดำเนินการพัฒนาบุคลากร และประเมินผลการพัฒนาบุคลากร เป็นต้น นอกจากนี้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ระบุหลักการที่สำคัญอย่างมากว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือการพัฒนาบุคลากร จะเป็นการเพิ่มขีดความสามารถให้มนุษย์ให้รู้จักคุณค่าของความเป็นคนและคุณค่าที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์โดยการพัฒนาไปที่กาย ซึ่งเป็นรักษาความสงบจากภายนอก การพัฒนาไปที่ศีลธรรม เป็นการรักษาสัมพันธภาพจากบุคคลรอบข้าง ที่มนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้องในลักษณะต่าง ๆ จนสามารถสร้างสันติภาพร่วมกันให้เกิดในสังคม การพัฒนาไปที่จิตใจ ซึ่งเป็นการมุ่งไปที่ศักยภาพภายในให้มีความสงบ เกิดพลังแห่งความตั้งมั่น

^๔สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, การพัฒนาองค์กรและบุคลากรแนวคิดใหม่ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : ๒๑ เซ็นจูรี, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^๕Schultz, T. W., “Investment in Human Capital”, The Role of Education and of Research, Vol.51 (New York : The Free Press, 1971) : p. 36.

^๖Leslie A.Weatherly, “Human Capital-The Illusive Asset, Measuring and Managing Human Capital : A Strategic Imperative for HR”, SHRM Research Quarterly, (2003) : pp.1-7.

ในคุณงามความดี และการพัฒนาไปที่สติปัญญา ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาชีวิตและการใช้ความรู้ในการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา

นักวิชาการหลายท่านในประเทศไทย ได้ให้คำจำกัดความของศักยภาพไว้หลายคำและมีคำที่เรียกแตกต่างกันออกไป บางท่านเรียกว่า “ขีดความสามารถ” บางท่านเรียกว่า “สมรรถนะ” ถึงแม้ว่า จะเรียกแตกต่างกันออกไป แต่ก็ล้วนแล้วแต่มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Competency” ทั้งสิ้น^๗ ความหมาย Competency หมายถึง ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และคุณลักษณะส่วนบุคคล (personal characteristic or attributes) ที่ทำให้บุคคลผู้นั้น ทำงานในความรับผิดชอบของตนได้ดีกว่าผู้อื่น^๘ หรืออาจกล่าวได้ว่า Competency คือ คุณลักษณะทั้งในด้านทักษะ ความรู้ และพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งจำเป็นต่อการปฏิบัติงานในตำแหน่งหนึ่ง ๆ ให้ประสบความสำเร็จสรุปแล้ว ศักยภาพ คือ ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่จำเป็นต่อการทำงานของบุคคล ให้ประสบความสำเร็จสูง กว่ามาตรฐานทั่วไป^๙

David C.McClelland เจ้าของแนวคิดทางการบริหารศักยภาพ (competency) ได้ให้ความหมายและองค์ประกอบศักยภาพ (competency) ไว้ว่า ศักยภาพ^{๑๐} คือ บุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในปัจเจกบุคคล ซึ่งสามารถผลักดันให้ปัจเจกบุคคลนั้น สร้างผลการปฏิบัติงานที่ดี หรือตามเกณฑ์ที่กำหนดในงานที่ตนรับผิดชอบ ดังนั้น ศักยภาพ คือ กลุ่มของความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ (attributes) ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งมีผลกระทบต่องานหลักของตำแหน่งงานหนึ่ง ๆ โดยกลุ่มความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะดังกล่าว สัมพันธ์กับผลงานของตำแหน่งงานนั้น ๆ และสามารถวัดผลเทียบกับมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับ และเป็นสิ่งที่สามารถเสริมสร้างขึ้นได้ โดยผ่านการฝึกอบรมและการพัฒนา^{๑๑}

ศักยภาพ คือ คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม เป็นกลุ่มพฤติกรรมที่องค์กรต้องการจากข้าราชการ เพราะเชื่อว่า หากข้าราชการ มีพฤติกรรมการทำงานในแบบที่องค์กรกำหนดแล้ว จะส่งผลให้ข้าราชการผู้นั้น มีผลการปฏิบัติงานดี และส่งผลให้องค์กรบรรลุเป้าประสงค์ที่ต้องการไว้ ตัวอย่างเช่น การกำหนดสมรรถนะการบริการที่ดี เพราะหน้าที่หลักของข้าราชการ คือ การให้บริการแก่ประชาชน ทำให้หน่วยงานของรัฐบรรลุวัตถุประสงค์ คือ การทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน องค์ประกอบในการพัฒนาบุคลากร ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบหลัก ได้แก่

๑) กลุ่มความรู้ (knowledge) คือ ความสามารถอธิบาย เรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างถูกต้อง และชัดเจน แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ รู้ความหมาย รู้ขั้นตอน รู้ประยุกต์ใช้

^๗สุกัญญา รัตมีธรรมโชติ, แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency Based Learning, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศิริวัฒนา อินเทอร์เน็ต จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๘), หน้า ๑๓.

^๘เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.

^๙ชัยญาณัญญ์ จินณณัฐชา, การพัฒนาบุคลากรโดยใช้แนวทางสมรรถนะ, วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร ปีการศึกษา, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑.

^{๑๐}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔-๑๕.

^{๑๑}สุกัญญา รัตมีธรรมโชติ, “Competency : เครื่องมือการบริหารที่ปฏิเสธไม่ได้,” Productivity, ๙ (๕๓) (พ.ย. - ธ.ค.), ๒๕๔๗, หน้า ๔๘.

๒) กลุ่มทักษะ (skill) คือ ความสามารถในการลงมือทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เกิดผลผลิต ผลลัพธ์อื่น พึงประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การวัดทักษะมี ๓ ระดับ คือ ระดับความซับซ้อนในการปฏิบัติ ระดับความหลากหลาย ระดับความสม่ำเสมอ

๓) กลุ่มพฤติกรรมหรืออุปนิสัยในการทำงาน (attribute) คือ รูปแบบการแสดงออกหรือพฤติกรรมของบุคคลที่สอดคล้องกับงานที่ปฏิบัติอยู่ ซึ่งการแสดงออกอันพึงประสงค์ได้นั้นขึ้นกับปัจจัย ๓ ประการ คือ ค่านิยม แนวโน้มการแสดงออก และแรงจูงใจ ซึ่งส่งผลให้องค์กรมีความได้เปรียบคู่แข่ง เช่น ความกระตือรือร้น ความอดทน และขยันขันแข็งในการทำงาน ค่านิยมในการยอมรับฟังความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์เพื่อการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ และการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น^{๑๒} ซึ่งได้วิเคราะห์สาเหตุความล้มเหลวพื้นฐานสำคัญ ๕ ประการ ในอดีตที่ผ่านมา และสาเหตุนั้นมาเป็นบทเรียน เพื่อนำมาสู่การแก้ปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นอีก โดยสาเหตุอดีตที่ผ่านมามีอยู่ ๕ สาเหตุที่สำคัญ แบ่งเป็นขั้นตอนเรียงตามลำดับ คือ

ขั้นที่ ๑ การกำหนดนิยาม (define) สาเหตุจากการกำหนดปัญหา หรือประเด็นที่จะพัฒนาร่วมกันไม่ชัดเจน หรือไม่ตรงกัน เป็นเหตุทำให้สมาชิกในทีมทำงานไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ให้แก้ไขโดยกำหนดนิยาม ปัญหาหรือหัวข้อพัฒนาให้ชัดเจน เพื่อให้เข้าใจตรงกัน

ขั้นที่ ๒ การกำหนดวิธีวัด (measure) สาเหตุเกิดจากวัดผลการดำเนินงานไม่ได้ จึงยากต่อการสรุปผล ให้แก้ไขโดยกำหนดตัวชี้วัดและวิธีวัดให้ชัด ทั้งนี้ เพื่อสามารถพิสูจน์ผลการดำเนินการให้ได้ มิฉะนั้น การดำเนินงานที่ผ่านมาจะไม่มี ความหมาย

ขั้นที่ ๓ วิเคราะห์หาสาเหตุ (analyze) สาเหตุเกิดจากไม่ทราบถึงปัจจัยหรือสาเหตุของปัญหาหรือประเด็นที่จะพัฒนา ให้แก้ไขโดยการแยกวิเคราะห์หาสาเหตุ หรือองค์ประกอบของปัญหาให้ได้

ขั้นที่ ๔ การปรับปรุง (improve) หลังจากทราบนิยาม ตัววัดสาเหตุหรือปัจจัยแล้ว ก็ยังไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ ถ้าไม่สามารถบอกวิธีพัฒนาหรือวิธีปรับปรุงงาน ในกรณีเช่นนี้ ให้แก้ไขโดยการจัดทำแผนพัฒนาหรือแผนปรับปรุง โดยการกำหนดกิจกรรมของแผนนั้น ต้องให้สอดคล้องกับ สาเหตุของปัญหาหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับปรุงพัฒนา

ขั้นที่ ๕ การควบคุมกำกับ (control) เมื่อมีแผนแล้วไม่นำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการดำเนินการต่าง ๆ ที่ได้พยายามทำมาตั้งแต่ต้นก็จะไม่บรรลุผลได้อย่างแน่แท้ ในกรณีนี้ให้แก้ไขโดยวิธีการกำกับและประเมินผลการปฏิบัติงาน^{๑๓}

๒.๑.๒ องค์ประกอบของการพัฒนาศักยภาพ

ส่วนที่เป็น ความรู้ (knowledge) และทักษะ (skill) นั้น เป็นสิ่งที่แต่ละคนสามารถพัฒนาให้มีขึ้นได้ไม่ยากนัก ด้วยการศึกษาค้นคว้าทำให้เกิดความรู้ และการฝึกฝนปฏิบัติทำให้เกิดทักษะ เป็นส่วนที่สามารถมองเห็นได้ชัด นักวิชาการบางท่านเรียกส่วนนี้ว่า Hard Skills สำหรับส่วนที่เป็น Self-concept (ทัศนคติ ค่านิยม และความเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนเอง) Trait (บุคลิกลักษณะ

^{๑๒}มหาวิทยาลัยรามคำแหง, แผนพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๒ – ๒๕๕๕, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๖.

^{๑๓}สุรชาติ ฒ หนองคาย, แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาระบบสุขภาพ, เอกสารประกอบคำบรรยาย, (ภาควิชาบริหารงานสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล), (อัสสัณนา), หน้า ๖.

ประจำของแต่ละบุคคล) และ Motive (แรงจูงใจหรือแรงขับภายในของแต่ละบุคคล) เป็นสิ่งที่พัฒนาได้ยากเพราะเป็นสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายในแต่ละบุคคล นักวิชาการบางท่านเรียกส่วนนี้ว่า Soft Skills เช่น ภาวะผู้นำ (leadership) ความอดทนต่อความกดดัน (stress tolerance) เป็นต้น

David C. McClelland ได้อธิบายความหมายขององค์ประกอบทั้ง ๕ ส่วนไว้ดังนี้

Skills คือ สิ่งที่บุคคลกระทำได้ดี และฝึกปฏิบัติเป็นประจำจนเกิดความชำนาญ

Knowledge คือ ความรู้เฉพาะด้านของบุคคล

Self-concept คือ ทศนคติ ค่านิยมและความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตน หรือสิ่งที่บุคคลเชื่อว่าตัวเองเป็น

Trait คือ บุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล เป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคลผู้นั้น

Motive คือ แรงจูงใจหรือแรงขับภายใน

องค์ประกอบทั้ง ๕ ส่วนข้างต้น ได้กลายมาเป็นแนวทางในการกำหนด “นิยาม” หรือ “ความหมาย” ของตำรา Competency มากมาย ในปัจจุบันองค์กรในต่างประเทศได้นำ Competency มาใช้ในการบริหารงานอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในงานด้านบริหารทรัพยากรมนุษย์ เช่น การสรรหา การพัฒนา และการรักษาบุคลากรในองค์กร Competency ช่วยให้ผลงานของบุคลากรตรงตามความต้องการขององค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กร รวมทั้งประเทศไทยก็กำลังสนใจในเรื่อง Competency นี้อย่างมาก^{๑๔}

จากแนวคิดของแมคเคลแลนด์นั้นสกอตต์ บี พารี เห็นควรจะรวมส่วนประกอบที่เป็นความคิดเกี่ยวกับตนเอง คุณลักษณะและแรงจูงใจเข้าเป็นกลุ่มเรียกว่า พฤตินิสัยที่พึงประสงค์ (attributes)

ดังนั้น บางครั้งเมื่อพูดถึงองค์ประกอบของสมรรถนะ จึงมีเพียง ๓ ส่วนคือ ความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ ซึ่งตามทัศนะของแมคเคลแลนด์กล่าวว่า^{๑๕} สมรรถนะเป็นส่วนประกอบขึ้นมาจากความรู้ ทักษะ และเจตคติ / แรงจูงใจ หรือความรู้ ทักษะ และเจตคติ / แรงจูงใจ ก่อให้เกิดสมรรถนะ

ความรู้เพียงอย่างเดียวจะไม่เป็นศักยภาพ แต่ถ้าเป็นความรู้ที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดกิจกรรมจนประสบความสำเร็จถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของศักยภาพ ศักยภาพในที่นี้ จึงหมายถึงพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดผลงานสูงสูดนั้น ตัวอย่างเช่น ความรู้ในการขับรถ ถือว่าเป็นความรู้ แต่ถ้านำความรู้มาทำหน้าที่เป็นผู้สอนขับรถ และมีรายได้จากส่วนนี้ ถือว่าเป็นศักยภาพ ในทำนองเดียวกัน ความสามารถในการก่อสร้างบ้านถือว่าเป็นทักษะ แต่ความสามารถในการสร้างบ้านและนำเสนอให้เกิดความแตกต่างจากคู่แข่ง ได้ถือว่าเป็นศักยภาพหรือในกรณีเจตคติ / แรงจูงใจก็เช่นเดียวกันไม่ใช่ศักยภาพ แต่สิ่งจูงใจให้เกิดพลังทำงานสำเร็จตรงตามเวลาหรือเรียกว่ากำหนด หรือดีกว่ามาตรฐานถือว่าเป็นศักยภาพ ศักยภาพตามนัยดังกล่าวข้างต้นสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑. ศักยภาพขั้นพื้นฐาน หมายถึง ความรู้ หรือ ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นของบุคคลที่ต้องมีเพื่อให้สามารถที่จะทำงานที่สูงกว่า หรือซับซ้อนกว่าได้ เช่น สมรรถนะในการพูด การเขียน เป็นต้น

^{๑๔}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

^{๑๕}อ้างแล้ว, หน้า ๔๔-๔๘.

๒. ศักยภาพที่ทำให้เกิดความแตกต่าง (differentiating competencies) หมายถึง ปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีผลการทำงานที่ดีกว่าหรือสูงกว่ามาตรฐาน สูงกว่าคนทั่วไปจึงทำให้เกิดผลสำเร็จที่แตกต่างกัน

สรุปได้ว่า ศักยภาพ (competency) มีองค์ประกอบสำคัญ ๕ ประการ โดยแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ส่วนแรกคือส่วนที่มองเห็นได้ชัด พัฒนาได้ไม่ยากนักด้วยการศึกษาค้นคว้า มีองค์ประกอบ ๒ ประการ ได้แก่ ความรู้ (knowledge) และทักษะ (skills) หรือเรียกส่วนนี้ว่า Hard Skills สำหรับส่วนที่สองคือส่วนที่ซ่อนเร้นอยู่ในแต่ละบุคคล เป็นสิ่งที่พัฒนาได้ยากเพราะซ่อนเร้นอยู่ในตัวบุคคล มีองค์ประกอบ ๓ ประการ ได้แก่ ทักษะคิด ค่านิยม และความเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนเอง (self-concept) บุคลิกลักษณะประจำตัวของแต่ละบุคคล (trait) และแรงจูงใจหรือแรงขับภายใน (Motive) หรือเรียกส่วนนี้ว่า Soft Skills

ความหมายของคำว่า Competency คือ ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และคุณลักษณะส่วนบุคคล (personal characteristic of attributes) ที่ส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรม (behavior) ที่จำเป็นและมีผลทำให้บุคคลนั้นปฏิบัติงานในความรับผิดชอบของตนได้ดีกว่าผู้อื่น Competency ของคนซึ่งเกิดได้จาก ๓ ทาง คือ^{๑๖}

๑. เป็นพรสวรรค์ที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด

๒. เกิดจากประสบการณ์การทำงาน

๓. เกิดจากการฝึกอบรมและพัฒนา

ประเภทของ Competency แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑. ชีตความสามารถหลัก (core competency) หมายถึง บุคลิกลักษณะหรือการแสดงออกของพฤติกรรมของพนักงานทุกคนในองค์กร ที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ ทักษะ ทักษะคิด ความเชื่อ และอุปนิสัยของคนในองค์กรโดยรวม ถ้าพนักงานทุกคนในองค์กรมีชีตความสามารถประเภทนี้ก็จะมีส่วนที่จะช่วยสนับสนุนให้องค์การบรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ได้ ชีตความสามารถชนิดนี้จะถูกกำหนดจากวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายหลัก หรือกลยุทธ์ขององค์กร

๒. ชีตความสามารถด้านการบริหาร (managerial competency) คือความรู้ ความสามารถด้านการบริหารจัดการ เป็นชีตความสามารถที่มีได้ทั้งในระดับผู้บริหารและระดับพนักงานโดยจะแตกต่างกันตามบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบ (role-based) แตกต่างตามตำแหน่งทางการบริหาร งานที่รับผิดชอบ ซึ่งบุคลากรในองค์กรทุกคนจำเป็นต้องมีในการทำงาน เพื่อให้งานสำเร็จและต้องสอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ วิสัยทัศน์ พันธกิจขององค์กร เช่น การวางแผน การบริหารการเปลี่ยนแปลง การทำงานเป็นทีม การติดต่อสื่อสาร การแก้ปัญหาและตัดสินใจ ภาวะผู้นำ ความคิดสร้างสรรค์การสร้างนวัตกรรมใหม่ เป็นต้น

๓. ชีตความสามารถตามตำแหน่งงาน (functional competency) คือ ความรู้ ความสามารถในงานซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเฉพาะของงานต่าง ๆ (job-based) เช่นตำแหน่งวิศวกรไฟฟ้า ควรต้องมีความรู้ทางด้านวิศวกรรม นักบัญชี ควรต้องมีความรู้ทางการ

^{๑๖}ณรงค์วิทย์ แสนทอง, **มารู้จัก COMPETENCY กันเถอะ**, (กรุงเทพมหานคร : เอช อาร์ เซ็นเตอร์, ๒๕๔๗), หน้า ๘.

บัญชีเป็นต้น หน้าที่งานที่ต่างกัน ความสามารถในการนําย่อมจะแตกต่างกันตามอาชีพ ซึ่งอาจเรียกขีดความสามารถชนิดนี้ สามารถเรียก Functional competency หรือเป็น Job competency เป็น Technical competency ก็ได้ อาจกล่าวได้ว่า ขีดความสามารถชนิดเป็นขีดความสามารถเฉพาะบุคคลซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ทักษะ พฤติกรรม และคุณลักษณะของบุคคลที่เกิดขึ้นจริงตามหน้าที่หรืองานที่รับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย แม้ว่าหน้าที่งานเหมือนกัน ไม่จำเป็นว่าคนที่ปฏิบัติงานในหน้าที่นั้นจะต้องมีความสามารถเหมือนกัน

หลังจากที่ทราบแล้วว่า แต่ละภาระงาน แต่ละวิชาชีพ จำเป็นจะต้องมีขีดความสามารถใดบ้างในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ การจัดทำขีดความสามารถให้มีความชัดเจน เข้าใจตรงกัน ทั้งผู้บังคับบัญชา และผู้ปฏิบัติงาน ควรมีการจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้พนักงานสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับขีดความสามารถที่องค์กรกำหนด ซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญ ดังตัวอย่างเช่น ชื่อของขีดความสามารถ (competency name) ซึ่งจะต้องสะท้อนให้เข้าใจ และเห็นถึงความครอบคลุมหลักที่เป็นภาพลักษณ์โดยรวมของขีดความสามารถนั้น

คำจำกัดความของขีดความสามารถ (brief definition) ขีดความสามารถแต่ละตัวจะต้องมีคำอธิบายเพราะจะช่วยให้บุคลากรในส่วนต่าง ๆ ขององค์การมีความเข้าใจร่วมกันถึงหน้าที่ของขีดความสามารถแต่ละตัว โดยหลักการที่สำคัญในการเขียนคำอธิบายเกี่ยวกับขีดความสามารถนั้น ได้แก่ คำอธิบายขีดความสามารถนั้นจะต้องขึ้นต้นด้วยการกระทำที่บ่งบอกถึงพฤติกรรมของบุคคลและจะต้องมีผลลัพธ์ของการกระทำประกอบอยู่ด้วยพร้อมทั้งแบ่งระดับขีดความสามารถตามตำแหน่ง พร้อมคำอธิบายเชิงพฤติกรรมในแต่ละระดับดัง ตัวอย่างเช่น ความเป็นเลิศในการให้บริการ (service excellent)

การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ก็คือกระบวนการเพิ่มพูนความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคลากร ทั้งในด้านความคิดเห็นที่มีต่องานและผลของการปฏิบัติงานของบุคลากรให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม โดยพัฒนาในแต่ละด้านขององค์ประกอบของศักยภาพ (competency) ที่กล่าวข้างต้น โดยมีกระบวนการพัฒนาอิงแนวคิดแบบระบบ (the systems approach) เพื่อการควบคุมตรวจสอบระบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ว่าดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และได้ผลตามวัตถุประสงค์หรือไม่ เมื่อได้ผลและข้อมูลย้อนกลับก็จะได้นำไปปรับปรุงกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เหมาะสมต่อไป

จากแนวคิดการพัฒนาศักยภาพ ที่กล่าวมาข้างต้น ที่แสดงถึงการพัฒนา “คน” เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด บุคลากรที่มีประสิทธิภาพเป็นที่ต้องการขององค์กรในทุกยุคทุกสมัย ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐหรือองค์กรภาคเอกชน ดังนั้น การพัฒนาคนเพื่อให้กลายเป็นผู้ปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับองค์กรเสมอ นี่เป็นเหตุให้องค์กรทั้งหลายทุ่มเทงบประมาณเพื่อการพัฒนาบุคลากรของตนมากขึ้นทุกขณะ ถึงกับมีการกำหนดสัดส่วนของงบประมาณเพื่อการพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจน แต่อย่างไรก็ดี ในการที่จะพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้ประสบความสำเร็จได้นั้นจำเป็นต้องมีความเข้าใจในพื้นฐานตลอดจนที่มาของความรู้สึนึกคิดของแต่ละบุคคลประกอบกัน ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องเข้าใจในแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนสมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจให้มากยิ่งขึ้นอันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำไปกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาต่อไป อันได้แก่ ทฤษฎีการจูงใจและความต้องการสมมติฐานทั่วไปเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ แนวความคิดเกี่ยวกับความแตกต่างของบุคคล และแนวคิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กร

ซึ่งล้วนแล้วแต่มีผลในการหล่อหลอมความคิดของบุคคลากร และสะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรม ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาความสามารถของบุคคลากร

๒.๑.๓ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพบุคคลากร

๑) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรู้

ความรู้ (knowledge) ได้มีผู้ให้ความหมาย ตลอดจนมีแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ไว้หลายท่าน แต่คณะผู้วิจัย จะขอนำมากล่าวพอสังเขป ดังนี้

ความหมายของความรู้ คือ เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์และโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการศึกษาหรือการค้นคว้า การสังเกต ประสบการณ์หรือจากรายงานการรับรู้ข้อเท็จจริงเหล่านี้ต้องชัดเจนและต้องอาศัยเวลา^{๑๗} เป็นความรู้เป็นข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และรายละเอียดต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้รับและเก็บรวบรวมสะสมไว้

กฎการเรียนรู้ของ ฮอร์นไคค์ ได้สรุปการเรียนรู้ ดังนี้

กฎเกี่ยวกับความพร้อม การเรียนจะเกิดขึ้นได้ดีเมื่อผู้เรียนมีความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ความพร้อมทั้งการอ่าน เขียน พูด และมีภาวะรับรู้การจูงใจที่เหมาะสม

กฎเกี่ยวกับการปฏิบัติ การได้กระทำซ้ำหรือได้ฝึกหัด ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพนั้น ควรจะได้พิจารณาถึงความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้เรียน การได้ฝึกปฏิบัติบ่อย ๆ โดยเฉพาะปฏิบัติทางสุขภาพจะช่วยให้ผู้เรียนได้กระทำกิจกรรมนั้นได้ถูกต้องและเป็นระยะยาวนาน นอกจากนี้ การที่ผู้เรียนได้รู้ผลการปฏิบัติที่ถูกต้องของตนเองว่าเกิดผลดีต่อสุขภาพก็จะช่วยให้การปฏิบัตินั้นเกิดขึ้นและถาวรสืบไป

ทฤษฎีความรู้ของอริสโตเติล กล่าวว่า “สติปัญญาของมนุษย์มิได้สมบูรณ์ด้วยความรู้เพียงอย่างเดียว ต้องเกิดจากการกระทำด้วยในการพัฒนาตนเอง”

ทฤษฎีนามแห่งความรู้ความเข้าใจ แสดงให้เห็นถึงการตอบปัญหาว่า บุคคลเข้าใจตัวเขาเองได้อย่างไร เข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบตัวเขาเองได้อย่างไร และเขามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมนั้นอย่างไร หมายถึง สิ่งภายในและภายนอกทั้งหลายที่มีผลต่อการรับรู้ของบุคคลอันได้แก่ ความต้องการ เป้าหมาย ค่านิยม ความปรารถนา ความรู้ ทัศนคติ ความกดดันภายในและสิ่งแวดล้อมทางด้านร่างกายและสังคม

ความรู้เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะเรื่อง หรือเรื่องทั่ว ๆ ไป ระลึกถึงเฉพาะวิธีและกระบวนการต่าง ๆ หรือระลึกถึงแบบกระบวนการโครงสร้าง วัตถุประสงค์ในด้านความรู้เน้นในเรื่องกระบวนการทางจิตวิทยาความจำเป็นกระบวนการเชื่อมโยงเกี่ยวกับการจัดระเบียบใหม่ และได้แบ่งระดับความรู้ (cognitive domain) เป็น ๖ ระดับจากขั้นที่ง่ายไปหาขั้นที่ยาก ดังนี้

๑. ความรู้ความจำ (knowledge) เป็นความสามารถทางสมองในอันที่จะทรงไว้หรือรักษาไว้ซึ่งเรื่องราวต่าง ๆ ที่บุคคลได้รับรู้ไว้ในสมอง การวัดว่าบุคคลมีความสามารถในการจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้มากน้อยเพียงใดนั้น ให้ดูที่บุคคลนั้น สามารถเลือกได้สิ่งที่จำไว้ได้เพียงใด

^{๑๗}Richmond, Jame Malcolm. “A Survey of the Environmental Knowledge And Attitudes the of Fith Year Students in English,” **Dissertation Abstracts International**. 37 (1) :5016-A ; January, 1977, p. 531

๒. ความเข้าใจ (comprehension) เป็นความสามารถในการสื่อความหมาย ทั้งให้ผู้อื่นรู้ เจตนาของตนและตนเองรู้ความหมาย ความปรารถนาของผู้อื่น

๓. การนำไปใช้ (application) เป็นความสามารถในการนำความรู้ ความจำและความเข้าใจ ในการแก้ปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างได้ผล แต่ความสามารถในการนำใช้ในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็น เรื่องราวหรือเหตุการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นเป็นความสามารถนำสิ่งที่ได้จากการเรียนการสอนไปแก้ไข สถานการณ์ให้สำเร็จลุล่วง

๔. การวิเคราะห์ (analysis) เป็นความสามารถในการพิจารณาเรื่องราวใด ๆ ออกเป็น ส่วนย่อย ๆ

๕. การสังเคราะห์ (synthesis) เป็นความสามารถในการประกอบส่วนย่อย ๆ ให้เข้ากันได้ เป็นเรื่องราว เป็นความสามารถในการพิจารณาเรื่องราวในหลาย ๆ ลักษณะแล้วนำมาจัดระบบ โครงสร้างใหม่ให้เกิดสิ่งใหม่ซึ่งมีประสิทธิภาพดีกว่าเดิม

๖. การประเมินค่า (evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสิน ตีราคาโดยอาศัย หลักเกณฑ์ (criteria) และมาตรฐาน (standard) ที่วางไว้วัดความรู้^{๑๘}

๒) ทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human capital theory)

ทฤษฎีทุนมนุษย์ กล่าวว่า พื้นฐานของนโยบายการพัฒนาและการวางแผนในประเทศ กำลังพัฒนามักจะได้แก่การตัดสินใจในการจัดลำดับความสำคัญ เพื่อการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่าง จำกัดให้เป็นไปตามความต้องการริบด่วนที่กดดันและอยู่อย่างมากมาย ซึ่งประเทศกำลังเผชิญอยู่กับ ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่ถือปฏิบัติกัน มักจะระบุทรัพยากรการผลิตไว้ ๓ ประเภทใหญ่ ๆ คือ ที่ดิน แรงงาน และทุน แต่สิ่งที่มีมาก่อนทฤษฎีเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่ก็คือ ทรัพยากรมนุษย์^{๑๙} ทุนในรูปมนุษย์ ที่สนับสนุนความเจริญเติบโตและการพัฒนาเศรษฐกิจว่า ความสนใจได้หันไปยังการเพิ่มขึ้นของผลิต ภาพ (productivity) ของปัจจัยการผลิตต่าง ๆ และการลงทุนทางด้าน “ทุนมนุษย์” (human capital) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเพิ่มขึ้นของระดับการศึกษาของกำลังแรงงานและรวมถึงการฝึกอบรม มากขึ้นและสุขภาพดีขึ้นด้วย เช่นเดียวกับการเพิ่มขึ้นของทุนในรูปวัตถุ ทุนในรูปมนุษย์ หมายถึง ระดับการศึกษา ความชำนาญพิเศษ สุขภาพและอาหารบำรุงกำลังสมองกำลังแรง ถ้ากำลังแรงงาน มีการศึกษามีความชำนาญพิเศษมากขึ้นมีสุขภาพดี และมีอาหารบำรุงกำลังดีขึ้นทุนในรูปมนุษย์ ก็จะมากขึ้น ในทฤษฎีเช่นนี้ การมีทุนในรูปมนุษย์มากขึ้นเหมือนกับว่า มีทุนในรูปวัตถุติดที่ที่จะใช้ ในการผลิตมากขึ้น จะเห็นได้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และความสามารถของประชาชนทุกคนในสังคม ในแง่ของเศรษฐศาสตร์อธิบายได้ว่า เป็นการการ สะสมทุนมนุษย์ (Human capital) และมีผลต่อการลงทุนในการพัฒนาเศรษฐกิจในแง่ของการเมือง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ช่วยเตรียมประชาชนให้เป็น ผู้พร้อมเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการทาง การเมืองและในแง่ของวัฒนธรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ช่วยให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นสุข

^{๑๘}Bloom, Benjamin S., J. Hasting and F. Thomas George, *Handbook on Formative and Student Learning*, (New York : McGraw-Hill Company, 1971), p.271.

^{๑๙}เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง และคณะ, *การบริหารทรัพยากรมนุษย์และบุคคล = Human resoures and personnel management*, (ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๙), หน้า ๕.

สมบูรณ์มากขึ้นไม่ถูกตีกรอบโดยประเพณี กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นการเปิดทางไปสู่ความทันสมัย (modernization) ทรัพยากรมนุษย์สามารถพัฒนาได้หลายแนวทางด้วยกันทางที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือการศึกษารูปแบบทางการ (formal education) แนวทางที่สองทรัพยากรมนุษย์พัฒนาได้ด้วยการปฏิบัติโดยผ่านโปรแกรมการฝึกอบรมต่าง ๆ ที่เป็นทางการในสถาบันวิชาชีพและการศึกษาผู้ใหญ่ ตลอดจนกลุ่มศาสนา กลุ่มสังคมและกลุ่มการเมือง แนวทางที่สาม คือ การพัฒนาตนเอง (self development) ด้วยการที่แต่ละคนแสวงหาความรู้ทักษะ หรือความสามารถให้สูงขึ้นโดยอาศัยการเตรียมการในความคิดริเริ่มของตนเองด้วยการอ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และโดยการเรียนรู้จากการติดต่อสื่อสารที่เป็นทางการ เป็นต้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นที่ประจักษ์ว่ามีส่วนสำคัญยิ่งในการทำให้บรรลุถึงอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น ในขณะเดียวกันกระบวนการของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ รวมถึงการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้หรือการถ่ายโอนเทคโนโลยีและการลงทุนของต่างประเทศโดยตรงย่อมมีอิทธิพลต่อการก้าวไปของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หน่วยงานและบุคคลคือผู้ที่ทำการตัดสินใจที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในทุกประเทศของเอเชียและแปซิฟิก ดังนั้น รัฐบาลสามารถส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยมุ่งเน้นในการให้ความสำคัญกับการศึกษา การฝึกอบรมและการวิจัย เกี่ยวกับมาตรการชีวิตในระยะยาวและสนับสนุนกระตุ้นให้มีการถ่ายโอนเทคโนโลยี โดยผ่านช่องทางที่เหมาะสม

สรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพบุคลากรในทฤษฎีทุนมนุษย์นั้นเป็นการช่วยเตรียมประชาชนให้เป็นผู้พร้อมเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ช่วยให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีมีสุข ดังนั้น การลงทุนบุคลากรจึงมีความสำคัญยิ่งสำหรับประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย ผู้วิจัยนำแนวคิดจากทฤษฎีทุนมนุษย์เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบในการกำหนดเนื้อหาของการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์

๓) ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่

ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ เป็นกรอบแนวคิดทางสังคมวิทยาที่มีข้อสมมุติฐานที่ว่า สังคมเป็นระบบที่ซับซ้อนระบบหนึ่ง ที่มีองค์ประกอบต่าง ๆ หลายส่วน ทำงานร่วมกันจนเกิดความมีเสถียรภาพ ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ มีองค์ประกอบของทฤษฎี ๒ ส่วน^{๒๐} คือ

๑. โครงสร้างทางสังคม (social structure) ซึ่งเป็นรูปแบบอันถาวรที่เกิดจากความสัมพันธ์ของพฤติกรรมทางสังคมเช่น วิถีชีวิตภายในครอบครัวและระบบเศรษฐกิจ เป็นรูปแบบของโครงสร้างทางสังคมประเภทหนึ่ง ที่เกิดจากพฤติกรรมทางสังคมโดยความร่วมมือระหว่างกันภายในครอบครัว จนเกิดเป็นกระบวนการผลิต การบริโภค การจำแนกแจกจ่าย และการบริการที่มีขนาดใหญ่ มีความเกี่ยวพันระหว่างกันทั่วทั้งสังคม

๒. หน้าที่ทางสังคม (social functions) เป็นส่วนทำหน้าที่เชื่อมโครงสร้างสังคมแต่ละส่วนเข้าด้วยกัน ทำให้สังคมทั้งระบบเกิดการประสานงานและทำงานร่วมกัน แนวความคิดของทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ เกิดมาจากนักสังคมวิทยาชาวอังกฤษ ชื่อ อากุสท์ กองต์ ที่มองว่า การที่สังคมจะสามารถดำรงอยู่ได้นั้น จะต้องมีการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงไปด้วยกันทั้งระบบ ต่อมานักสังคมวิทยาชาวอังกฤษชื่อ เฮอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ ได้เสนอความคิดว่า สังคมมนุษย์นั้น มีลักษณะเหมือนกับ

^{๒๐}Oakley. **Project with People**. (Geneva : ILO.1991), pp. 17-18.

โครงสร้างของมนุษย์ ที่มีส่วนประกอบต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก แต่ละส่วนประกอบจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เป็นอินทรีย์อย่างหนึ่งที่มีลักษณะดังนี้^{๒๑}

๑) สังคมในฐานะที่เป็นระบบ ที่มีอาณาเขตแน่นอน เป็นสังคมที่วางระเบียบตนเอง ควบคุมตนเอง (Self-regulation) โดยมีแนวโน้มที่ส่วนประกอบต่าง ๆ พึ่งพาอาศัยกันและรักษาดุลยภาพไว้ได้

๒) ในฐานะที่เป็นระบบที่บำรุงรักษาตนเอง ทำนองเดียวกับอินทรีย์ทั้งหลายสังคมมีความต้องการจำเป็นจำนวนหนึ่ง ซึ่งเมื่อสนองได้แล้วจะทำให้สังคมดำรงชีวิตอยู่ได้ส่วนต่าง ๆ สามารถพึ่งพากันได้และสามารถรักษาดุลยภาพไว้ได้

๓) การวิเคราะห์ระบบที่บำรุงรักษาตนเอง ทำนองเดียวกับอินทรีย์ทั้งหลายสังคมมีความต้องการและความจำเป็นของส่วนประกอบต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งการทำเช่นนั้นจะส่งผลให้เป็นการรักษาความพึ่งพากันและดุลยภาพด้วย

๔) ในระบบที่มีความต้องการและจำเป็นสังคมจึงต้องมีโครงสร้างแบบใดแบบหนึ่งขึ้นมาเพื่อเป็นหลักประกันให้มีการพึ่งพา ดุลยภาพ และการมีชีวิต

อิมิล เดอร์ไคม์ เป็นนักสังคมวิทยาในกลุ่มโครงสร้าง-หน้าที่ ชาวฝรั่งเศส ที่มองว่า ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม เกิดมาจากความเป็นระเบียบของสังคมและความผาสุกของประชาชน หากประชาชนในสังคมไม่ให้ความสนใจหลักศีลธรรม ความไว้บรรทัดฐาน ก็จะเกิดขึ้นในสังคม แต่อย่างไรก็ตาม ความเป็นปึกแผ่นของสังคมสามารถเกิดขึ้นได้ ทั้งในสังคมแบบที่มีความเป็นปึกแผ่นแบบกลไก ที่มีลักษณะทางสังคมเหมือนกันแบบสังคมดั้งเดิมและสังคมแบบที่มีความเป็นปึกแผ่นแบบอินทรีย์ ที่มีลักษณะทางสังคมต่างแบบกัน แบบสังคมสมัยใหม่ นอกจากนี้ ยังสามารถศึกษารูปแบบของสังคม และหน้าที่ของสังคม ได้จากการกระทำทางสังคม (social action) ที่เป็นข้อเท็จจริงทางสังคม เช่น วัฒนธรรม บรรทัดฐาน และค่านิยม นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันที่นำเอาแนวความคิดด้านโครงสร้าง-หน้าที่มาพัฒนาในสหรัฐอเมริกา ที่มองทุก ๆ ระบบและทุก ๆ หน้าที่หลักของสังคมจะเป็นตัวกระทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบและดำรงอยู่ต่อไป ดังนั้น แต่ละแบบอย่างทางสังคม หรือโครงสร้างจะมีหน้าที่หลายและมีหน้าที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับการมองว่าจะมองจากจุดใด และกับบุคคลใด บางอย่างทางสังคมหรือโครงสร้างทางสังคม อาจมีหน้าที่ที่ชัดเจนมากกว่าหน้าที่อื่น ซึ่งเรียกว่า หน้าที่หลัก (manifest functions) แบบอย่างทางสังคมหรือโครงสร้างทางสังคมบางส่วน อาจมีหน้าที่ที่ไม่สำคัญ ซึ่งเรียกว่าหน้าที่รอง (latent functions) แต่บางแบบอย่างทางสังคมหรือโครงสร้างสังคมที่เกิดขึ้นมานั้นเป็นสิ่งที่สังคม ไม่ต้องการจะเรียกว่า หน้าที่ที่ไม่มีประโยชน์ (dysfunctions)

ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ สามารถนำมาประยุกต์ใช้เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพราะองค์ประกอบไปด้วยส่วนต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การวิจัย

^{๒๑}สัญญา สัญญาวิวัฒน์, กลุ่มคุณภาพ : พฤติกรรมทางสังคม, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕-๒๖.

ครั้งนี้ได้นำแนวคิดจากทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ มาเป็นแนวทางในการสร้างกระบวนการการพัฒนา ศักยภาพบุคลากรโดยการกำหนดโครงสร้างก่อนแล้วจึงพิจารณาบุคลากรปฏิบัติหน้าที่ตามโครงสร้าง

๔) ทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ (The human relation approach)

การสนใจในการทำงาน ตามวิธีการของกลุ่มมนุษยสัมพันธ์ให้ความสำคัญกับบทบาทของ กระบวนการทางสังคม ในการทำงาน ฐานคติหลักทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ เชื่อว่า พนักงานต้องการที่จะ มีความรู้สึกว่า พวกเขาเป็นผู้ที่มีประโยชน์และเป็นผู้ที่มีความสำคัญ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าความต้องการ ทางสังคม มีความสำคัญยิ่งในการจูงใจให้พนักงานทำงานมากกว่าที่จะได้ใช้เงินเป็นปัจจัยจูงใจ

การประยุกต์ใช้ในการทำงาน ผู้บริหารจะต้องการวิธีการทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกว่า พวกเขามีความสำคัญ อีกทั้งอนุญาตให้พนักงานเป็นผู้กำหนดทิศทางของตนเองและเป็นผู้ควบคุม ตนเองในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นงานประจำของตน อีกทั้ง จะต้องพยายามสนองความต้องการ ทางสังคมของพนักงาน เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้สูงขึ้น นักวิชาการที่สำคัญ ๆ ของมนุษย สัมพันธ์ ได้แก่

๑) แนวคิดของเมโย (Elton Mayo)^{๒๒} เป็นรองศาสตราจารย์ทางด้านวิจัยอุตสาหกรรม โดยมีผลการศึกษามีชื่อเสียงจากการทดลองที่ Westinghouse electric company : Chicago ในนาม Hawthorne study และได้นำผลการวิจัยดังกล่าว มานำเสนอในเชิงทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ในการ บริหารงานที่เน้นความสำคัญที่ตัวคน และเน้นการจัดระเบียบของความสัมพันธ์ของคนในองค์กร เช่น คำนึงถึงปัจจัยด้านที่พักสถาน ค่านิยม และอารมณ์ที่มีผลต่อการอยู่ในองค์กรการทำงาน

แนวความคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรจะมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน วัตถุประสงค์ของคนทำงาน หรือพฤติกรรม ของคน หรือกลุ่มในองค์กร ซึ่งมีผลมาจากตัวแปรด้านจิตวิทยามากกว่าสถานภาพในองค์กรหรือ ตำแหน่งที่เป็นอยู่อย่างเป็นทางการ ดังนั้น การส่งเสริมให้คนหรือกลุ่มมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะ ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน

๒) แนวความคิดของบาร์นาร์ด (Chester I. Barnard)^{๒๓} ได้เสนอแนวความคิดไว้ใน การบริหารงานไว้ในหนังสือ “The function of executive” ว่านักบริหารควรจะต้องมององค์การที่ระบบ องค์กรรวม(Total System) เพราะองค์การเป็นระบบของการร่วมแรงร่วมใจกันอย่างมีพลังอันแรงกล้า ในการทำงานระหว่างคนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป เพื่อการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จ ซึ่งอาศัย วัตถุประสงค์ที่ตรงกันระหว่างองค์การกับสมาชิก ความเต็มใจและการสื่อสารอย่าง มีประสิทธิภาพ ขององค์การทั้งระบบ (total system)

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่ประกอบไปด้วยการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามของวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคมไม่ว่าจะเป็นด้านศิลปะ

^{๒๒}ทองใบ สุดชาติ, *ภาวะผู้นำและการจูงใจ*, (อุบลราชธานี : กิจเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐๐.

^{๒๓}Barnard อังโน ยงยุทธ เกษสาคร, *ภาวะผู้นำและการจูงใจ*, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์เอกสารและ ตำราสถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕๙.

สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีต และประเพณี ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจที่สำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้น

๒.๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีทฤษฎีการแพร่กระจายทางนวัตกรรม

การแพร่กระจาย หมายถึง เป็นการนำข่าวสารความรู้จากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง หรือจากส่วนหนึ่งไปยังอีกส่วนหนึ่งภายในสังคมเดียวกัน การแพร่กระจายนวัตกรรมทำให้วิวัฒนาการของสังคมและวัฒนธรรมเป็นไปได้อย่างรวดเร็วกว่าวิวัฒนาการทางชีววิทยามาก

มูลเหตุแห่งนวัตกรรม มูลเหตุที่สำคัญมีสองประเภท คือ ปัจจัยสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่ง กับปัจจัยภายในอีกอย่างหนึ่ง เมื่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยน สังคมจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง ซึ่งหมายความว่า จะต้องมีการนวัตกรรมเกิดขึ้นในสังคม เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้

Everett Roger^{๒๔} ได้กล่าวถึงทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation Theory)ว่า การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากการแพร่กระจายของสิ่งใหม่ ๆ จากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง และสังคมนั้น รับเข้าไปใช้สิ่งใหม่ ๆ นี้ คือ นวัตกรรม ซึ่งเป็นการทั้งความรู้ ความคิด เทคนิควิธีการ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ โดยได้อธิบายทฤษฎีกระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรมนี้ว่า มีตัวแปรหรือองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ๔ ประการ คือ

๑. นวัตกรรม (Innovation) สิ่งใหม่ที่จะแพร่กระจายไปสู่สังคมเกิดขึ้น นวัตกรรมที่จะแพร่กระจายและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมนั้น โดยทั่วไปประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นความคิดและส่วนที่เป็นวัตถุ นวัตกรรมใดจะถูกยอมรับหรือไม่นั้น นอกจากจะเกี่ยวกับตัวผู้รับระบบสังคม และรับการสื่อสารแล้ว ตัวของนวัตกรรมเองก็มีความสำคัญ

๒. การสื่อสารโดยผ่านสื่อทางใดทางหนึ่ง (Types of Communication) เพื่อให้คนในสังคมได้รับรู้ระบบการสื่อสาร การสื่อสาร คือ การติดต่อระหว่างผู้ส่งข่าวสารกับผู้รับข่าวสาร โดยผ่านสื่อหรือตัวกลางใดตัวกลางหนึ่งที่นวัตกรรมนั้นแพร่กระจายจากแหล่งกำเนิดไปสู่ผู้ใช้หรือผู้รับนวัตกรรม อันเป็นกระบวนการกระทำระหว่างกันของมนุษย์

๓. เกิดในช่วงเวลาหนึ่ง (Time or Rate of Adoption) เพื่อให้คนในสังคมได้รู้จัก นวัตกรรม แนวความคิดใหม่หรือมีการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วมาใช้ในรูปแบบใหม่ เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและกระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรม ต้องอาศัยระยะเวลาและมีลำดับขั้นตอน เพื่อให้บุคคลปรับตัวและยอมรับนวัตกรรมหรือแนวความคิดใหม่

๔. ระบบสังคม (Social System) โดยการแพร่กระจายเข้าสู่สมาชิกของสังคม ระบบสังคมจะมีอิทธิพลต่อการแพร่กระจายและการรับนวัตกรรม กล่าวคือ สังคมสมัยใหม่ระบบของสังคมจะเอื้อต่อการรับนวัตกรรม ทั้งความรวดเร็วและปริมาณที่จะรับ (Rate of Adoption) เพราะมีบรรทัดฐานและรับค่านิยมของสังคมที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

สิ่งแวดล้อมทางสังคมซึ่งหมายถึงสังคมอื่น ๆ ก็มีความสำคัญในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เมื่อสังคมหนึ่งเปลี่ยนแปลงก็มักจะมีผลกระทบไปถึงสังคมอื่น ๆ ด้วย สิ่งแวดล้อมทางสังคมเป็นมูลเหตุของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญกว่าสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและชีวภาพ ลักษณะการ

^{๒๔} Everett Rogers. 1995. *Diffusion of Innovations*. USA. University of New Mexico.

ถ่ายทอดวัฒนธรรมซึ่งถ่ายทอดได้ไม่สมบูรณ์เป็นเหตุหนึ่ง ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ประกอบกับธรรมชาติของมนุษย์ที่ชอบลองสิ่งใหม่ ๆ เพราะเกิดความเบื่อหน่ายสิ่งที่ทำอยู่เป็นประจำ มนุษย์เรมีความอยากรู้อยากเห็น สัตว์ชั้นสูงอื่น ๆ ก็เหมือนกัน แต่วัฒนธรรมของมนุษย์ช่วยเสริมให้มีความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์มีมากยิ่งขึ้น บางทีการเปลี่ยนแปลงก็เกิดขึ้นเพราะความจำเป็นในการดำรงชีพ เช่น สภาพอุดมสมบูรณ์เปลี่ยนไป มนุษย์ก็ต้องพัฒนาเทคโนโลยีให้สูงขึ้นจึงจะสามารถดำรงชีพอยู่ได้ การเปลี่ยนแปลงส่วนใดส่วนหนึ่งในสังคมย่อมทำให้ส่วนอื่นเปลี่ยนแปลงได้ด้วย

อัตราการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นในอัตราเร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง คือ

๑. ต้นทุนความรู้ที่สังคมสะสมไว้ ยิ่งมีมากยิ่งมีการประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ได้มากเพราะการประดิษฐ์คือการเอาองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วมารวมกันในรูปใหม่ ยิ่งมีชิ้นส่วนองค์ประกอบต่าง ๆ จำนวนมากก็ยิ่งมีทางที่จะเอามารวมกันเป็นสิ่งใหม่ ๆ ได้ง่าย

๒. จำนวนประชากรในสังคม ยิ่งมีประชากรมากยิ่งมีนักคิดค้นประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ได้มาก

๓. การติดต่อกับสังคมอื่น ยิ่งมีการติดต่อกันมาก อัตราการเปลี่ยนแปลงยิ่งสูง เพราะมีการหยิบยืมวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

๔. การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม ถ้ามีมากสังคมก็ต้องปรับตัวเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนของสิ่งแวดล้อม

๕. ทักษะคติของสังคมต่อการเปลี่ยนแปลง สังคมที่มีทัศนคติสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงการทดลองสิ่งใหม่ ๆ ย่อมจะมีอัตราการเปลี่ยนแปลงสูงกว่าสังคมที่ยึดมั่นในประเพณี^{๒๕}

กล่าวโดยสังเขป ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมมีสาระโดยย่อว่า การรับนวัตกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด ขึ้นอยู่กับบุคคล ระบบสังคม ระบบสื่อสาร นวัตกรรม และระยะเวลา

ประพจน์

๑. การรับนวัตกรรม ขึ้นอยู่กับปัจเจกบุคคล

๒. การรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กระบบสังคม

๓. การรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กระบวนนวัตกรรม

๔. การรับนวัตกรรม ขึ้นอยู่กระระยะเวลา

การสื่อสาร (communication) หมายถึง การติดต่อระหว่างผู้ส่งข่าวสารกับผู้รับข่าวสาร โดยผ่านหรือตัวกลางอย่างใดอย่างหนึ่ง ในทฤษฎีนี้ การสื่อสารคือการแพร่กระจายทางนวัตกรรม ซึ่งโดยปกติเป็นกระบวนการ (diffusion process) ที่นวัตกรรมอย่างหนึ่งแพร่จากแหล่งผลิตหรือแหล่งค้นพบไปสู่ผู้ใช้หรือผู้รับนวัตกรรม ส่วนสำคัญของกระบวนการนี้ คือ การกระทำระหว่างกันของมนุษย์ที่คนหนึ่งสื่อความคิดใหม่กับอีกคนหนึ่งให้ได้รับรู้ เขาจะรับความคิดนั้นหรือไม่หลังจากนั้นก็เป็นอย่างอื่น

นวัตกรรม (innovation) อย่างกว้าง หมายถึง สิ่งใด ๆ ที่คนจำนวนหนึ่งถือว่าเป็นใหม่ ส่วนใหญ่นวัตกรรมเป็นสิ่งใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นความคิด ความรู้ วัสดุ สิ่งของ ที่ใหม่สำหรับสังคมหนึ่งใด

^{๒๕}ยูท คัคดีเดชนันต์, มนุษย์กับสังคม, จัดพิมพ์โดยคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐. ๓๒-๓๔.

ถ้าเป็นความหมายอย่างแคบจะต้องใส่คำคุณศัพท์กำกับเข้าไป เช่น นวัตกรรมทางเทคนิค นวัตกรรมทางองค์การ นวัตกรรมทางการกีฬา หรือนวัตกรรมทางการแพทย์ เป็นต้น

ระยะเวลา (time) ในที่นี้ หมายถึง ขนาดของเวลาที่ใช้ในกระบวนการแพร่ นวัตกรรมจากจุดเริ่มต้นที่แหล่งผลิตไปจนถึงจุดที่มีผู้รับนวัตกรรม ซึ่งแต่ละนวัตกรรมใช้เวลาสั้นยาวไม่เท่ากัน^{๒๖}

๑. การรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับปัจเจกบุคคล หมายความว่า ปัจเจกบุคคลแต่ละคนเป็นผู้ตัดสินใจรับนวัตกรรมหรือไม่รับนวัตกรรม บางคนรับเร็ว บางคนรับช้า แม้จะอยู่ในสังคมหรืออยู่ในชุมชนเดียวกันก็ตาม คนที่มีภาวะนวัตกรรมสูง (high innovativeness) ก็จะรับนวัตกรรมเร็ว กลายเป็นนวัตกรรม (innovators) หรือกลุ่มที่รับนวัตกรรมเร็ว หรือแม้เป็นชนกลุ่มใหญ่ผู้รับนวัตกรรมเร็ว ในขณะที่ผู้มีภาวะนวัตกรรมต่ำ (Low innovativeness) ถ้าไม่เป็นประเภทชนกลุ่มใหญ่ผู้รับนวัตกรรมช้า ก็เป็นผู้ล่าช้า (Low innovativeness) ถ้าไม่เป็นประเภทชนกลุ่มใหญ่ผู้รับนวัตกรรมช้า ก็เป็นผู้ล่าช้า (laggards) ไปเลย การรับนวัตกรรมจึงขึ้นอยู่กับบุคคลด้วยเหตุนี้

๒. การรับนวัตกรรม ขึ้นอยู่กับระบบสังคม หมายความว่า ระบบสังคมประเภทต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อการจะรับหรือไม่รับนวัตกรรม หรือรับเร็วรับช้าด้วย ทฤษฎีนี้แบ่งสังคมออกเป็นสองประเภท สองชั่วปลาย คือ สังคมสมัยใหม่ชั่วหนึ่ง สังคมโบราณหรือสังคมหรือสังคมประเพณีอีกชั่วหนึ่ง สังคมสมัยใหม่จะรับนวัตกรรมเร็วและรับปริมาณมากกว่าสังคมแบบประเพณี ทั้งนี้เพราะสังคมสมัยใหม่มีระบบค่านิยมและบรรทัดฐานสังคมในลักษณะที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาสังคมให้เจริญรุดหน้า ดังนั้น เมื่อมีอะไรใหม่มา ก็สนับสนุนให้รับมาทดลองใช้ในสังคม ในขณะที่สังคมประเพณีไม่มีระบบค่านิยมและบรรทัดฐานสังคมเช่นนี้ จึงไม่สนับสนุนการรับนวัตกรรม

๓. การรับนวัตกรรม ขึ้นอยู่กับการสื่อสาร ดังได้กล่าวแล้ว ในคำนิยามว่า การสื่อสารหมายถึง กระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรมจากจุดเริ่มต้นไปสู่จุดสุดท้าย คือ การรับหรือไม่รับนวัตกรรม หัวใจของกระบวนการคือ การกระทำระหว่างกันของมนุษย์ ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า ทำไมการสื่อสารจึงมีความสำคัญต่อการรับนวัตกรรม ถ้าความสำคัญระหว่างผู้ส่งผ่านนวัตกรรม เป็นผู้นำความคิดหัวก้าวหน้ากับบุคคลสมาชิกชุมชนผู้หนุ่มแน่นและการศึกษาสูงในชั้นทดลองของกระบวนการแพร่ นวัตกรรม การรับนวัตกรรมก็จะเร็ว หากเป็นกรณีความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ ความคิดหัวก้าวหน้า แต่สมาชิกชุมชนหัวล่าช้า การรับนวัตกรรมก็ช้าหรืออาจไม่มีการรับนวัตกรรมเลยก็ได้

๔. การรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับตัวนวัตกรรม หมายถึง ลักษณะของนวัตกรรมมีส่วนกำหนดระยะเวลา หรือการรับหรือไม่รับนวัตกรรม ทฤษฎีนี้ระบุว่า นวัตกรรมมีปัจจัยที่จะต้องพิจารณา ๕ ประการ ที่จะเป็นที่ยอมรับหรือไม่ยอมรับ รับเร็วหรือช้า คือ ๑. ความได้เปรียบ ๒. การเข้ากับสังคมวัฒนธรรมได้ ๓. ความสลับซับซ้อน ๔. การแบ่งทดลองใช้ได้หรือไม่ ๕. ความเข้าใจง่ายง่ายนวัตกรรมที่มีลักษณะทางบวกย่อมจะแพร่หลายง่าย ในขณะที่นวัตกรรมที่มีลักษณะทางลบมักขายไม่ค่อยจะออก เพราะ ๑. ไม่ดีกว่าของเดิม ๒. เข้ากับสังคมวัฒนธรรมไม่ได้หรือได้ไม่ดี ๓. มีโครงสร้างซับซ้อน ๔. แบ่งทดลองไม่ได้ ๕. เข้าใจได้ยาก

^{๒๖} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, กลุ่มคุณภาพ : พฤติกรรมทางสังคม, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๐), หน้า ๒๔.

๕. การรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับกาลเวลา หมายความว่า ระยะเวลาหรือตัวเวลาเองมีอิทธิพลต่อการรับหรือไม่รับนวัตกรรมเท่าที่มีการวิจัยมาแล้ว เวลาก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า ภาวะนวัตกรรมอันเป็นเครื่องแสดงระดับหรือประเภทของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมสูง บางคนมีต่อบุคคลบางคนเลยเป็นนวัตกรรม หรือผู้ล่าหลังตามระยะเวลาที่รับนวัตกรรมและแน่นอนว่า ในการที่บุคคลจะตัดสินใจรับหรือไม่รับนวัตกรรม เขาจะต้องใช้เวลาพิจารณาวัตกรรมการระยะหนึ่ง หากไม่มีเวลาเขาคงตัดสินใจไม่ได้ เวลาจึงมีความสำคัญต่อการรับนวัตกรรม^{๒๗}

การพัฒนาศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวกัน โดยเฉพาะภาคตะวันออก เป็นเขตระเบียงเศรษฐกิจเป็น MEGA กลยุทธ์ของรัฐบาล ที่จะกระตุ้นเศรษฐกิจด้านการพัฒนาประเทศ ด้านการกำหนดพื้นที่เพื่อการพัฒนา โดยที่ผ่านมามักจะกำหนดกลยุทธ์ด้านการกำหนดตัวผลิตภัณฑ์หรือประเภทธุรกิจ เช่น กระตุ้นการพัฒนาเกษตร พัฒนาอุตสาหกรรมรถยนต์ อุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นต้น วิธีการกำหนดพื้นที่เป้าหมายหลักที่มี Potential แล้วนำเศรษฐกิจมาประสาน น่าจะเป็นวิธีการที่ถูกต้อง การจะเพิ่มพูนศักยภาพพื้นที่ก็ต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ด้วย

๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมการเดินทางของมนุษย์ จากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง นับตั้งแต่จุดเริ่มต้นถึงปลายทางต้องประกอบไปด้วยปัจจัยอย่างน้อย ๓ ประการ คือ การเดินทาง การพักค้างแรม และการกินอาหารนอกบ้าน ดังที่ องค์การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Union for Official Tourism Organization: IUOTO) ระบุว่า การท่องเที่ยวอาจกำหนดได้โดยเงื่อนไข ๓ ประการ ดังนี้

๑. เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (Temporary)

๒. เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ (Voluntary)

๓. เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตาม ที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ผู้เดินทางท่องเที่ยวแต่ละคน มีวัตถุประสงค์ต่างกัน ทำให้การรับรู้ความหมายการท่องเที่ยวต่างกันไปตามทัศนคติและรสนิยมการใช้ชีวิต เช่น คิดว่าการท่องเที่ยว คือ การพักผ่อน การได้เรียนรู้ประสบการณ์เปิดมุมมองใหม่ การได้หลีกหนีความจำเจน่าเบื่อ การใช้ชีวิตในเมือง การไปตามหาความทรงจำในอดีต กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความหมายเหล่านี้ จะสะท้อนถึงพฤติกรรมการท่องเที่ยวของแต่ละคนจนบางครั้งบางคนอาจพูดได้ว่า ตนเป็นนักเดินทางไม่ใช่นักท่องเที่ยว โดยในแต่ละพื้นที่มีทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีศักยภาพในการต้อนรับนักท่องเที่ยวแตกต่างกันไปตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ ภาครัฐฯ ได้ให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จึงผลักดันนโยบายการท่องเที่ยวเมืองรองให้เกิดขึ้น จันทบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีศักยภาพ มีความพร้อมในหลากหลายมิติตลอดถึงสามารถพัฒนาให้เป็นเมืองพิเศษได้ในอนาคต เนื่องจากศักยภาพของจันทบุรี มีความพร้อมทุกด้านในองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ดังที่นักวิชาการกล่าวถึงเมืองท่องเที่ยวที่จะพัฒนาให้ประสบความสำเร็จได้

^{๒๗} สัณญา สัณญาวิวัฒน์, ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗, ๒๓.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)^{๒๘}

มีหลักการว่า เมื่อโลกต้องเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด - ๑๙ ส่งผลกระทบต่อการค้าเสรีในเกือบทุกสาขา พบว่า เศรษฐกิจไทยมีความอ่อนไหวต่อภาวะเศรษฐกิจระหว่างประเทศในระดับสูง โดยในปี ๒๕๖๓ เศรษฐกิจไทยหดตัวลงถึงร้อยละ ๖.๑ ซึ่งรุนแรงกว่าประเทศส่วนใหญ่ในโลกที่มีค่าเฉลี่ยการหดตัวทางเศรษฐกิจเพียงร้อยละ ๓.๕ โดยภาคบริการของไทยที่นอกเหนือจากบริการภาครัฐ เป็นส่วนที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด โดยหดตัวลงถึงร้อยละ ๗.๔ โดยเฉพาะภาคการท่องเที่ยวซึ่งมีความสำคัญอย่างมากต่อเศรษฐกิจไทย รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ลดลง ๒.๑๘ ล้านล้านบาทในปี ๒๕๖๓ ส่งผล ถึงร้อยละ ๗๐ ต่อการหดตัวของเศรษฐกิจทั้งประเทศ

เป้าหมายในการปรับเปลี่ยนสู่อุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคตที่สร้างมูลค่าเพิ่มสูง การพัฒนาในระยะต่อไปจึงอยู่ที่การเพิ่มศักยภาพของภาคการผลิต รวมถึงเร่งยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าและบริการหลักของไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและการเปลี่ยนแปลงห่วงโซ่ มูลค่าโลก โดยมุ่งเป้าในการเร่งพัฒนาภาคการผลิตและบริการเป้าหมายรายสาขาที่สำคัญของประเทศ ได้แก่

๑) การยกระดับภาคการเกษตรสู่การผลิตสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปมูลค่าสูงที่ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการเพิ่มผลิตภาพ ลดการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ และเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตสู่อุตสาหกรรม อาหารมูลค่าสูง

๒) การปรับเปลี่ยนภาคการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นภาคบริการที่สำคัญของไทยให้เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน โดยส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพ คุณค่า และความยั่งยืนมากกว่าปริมาณจากการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับบริการที่สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มของตลาดยุคใหม่

๓) การเปลี่ยนผ่านอุตสาหกรรมยานยนต์สู่ยานยนต์ไฟฟ้าตลอดห่วงโซ่อุปทานโดยสนับสนุนการลงทุนวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับขีดความสามารถของผู้ประกอบการไทย พร้อมทั้งเตรียมความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานด้านพลังงานและปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ อย่างเป็นระบบ

๔) การผลักดันให้ไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ และสุขภาพมูลค่าสูง โดยส่งเสริมการผลิตบุคลากร ยกระดับมาตรฐาน รวมถึงสนับสนุนให้มีการใช้ประโยชน์ ต่อยอดจากผลการศึกษาวจัยและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามาใช้ในกระบวนการรักษาพยาบาล เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในการยกระดับสู่การให้บริการบนฐานนวัตกรรมและเทคโนโลยีขั้นสูง

๕) การดำเนินยุทธศาสตร์ให้ประเทศไทย เป็นประตูการค้าการลงทุนและยุทธศาสตร์ทางโลจิสติกส์ที่สำคัญของภูมิภาค โดยเร่งยกระดับการเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ทั้งในและระหว่างประเทศ พร้อมทั้งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลและโลจิสติกส์ เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการค้าการลงทุน และ ๖) การเร่งยกระดับอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ของไทย ให้เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ และอุตสาหกรรมดิจิทัลของอาเซียน โดยปรับเปลี่ยนอุตสาหกรรมเคมีคอนดัก

^{๒๘} สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐),

เตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ของไทยจากการรับจ้างผลิตไปสู่การคิดค้นออกแบบ และเป็นเจ้าของเทคโนโลยีด้วยตนเอง

ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ซึ่งมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านการรักษาสมดุล ของความหลากหลายทางชีวภาพด้วยการเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำและการรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจรูปแบบต่าง ๆ ทั้งทางด้านการคมนาคมขนส่ง การท่องเที่ยว และเป็นพื้นที่ทำประมง พบว่า พื้นที่ชายฝั่งทะเลของประเทศไทย ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ ๒๓ จังหวัด รวมประมาณ ๓,๑๕๑ ตารางกิโลเมตร อยู่ภายใต้ความเสี่ยง ๑๓ จากภัยคุกคามทั้งทางธรรมชาติและการกระทำของมนุษย์ ทั้งการรุกรานพื้นที่ป่าชายเลน การปล่อยของเสียลงสู่ทะเลทำให้เกิดการปนเปื้อนของสารพิษ สิ่งปฏิกูล และขยะพลาสติก รวมถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ภาวะโลกร้อนกำลังเป็นภัยต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างมีนัยสำคัญ โดยส่งผลให้แนวปะการังเสียหายตามธรรมชาติ และปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทวีความรุนแรงขึ้นในหลายพื้นที่

เป้าหมายหลักไปสู่ภาพของการขับเคลื่อนที่ชัดเจน ในลักษณะของวาระการพัฒนาที่เอื้อให้เกิดการทำงานร่วมกันของหลายหน่วยงานและหลายภาคส่วน ในการผลักดันการพัฒนาเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ จึงได้กำหนดหมุดหมายการพัฒนา จำนวน ๑๓ หมุดหมาย ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงสิ่งที่ประเทศไทยปรารถนาจะ “เป็น” หรือมุ่งหวังจะ “มี” เพื่อสะท้อนประเด็นการพัฒนาที่มีลำดับความสำคัญสูงต่อการพลิกโฉมประเทศไทยสู่ “สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” ในด้านมิติภาคการผลิตและบริการเป้าหมายนั้น อยู่ในหมุดหมายที่ ๒ คือ ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน จะเห็นได้ว่า สถานการณ์การพัฒนาที่ผ่านมา อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจไทย และยังเป็นแหล่งสร้างรายได้สำคัญให้แก่เศรษฐกิจของประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศไทย ๒.๙๙ ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑๘ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และก่อให้เกิดการจ้างงาน ๘.๓ ล้านตำแหน่ง ในปี ๒๕๖๒ อีกทั้งยังมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยระหว่างปี ๒๕๕๘ – ๒๕๖๒ รายได้จากการท่องเที่ยวของไทย ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๓ ต่อปี อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของรายได้จากการท่องเที่ยวดังกล่าวเป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวเป็นหลัก กล่าวคือ จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยถึงร้อยละ ๕.๖ ต่อปี ในขณะที่การใช้จ่ายต่อคนต่อวันของนักท่องเที่ยวขยายตัวในอัตราที่ลดลง และระยะเวลาท่องเที่ยวต่อทริปลดลง ซึ่งทำให้การท่องเที่ยวของไทยในระยะหลังต้องเผชิญกับความท้าทายด้านความยั่งยืน จากการเติบโตในเชิงปริมาณ มากกว่าคุณภาพ นอกจากนี้ หากพิจารณาในมิติของการกระจายรายได้ พบว่า รายได้จากการท่องเที่ยวร้อยละ ๙๐ ยังกระจุกอยู่ในเมืองท่องเที่ยวหลัก ไม่สามารถกระจายไปสู่เมืองท่องเที่ยวรองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่อยู่ในเมืองหลักถึงประมาณร้อยละ ๙๘ ของรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติทั้งหมด

การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะต้องคำนึงปัจจัยเสี่ยงทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้ สถานการณ์และแนวโน้มการท่องเที่ยว และปัญหาที่ผ่านมา พบว่า ประเทศไทยมีความท้าทายต่อการบรรลุเป้าหมายในหลายประเด็น สรุปได้ดังนี้ ๑) การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดให้เกิดการใช้จ่ายใช้สอยของนักท่องเที่ยวมากขึ้น และส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพ

มากกว่าปริมาณ ๒) การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของการท่องเที่ยวไทย โดยเฉพาะในเมืองท่องเที่ยวรอง และผู้ประกอบการรายย่อย เพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวภายในประเทศ และก่อให้เกิดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ๓) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งในมิติของมาตรฐานความสะอาดและปลอดภัย สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ๔) การพัฒนาปัจจัยเอื้อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการพัฒนากำลังคนและธุรกิจให้พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง การปรับปรุงระเบียบและกฎหมายที่ล้าสมัย และเป็นอุปสรรค การใช้เทคโนโลยีและข้อมูลในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน

นวัตกรรมและมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยว นั้น มีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑. สร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับความสนใจของนักท่องเที่ยวและตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism) การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Spiritual Tourism) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและนิทรรศการ (MICE) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร กลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุ ครอบครัว และฮันนีมูน เป็นต้น

๒. ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการพัฒนานวัตกรรมทางความคิด เพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มในสินค้าการท่องเที่ยว ส่งเสริมการลงทุนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คำนึงถึงคุณค่าและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสนับสนุนการเสริมสร้างบรรยากาศการลงทุนในกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ ๆ ที่มีศักยภาพ เช่น ธุรกิจบริการสุขภาพ ธุรกิจด้านนันทนาการ โดยเฉพาะการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน การจัดการสินค้า OTOP และของที่ระลึก เป็นต้น

๓. ผลักดันให้งานเทศกาล ประเพณี และกิจกรรมในไทยเป็นงานเทศกาลระดับโลก เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง แห่ผีตาโขน เทศกาลดนตรี และศิลปะ เป็นต้น

๔. ส่งเสริม สนับสนุน อุตสาหกรรมภาพยนตร์และการถ่ายทำภาพยนตร์ต่างประเทศในประเทศไทย รวมถึงการผลักดันให้มีการจัดตั้งหน่วยงานกลาง เพื่อส่งเสริมสนับสนุนธุรกิจการถ่ายทำภาพยนตร์ต่างประเทศในประเทศทั้งภาคการผลิต การบริการ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

๕. สำรวจและคัดสรรเอกลักษณ์และจุดเด่นของจังหวัด กลุ่มจังหวัด เพื่อสร้างและกำหนดภาพลักษณ์ (Brand Image) ทางการท่องเที่ยวให้เป็นจุดขายแก่นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

๖. ส่งเสริมและจัดการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติและระดับชาติ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว และการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและชุมชน

๗. ส่งเสริมการจัดประชุม สัมมนา จัดนิทรรศการ ทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

๒.๓.๑ ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

เมืองท่องเที่ยวแต่ละจังหวัดสะท้อนเอกลักษณ์เฉพาะ และความโดดเด่นของแต่ละพื้นที่ สืบเนื่องมาจากวิถีของชุมชน การใช้ชีวิต ภูมิปัญญา ภาพลักษณ์จันทบุรี ในสายตาของผู้คนจากต่างถิ่น เช่น เป็นเมืองที่ดูครึกครื้น ชีวิตกลางคืนแออัดตลาดโต้รุ่ง ภูมิชีวิตชีวา เมืองที่มีธุรกิจหลากหลายประเภท ไม่เงียบเหงาเมื่อหมดฤดูการท่องเที่ยว เมืองคนรวยด้วยภาพลักษณ์ความขึ้นชื่อการเป็นแหล่งอัญ

มณี หรือเจ้าของสวนทุเรียนที่ทำรายได้ปีละหลายร้อยล้านบาท เมืองที่มีที่เกี่ยวทุกประเภทไม่ว่าจะ ธรรมชาติ วัด ศิลปวัฒนธรรม ทะเล และเมนูที่ประกอบด้วยสมุนไพรโดดเด่น แต่สถานที่ที่เกี่ยวและ องค์ประกอบในการท่องเที่ยวเหล่านี้ของจันทบุรี ยังไม่ทำให้นักท่องเที่ยวที่มาสัมผัสรู้สึกเป็นพิเศษ ดังนั้น การจัดการการท่องเที่ยวของจันทบุรีควรมีรูปแบบการดำเนินการที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ที่เป็นอยู่ แต่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์การพัฒนาให้เป็นเมืองพิเศษได้ ตามทฤษฎี แนวคิดการจัดการ เพื่อนำมาปรับใช้กับการท่องเที่ยว ดังนี้

อดิการ์รี (Adhikary, 1995) ได้เสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว (7S Model) เพื่อนำมาปรับใช้กับการท่องเที่ยวไว้ ดังนี้

๑. Strategy หมายถึง กลยุทธ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความผสมกลมกลืนกันระหว่าง วัตถุประสงค์ การจัดลำดับความสำคัญ การควบคุม และขอบเขตของกิจกรรมต่าง ๆ ของการ ท่องเที่ยว โดยการเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งประกอบด้วยกลยุทธ์การวางแผน การดำเนินงานที่ สามารถปฏิบัติได้ และเป็นไปตามนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งชาติด้วย

๒. Structure หมายถึง โครงสร้างองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดลำดับขั้น และการแบ่ง หน้าที่ให้เหมาะสม โครงสร้างที่ดีจะเป็นกุญแจที่สำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการการ ท่องเที่ยว

๓. System หมายถึง ระบบในการจัดการการท่องเที่ยวมีความหมายครอบคลุมไปถึงระบบ การจัดการข้อมูล ระบบการดำเนินงาน การปฏิบัติการ การเงิน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การตลาด และระบบอื่น ๆ ทุกระบบต้องมีการประสานร่วมมือกันและความสัมพันธ์กันในทุกขั้นตอน (มานะ วนิดา, ๒๕๕๘)

๔. Staff หมายถึง บุคลากรที่ทำหน้าที่บริการนักท่องเที่ยวต้องพิจารณาอย่างรอบคอบและ จัดสรรบุคคลที่มีความรอบคอบ ผูกพันกับงาน มีความรับผิดชอบ ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวด้วยความ เต็มใจ ทำงานดีและสามารถทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจ

๕. Skill ทักษะการทำงานที่มีความชำนาญ และมีประสิทธิภาพด้วยปัจจัยด้านความรู้ ทักษะและทัศนคติต้องงาน

๖. Style คือ การรวมกันระหว่าง Staff และ Skill

๗. Share คือ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็น ความรู้ ซึ่งนำไปสู่การ จัดการการท่องเที่ยวได้ดีที่สุด (จุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ, ๒๕๕๔)

สรุปได้ว่า การจัดการด้วย 7S Model เมื่อนำมาประยุกต์ในการจัดการการท่องเที่ยวของ จังหวัดจันทบุรี มีหลายองค์ประกอบของการท่องเที่ยวต้องผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยการมี ส่วนร่วมของผู้ประกอบการ ชุมชน คน และองค์กรในกระบวนการซัพพลายเชนของการท่องเที่ยวใน จันทบุรี ซึ่งต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและเกิดจากความยินยอมพร้อมใจด้วยตนเอง จึงมี เป้าประสงค์เบื้องต้นเพียงศึกษา นำเสนอมุมมองใหม่บนเส้นทางการท่องเที่ยวที่เคยคุ้นชิน และสร้าง เป็นระบบฐานข้อมูล โดยใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด และเชื่อมต่อการท่องเที่ยวผ่านการสื่อสารที่สร้าง ความโดดเด่นด้วยช่องทางที่เข้าถึงการท่องเที่ยวที่มีลักษณะการออกแบบได้ด้วยตัวเอง

๒.๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้น จะต้องมีการพัฒนามาตรฐานสินค้า และบริการท่องเที่ยว ซึ่งแนวทางการดำเนินการนั้น ประกอบด้วย

๑. พัฒนามาตรฐานบริการท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นกรอบในการยกระดับคุณภาพของสถานประกอบการด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับระดับสากล
๒. ส่งเสริมและผลักดันให้สถานประกอบการได้นำมาตรฐานด้านการบริการท่องเที่ยวไปใช้ในทุภาคส่วนเพื่อพัฒนาผู้ให้บริการและสถานประกอบการของตนเอง
๓. สนับสนุนกิจกรรมด้านการตรวจประเมินและรับรองสถานประกอบการตามแนวทางสากล

๔. ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมที่จูงใจผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวให้เข้าสู่มาตรฐานการท่องเที่ยวไทย รวมทั้งผลักดันเครื่องหมายรับรองมาตรฐานการท่องเที่ยวไทยให้เป็นที่ยอมรับ เชื่อถือ และเชื่อมั่นจากนักท่องเที่ยวไทยและต่างประเทศ

๕. จัดทำฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวให้ครบถ้วน ทันสมัย เชื่อมโยงไปยังบริการที่เกี่ยวข้องอย่างครบวงจร และตรงกับความต้องการของผู้ใช้ข้อมูลอย่างแท้จริง

ผลิตภัณฑ์ที่จะตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ก่อนการพัฒนากการตลาดทางการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการหรือผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวควรทราบถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่วนมากเน้นที่ความรู้ ความประทับใจ ความสุนทรีย์ ประสบการณ์ ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวควรมีความโดดเด่น และมีเอกลักษณ์เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์ และสนองความต้องการสูงสุด ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจะผลักดันการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งจากการโฆษณาปากต่อปาก และการกลับมาเยือนอีกครั้ง นอกจากนี้ การสร้างตราสินค้าแหล่งท่องเที่ยว (Destination Branding) เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่สำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องด้วยแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแต่ละพื้นที่ของประเทศไทยมีความแตกต่างกัน มีอัตลักษณ์และมีศักยภาพที่จะสามารถดึงดูดความสนใจและชวนให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาเยี่ยมชม^{๒๙}

ประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ และทุนทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะทุนทางวัฒนธรรมที่ได้สั่งสมและสืบทอดกันมารุ่นสู่รุ่น ก่อให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สะท้อนภูมิปัญญา ความเชื่อ และวิถีชีวิตของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งต่อมา ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถนำมาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อใช้เชิงพาณิชย์ จากการศึกษา พบว่า ผลิตภัณฑ์ชุมชนเหล่านี้ มีความคล้ายคลึงกันทั้งในเรื่องรูปแบบและการนำไปใช้ประโยชน์การค้นหาอัตลักษณ์หรือสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชนเหล่านั้น มีความสำคัญต่อการจำหน่ายในเชิงพาณิชย์เป็นอย่างมาก เพื่อต่อยอดไปสู่การสื่อสารอัตลักษณ์ และนำไปสู่การสร้างแบรนด์และสื่อสารแบรนด์ของผลิตภัณฑ์ชุมชนที่จะสามารถสร้างรายได้ ก่อให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนทางเศรษฐกิจแก่ผู้ประกอบการได้ จึงต้องการนำเสนอวิธีการสร้างและสื่อสารอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์

^{๒๙} กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ และศรันยา แสงลิ้มสุวรรณ, การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน, Executive Journal, (October – December ๒๐๑๒), หน้า ๑๔๓.

ชุมชน เพื่อนำไปสู่การสร้างและสื่อสารแบรนด์ผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค โดยยกกรณีศึกษาของการแสดงรำไท่นกพิทิต ซึ่งจากการศึกษา พบว่า ชุมชนจะต้องร่วมกันค้นหา อัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชน นำไปสู่การสร้างแบรนด์และสื่อสารแบรนด์ในรูปแบบต่าง ๆ ตามเอกลักษณ์ของแบรนด์ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ให้มีความสอดคล้องกัน เพื่อสร้างการรับรู้ ความสนใจและความต้องการของผู้บริโภค^{๓๐}

การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ๑) ด้านรูปแบบ ความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ เหมาะสมที่จะนำไปเป็นของฝาก ของที่ระลึก ๒) ด้านบรรจุภัณฑ์ ความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ราคามีความเหมาะสมเมื่อเทียบกับปริมาณ ๓) ด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ ความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีหน้าร้านหรือฝากขายตามร้านขายของฝากของจังหวัด และ ๔) ด้านภูมิปัญญา ความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มีลักษณะการแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบรูปร่าง รูปทรง มีอัตลักษณ์ ลวดลายเฉพาะตน ไม่ซ้ำใคร การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ๑) ด้านความได้เปรียบเรื่องต้นทุน ความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีพัฒนาพนักงานให้ใช้ความรู้ ทักษะด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน เช่น เข้าอบรม การมีส่วนร่วมจากหน่วยงานราชการ ๒) ด้านคุณภาพ ความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ สามารถสร้างผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีคุณภาพตรงกับความต้องการของลูกค้า ๓) ด้านนวัตกรรม ความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีการแสวงหาวิธีการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ๔) ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ สามารถส่งมอบสินค้าได้อย่างรวดเร็ว และปลอดภัย^{๓๑}

โครงการ “การพัฒนาผลิตภัณฑ์และของที่ระลึกบนอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก (Active Beach)” หน่วยงานสนับสนุน : องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ระยะเวลาดำเนินการ : มีนาคม ถึงเดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๒ การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญและส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของท้องถิ่นมาผสมผสานและเชื่อมโยงสู่การท่องเที่ยว ก็นับเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยในการขับเคลื่อนและยกระดับเศรษฐกิจของท้องถิ่นให้เติบโต องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) จึงได้สนับสนุน โครงการ “การพัฒนาผลิตภัณฑ์และของที่ระลึกบนอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก (Active Beach)” โดยมอบหมายให้สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอเป็นที่ปรึกษาในโครงการฯ เพื่อส่งเสริมและพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์และของที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก (Active Beach) ก่อให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า และนำไปสู่การตลาดที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นการเตรียมความ

^{๓๐}เมธาวี จำเนียร, อัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การสร้างและสื่อสารแบรนด์กรณีศึกษา การแสดงรำไท่นกพิทิต, วารสารราชพฤกษ์ ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๔) ๑-๑๒..

^{๓๑}อาทิตยา ลาวงค์ และคณะ, แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนตามอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชน ตำบลสวายจิก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, วารสารสหวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๔) บทคัดย่อ.

พร้อมเพื่อรองรับการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก หรือ EEC (Eastern Economic Corridor) ให้มีความหลากหลายยิ่งขึ้น นับเป็นการยกระดับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทยสู่นานาชาติ โครงการฯ มีการดำเนินการตั้งแต่เดือน มีนาคม ถึงเดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยโครงการฯ ได้คัดเลือก ชุมชนที่มีศักยภาพ มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ ผลผลิตของกลุ่มมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น เพื่อเข้าร่วมโครงการ ๓ ชุมชน ได้แก่ ๑. ชุมชนบ้านไร่หลักทอง ตำบลไร่หลักทอง อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดชลบุรี ๒. ชุมชนบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ๓. ชุมชนบ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี นอกจากนี้ มีการจัดฝึกอบรม เรื่อง “การพัฒนามาตรฐานสินค้าชุมชน” ให้แก่กลุ่มชุมชนทั้ง ๓ กลุ่ม ซึ่งผลการฝึกอบรมทำให้กลุ่มเป้าหมายมีการยกระดับผลิตภัณฑ์ขึ้น คือ กลุ่มชุมชนบ้านปึกได้เข้าคัดสรร “สุดยอดผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย” ผลการคัดสรรในกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าและเครื่องแต่งกาย ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชุมชนบ้านปึกได้รับระดับ ๔ ดาว จำนวน ๒ ผลิตภัณฑ์ คือ ผลิตภัณฑ์ประดิษฐ์จากเศษผ้า (กิ๊บ) และผ้าทอลายขัด และกลุ่มชุมชนบางกะจะ ได้รับระดับ ๔ ดาว ๑ ผลิตภัณฑ์ คือ ชุดรองจานรองแก้วจากเสื่อกกจันทบุรี และได้รับระดับ ๕ ดาว ๑ ผลิตภัณฑ์ คือ เสื่อกกจันทบุรีบุฟองน้ำแบบพับ ส่วนกลุ่มชุมชนบ้านไร่หลักทองมีการเตรียมความพร้อมเพื่อยื่นขอรับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน^{๓๒}

๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา

๒.๔.๑ สื่อของพระพุทธองค์ในการสื่อสาร สื่อ คือ ช่องทางหรือประตูที่จะนำไปสู่กระบวนการพัฒนาปัญญา ก่อนจะแสดงธรรม พระพุทธองค์จะทรงตรวจดูโลกด้วยพุทธจักขุ เมื่อทรงตรวจดูโลกด้วยพุทธจักขุ ได้ทรงเห็นสัตว์ทั้งหลาย บางพวกมีธูลี คือ กิเลสในตาน้อย บางพวกมีธูลี คือ กิเลสในตามาก บางพวกมีอินทรีย์แก่กล้า บางพวกมีอินทรีย์อ่อน บางพวกมีอาการดี บางพวกมีอาการทราม บางพวกสอนให้รู้ได้ง่าย บางพวกสอนให้รู้ได้ยาก บางพวกเป็นปรโลกและโทษโดยความเป็นภัยก็มี บางพวกไม่เห็นปรโลกและโทษโดยความเป็นภัยก็มี เมื่อทรงทราบล่วงหน้าเช่นนี้ ก็ทรงเลือกเรื่องและวิธีการสอนที่เหมาะสมกับฐานะของเขา บางครั้ง จะยังไม่ทรงสั่งสอนทันที แต่จะรอจังหวะเสียก่อน เพื่อคอยให้คนบางคนมีปัญหาแก่กล้าพอสมควรที่จะบรรลุธรรมได้ก่อนจึงทรงสอน

พระพุทธองค์ทรงใช้สื่อในการสอนก็คือ ในคราวที่พระพุทธองค์ทรงกำไ้ไม้ประดู่ลายที่ร่วงอยู่ตามพื้นดินน้อยหนึ่งชิ้นมาแล้วตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย เข้าใจว่าอย่างไร ไ้ไม้ประดู่ลาย ที่เรากำขึ้นน้อยหนึ่งชิ้นนี้ มากหรือว่าไ้ไม้ประดู่ลายที่ยังอยู่บนต้นเหล่านี้นั้น” เมื่อภิกษุทั้งหลายทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ไ้ไม้ที่พระองค์ทรงกำขึ้นด้วยฝ่ามือนั้น เป็นของน้อย ส่วนไ้ไม้ที่ยังอยู่บนต้นประดู่ลายเหล่านี้นั้น ย่อมมีมาก พระเจ้าข้า” จึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ฉันทัก

^{๓๒} องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), การพัฒนาผลิตภัณฑ์และของที่ระลึกบนอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก (Active Beach)”, มีนาคม ถึงเดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๒, [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://www.chrome-extension://efaidnbmnnpkajpcglclefindmkaj/https://testing.thaitextile.org/wp-content/uploads.pdf>. [๔ ตุลาคม ๒๕๖๗].

ฉันทัน ธรรมะส่วนที่เรารู้ด้วยปัญญาอันยิ่งแล้ว ไม่กล่าวสอนนั้น มีมากกว่าส่วนที่นำมากล่าวสอน ภิกษุทั้งหลาย เหตุไรเล่า เราจึงไม่กล่าวสอนธรรมะส่วนนั้น ๆ ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุว่า ธรรมะส่วนนั้น ๆ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์” เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้ามีเป้าหมาย และวิธีการสอน/สื่อสารที่หลากหลาย ซึ่งพระสงฆ์และวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว สามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการสื่อสารให้กับนักท่องเที่ยวให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว

๒.๔.๒ หลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาศักยภาพ

การสร้างคนให้มีศักยภาพ มีคุณภาพ มีสมรรถนะหรือขีดความสามารถในการแข่งขันที่อยู่ภายใต้กรอบของประชาคมอาเซียน จะเป็นสังคมที่มีอุดมการณ์ในการร่วมการพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ทางด้านสังคม และทางด้านวัฒนธรรมจะทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของคนอย่างรอบด้าน ทั้งนี้ คน คือ หัวใจของการเสริมสร้างความมั่นคง ดังนั้น หลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาศักยภาพในที่นี้ คณะผู้วิจัย ได้นำหลักภาวนา ๔ และพระสูตร คือ ญัตตสูตร เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยเรื่องเศรษฐกิจตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งจะนำมาบูรณาการการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ดังมีรายละเอียด ดังนี้

๑) หลักภาวนา ๔ คือ หลักการของการพัฒนาให้บุคคลเจริญขึ้น

คำว่า “ภาวนา” ก่อนที่จะแปลว่าเจริญ ภาวนาถ้าแปลตามตัวอักษร แปลว่า “การทำให้เป็นให้มี” หมายความว่า อันไหนที่ไม่เป็นก็ทำให้เป็นขึ้น อันไหนที่ไม่มีก็ทำให้มีขึ้น ซึ่งหมายความว่าไปว่าการทำให้เพิ่มพูนขึ้นทำให้กล้าแข็งขึ้นอะไรพวกนี้จึงแปลกันอีกความหมายหนึ่งว่า “ฝึกอบรม” คำว่า “ฝึกอบรม” ก็ไปใกล้กับความหมายของคำว่าสิกขา การปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าตรัสในคำสอนของพระองค์เองเพื่อใช้เป็นคุณสมบัติของบุคคลท่านใช้ว่า ภาวิตกาโย ภาวิตสึโล ภาวิตจิตโต ภาวิตปัญโญ คือ คำว่า ภาวนา เวลาใช้เป็นคุณศัพท์เป็น ภาวิตะ ภาวิตกาโย ผู้มีกายที่เจริญแล้วหรือฝึกอบรม ภาวิตสึโล ผู้มีศีลที่ฝึกอบรมแล้วหรือเจริญแล้ว ภาวิตจิตโต ผู้มีจิตที่เจริญแล้วหรือมีจิตที่ฝึกอบรมแล้วภาวิตปัญโญ ผู้มีปัญญาที่เจริญแล้วหรือปัญญาที่ฝึกอบรมแล้วถ้าเป็นคำนาม ๔ อันนี้ก็ คือ ๑. กายภาวนา คนเป็นภาวิตกาโย ตัวกระทำเป็นกายภาวนา ๒. ศีลภาวนา คนเป็นภาวิตสึโล ตัวกระทำเป็นจิตภาวนา ๓. จิตภาวนา คนเป็นภาวิตจิตโต ตัวกระทำเป็นจิตภาวนา และ ๔. ปัญญาภาวนา คนเป็นภาวิตปัญโญ ตัวกระทำเป็นปัญญาภาวนา^{๓๓} ซึ่งในทางทัศนะพระพุทธศาสนาในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์^{๓๔} จะต้องใช้หลักภาวนาประกอบด้วย ๔ ประการ เหล่านี้เป็นคุณสมบัติของท่านผู้พัฒนาตนแล้ว เป็นรูปคุณนามเป็นคุณสมบัติของบุคคลท่านใช้ว่า ภาวิตกาโย ภาวิตสึโล ภาวิตจิตโต และภาวิตปัญโญ^{๓๕} “คำสอนและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาส่วนที่

^{๓๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), “พุทธธรรมกับการพัฒนาชีวิต”, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๕๑.

^{๓๔} ดูรายละเอียดใน ที.ปา. ๑๑/๒๒๘/๒๐๐.

^{๓๕} ดูรายละเอียดใน อง.ปญจก. ๒๒/๗๙/๑๐๔-๑๐๖.

เกี่ยวข้องกับสังคมและสะท้อนถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ได้มากที่สุดก็คือคำสอนและหลักปฏิบัติ”^{๓๖} ที่ต้องทำความเข้าใจดังต่อไปนี้

๑..ภาวนา เป็นคำในภาษาบาลี ที่มีรูปกริยาศัพท์เป็น ภาเวติ มีความหมายตรงกับคำว่า วทเพติ ซึ่งก็คือ วัฒนา หรือการพัฒนา ที่ใช้ในภาษาไทย คำว่า ภาวนา ในคำสอนของพระพุทธศาสนา หมายถึง การทำให้มีขึ้นเป็นครั้ง การทำให้เกิดขึ้น การเจริญ,การบำเพ็ญ การฝึกอบรม การพัฒนาเพื่อทำสิ่งที่ยังไม่มีให้มีขึ้น^{๓๗} โดยมีความหมายครอบคลุมถึงการปฏิบัติตนทั้งหมดที่เป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณธรรมภายในตน^{๓๘}

๒..ภาวนา ๔ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมักแสดงในรูปที่เป็นคุณสมบัติของบุคคลผู้ได้เจริญกาย ศีล จิต และปัญญาแล้ว

๓..พระผู้มีพระภาคเจ้า ชื่อว่า ทรงอบรมพระองค์แล้ว ทรงเป็นภาวิตัตต์ หรือ พระองค์ที่ทรงเจริญหรือพัฒนาแล้ว เป็นอย่างไร คือ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอบรมพระวรกาย อบรมศีล อบรมจิตใจ อบรมปัญญา (ขยายความต่อไปอีกว่าทรงเจริญโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการแล้ว)^{๓๙}

๔..ความหมายของภาวนา ๔ คือ การเจริญ การพัฒนา ทั้งทางด้านสมถะ และวิปัสสนา เพื่อให้มีผลปรากฏ เช่น มีบุคลิกภาพ ภาพลักษณ์ภายนอก และคุณธรรมภายในตน

หลักภาวนา ๔ แบ่งผลที่ปรากฏออกเป็น ๔ ด้าน คือ

๑) กายภาวนา หรือ การพัฒนากาย คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือทางวัตถุ ให้รู้จัก “กิน อยู่ ดู ฟัง” เป็น สามารถเสพสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้โทษ รู้จักควบคุมไม่ให้เกิดความต้องการที่ฟุ้งเฟ้อเกินความจำเป็น

๒) ศีลภาวนา หรือ การพัฒนาศีล คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือ มนุษย์ตั้งอยู่ในกฎระเบียบ เพื่อให้เกิดการตอบสนองความต้องการของตนนั้น ไม่ไปเบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายกับผู้อื่น สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและเกื้อกูลกันได้ด้วยดี

๓) จิตตภาวนา หรือการพัฒนาจิต คือ การมีจิตที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม ความดีงาม สมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพ มีความเข้มแข็งมั่นคง และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพ มีความเบิกบานผ่องใสสงบสุข

๔) ปัญญาภาวนา หรือการพัฒนาปัญญา คือ การเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจ อย่างเป็นนายความคิด และการหยั่งรู้ความจริง รู้เห็นเท่าทันโลกและชีวิตตามสภาวะจริง^{๔๐}

ในพระพุทธดำรัสสอนหนึ่ง ที่ตรัสไว้กับพุทธสาวกว่า “ภิกษุผู้ไม่ได้เจริญการ สีล จิต ปัญญา จักไม่สามารถแนะนำผู้อื่นให้สามารถประพฤติในอริศีล อริจิต อริปัญญาดี ไม่สามารถแสดง

^{๓๖}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๔๓๑-๔๓๒.

^{๓๗}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร:มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๐๓.

^{๓๘}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **หลักแม่บทของการพัฒนาตน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร:มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐ และ ๑๕.

^{๓๙}ดูรายละเอียดใน พุ.จุ.(ไทย) ๓๐/๑๘/๑๑๕.

^{๔๐}พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)** พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ดวงแก้ว, ๒๕๔๔), หน้า ๓๗๑

ธรรมอันเยี่ยมยอด ที่สร้างความปิติ นำชื่นชม แก่ผู้ฟัง ถลาลงสู่ธรรมดำ ได้แก่ แสดงธรรมเพื่อการ
แข่งดี เพื่อกล่าวกระหนาบบุคคลอื่น หรือเพื่อหวังลาภสักการะ ไม่ใส่ใจ ไม่ให้ความสำคัญในพระธรรมที่
พระพุทธรูปทรงแสดงไว้แต่กลับชื่นชมยินดี” ดังนั้น หลักภavana ๔ จึงเป็นคุณสมบัติที่มีคุณค่าให้แก่
บุคคล พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการพัฒนาตน จึงเชิดชูบุคคลผู้มีภาวพัฒนาแล้วว่าเป็นบุคคล
สูงสุด^{๔๑} เป็นผู้ควรค่าแก่การบูชา^{๔๒} ซึ่งยกย่องเช่นนั้น เกิดจากคุณของภavana ๔ ที่เป็นผลของการฝึก
ตนนั่นเอง^{๔๓} จึงกล่าวได้ว่า หลักภavana เป็นหลักสำหรับการพัฒนาตนเองให้ยกระดับในความเป็นคน
ไปสู่ความเป็นเทวดา จากความเป็นเทวดาไปสู่ความเป็นพรหม และยกความเป็นพรหมไปสู่ความเป็น
พระอรหันต์จนถึงที่สุดแห่งการเข้าถึงพรหมจรรย์ในทางพระพุทธศาสนา อันเป็นเป้าหมายที่สูงสุด
ปรารถนาของมนุษย์ที่ควรจะได้รับนำหลักภavanามาสู่ความตระหนักในใจตนเองให้เกิดคุณค่าและ
จุดมุ่งหมายโดยรวดเร็วต่อไป

หลักคำสอนสำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนาเถรวาท เพราะร่างกายของมนุษย์ คือ
ส่วนที่เป็นสื่อที่แสดงออกให้เห็นในเชิงประจักษ์ อันเกิดจากการเคลื่อนไหวทางร่างกาย ด้วยเหตุนี้
เพื่อความพอเหมาะแก่การพัฒนามนุษย์ทางกายภาพจากหลักคำสอนต่าง ๆ จึงเป็นปรากฏการณ์
ธรรมที่มุ่งส่งเสริมการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน การก้าวกายทั้งตนและผู้อื่น ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
นอกจากนี้ ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงผลประโยชน์ในเชิงประจักษ์ว่า มนุษย์มีสื่อพฤติกรรมทางกาย
(กายทวาร) พฤติกรรมทางกาย (กายกรรม) และพฤติกรรมที่เป็นฝ่ายดีทางกาย (กายสุจริต) ซึ่งการ
ดำเนินตนมาดีตามสมควรดังกล่าวนี้ได้ว่า เป็นจุดหักเหแห่งสิทธิของมนุษย์หรือของบุคคลให้มุ่งตรง
มาที่สิทธิที่พึงตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาท มีสิทธิเสรีภาพจากสิ่งที่มีผิด ๆ (มิฉะ
วิมุตติ) และดำเนินตนไปได้ด้วยสิทธิเสรีภาพที่ชอบธรรม (สัมมาวิมุตติ) ได้อย่างเสมอภาคตามหลัก
สิทธิมนุษยชนตามหลักของพระพุทธศาสนาเถรวาท^{๔๔}

พระพุทธศาสนาเถรวาทมีหลักคำสอนที่ส่งเสริมสิทธิทางร่างกาย หรือความเป็นไปส่วนตัว
ที่สามารถนำมาแก้ไขปัญหาทางสังคมได้เป็นอย่างดี เพราะการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพทางร่างกาย
เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการฝึกตน ดังนั้น การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในข้อนี้ เท่ากับว่า เป็นหลักสิทธิ
เสรีภาพของมนุษย์หรือสิทธิขั้นพื้นฐานที่ตรงจุดดังปรากฏในวิสาสูตร ซึ่งพระพุทธรูป ทรงอุทานว่า
ประโยชน์ทั้งหมดในอำนาจของผู้อื่น นำทุกข์มาให้ ความเป็นใหญ่ทั้งหมด (สิทธิเสรีภาพ) นำสุขมาให้
ทั้งหมด จากอุทานนี้ สามารถตีความหมายได้ว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทมีการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพ
ทางร่างกายเป็นสำคัญ และสามารถนำมาปลูกจิตสำนึกของบุคคลไว้ว่า มนุษย์เท่านั้น คือ ผู้กำหนด
วิถีชีวิตของตนเองได้เท่านั้น ไม่มีใครเลยที่กำหนด” เพราะมนุษย์มีร่างกายเป็นองค์ประกอบของการ
กระทำที่สมบูรณ์แบบ นอกจากนี้ ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงการกระทำที่พอเหมาะทางร่างกายของมนุษย์
เท่านั้นว่า จะต้องไม่เบียดเบียนกันและกัน ดังที่ปรากฏในทณฺหสูตรที่ว่า ผู้ใดแสวงหาความสุข
เพื่อตนเอง ย่อมเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย ผู้ใคร่ความสุขด้วยท่อนไม้ ย่อมไม่ได้แสวงหาความสุข และ

^{๔๑}ดูรายละเอียดใน พ.ร.บ. (ไทย) ๒๕/๓๒๑/๑๑๓.

^{๔๒}ดูรายละเอียดใน องค์กร. (ไทย) ๒๑/๓๖/๕๕.

^{๔๓}ดูรายละเอียดใน พ.ร.บ. (ไทย) ๒๕/๑๐๖/๖๓.

^{๔๔}ดูรายละเอียดใน ที. ปา. (ไทย) ๑๑/๔๒๘/๒๖๑.

นอกจากจะไม่ได้ความสุขแล้ว การกระทำในลักษณะดังกล่าวนี้ ยังเป็นที่มาของการถูกจำกัดด้วยสิทธิอีกด้วย^{๔๕}

มวลหมู่มนุษย์ในฐานะที่มีร่างกายเป็นโครงสร้างที่พอเหมาะแก่การกระทำต่าง ๆ แต่การกระทำอันนั้น จำต้องเป็นการกระทำที่ดี ซึ่งหลักธรรมต่าง ๆ ก็ปรากฏว่า เป็นหลักคำสอนที่มุ่งเน้นการสนับสนุนสิทธิเสรีภาพของมนุษย์โดยแท้ การที่มนุษย์เลือกทำดี และกระทำความดี เพราะที่สุดของการเลือกคือจุดเริ่มต้นของการกระทำ แต่การกระทำอันนั้นจะต้องเป็นการกระทำที่ดี ด้วยเหตุนี้ หลักคำสอนบางอย่างของบุคคลในการที่จะสร้างความคิดดี ให้เกิดความรักในความดีอยู่เสมอ เพราะการสร้างความคิดดี คือกิจอันยิ่งใหญ่ของมนุษย์ เพราะการสร้างความคิดดีตลอดชีวิต หรือตลอดเวลาที่มีการเวียนว่ายตายเกิดจะเลิกทำความดีไม่ได้ แม้บุคคลจะเลือกทำ หรือไม่ทำอะไรก็ได้ แต่สิ่งที่จะต้องทำ ไม่ทำไม่ได้ นั่นคือความดีอันยิ่งใหญ่ของมวลหมู่มนุษย์

สำหรับรูปแบบการพัฒนาบุคลากรแนวพระพุทธศาสนา จะมีกระบวนการพัฒนาจะเริ่มต้นจากปัจจัยสองปัจจัย คือ เป้าหมายของการพัฒนา และกลุ่มเป้าหมายที่จะพัฒนา ซึ่งจะเป็นการกำหนดความจำเป็นในการฝึกอบรมในตัวเป้าหมายในการพัฒนาสามประการได้กล่าวข้างต้นแล้ว ส่วนกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ที่จะรับการพัฒนานั้น อาจแบ่งเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ ตามบทบาทหน้าที่ในองค์กร กล่าวคือ ผู้บริหารระดับสูง หัวหน้างาน และพนักงานเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงาน ปัจจัยทั้งสองนี้ จะต้องปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ยกตัวอย่างเช่น หากเป็นกลุ่มเป้าหมายในระดับผู้บริหารและองค์กร วางระดับพัฒนาที่การเป็นผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ มีศีลธรรมในการบริหารงาน และในขณะเดียวกันผู้บริหารกลุ่มนี้มี “ภูมิธรรม” คือ ภูมิหลังเกี่ยวกับพุทธธรรมในระดับต้น ๆ สมรรถนะที่ต้องการ ก็จะถูกกำหนดไว้ในระดับต้น รูปแบบนี้จะกำหนดสมรรถนะต่าง ๆ ที่จำเป็น สามารถนำไปใช้กำหนดแนวทางการพัฒนา หลักสูตรการพัฒนา เนื้อหาหลักธรรม เทคนิคการสอน สื่อที่ใช้สอน และบทบาทหน้าที่^{๔๖}

๒) การพัฒนาศักยภาพของชุมชน

การพัฒนาคนมีแหล่งใหญ่อยู่ที่มโนกรรม ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแห่งอารยธรรมของมนุษยชาติที่ปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความเห็น ความเชื่อ เจตจำนงหรือทัศนคติ เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้เกิดกายกรรม และวจีกรรม ตามมาอย่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ เมื่อคิดอย่างใดก็จะทำและพูดเช่นนั้น หรือเมื่อทำและพูดอย่างใดก็จะสะท้อนถึงความคิดว่าเป็นอย่างไร หลักพื้นฐานของมนุษย์ที่มีจุดหมายที่เหมือนกัน คือ การมีชีวิตที่ไม่มีโทษภัย อยู่ในสังคมที่ปกติสุข จึงสร้างกฎระเบียบขึ้นในสังคมมนุษย์ คือ ศีล ๕ เป็นเสมือนระเบียบปฏิบัติของสังคม ได้แก่ การเว้นจากการปลงชีวิตสัตว์ที่มีชีวิต ชีวิตทั้งหลายมีค่าเท่าเทียมกันหมด ซึ่งการทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันโดยความเป็นระเบียบเรียบร้อยและเป็นที่ยอมรับของธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล จากการเว้นถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ การไม่เบียดเบียนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตด้านทรัพย์สินของบุคคลอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต^{๔๗} การเว้นจากการประพฤติดินในกาม งดเว้นจากความประพฤติดินในการที่จะล่วงละเมิดคู่ครองหรือการไม่

^{๔๕}ดูรายละเอียดใน พ. อ. (ไทย) ๒๔/๖๒/๘๖.

^{๔๖}ฉาน ธรรมวิจารณ์, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕๒.

^{๔๗}ที.ปา.(ไทย)๒๐/๓๑๕/๒๘๐.

ล่วงเกินในขอบเขตแห่งความเป็นสามีภรรยา กัน ซึ่งดำเนินไปทางกาย ในการประพาสเมณด้วย ประสงค์ในการเสพอสังขาร โดยมีเจตนาล่วงเกินอนันยฐาน (ฐานะมิควรถึง หมายถึง สตรีหรือบุรุษ ที่มีเจ้าของคุ้มครอง) การเว้นจากการพูดเท็จ จดเว้นจากความประพฤติก่อให้เกิดความเสียหายในคำพูด ที่บิดเบือนจากความเป็นจริง โดยมีความตั้งใจเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจผิดคิดว่า คำที่กล่าวเท็จนั้นเป็นความจริง โดยการแสดงออกทางกาย วาจา การแสดงออกทางกายนั้น หมายถึง กิริยาอาการที่แสดงให้คนอื่น เข้าใจผิด ส่วนด้านวาจา หมายถึง การพูดให้คนอื่นเชื่อกับถ้อยคำเท็จโดยเจตนาการพูดคำหยาบคาย ด้วยถ้อยคำที่คนทั่วไปไม่นิยมพูด การพูดส่อเสียดเพื่อให้ผู้อื่นแตกแยกกัน การเว้นจากของเมา คือ สุรา และเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เป็นสิ่งเสพติดที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะ เป็นสิ่งที่ควรงดเว้น เพราะสุราและเมรัยเป็นเหตุที่ทำให้ผู้ที่ดื่มมีเมามา ขาดความยั้งคิด หลงลืมเลือนดังพระพุทธเจ้าตรัสว่า ด้วยโทษการดื่มสุราเมรัย ๖ ประการดังปรากฏในทีฆนิกาย ปาฏิวรรค สังคาลกสูตรว่า ดูก่อนท่าน คฤหบดีบุตร โทษในการประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งในการดื่มมีเมามา อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๖ ประการ คือ ความเสื่อมทรัพย์อันผู้ดื่มพึงเห็นเอง ๑ การก่อทะเลาะวิวาท ๑ เป็นบ่อเกิดแห่งโรค ๑ เป็นเหตุเสียชื่อเสียง ๑ เป็นเหตุไม่รู้จักอายุ ๑ เป็นเหตุบั่นทอน กำลังปัญญา ๑^{๔๘}

สรุปได้ว่า หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างมากที่ไม่หยุดอยู่แค่ การเลือก แต่เป็นสิทธิเสรีภาพ ที่สนับสนุนความสัมฤทธิ์ผลจากการกระทำยอมประจักษ์ชัดว่า หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาท ไม่ใช่หลักคำสอนที่ส่งเสริมที่เหนือธรรม หรือเหนือวิสัยของมนุษย์ ธรรมดา แต่เป็นสิทธิเสรีภาพที่เกิดขึ้นได้จากการเรียกร้องที่ตนเอง ด้วยตนเองเท่านั้นเพื่อตนเอง เพราะมนุษย์มีศักยภาพมีความสามารถ ดังนั้น มนุษย์จึงสามารถบรรลุจุดประสงค์ของตนเองได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ การอยู่ร่วมกันด้วยดีในสังคมมนุษย์ด้วยกันเอง ปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีแต่ความเป็นมิตร และช่วยเหลือเกื้อกูลร่วมมือกันของสังคมมนุษย์นั้น ๆ

๒) ภูฏานตสูตร พระสูตรที่ว่าด้วยเรื่องเศรษฐศาสตร์การเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ

รูปแบบการปกครองพิเศษในสมัยพุทธกาล เรียกว่า **พรหมไทย**^{๔๙} หมายความว่า พระราชา ทรงมอบรางวัลพิเศษให้ หรือของอันพรหมประทาน ของให้ที่ประเสริฐสุด หมายถึง ที่ดิน หรือบ้านที่ พระราชทานบำเหน็จให้ ได้แก่ หมู่บ้านชาวมัต เป็นการแยกปกครองอิสระต่างหากจากแคว้นมคธ โดยพระเจ้าพิมพิสารพระราชทานปูนบำเหน็จให้ เรียกได้ว่า เป็นการกระจายอำนาจ (Decentralize) ซึ่งรัฐบาลกลางได้มอบให้ไปจัดการหรือดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ภายในท้องถิ่นด้วยตนเอง พระพุทธเจ้าทรงนำเสนอตัวอย่างของการแก้ปัญหาด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำเสนอสาเหตุของตัวสาเหตุที่แท้จริง ตลอดจนแนวทางการแก้ปัญหาแบบ ยั่งยืนเอาไว้ใน “**ภูฏานตสูตร**” ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัย จึงนำมาเสนอเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจ (Best Practice) เพื่อจะได้ถอดบทเรียนสำคัญในการแก้วิกฤติการณ์ทางสังคมที่สัมพันธ์กับการเมืองและ เศรษฐกิจ และตอบคำถามที่ว่า ในพระสูตรดังกล่าวนี้ ได้นำเสนอหลักการที่ว่า “**เศรษฐศาสตร์**

^{๔๘}ที.ปา. (ไทย) ๑๔/๒๔๘/๑๙๘.

^{๔๙}พระครูโสภณปริยัติสุธี, รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒). ๘๙-๙๐.

การเมือง Political economy” เอาไว้อย่างไร ผลจากการศึกษา พบว่า การดำเนินนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ ในกฎทันตสูตร เป็นการนำเสนอแนวทางการปฏิบัติแนวความคิดทางเศรษฐกิจ โดยการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับแนวคิดทางการเมืองแบบธรรมาธิปไตย จะเห็นได้ว่า พุทธเศรษฐศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ถือว่าเป็นส่วนเติมเต็มให้คำนิยามหรือคำจำกัดความของ “เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก” ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในแง่มุมหรือมิติของความหมายต่อความเป็นมนุษย์ที่มีชีวิตจิตใจมากขึ้น เป็นเศรษฐศาสตร์ที่พิจารณาถึงความรู้สึก ความเอื้ออาทรของมนุษย์ต่อผู้อื่นด้วยจิตใจที่มีโลกทัศน์เปิดกว้าง และเห็นความจริงแท้มากยิ่งขึ้น อันเป็นปัจจัยที่เศรษฐศาสตร์กระแสหลักละเลยความหลากหลายของมนุษย์ เพราะมนุษย์มิได้เหมือนกันหมดตามข้อสมมติฐานที่เศรษฐศาสตร์ตั้งเอาไว้และด้วยฐานความคิดและมุมมองความเข้าใจที่แตกต่างกันระหว่าง “เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก” และ “พุทธเศรษฐศาสตร์” นี้เอง ส่งผลให้คำนิยามของ “เศรษฐศาสตร์” ในกรอบแนวคิดของพุทธเศรษฐศาสตร์แตกต่างจากมุมมองของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักทั่วไป

เศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) ได้รับการนำมาใช้ก่อนคำว่า เศรษฐศาสตร์ (Economics) จะเห็นว่า เศรษฐศาสตร์การเมืองในสมัยแรกเป็นความพยายามแยกให้เห็นว่า การปกครองเมือง (Political) มีความแตกต่างจากการปกครองแบบเดิม ซึ่งคำว่า Economy มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก แปลว่า การจัดสรรครัวเรือน การเพิ่มคำว่า “Political” เข้าไปอาจทำให้หมายถึง การจัดสรรในแบบที่แตกต่างไปจากครัวเรือนทั่วไปเป็นแบบเมือง ซึ่งเป็นเรื่องใหม่ในสมัยนั้น โดยที่การศึกษาจะเกี่ยวกับการดำเนินงานและการผลิตที่บริหารโดยรัฐ ที่ขับเคลื่อนด้วยพลังของระบบทุนนิยมที่เพิ่งเกิดใหม่และมีบทบาทมากขึ้น นักเศรษฐศาสตร์ถูกสอนว่าไม่ควรจะยุ่งกับนักการเมือง การตัดสินใจเป็นเรื่องของนักการเมืองที่จะต้องทำหน้าที่ ในฐานะผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจากประชาชนให้มีหน้าที่ในการตัดสินใจ โดยที่นักเศรษฐศาสตร์มีสถานะภาพเป็นผู้เชี่ยวชาญ ที่ไม่ได้รับอำนาจหน้าที่ให้ทำเช่นนั้น ส่วนการตัดสินใจของนักการเมืองนั้น มีความหมายต่อไปอีกว่า การตัดสินใจดังกล่าวก็ควรจะเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ เพราะในที่สุดนักการเมืองได้รับการเลือกมาจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ นักการเมือง จึงจะต้องนึกถึงผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่เพื่อใช้ประกอบในการตัดสินใจ ซึ่งถ้าหากเป็นเช่นนั้น นักเศรษฐศาสตร์ก็ไม่จำเป็นต้องห่วงใยการทำหน้าที่ของนักการเมือง เพราะการคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่อยู่แล้ว ถึงแม้จะใช้คำที่ต่างกันของนักเศรษฐศาสตร์ที่เรียกว่าสวัสดิการของสังคมสูงที่สุดนั้น ก็น่าจะมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่าผลประโยชน์สูงสุดของประชาชนเป็นส่วนใหญ่^{๕๐}

พุทธเศรษฐศาสตร์ มีลักษณะที่สำคัญพอสรุปได้ ดังนี้

๑) พุทธเศรษฐศาสตร์ เป็นศาสตร์สายกลางหรือเศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิบัติ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธมุ่งที่ความพอดีหรือความสมดุล สมดุลในแง่หนึ่งก็คือการบริโภค เพื่อสนองหรือบำบัดความต้องการ จะทำให้เกิดความพอดี ส่วนเศรษฐศาสตร์ปัจจุบัน เป็นการบริโภคที่ตอบสนองความต้องการไม่รู้จบ เพราะมีความต้องการไม่จำกัด แต่ทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักของความพอดี มีปัญญาเข้ามาเกี่ยวข้องในพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ และทำให้เกิดความพึงพอใจ

^{๕๐} อภิชัย พันธเสน, วิวัฒนาการ ทฤษฎีและการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อัมรินทร์, ๒๕๔๔).

๒) พุทธเศรษฐศาสตร์ มีลักษณะที่สำคัญที่ถือว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกอย่างเป็นกิจกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือเป็นกิจกรรมในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ไปด้วยในตัว ไม่ว่าจะเป็นการบริโภค การตลาด การแลกเปลี่ยน การค้าขายด้วยเงินตรา โดยภาพรวมกิจการในการดำเนินชีวิตทุกอย่างในภาพรวมของมนุษย์ในด้านวัตถุ ที่จะส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดี และเป็นรากฐานแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต

จะเห็นได้ว่า พุทธเศรษฐศาสตร์ มีส่วนส่งเสริมคุณภาพชีวิต เพื่อจุดมุ่งหมายในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ทำให้มนุษย์มีโอกาสและความพร้อมในการที่จะเข้าถึงสิ่งที่ดีงาม สิ่งทีประเสริฐที่ชีวิตจะพึงได้รับยิ่ง ๆ ขึ้นไป

หลักเศรษฐศาสตร์การเมืองตามหลักกฏตันตสูตร^{๔๑} เป็นการสนทนาระหว่างพระผู้มีพระภาคเจ้ากับกฏตันตพราหมณ์ โดยกฏตันตพราหมณ์เข้าไปเฝ้าเพื่อทูลขอคำอธิบายจากพระผู้มีพระภาค พระพุทธองค์ได้ทรงอธิบายยกตัวอย่างรูปแบบการบริหารบ้านเมืองของพระเจ้ามหาวิชิตราช ซึ่งประสบความสำเร็จในการปกครองบ้านเมือง จนพสกนิกรมีความร่มเย็นเป็นสุข เนื้อหาในพระสูตรมีกลุ่มเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ทั้งในระดับล่างและระดับบน เป็นการมุ่งเป้าปฏิรูปเศรษฐกิจ เพื่อเป็นการปราบโจรผู้ร้ายแบบถอนรากถอนโคนและเพื่อจัดความยากจนของแผ่นดิน โดยมุ่งเป้าไปที่ประชากร ๓ กลุ่มระดับล่าง คือ

๑. กลุ่มเกษตรกร ได้แก่ ชาวไร่ ชาวนา ผู้ทำการเกษตรและกสิกรรม
๒. กลุ่มพ่อค้าย่อย ได้แก่ พ่อค้า แม่ค้า ผู้ประกอบอาชีพอิสระทั้งหลายในระดับล่าง
๓. กลุ่มข้าราชการชั้นผู้น้อย และผู้รับจ้างในวงราชการ

จากการทำตามคำแนะนำดังกล่าว ทำให้ประชาชนต่างชวนชวายุในกิจการงานของตนมากขึ้น ไม่มีโจรผู้ร้าย บ้านเมืองสงบสุขเรียบร้อย ไม่มีการเบียดเบียนกัน และภาษีอากรเข้าพระคลังมากขึ้น ส่วนกลุ่มเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ระดับบน คือ การแสวงหาการมีส่วนร่วมของกลุ่มอิทธิพล ๔ กลุ่มใหญ่ในแผ่นดิน ซึ่งในยุคนั้นได้กล่าวถึงบรรดาเจ้าผู้ครองนครเมืองต่าง ๆ ที่ขึ้นกับพระเจ้ามหาวิชิตราช บรรดาอำมาตย์ราชบริพารผู้ใหญ่ พวกพราหมณ์มหาศาล และพวกคหบดีมหาศาล ถ้าหากจะประยุกต์ปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยกับบ้านเมืองในปัจจุบัน น่าจะเทียบได้กับกลุ่มอิทธิพลทางการเมือง ๔ กลุ่มในระดับบน คือ

๑. กลุ่มนักการเมือง ได้แก่ กลุ่มนักการเมืองระดับชาติที่เป็นตัวแทนประชาชนในแต่ละท้องถิ่น สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นักการเมืองในทุกระดับ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจปัญหาสำคัญและอนาคตของบ้านเมือง

๒. กลุ่มข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ได้แก่ ข้าราชการทหาร ตำรวจ พลเรือนในระดับสูง ตั้งแต่ระดับกระทรวง อธิบดี ผู้ว่าราชการ ผู้บัญชาการทหารทุกเหล่า เสนาธิการ ผู้ว่าการ และผู้อำนวยการรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มผู้รับนโยบายไปปฏิบัติ

๓. กลุ่มผู้นำทางความคิด นักวิชาการใหญ่ สื่อมวลชนใหญ่ ในอดีตคือกลุ่มพราหมณ์มหาศาล ปัจจุบันเป็นสถาบันทางความคิดที่มีบทบาทถ่วงดุลอำนาจรัฐ ชี้นำประชาชน ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการ นักคิดในสังคม ปัจจุบันนิยมเรียกว่า NGO (Non-Government Organization)

^{๔๑}พระภควานาวิริยคุณ, **รัฐศาสตร์เชิงพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้ากวี, ๒๕๔๘), ๑-๓.

๔. กลุ่มพ่อค้าคหบดีใหญ่ ซึ่งทุกยุคทุกสมัยจะมีพ่อค้าที่ทรงอิทธิพล เพราะมีทรัพย์สินมหาศาล มีอำนาจ มีบริวาร กลายเป็นบุคคลสำคัญของแผ่นดินที่จะมองข้ามไปไม่ได้ จะต้องได้รับความร่วมมือด้วย

จะเห็นได้ว่า ยุทธศาสตร์ทางรัฐศาสตร์ในการปกครองประเทศยุคพระเจ้ามหาวิจิตรราช ถือเป็นต้นแบบของการเปลี่ยนแปลงเจตคติ แนวคิดของการปกครองแบบธรรมรัฐ ที่ปัจจุบันเขียนเป็นทฤษฎีใหม่ของตะวันตกที่เรียกว่า “Good Governance” นั่นคือ การบริหารราชการแผ่นดินให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล จะต้องประกอบด้วยหลักคุณธรรม หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

พระเจ้ามหาวิจิตรราช ทรงมีพระราชทรัพย์มหาศาล ทรงมีพืชพันธุ์ธัญญาหารเต็มท้องพระคลัง ทรงทำสงครามได้ชัยชนะจนได้ครองดินแดนกว้างใหญ่ไพศาล จึงทรงประสงค์จะทำพิธีบูชาขวัญ เพื่อความสุขสวัสดิ์แก่พระองค์เองและอาณาประชาราษฎร์ ซึ่งพราหมณ์บุโรหิตได้ถวายวิธีที่จะกำจัดเสนานาม คือ โจร ต้องอาศัยวิธีการ^{๕๒} ดังต่อไปนี้

๑. ขอให้พระองค์พระราชทานพันธุ์พืชและอาหารแก่พลเมือง ผู้จะมักเขม้นในเกษตรกรรม และเลี้ยงปศุสัตว์ในบ้านเมืองของพระองค์

๒. ขอให้พระองค์พระราชทานต้นทุนให้แก่พลเมืองผู้จะมักเขม้นในพาณิชย์กรรมในบ้านเมืองของพระองค์

๓. ขอให้พระองค์พระราชทานอาหารและเงินเดือนแก่ข้าราชการที่ขยันขันแข็ง ในบ้านเมืองของพระองค์

จะเห็นได้ว่า เมื่อทำได้ทั้ง ๓ ประการนี้แล้ว พลเมืองเหล่านั้น จักชวนช่วยในหน้าที่การงานของตน ไม่พากันเบียดเบียนบ้านเมืองของพระองค์ และจักมีกองพระราชทรัพย์อย่างยิ่งใหญ่ บ้านเมืองก็จะอยู่ร่มเย็น ไม่มีเสนานาม ไม่มีการเบียดเบียน ประชาชนจะชื่นชมยินดีต่อกัน มีความสุขกับครอบครัว อยู่อย่างไม่ต้องปิดประตูบ้าน เรียกได้ว่า เป็นการเปลี่ยนการฆ่าสัตว์บูชาขวัญให้เป็นสังคมเคราะห์อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม นักวิจัยมหาวิทยาลัยบริติชโคลัมเบีย ร่วมกับวิทยาลัยธุรกิจมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard business school) ได้ทำการทดลองเรื่องความสุขจากการให้โดยสำรวจชาวอเมริกันกว่า ๖๓๐ คน พบว่า พวกเขารู้สึกเป็นสุขอย่างวัดได้มากขึ้น เมื่อได้แจกเงินให้กับคนอื่น ศาสตราจารย์เอลิสเบร ดันน์ กล่าวว่า “มันไม่สำคัญว่า คนเราหาเงินได้มากเท่าไร หากแต่คนที่มีโอกาสให้เงินช่วยเหลือคนอื่น ต่างบอกรู้สึกเป็นสุขมากขึ้น โดยแม้คนที่เอาเงินไปใช้จ่ายเรื่องของตนเองก็ไม่เกิดความรู้สึกเช่นนี้” การให้จึงเป็นกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งช่วยให้มนุษย์ได้นำความพึงพอใจของผู้อื่น มาใส่ไว้ในสมการหรือบัญชีความสุขของตนเอง และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นก็คือ ความสุขเพิ่มขึ้นของทั้งผู้ให้และผู้รับ^{๕๓}

^{๕๒}พระภวนาวินัยคุณ, รัฐศาสตร์เชิงพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้ากรุ๊ป, ๒๕๔๘), ๒๘-๒๙.

^{๕๓}เดชรัตน์ สุขกำเนิด, “เศรษฐศาสตร์แห่งความสุข จากหนังสือเศรษฐศาสตร์ธรรมิกราชา”, (นกนคักดี แก้วเทพ, บรรณาธิการ, ๒๕๕๐), หน้า ๙๖.

ยุทธศาสตร์แห่งการเอาชนะใจกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลทางบ้านเมืองทั้ง ๔ กลุ่ม^{๕๔} คือ เจ้าผู้ครองนคร อำมาตย์ราชบริพาร พราหมณ์มหาศาล และคหบดีผู้มั่งคั่ง ถือเป็นการสร้างต้นแบบให้เกิดความ ร่วมใจ เห็นอุดมการณ์ของบ้านเมืองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือ การช่วยเหลือสนับสนุนให้ผู้นายกไร้แต่ละคนต้องช่วยตนเองให้ได้ ต้องใช้ความรู้ ความสามารถให้เต็มที่ หนีความยากจนด้วยวิธีการกระจายความมั่งคั่งสู่บุคคลระดับล่าง เพื่อเป็นการลดช่องว่างระหว่างผู้มีทรัพย์สิน ผู้มั่งคั่งสู่บุคคลระดับล่างกับกลุ่มผู้นายกไร้ ผู้ด้อยโอกาสระดับล่าง ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของแผ่นดิน เรียกว่า เป็นการบริหารบ้านเมืองสมัยใหม่ ที่สอดคล้องกับหลักรัฐประศาสนศาสตร์ยุคใหม่ ที่วางยุทธศาสตร์ในเชิงรุก แทนที่การตั้งรับ มีรื้อให้ประชาชนเดือดร้อนก่อนแล้วยกขบวนมาร้องต่อบ้านเมือง เป็นการแก้ที่ต้นเหตุ และปรับเจตคติคนทั้งเมือง เป็นการปฏิรูปเศรษฐกิจ โดยใช้หลักรัฐศาสตร์เชิงพุทธที่ปฏิรูปตั้งแต่ความคิดของผู้นำแผ่นดิน คือ กษัตริย์ ไปจนถึงบรรดาเจ้าผู้ครองเมือง อำมาตย์ราชบริพาร พราหมณ์มหาศาล คหบดีมหาศาล และผลของการปฏิรูป ทำให้เกิดความกিনต้อยู่ดีกับประชาชนส่วนใหญ่ระดับล่าง คือ เกษตรกร ข้าราชการชั้นผู้น้อย พ่อค้าวานิช และคนทำมาหากินสุจริตทั่วแผ่นดิน แม้พระเจ้ามหาวิชิตราช จะทรงเป็นมหากษัตริย์แบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ทรงมีพระราชอำนาจเต็มที่ ก็ต้องได้รับการรับรองจากเสนาอำมาตย์ก่อน พราหมณ์ปุโรหิต เป็นเสมือนองคมนตรี เจ้าพิธีกรรม เสนาธิการในคน ๆ เดียว มีสิทธิ์ในการเสนอความคิดเห็นโดยมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองทุกมิติ อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน (Basic Rights or Fundamental Rights) และสิทธิของพลเมือง ทั้งนี้ พระองค์ทรงให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) และกิจกรรมของประชาชนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อกดดัน หรือโน้มน้าวให้รัฐบาลผู้นำ ผู้กำกับนโยบาย ผู้มีอำนาจ หรืออิทธิพลต่อกระบวนการทางการเมือง การปกครอง มีความเห็นหรือตัดสินใจร่วมกัน

กฎหมาย ทำให้ได้ทราบหลักพุทธโอบายทางการเมืองการสื่อสาร โดยทรงใช้กลยุทธ์การโน้มน้าวให้ผู้คนหันมาคิดใหม่ ทำใหม่ จากวัฒนธรรมดั้งเดิมที่นิยมการฆ่าเพื่อบูชายัญ มาเป็นการให้ชีวิตเพื่อบูชายัญ จากการนำชีวิตสัตว์มาบูชายัญกลายเป็นพืชผักธัญญาหารมาบูชายัญแทน ส่งผลให้ระบบความคิด เรื่องการบูชายัญของกฎหมายเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีงามและก้าวพ้นกรอบความคิดเดิม ๆ ที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมา ครั้นในเวลาจบพระธรรมเทศนา กฎหมายพรหมณ์ประกาศตนเป็นพุทธมามกะ ยอมรับนับถือพระรัตนตรัย พร้อมประกาศปล่อยชีวิตสัตว์ต่าง ๆ ให้เป็นไปตามพุทธมติจนเกิดผลที่ดีตามมาอีกหลายประการ คือ การเข้าใจถึงที่มาที่ไปและความหมายของการบูชายัญ ดังนี้

๑. วิธีการบูชายัญที่แท้จริง คือ การส่งเสริมอาชีพของผู้ได้ปกครอง
๒. การไม่ต้องบูชายัญด้วยเลือดเนื้อชีวิตของสัตว์ทั้งหลายอีกต่อไป

การบริหารจัดการเศรษฐกิจของพระเจ้ามหาวิชิตราช ที่ปรากฏในกฎหมายนี้บ่งชี้ได้ว่ามีความสำคัญ เพราะเป็นเศรษฐศาสตร์การเมือง ที่นอกจากจะเกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจแล้วยังเกิดการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล แต่จุดมุ่งหมายที่สำคัญเหนือสิ่งอื่นใดคือการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ทั้งด้านพฤติกรรมและจิตใจให้อยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องชอบธรรม อีกทั้งยังเป็นการปลูกฝังศีลธรรมอันดีงาม ทำให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา กฎหมายนี้ สามารถนำมา

^{๕๔}พระครูโสภณปริยัติสุธี, รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), ๙๓.

ประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดพลังขับเคลื่อนระบบการจัดการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยว และสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุผลว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้แล้ว เมื่อ ๒๖๔๗ ปี ก่อนพุทธปรินิพพาน มีความเชื่อมโยงกันใน ๓ ระดับ กล่าวคือ ๑) การพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชนชั้นรากหญ้า ได้แก่ การส่งเสริมอาชีพ ให้ทุกคนมีงานทำ มีความขยันในเกษตรกรรมและการเลี้ยงปศุสัตว์ ๒) การพัฒนาเศรษฐกิจในระดับกลาง และระดับสูง ส่งเสริมด้านต้นทุนการผลิตในการประกอบพาณิชยกรรม ๓) การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ข้าราชการ ด้วยการส่งเสริมด้านอาหารและเงินเดือนแก่ข้าราชการที่มีความขยัน ให้บริการประชาชนด้วยความเป็นธรรม

สรุปได้ว่า พุทธเศรษฐศาสตร์การเมืองตามหลักกฏทนต์สูตร เป็นรัฐประศาสน์นโยบายที่มีการปฏิรูปเศรษฐกิจการเมืองแบบยั่งยืน ซึ่งเป็นยุทธวิธีที่นำเอาหลักรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ลดความเหลื่อมล้ำ มีความสามัคคี ประองตอง สมานฉันท์ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ไม่มีเสี้ยนหนาม ประชาชนมีความขยันในเกษตรกรรม และพาณิชยกรรม ไม่เป็นโจรปล้นชิงทรัพย์ ลักขโมย เกือบอาชีพการได้มากขึ้น อยู่อย่างไม่ต้องปิดประตูบ้าน มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ดังนั้น หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ จึงเป็นชุดองค์ความรู้ที่สามารถนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับทิศทางการพัฒนาประเทศได้อีกด้วย อนึ่ง การบริหารจัดการเศรษฐกิจของพระเจ้ามหาวิชิตราชที่ปรากฏในกฏทนต์สูตร สามารถประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เพราะการบริหารจัดการนั้นชุมชนจะต้องยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทา คือ หลักทางสายกลาง มุ่งที่ความพอดี หลักการส่งเสริมคุณภาพชีวิต คือ มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ หลักโครงสร้างทางสังคม คือ สังคมแบบเครือญาติ มีโครงสร้างทางสังคมเป็นทั้งแนวราบและแนวตั้ง หลักการมีส่วนร่วม คือ ประชาชนในชุมชนชวนช่วยในกิจการงาน ไม่มีโจรผู้ร้าย บ้านเมืองสงบสุขเรียบร้อย ไม่มีการเบียดเบียนกัน และหลักนโยบายสาธารณะ คือ การพระราชทานพืชพันธุ์ธัญญาหาร พระราชทานต้นทุนแก่พลเมือง พระราชทานอาหารและเงินเดือนแก่ข้าราชการที่ขยันขันแข็ง อันจะเป็นพลวัตส่งผลทำให้คนในชุมชนมีความเข้มแข็ง มั่นคง สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

๒.๕ บริบทพื้นที่การวิจัย

บริบทพื้นที่การวิจัย หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ตำบลบางขัน อำเภอลง จังหวัดจันทบุรี^{๕๕}

ณ ปากแม่น้ำเวฬุ ชื่อท้องถิ่น: หมู่บ้านไร่แผ่นดิน บ้านโรงไม้ จุดเด่นชุมชน: ชุมชนตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตลุ่มน้ำโดยไม่ได้อยู่บนผืนแผ่นดิน ตั้งอยู่ที่ปากน้ำเวฬุที่เป็นน้ำกร่อย มีป่าชายเลนให้ล่องเรือเที่ยว ชมเหยี่ยวแดงที่หายากและหึ่งห้อย มีบริการที่พักโฮมสเตย์ และมีอาหารทะเลสด ๆ สำหรับนักท่องเที่ยวไว้รับประทาน หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ตั้งอยู่ที่ : หมู่ที่ ๒ หมู่บ้าน: บ้านปากน้ำเวฬุ ตำบล/แขวง: บางขัน อำเภอ/เขต: ชลบุรี จังหวัด: จันทบุรี

^{๕๕}ธนวิทย์ ใจดี, หมู่บ้านไร่แผ่นดิน, [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://www.wikicomunity.sac.or.th/community/๘๒๓>, [๕ ตุลาคม ๒๕๖๗].

ชุมชนที่มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า ๑๖๐ ปี กลุ่มคนกลุ่มแรกที่มาตั้งรกรากอยู่ในหมู่บ้าน คือ ชาวจีน โดยการตั้งรกรากที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนมีการตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตลุ่มน้ำ โดยไม่ได้อยู่บนผืนแผ่นดิน อาศัยอยู่ตามแนวของป่าโกงกางที่มีความอุดมสมบูรณ์ ตรงบริเวณปากแม่น้ำเวฬุ จึงมีอีกชื่อหนึ่งว่า “หมู่บ้านไร่แผ่นดิน”

ประวัติศาสตร์ชุมชนปากน้ำเวฬุ หรือในอีกชื่อ “หมู่บ้านไร่แผ่นดิน” เป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมายาวนานร้อยละ ๑๖๐ ปี กลุ่มคนกลุ่มแรกที่มาตั้งรกรากอยู่ในหมู่บ้าน คือ ชาวจีนที่อพยพมาเพื่อค้าขายในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๑๐ เมื่อผ่านมายังจันทบุรี จึงได้นำเรือหลบลมที่ปากน้ำเวฬุจนมีความคิดจะตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้ ส่งผลให้เกิดการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมของไทยและจีนขึ้น

แผนภาพ ๒.๑ ชาวบ้านหมู่บ้านไร่แผ่นดินประกอบอาชีพประมง

การพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานชุมชนสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ยุค ได้แก่

ยุคแรก “บ้านโรงไม้” อันเป็นชื่อเดิมของชุมชนเนื่องจากมีป่าโกงกางขึ้นอยู่ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ รัฐเปิดสัมปทานให้มีการตัดไม้โกงกางในพื้นที่ลุ่มน้ำเวฬุ ชาวบ้านเมื่อตัดได้จะนำไม้มากองไว้ในบริเวณนี้เพื่อรอการเข้าเตาเผาถ่าน และชุมชนมีบทบาทเป็นโรงพักไม้ที่รอส่งไปขายยังต่างพื้นที่ จนเป็นที่มาของชื่อ “โรงไม้”

ยุคการประมงพื้นบ้าน เมื่อหมดระยะสัมปทาน ผู้คนที่เคยทำกินอยู่บริเวณนี้รวมถึงชาวจีนที่ทำมาค้าขายติดต่อกันที่กรุงเทพฯ และเคยมาหลบมรสุมที่นี่ จึงได้จับจองพื้นที่เพื่อตั้งรกรากและประกอบอาชีพประมงพื้นที่ เพราะเป็นบริเวณที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางทะเล มีสัตว์น้ำมากมาย ซึ่งในยุคนี้ได้เปลี่ยนชื่อจากบ้านโรงไม้มาเป็น “บ้านปากน้ำเวฬุ” ที่เป็นชื่อที่รู้จักและแพร่หลายไปยังคนภายนอกชุมชน ทว่าชาวบ้านที่อาศัยอยู่ที่นี่มายาวนานยังคงเรียกชื่อชุมชนว่าบ้านโรงไม้อยู่

ยุคปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนจากเรียกว่าบ้านโรงไม้ เป็น “หมู่บ้านไร่แผ่นดิน” โดยคำว่า “ไร่แผ่นดิน” เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะการอยู่อาศัยของชุมชนที่อยู่ในเขตลุ่มน้ำ และเชื้อชวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามา จนเข้าสู่ยุคในการทำโฮมสเตย์ ทำให้ชาวบ้านทุกครัวเรือนเริ่มมีรายได้จากการทำงานเกี่ยวกับโฮมสเตย์จนถึงปัจจุบัน

การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว หมายถึง การส่งเสริมเส้นทางการท่องเที่ยววิถีธรรมชาติ กล่าวคือ ทะเลแหวก หิ่งห้อย และเหยี่ยวแดง ตลอดถึงสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน คือ ผลิตภัณฑ์แปรรูปที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชนของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน อันเกิดจากวิถีชีวิตริมฝั่งทะเล เช่น ทำกุ้งแห้ง กุ้งต้มหวาน กะปิ หมึกแห้ง ปลาเค็ม ขายสินค้าท้องถิ่น อันแสดงให้เห็นถึงวิถีวัฒนธรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญา และการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจฐานราก จากสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ธรรมชาติ อันเกิดจากกิจกรรมและการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

แผนที่และสภาพแวดล้อมชุมชน

พื้นที่ของชุมชนปากน้ำเวฬุ เป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นบริเวณรอยต่อระหว่างสภาพแวดล้อมทางน้ำจืดและสภาพแวดล้อมแบบทะเล เป็นพื้นที่ลักษณะพิเศษที่เรียกว่า “ชะวากทะเล” มีลักษณะเด่นชัดคือ ปากน้ำกว้างและตอแหลมเป็นรูปกรวย อันเกิดจากพื้นที่บริเวณปากน้ำเกิดการยุบตัวลงทะเลด้วยการไหลเวียนของน้ำจืดและน้ำทะเล จึงส่งผลให้พื้นที่บริเวณนี้มีธาตุอาหารสำคัญมากมายเหมาะสมต่อการเป็นแหล่งอาหารและแหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตหลากหลายชนิด ปัจจุบันพื้นที่ตรงนี้ถูกจัดอยู่ในสถานะความสำคัญในฐานะเป็นเขตพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ

ลักษณะพื้นที่ของชุมชนบ้านปากน้ำเวฬุที่เป็นพื้นที่ชะวากทะเล มีลักษณะเกิดจากตะกอนทับถมตลอดเวลาจากการพัดปะทะของน้ำจืดน้ำเค็ม ทำให้บริเวณปากแม่น้ำเวฬุกว้างและตื้นและเกิดระบบนิเวศแบบหาดเลน ส่งผลให้ปริมาณสารอินทรีย์จำนวนมากทับถมกันในน้ำจนกลายเป็นน้ำกร่อยในบริเวณนี้ จึงส่งผลให้เกิดพืชพันธุ์เฉพาะในบริเวณ เช่น ต้นโกงกาง ต้นแสม ต้นจาก ต้นสะบูน เป็นต้น เกิดเป็นระบบนิเวศป่าชายเลนที่จำนวนชนิดพืชไม่มาก แต่ปริมาณพืชนั้นมีมาก ซึ่งช่วยให้บริเวณปากน้ำเวฬุมีความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทางทะเลที่สูงมาก

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลวังยาว อำเภอลำทะลุ จังหวัดจันทบุรี ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลแสนตุง ตำบลท่าโสม อำเภอเขาสมิง และตำบลบางปิด อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลบ่อ อำเภอลำทะลุ จังหวัดจันทบุรี ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ทะเลอ่าวไทย

ประชากร ระบบเครือญาติ และชาติพันธุ์

จากข้อมูลของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปี ๒๕๖๖ พบว่า ชุมชนปากน้ำเวฬุมีจำนวนประชากรทั้งหมด ๑,๐๐๘ คน แบ่งออกเป็นประชากรชาย จำนวน ๕๓๘ คน และประชากร

หญิง จำนวน ๔๗๐ คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๕๒๓ ครัวเรือน โดยประชากรมี ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ คนไทยที่อาศัยอยู่ริมฝั่งน้ำกับกลุ่มคนจีนที่อพยพมาจากแดนไกลและมาสืบเชื้อสายกับคนไทย

แผนภาพที่ ๒.๒ แผนที่ท่องเที่ยวบ้านปากน้ำเวฬุ หมู่บ้านไร้แผ่นดิน

วิถีชีวิต: ปฏิทินชุมชนและชีวิตประจำวัน และวิถีชีวิตทางวัฒนธรรม

ประเพณีตรุษจีน เทศกาลวันปีใหม่ของชาวจีนตรงกับปฏิทินตามจันทรคติจีน ในวันที่ ๑ เดือน ๑ ตรงกับช่วงปลายเดือนมกราคม-กลางเดือนกุมภาพันธ์ ของทุกปี และชาวจีนเริ่มนิยมสักการะเทพเจ้า และบรรพบุรุษ เพื่อขอพรจากฟ้าดิน ให้พืชผลทางการเกษตรงอกงาม มีกิน มีใช้ ตลอดทั้งปี ของไหว้ตรุษจีนจะประกอบด้วยเนื้อสัตว์ ๓ หรือ ๕ อย่าง รวมถึงอาหารแห้ง อาหารเจ ผลไม้ ขนมมงคล และกระดาษเงิน กระดาษทอง เพื่อจำลองสิ่งมีค่ามอบให้กับบรรพบุรุษ ไม่นิยมใช้ของไหว้ที่มีสีดำ หรือสีขาว เพราะเป็นสีที่แสดงถึงความโศกเศร้า แล้วก็มีการมอบอั่งเปา เป็นซองสีแดงเป็นธรรมเนียมที่ชาวจีนนิยมมอบให้กันในเทศกาล โดยจะมอบให้กับเด็ก ๆ ที่กล่าวคำอวยพรให้แก่ผู้ใหญ่ เพื่อให้มีความสุขและสุขภาพยืนยาว ขณะที่บุตรหลานที่มีรายได้ สามารถใส่ซองอั่งเปา เพื่อมอบให้แก่ผู้ใหญ่ได้ เพื่อเป็นแสดงความกตัญญูที่ตอบแทนที่เลี้ยงและดูแลเรามา

ประเพณีแซยิก (วัดเกิดเจ้าพ่อปากน้ำเวฬุ) ตามภาษาจีนแต้จิ๋ว คำว่า แซยิก แปลว่า วันเกิด เป็นประเพณีการทำบุญให้ผู้ใหญ่ที่มีอายุครบ ๖๐ ปี ซึ่งในที่นี้จะเป็นการทำบุญในวันเกิดของเจ้าพ่อปากน้ำเวฬุ

ประเพณีเท่งอัน (ไหว้แก้งัน) จะมีทุกวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ของทุกปี กิจกรรมวันแรกของงานจะมีการแสดงลิเกและวันที่สองจะมีกิจกรรมแห่เจ้ารอบคลอง

ประเพณีทิ้งกระจาด งานประจำปีที่ทำบุญทำทานให้แก่สัมภเวสี ที่ถูกปล่อยจากยมโลกมารับส่วนบุญบนโลกมนุษย์ปีละครั้ง ตามความเชื่อและเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติมายาวนาน เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติบรรพชนที่ล่วงลับไปแล้ว รวมทั้งวิญญาณไร้ญาติทั่วไป เป็นการเสริมส่งวิญญาณทั้งหลายให้ไปสู่สุคติ เพื่อความเป็นสิริมงคลของผู้ร่วมงาน และครอบครัว โดยจะจัดงานกันที่ศาลเจ้าของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ ประเพณีจะทำโดยการนำสิ่งของจำพวกข้าวสาร อาหารแห้ง และเครื่องอุปโภคบริโภค ที่จำเป็นจำนวนหลายพันถุงรวมมูลค่ามาแจกเป็นทานให้แก่ผู้ยากไร้ คนละหนึ่งถุง นำไปบรรเทาความเดือดร้อนในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ อีกทั้ง เป็นการช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาส และพัฒนาจิตใจ เพื่อให้พร้อมที่จะเป็นผู้ให้ โดยประเพณีทั้งหมดนี้ จะเกี่ยวข้องกับศาลเจ้าพ่อปากน้ำเวฬุทั้งหมด ขณะที่ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ ชาวบ้านจะจัดในวันพระสำคัญหรือเทศกาลสำคัญต่าง ๆ อีกด้วย

ชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน และการทำโปงพาง โดยเครื่องมือประมงที่ชาวบ้านใช้จะเป็นโปงพางหลักลอย หลักเคย ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และส่วนที่อยู่ใกล้ปากแม่น้ำเวฬุ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีลำคลองผ่าน ชาวบ้านบางชั้นของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ประกอบอาชีพทางการประมงในลักษณะประมงพื้นบ้าน เช่น การเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงหอยแครง วางลอบปู แร้วปู เบ็ดราว เบ็ดธง ยกยอ ทอดแห และหลักโปงพาง แม่น้ำเวฬุ เป็นแม่น้ำสายสั้น ๆ มีต้นน้ำมาจากเทือกเขาสระบาป และเขาบรรทัด ปากน้ำเวฬุ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีการสะสมของตะกอนจำนวนมาก เกิดเป็นป่าชายเลน ที่เป็นแนวกำบังลม และเป็นแหล่งวางไข่ของสัตว์น้ำ โกงพาง หรือหลักเคย เป็นเครื่องมือจับปลาพื้นบ้าน มีลักษณะเป็นอวนที่มีหน้าตาคล้ายถุงขนาดใหญ่ ปากอวนกางยึดไว้กับเสา ๒ ต้นที่ปักอยู่ในน้ำ เพื่อชิงให้ปากถุงอ้าไว้ตลอดเวลา ถุงอวนมักจะมีขนาดตาห่างบริเวณปากอวนแล้วจึงค่อย ๆ ถี่ จนถึงถึมากบริเวณก้นถุง ส่วนใหญ่จะทำเป็นถุงยาว ๑๐-๓๐ เมตร จึงสามารถจับสัตว์น้ำได้หลายขนาด

แผนภาพที่ ๒.๓ โกงพาง การจับปลาที่อาศัยกระแสน้ำ โดยตั้งโปงพางไว้ในจุดน้ำไหล เพื่อให้หน้าพัดพาสัตว์น้ำเข้ามาในถุงอวน

การใช้โพงพาง เป็นการจับปลาที่อาศัยกระแส น้ำ โดยตั้งโพงพางไว้ในจุดน้ำไหล เพื่อให้ น้ำพัดพาสัตว์น้ำเข้ามาในถุงอวน ปกติจะทำกันตามปากแม่น้ำ เพื่อจับเคย และกุ้ง ปัจจุบันถือว่า เป็นอุปกรณ์ที่ผิดกฎหมาย และห้ามใช้ เพราะโพงพางจับเอาสัตว์น้ำทุกชนิด และทุกขนาด ซึ่งมีผลให้ทรัพยากรหมดไปอย่างรวดเร็ว เพราะอาจมีตัวอ่อนของสัตว์น้ำที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ติดมาด้วย เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ของสัตว์น้ำบางชนิด นอกจากนี้ การวางโพงพางอาจทำให้เกิดขบวนการสลาย และทำให้เกิดปัญหาขวางทางน้ำจนเกิดน้ำท่วมได้

วิถีชีวิตทางเศรษฐกิจ

ในอดีตชาวบ้านในพื้นที่จะประกอบอาชีพประมงและตัดไม้โก่งกางเพื่อเผาด่าน เนื่องจากบริเวณปากน้ำเวฬุห้อมล้อมไปด้วยน้ำกร่อยและป่าโก่งกาง แต่ดินนั้นไม่สามารถเพาะปลูกอะไรได้ เพราะเป็นดินป่าชายเลน นอกจากอาชีพประมงแล้ว ชาวบ้านยังประกอบอาชีพอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ แปรรูปอาหารทะเล เรือรับจ้าง ร้านขายของชำ ร้านอาหารตามสั่ง ร้านรับซื้ออาหารทะเล เป็นต้น

ปัจจุบันการเกิดขึ้นของโฮมสเตย์ในชุมชนและกลายเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การประกอบอาชีพของชาวบ้านยิ่งหลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับธุรกิจโฮมสเตย์ เช่น พนักงานบริการ แม่ครัว ช่างซ่อมบำรุง และช่างไฟ เนื่องจากโฮมสเตย์ขยายตัวขึ้นทุกปีเพื่อรองรับการมาของนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการจ้างงานมากยิ่งขึ้นที่ส่งผลต่อรายได้ที่เพิ่มขึ้น จากการมีสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน นอกจากอัตราการจ้างงานที่เพิ่มขึ้น ชาวบ้านกลุ่มที่ไม่ได้เข้ามาทำงานในโฮมสเตย์ ก็มีรายได้จากการขายของฝากอาหารทะเลแปรรูป โดยตรงไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง ทำให้ได้กำไรมากกว่า

แม้สภาพเศรษฐกิจของชาวบ้านจะดีขึ้นจากธุรกิจท่องเที่ยวและโฮมสเตย์ ส่งผลให้ต่อคุณภาพชีวิตประชากรในพื้นที่ ทว่าก็นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและความเชื่อของชาวบ้านชุมชนปากน้ำเวฬุเป็นอย่างมาก ความเชื่อความศรัทธา ภูมิปัญญาและประเพณีของชุมชนมีแนวโน้มที่ลดลง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่น่าเสียดายสำหรับชาวบ้านบางส่วน

ลักษณะพื้นที่ประกอบไปด้วยป่าชายเลน หาดเลน นาุ้ง คลองสาขา ภูเขา และพื้นที่สวน โดยป่าชายเลนตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ อยู่ในความรับผิดชอบของสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ ๒ และสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ ๓ ปัจจุบันสภาพป่าชายเลนมีความอุดมสมบูรณ์สูง และความหลากหลายทางชีวภาพสูง ทั้งพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ มีพืชพรรณหลากหลายชนิดที่ใช้เป็นยารักษาโรคและแหล่งอาหารได้ มีทรัพยากรสัตว์ทะเลที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจอย่าง กุ้ง หอย ปู และปลา

สิ่งมีชีวิตที่ใช้วัดความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนนี้ คือ หิ่งห้อยและเหี่ยวแดง โดยหิ่งห้อยมักอาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณน้ำสะอาดและมีระบบนิเวศสมบูรณ์ที่ยังไม่ได้รับผลกระทบมากนัก ถ้าที่อยู่อาศัยเปลี่ยนแปลงจะทำให้หิ่งห้อยปรับตัวไม่ทันและหายไป ในที่สุด หากระบบนิเวศยังคงสมบูรณ์และคุณภาพน้ำยังดีอยู่ก็จะมีหิ่งห้อยอยู่ และการที่มีเหี่ยวแดงปริมาณมากในบริเวณปากน้ำเวฬุ แสดงให้เห็นว่า พื้นที่นี้มีความอุดมสมบูรณ์พอที่ให้นักชมน้ำเข้ามาอาศัยอยู่ได้ เนื่องจากผืนที่ป่าชายเลนกว้างใหญ่และอุดมสมบูรณ์ ภายในกิจกรรมท่องเที่ยวในป่าชายเลนปากน้ำเวฬุ นอกจากจะนั่งเรือเที่ยวชมป่าชายเลนแล้ว ยังมี ๒ กิจกรรมที่ถือเป็นจุดเด่นในการท่องเที่ยวที่ชุมชน ได้แก่ ๑) การชมเหี่ยวแดงที่บ้านท่าสอน ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนบริเวณริมแม่น้ำเวฬุ ใกล้กับแนวแบ่งเขตระหว่างจังหวัด

จันทบุรีกับจังหวัดตราด ถือเป็นกิจกรรมหนึ่งที่หาดูได้ยาก เพราะเหยี่ยวแดงเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองที่แทบจะไม่มีให้เห็นในธรรมชาติแล้ว และจำเป็นต้องนั่งเรือไปชมเท่านั้น

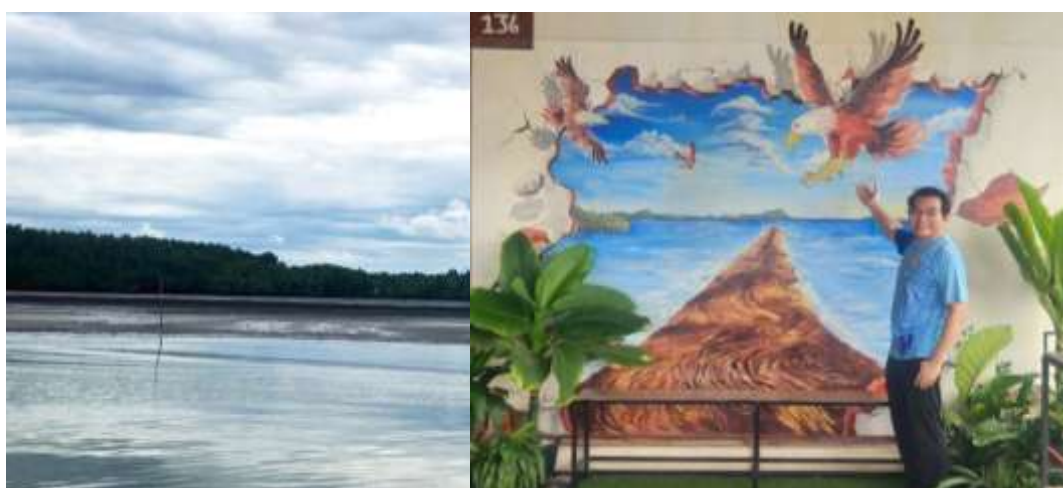
เหยี่ยวแดง จะบินจากรังออกไปหากินแต่เช้า และกลับรังในช่วง ๔-๕ โมงเย็น จุดที่ชมเหยี่ยวแดงเป็นบริเวณที่อยู่ใกล้รัง มีลักษณะเหมือนบึงกว้าง เป็นแอ่งน้ำที่ถูกโอบล้อมด้วยป่าโกงกางที่เป็นที่อยู่อาศัยของนกเหยี่ยวแดงประจำถิ่น เมื่อเรือไปถึงจะมีจุดให้เดินขึ้นไปยืนบนฝั่งที่เป็นเนินดินเพื่อรอชมเหยี่ยวในเวลาดังกล่าวของทุกวัน จะมีชาวบ้านนำปลาตัวเล็ก มาให้อาหารเหยี่ยว โดยโยนไว้กลางแอ่งน้ำ เมื่อฝูงเหยี่ยวแดงออกมา จะบินวนอยู่เหนืออาหารก่อน แล้วจึงผลัดกันลงโฉบเหยื่อจากผิวน้ำ แล้วนำขึ้นไปกินบนยอดไม้

แผนภาพที่ ๒.๔ เหยี่ยวแดง นักท่องเที่ยวสามารถชมเหยี่ยวแดงสัตว์ป่าคุ้มครองที่มีมากมายนับร้อยนับพันตัวมารวมกัน ณ สถานที่ป่าชายเลนที่ถือว่าเป็นความหัตถ์จรรยที่หาดูได้ยาก

การเดินทางหึ่งห้อย จะต้องเข้าไปจอดรถในเขตสถานีพัฒนาทรัพยากรฯ จากนั้น จะต้องเดินหรือขี่จักรยานตามทางถนนลาดยางเข้าไป จากนั้น จะเป็นเส้นทางปูนที่ต้องเดินเข้าไปในป่าชายเลน จะได้เห็นหึ่งห้อยเกาะตามยอดไม้ ส่องแสงระยิบระยับ ซึ่งเป็นหึ่งห้อยทะเลที่อาศัยอยู่ตามป่าชายเลนริมทะเล

บริเวณปากน้ำแม่น้ำเวฬุ อยู่ห่างจากหมู่บ้านไร่แผ่นดินไม่มากนัก ยังมีปรากฏการณ์ธรรมชาติ **“ทะเลแหวก”** ที่เกิดจากการทับถมของเปลือกหอยและทรายที่ทับถมกันบริเวณปากแม่น้ำในยามที่น้ำทะเลลด ซึ่งน้ำจะไหลออกทะเลจะพัดพาเอาเม็ดทรายมาบรรจบกันไว้ ทำให้มองเห็นเป็นสันทรายทอดตัวเป็นแนวยาวเชื่อมต่อถึงกันโดยมีความยาวประมาณ ๗๐๐ เมตร และมีความพิเศษตรงที่หาดทรายของที่นี่จะเป็นสีดำ ซึ่งไม่ได้เกิดจากความสกปรกแต่อย่างใด

แผนภาพที่ ๒.๕ ทะเลแหวก เกิดจากการทับถมของเปลือกหอยและทรายบริเวณปากแม่น้ำเวฬุ เมื่อน้ำลดจะปรากฏเป็นเนินทรายยาวประมาณ ๗๐๐ เมตร สามารถเดินข้ามไปได้

ศาลเจ้าพ่อปากน้ำเวฬุ

ศาลจีนที่ตั้งบริเวณปากคลองบังชันใหญ่ที่มีความเป็นมาคู่กับชุมชนปากน้ำเวฬุถูกสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.๒๔๐๑ โดยชาวจีนที่มามีถิ่นฐานที่ย่านปากน้ำเวฬุได้ร่วมมือในการสร้าง เดิมทีศาลเจ้านี้ก่อสร้างด้วยไม้ทั้งหมด และเป็นที่สักการบูชาของผู้คนในชุมชนมาอย่างยาวนานประมาณ ๑๐๐ ปี การบูรณปฏิสังขรณ์ ครั้งที่ ๑ ได้เริ่มขึ้นเมื่อศาลเริ่มมีสภาพเสียหายลุप्तไปตามกาลเวลา โดยการซ่อมแซมนั้น ยังคงใช้ไม้ในการก่อสร้างและยังเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านเป็นเวลาอีก ๔๐ ปี จนกระทั่งการบูรณปฏิสังขรณ์ ครั้งที่ ๒ ที่เปลี่ยนจากการใช้ไม้มาเป็นการใช้ปูนและอิฐ เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับโครงสร้างของศาลเจ้าให้แข็งแรงยิ่งขึ้น ปัจจุบันอาคารแห่งนี้มีอายุ ๒๐ กว่าปี ศาลเจ้าแห่งนี้ ยังคงเป็นสถานที่สำคัญกับชาวบ้านในชุมชนในฐานะแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจและศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน เนื่องจากชาวบ้านเหล่านี้ล้วนสืบเชื้อสายมาจากชาวจีนและเป็นสถานที่สร้างขวัญกำลังใจในการประกอบอาชีพโดยเฉพาะอาชีพประมง ที่เป็นอาชีพหลักของชุมชนมาอย่างยาวนานและต้องเสี่ยงอันตรายในการฝ่าคลื่นลมคลื่นฝน ทุกครั้งที่ทำการประมงชาวบ้านจะ

ไหว้หรือขอพรก่อนทุกครั้ง นอกจากนี้ ชาวบ้านยังขอพรให้โชคให้ลาภและความปลอดภัย หรือขอพรเรื่องสุขภาพร่างกายแข็งแรง หายเจ็บไข้ได้ป่วยอีกด้วย

แผนภาพที่ ๒.๖ ศาลจีนที่ตั้งบริเวณปากคลองบางชันใหญ่ที่มีความเป็นมาคู่กับชุมชนปากน้ำเวฬุ ของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน

วัดบางชัน มีชื่อเดิมว่า “**วัดอรัญสมุทธาราม**” เป็นวัดสำคัญของชุมชนปากน้ำเวฬุและบริเวณโดยรอบ โดยวัดบางชันเป็นวัดโบราณวัดหนึ่งในอำเภอคลองที่ก่อตั้งครั้งในฐานะสำนักสงฆ์ในปี พ.ศ. ๒๔๑๒ ก่อนที่จะได้รับการอนุญาตก่อตั้งเป็น ในปี พ.ศ. ๒๔๔๑ โดยชื่อเดิมของวัดมาจากคำว่า “อรัญสมุท” หมายถึง ป่าและน้ำ ส่วนคำว่า “ธาราม” หมายถึง ที่อยู่สบาย **หลักฐานสำคัญที่แสดงถึงการตั้งวัด** คือ ลายพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ในใบวิสุงคามสีมา โดยชาวจีนที่มีชื่อว่า **เจ็กลี่เหม็ง** ได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๑ และได้ทูลขอพระราชทานใบวิสุงคามสีมา เพื่อสร้างพระอุโบสถวัดอรัญสมุทธาราม ซึ่งพระองค์ได้พระราชทานชื่อวัดและจารึกลายพระหัตถ์ไว้บนใบวิสุงคามสีมา จนกระทั่งต่อมาได้มีการเปลี่ยนชื่อเป็น “**วัดบางชัน**” เพราะต้องการให้ตรงกับชื่อหมู่บ้านและตำบลบางชัน

พื้นที่ของวัดบางชัน ถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีเนื้อที่กว้างขวางมากที่สุดในชุมชนปากน้ำเวฬุ ตั้งแต่ลานวัดที่ติดอยู่กับริมคลองบางชันใหญ่ ไปจนถึงหลังวัดที่ติดกับเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน นอกจากนี้จะมีโบสถ์ของวัดที่โดดเด่นแล้ว ภายในวัดยังมีพิพิธภัณฑ์ประจำชุมชนที่เก็บรวบรวมของหายากและของล้ำค่าทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นซากสัตว์ที่เคยพบได้ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเวฬุ หอยต่าง ๆ ที่จัดแสดงไว้ในตู้กระจก แล้วยังมีของโบราณอย่างเรือเก่าที่ถูกขุดพบและลายพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ในใบวิสุงคามสีมา

แผนภาพที่ ๒.๗ วัดบางชัน มีชื่อเดิมว่า วัดอรัญสมุทธาราม ของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน

สมัยก่อนชุมชนเคยมีการตักบาตรทางเรือ เนื่องจากสมัยนั้น บ้านของชาวบ้านอยู่ห่างกันมากและไม่มีทางเดิมเชื่อมซึ่งกันและกัน ต้องไปมาหาสู่กันด้วยเรือเท่านั้น ทำให้การตักบาตรในช่วงเช้าพระต้องบินบาตรด้วยน้ำโดยพายเรือไปตามบ้านทั้ง ๒ ฝั่งคลองบางชันใหญ่ แต่เมื่อชุมชนเจริญขึ้นและมีการสร้างทางเดินเชื่อมที่สะดวกสบายขึ้น ทำให้ปัจจุบันไม่มีการตักบาตรทางเรืออีกต่อไป เหลือเพียงการตักบาตรทางน้ำบริเวณปากน้ำเวฬุฝั่งซ้าย (ฝั่งเดียวกับวัดบางชัน) เท่านั้น ปัจจุบันเป็นหนึ่งในวัดสำคัญในการประกอบกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ของชาวบ้านตั้งแตงานบุญงานศพ และพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ

อาหาร

สมัยก่อนชาวบ้านปากน้ำเวฬุ มีฐานะยากจนและประกอบอาชีพประมงเลี้ยงชีพเท่านั้น ชาวบ้านจึงต้องกินอาหารทะเลเพียงอย่างเดียว ด้วยความที่อาหารทะเลไม่สามารถคงอยู่ได้นาน ชาวบ้านจึงคิดค้นภูมิปัญญาการถนอมอาหารเพื่อยืดอายุอาหารทะเล นำไปใช้ในการบริโภคหรือส่งออกไปขายก็ได้ ซึ่งอาหารที่เกิดจากการถนอมอาหารนั้นมีหลายประเภทมาก ดังนี้

กุ้งแห้ง มักจะพบได้ตามบ้านหรือร้านค้าในชุมชนปากน้ำเวฬุที่ส่วนใหญ่มีไว้ติดครัว กุ้งแห้งของชุมชนนี้ จะจับมาจากป่าชายเลน แล้วกุ้งขนาดเล็กที่จับได้มาแปรรูปด้วยวิธีธรรมชาติ ตั้งแต่นึ่งกุ้งให้สุกก่อนนำไปตากแดดให้กุ้งแห้งกรอบ แต่ทำให้เนื้อกุ้งหดลงไปด้วย

ปัจจุบัน กุ้งแห้งเป็นสินค้าประเภทหนึ่งที่สำคัญของชุมชนปากน้ำเวฬุ เนื่องจากกุ้งแห้งมีความหอมอร่อยและไร้สารเคมีเจือปน นอกจากจะสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านเป็นอย่างมากแล้วยังสามารถต่อยอดเป็นน้ำพริกกุ้งแห้งที่เป็นสูตรเฉพาะของที่นี่ได้อีกด้วย

กุ้งต้มหวาน หนึ่งในอาหารที่หาซื้อค่อนข้างยาก มีสูตรการทำที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จนปัจจุบันมีการอนุรักษ์สูตรกุ้งหวานไว้ โดยใช้กุ้งที่จับมาจากปากน้ำเวฬุ กุ้งต้มหวานที่นี้มีความสด และด้วยสูตรลับเฉพาะของชุมชน ทำให้กุ้งหวานของชุมชนแห่งนี้มีรสชาติอร่อย กลมกล่อม และมีเอกลักษณ์เฉพาะที่ไม่เหมือนใคร นอกจากจะนำมารับประทานในครัวเรือนแล้ว ยังนำมาเป็น ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่รายได้ให้กับชาวบ้านอีกด้วย

กะปิบ้านไร่แผ่นดิน ในการทำประมงช่วงเดือนพฤศจิกายน - เดือนธันวาคม ชาวบ้านจะจับ “เคยยก” ได้เป็นจำนวนมากและนำมาทำกะปิ เพราะมีความสะอาดและสดกว่า “เคยกาง” โดยจะนำมันมาล้างทำความสะอาด ก่อนจะนำมาหมักกับเกลือสมุทร หลังจากหมักเสร็จก็จะนำไปตากเปือก ซึ่งการตากเปือกหรือนำไปตากกับผืนผ้าพลาสติก เพื่อให้ให้น้ำในเคยกับเกลือสมุทรที่หมักยังคงอยู่ เพื่อคงรสชาติและกลิ่นของกะปิไว้ แล้วจะนำไปตากแดดหลายวันก่อนจะเอามาบดให้ละเอียดในภาชนะปิด ก็จะได้กะปิบ้านไร่แผ่นดินที่มีความหอม อร่อยและรสชาติดีไม่เหมือนใคร

แผนภาพที่ ๒.๘ สินค้าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน

สถานการณ์ การเปลี่ยนแปลง ความท้าทาย และการมีส่วนร่วม ด้านเศรษฐกิจ:

วิถีชีวิตของชาวบ้านชุมชนปากน้ำเวฬุ จะประกอบอาชีพประมงและตัดไม้โก่งกางเพื่อเผาถ่าน ในช่วงที่รัฐเปิดสัมปทานตัดไม้โก่งกางช่วง พ.ศ.๒๕๑๔ จนมีผู้คนเข้ามาเป็นจำนวนมากและได้ซื้อชุมชนว่า “บ้านโรงไม้” ซึ่งผู้รับสัมปทานนั้น ต้องดำเนินการปลูกป่าชายเลนทดแทนให้เต็มพื้นที่ในแนวตัดฟันไม้ที่ทำไม้ออกทั้งหมด แล้วยังต้องดำเนินการปลูกป่าเขตสัมปทานตามวิธีการที่กรมป่าไม้กำหนดอีกภายในวงเงิน ๓ เท่าค่าภาคหลวง พร้อมทั้งขุดแพรกหรือการขุดร่องน้ำขนาดตื้นเพื่อช่วยเหลือการเจริญเติบโตของพันธุ์ไม้ป่าชายเลนที่ปลูกอีกด้วย

หลังยุคสัมปทาน ผู้คนล้มเลิกสัมปทานเผาถ่านและเริ่มจับจองพื้นที่ เพื่อตั้งรกรากและทำการประมงในพื้นที่ เนื่องด้วยชุมชนประกอบไปด้วยครัวเรือนขนาดเล็ก การประมงจึงเป็นประมงชายฝั่งหรือประมงพื้นบ้านโดยใช้เรือพื้นบ้าน โดยเครื่องมือประมงที่ชาวบ้านใช้จะเป็นโปงพาง หลักลอย หลักเคย ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ

การทำประมงจะทำในช่วงที่มีกระแสน้ำไหลแรงที่บริเวณปากแม่น้ำ ช่วงน้ำไหลลง และในทะเลใกล้ปากแม่น้ำช่วงน้ำไหลขึ้น รอเวลาให้สัตว์น้ำถูกกระแสน้ำพัดพาเข้าไปในถุองวน จึงตั้งวนขึ้น สัตว์น้ำที่จับได้ ได้แก่ เคย นอกจากการจับเคยมาเพื่อแปรรูปแล้วยังมีสัตว์ทะเลชนิดอื่น ๆ อาทิ ปู กุ้ง กุ้งลายเสือ เป็นต้น นอกจากนี้ ชาวบ้านยังหันไปทำนากุ้งเพิ่มขึ้นในช่วงที่การเลี้ยงกุ้งได้รายได้ดี ในช่วงทศวรรษหลังประมาณช่วง พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้มีผู้ริเริ่มปรับบ้านให้เป็นที่พักแบบโฮมสเตย์ขึ้น เพราะมีชาวบ้านในชุมชนมีโอกาสไปเที่ยวโฮมสเตย์ที่อื่นแล้วมาบอกเล่าให้คนในชุมชน จนเกิดการรวมกลุ่มกันและเริ่มมีโฮมสเตย์ขึ้น โดยโฮมสเตย์ที่แรกชุมชนปากน้ำเวฬุ คือ บางชั้นแสบปีโฮมสเตย์

ในช่วงแรกของการทำโฮมสเตย์นั้น มีปัญหาเนื่องจากทหารให้ทำประมงเพียงอย่างเดียว เพราะเป็นกฎที่ตั้งไว้ เพราะพื้นที่ป่าชายเลนของชุมชนเป็นเขตป่าสงวน ชาวบ้านจึงพยายามขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น แต่ก็ไม่มีหน่วยงานไหนให้ทำโฮมสเตย์หรือธุรกิจบนพื้นที่ป่าสงวนได้ ต่อมาภายหลังชาวบ้านจึงรวมกลุ่มกันเพื่อวางแผน สร้างแบบแปลนการใช้พื้นที่เพื่อสร้างเป็นโฮมสเตย์ จนในที่สุดก็ได้รับการอนุมัติให้จัดตั้งโฮมสเตย์ขึ้น ในช่วงยุคแรกของการทำโฮมสเตย์ เป็นไปได้ยากลำบาก เพราะพื้นที่ปากน้ำเวฬุ ยังไม่ค่อยมีใครรู้จักจากการสื่อสารและการคมนาคมที่ไม่สะดวกเท่าปัจจุบัน อีกทั้งพื้นที่ใช้ในการก่อสร้างโฮมสเตย์มีราคาสูงมาก จากการที่พื้นที่ชุมชนถูกล้อมไปด้วยน้ำทะเล การขนส่งเข้าถึงได้ลำบาก การตอกเสาเข็มอาคารก็ทำได้ยาก เนื่องจากดินในบริเวณไม่เหมือนกับดินบนบก ส่งผลต่ออัตราค่าใช้จ่ายมีราคาสูงกว่าบนบกถึง ๒-๓ เท่า ชาวบ้านจึงมองว่าการทำโฮมสเตย์ไม่น่าจะไปได้ถึงกระนั้น ก็มีเจ้าของคนอื่นเข้ามาทำธุรกิจโฮมสเตย์ ได้แก่ ทะเลดาว โฮมสเตย์ มุมทะเลจันทโฮมสเตย์ ทะเลงามโฮมสเตย์ และล่องเลโฮมสเตย์ เพราะเล็งเห็นโอกาสในการเติบโตของธุรกิจ

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๕๙ โฮมสเตย์ จะใช้รับนักท่องเที่ยวเข้ามาอนพักผ่อนเพียงอย่างเดียว ไม่มีกิจกรรมอื่น ๆ เหมือนปัจจุบัน และต้องใช้การประชาสัมพันธ์ผ่านนายกองคการบริหารส่วนตำบลบางชั้นหรือการบอกต่อของนักท่องเที่ยว หรือจะผ่านใบปลิว ช่วงระหว่างนั้นจำนวนนักท่องเที่ยวมีไม่มากเท่าที่ควร จึงมีโฮมสเตย์บางแห่งปิดตัวลงไป แต่เพราะชาวบ้านยังคงเล็งเห็นถึงศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้ชาวบ้านในชุมชนเลือกที่จะไม่ยอมแพ้ พยายามหาหนทางที่จะทำให้โฮมสเตย์ในชุมชน เป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ในจังหวัด

จันทบุรี โดยใช้ช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพที่สุดในช่วงนั้น คือ การโฆษณาผ่านโทรทัศน์ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นและเกิดการรับรู้ของคนภายนอกเพิ่มมากขึ้นด้วย

การมีอยู่ของโฮมสเตย์ นอกจากจะต่อลมหายใจให้กับชุมชนแล้ว ยังลบทัศนคติในแง่ลบเกี่ยวกับโฮมสเตย์ของชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่ และมีบทบาทสำคัญต่อชุมชนมากขึ้น เมื่อถึงช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ถึงปัจจุบัน ก็เข้าสู่ช่วงที่ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง โฮมสเตย์ในชุมชนได้มีกิจกรรมให้อย่างลองแพเปือกเพิ่มเข้ามา และยังพบกิจกรรมแลนด์มาร์คอย่าง “การชมเหยี่ยวแดง” ซึ่งเป็นหนึ่งในกิจกรรมยอดนิยมของนักท่องเที่ยว การเกิดของกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเข้ามาอย่างไม่ขาดสาย จึงเกิดโฮมสเตย์แห่งใหม่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน สะท้อนการเจริญเติบโตและการพัฒนาของธุรกิจโฮมสเตย์ภายในชุมชนที่เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด อีกทั้ง ยังทำให้วัยรุ่นไปจนถึงผู้สูงอายุในชุมชนที่ไม่มีงานทำกลับมาทำงานที่บ้านเกิดเพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านก็ยังคงทำอาชีพประมงออกหาสัตว์ทะเลหรือทำนากุ้ง เนื่องจากอาชีพประมงถือเป็น “หม้อข้าว” ของชุมชนปากน้ำแหวะที่ไม่สามารถละทิ้งไปได้ บางส่วนก็เริ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางทะเล เช่น กุ้งแห้ง กุ้งต้มหวาน กะปิ หมึกแห้ง ปลาเค็ม เพื่อขายเป็นสินค้าท้องถิ่นให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามายังหมู่บ้านอีกด้วย

แผนภาพที่ ๒.๙ โฮมสเตย์บางส่วนของหมู่บ้านไร่แผ่นดินที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีชุมชน

ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ:

การประกอบอาชีพประมงและอาชีพที่เกี่ยวกับโฮมสเตย์นั้น ก็เป็นดาบสองคม เนื่องด้วยแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านเป็นไปในทิศทางเดียวกันในหลักใหญ่ ๆ เรื่องมาตรฐานความสะอาดของห้องพักและภายในโฮมสเตย์ อ้อยาศัย การบริการ คุณภาพของอาหารและรสชาติ ซึ่งโฮมสเตย์ทุกแห่งนั้นเน้นไปที่อาหารทะเลที่เติมได้ไม่อั้นโดยเฉพาะปู เติมได้ตลอดเวลา ๒ ชั่วโมง ด้วยแนวทางที่กล่าวไปข้างต้น มีส่วนให้เกิดปัญหาเรื่องทรัพยากรธรรมชาติรอบชุมชนลดลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะสัตว์น้ำ ที่บางชนิดใกล้สูญพันธุ์หรือสูญพันธุ์ไปแล้ว เช่น ปลาหมอตะเล ปลาไหลทะเล ปูแป้น หรือปูดำที่กำลังลดลงอย่างรวดเร็วจากการท่องเที่ยว อีกทั้งในช่วง ๒๐ กว่าปีก่อน ป่าชายเลนได้รับความเสียหาย จากการบุกรุกถางป่าของกลุ่มนายทุนและชาวบ้านนำมาทำเป็นบ่อเพาะเลี้ยงพันธุ์ปลา ทำนากุ้ง

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๘ กฟผ. (การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย) ร่วมมือกับกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ทช.) ตั้งใจจะพลิกฟื้นผืนป่าชายเลนแห่งนี้ให้กลับมาเขียวขจีขึ้นใหม่ จากที่เริ่มต้นปลูกป่า ๑,๐๐๐ ไร่ ก็ได้ขยายเป็น ๖,๕๔๐ ไร่ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๕ ป่าชายเลนปากน้ำเวฬุ จึงมีระบบนิเวศสมบูรณ์ขึ้น ส่งผลต่อสัตว์น้ำที่มีชนิดพันธุ์หลากหลายและมีปริมาณที่เพิ่มขึ้น จากการกลายเป็นแหล่งอนุบาลของสัตว์น้ำตัวอ่อนที่เข้ามาอาศัยร่มเงาและหาอาหาร ไม่ใช่แค่ปัญหาเรื่องทรัพยากรธรรมชาติเท่านั้น การที่นักท่องเที่ยวมากขึ้นยังก่อเกิดปัญหาเรื่องการจัดการขยะเพิ่มมากขึ้นจนล้นไม่มีที่ทิ้งขยะ บางคนก็เทขยะลงแหล่งน้ำ ขณะที่ในชุมชนปากน้ำเวฬุเองก็มีปัญหาที่ทุกระบวนต้องซื้อน้ำจืดราคาแพงจากเรือขนน้ำ เพราะน้ำกร่อยและน้ำเค็มไม่สามารถอุปโภค บริโภคได้ การกักเก็บน้ำฝนไว้ใช้ได้เพียงพอในช่วงฤดูฝนเท่านั้น เพราะฉะนั้น สิ่งที่คนในชุมชนจะทำได้ คือ การประสานงานกับภาครัฐ กำหนดยุทธศาสตร์แผนการท่องเที่ยวระยะยาวโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ออกแบบแผนจัดการขยะ สนับสนุนงบประมาณ เพื่อสนับสนุนโครงการธนาคารปูดำ สนับสนุนการมีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมทั้งชาวบ้านและนักท่องเที่ยว จัดสร้างแหล่งกักเก็บน้ำจืดให้เพียงพอความต้องการของชาวบ้าน รวมถึงเพิ่มความดูแลในด้านสาธารณสุขูปโภค เพื่อให้แน่ใจว่าชุมชนบ้านปากน้ำเวฬุยังคงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยังคงรักษาระบบนิเวศที่ดี

หมู่บ้านไร่แผ่นดินนั้น คำว่า “ไร่แผ่นดิน” มิได้หมายถึง ผู้อพยพที่ไร้สัญชาติ หรือผู้ที่ไม่มีที่อยู่อาศัย แต่เป็นการเรียกเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะการอยู่อาศัยของชุมชน ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตลุ่มน้ำ ที่เป็นส่วนหนึ่งของทะเล มีน้ำล้อมรอบ โดยไม่ได้อยู่บนผืนแผ่นดิน มีพื้นที่อยู่บริเวณริมปากแม่น้ำเวฬุ รวมถึงส่วนที่เชื่อมต่อกับจังหวัดตราด เป็นหมู่บ้านที่มีความเป็นมายาวนานกว่าร้อยปี มีทะเลแหวก เป็นความสร้างสรรค์ของธรรมชาติแห่งเดียวในภาคตะวันออก และมีฝูงเหี่ยวแดงกลางทะเล จึงควรส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์วิถีชุมชน ตำบลบางชัน มีเนื้อที่ประมาณ ๖๔.๔ ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ ๔๐,๓๐๕ ไร่ มีลักษณะเป็นเกาะ และป่าชายเลน ที่อยู่ในพื้นที่ป่าสงวน พื้นที่ส่วนใหญ่ติดทะเลอ่าวไทย บริเวณปากอ่าว และส่วนที่อยู่ใกล้ปากแม่น้ำเวฬุ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีลำคลองผ่านหลายสาย ชาวบ้านบางชัน ประกอบอาชีพทางการประมง ในลักษณะประมงพื้นบ้าน เช่น การเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงหอยแครง วางลอบปู แร้วปู เบ็ดราว เบ็ดธง ยกยอ ทอดแห และหลักโพงพาง แม่น้ำเวฬุ เป็นแม่น้ำสายสั้น ๆ มีต้นน้ำมาจากเทือกเขาสระบาป และเขาบรรทัด

ปากน้ำเวฬุ^{๕๖} คำว่า เวฬุ ออกเสียงว่า เวณ หรือ เว-ลุ แปลว่า ต้นไผ่ มีลักษณะที่เรียกว่า ชะวากปากทะเล คือ มีแม่น้ำสายเล็กสายน้อย เป็นช่องเว้าแหว่ง คดเคี้ยวไปมาก่อนที่จะออกสู่ปากแม่น้ำ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีการสะสมของตะกอนจำนวนมาก เกิดเป็นป่าชายเลน ที่เป็นแนวกำบังลม และเป็นแหล่งวางไข่ของสัตว์น้ำ โกงกาง หรือหลักเคย เป็นเครื่องมือจับปลาพื้นบ้าน มีลักษณะเป็นอวนที่มีหน้าตาคล้ายถุงขนาดใหญ่ ปากอวนทางยึดไว้กับเสา ๒ ต้นที่ปักอยู่ในน้ำ เพื่อชิงให้ปากถุงอ้าไว้ตลอด ถุงอวนมักจะมีขนาดตาห่างบริเวณปากอวน แล้วจึงค่อย ๆ ถึง จนถึงถึงมากบริเวณกันถุง ส่วนใหญ่จะทำเป็นถุงยาว ๑๐-๓๐ เมตร จึงสามารถจับสัตว์น้ำได้หลายขนาด การใช้โกงกาง เป็นการจับปลาที่อาศัยกระแสน้ำ โดยตั้งโกงกางไว้ในจุดน้ำไหล เพื่อให้หน้าพัดพาสัตว์น้ำเข้ามาในถุงอวน ปกติจะทำกันตามปากแม่น้ำ เพื่อจับเคย และกุ้ง ปัจจุบันถือว่า เป็นอุปกรณ์ที่ผิดกฎหมาย และห้ามใช้ เพราะโกงกางจับเอาสัตว์น้ำทุกชนิด และทุกขนาด ซึ่งมีผลให้ทรัพยากรหมดไปอย่างรวดเร็ว เพราะอาจมีตัวอ่อนของสัตว์น้ำที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ติดมาด้วย เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ของสัตว์น้ำบางชนิด นอกจากนี้ การวางโกงกางอาจทำให้เกิดขบวนการสัจจกร และทำให้เกิดปัญหาขวางทางน้ำจนเกิดน้ำท่วมได้

ปัจจุบันนี้ การเข้าถึงชุมชน ปัจจุบันยังต้องใช้การติดต่อทางเรือ เพราะยังไม่มีถนนเชื่อมกับชุมชนภายนอก และชุมชนใกล้เคียง การเดินทางจากหมู่บ้านไปยังเมืองทำได้โดยการใช้เรือ ซึ่งแต่ละวันมีเรือโดยสารเข้า-ออกวันละ ๑ เที่ยว ให้ชาวบ้านได้ออกไปซื้อของใช้จำเป็นกลับมายังหมู่บ้าน โดยตอนเช้ามีเรือออกจากหมู่บ้าน ๗.๓๐ น. และกลับถึงหมู่บ้านตอนเที่ยงวัน ส่วนประชากรที่อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ปัจจุบันมีเกือบ ๕๐๐ หลังคาเรือน มีประชากรอยู่มากกว่า ๑,๐๐๘ คน บางบ้านยังเห็นผู้เฒ่าผู้แก่ ที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่อพยพมา บางบ้านได้ปรับให้เป็นที่พักอาศัยแบบโฮมสเตย์ แปรรูปผลิตผลทางทะเล เช่น ทำกุ้งแห้ง กุ้งต้มหวาน กะปิ หมึกแห้ง ปลาเค็ม ขายสินค้าท้องถิ่น ของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่หมู่บ้าน เป็นต้น

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” คณะผู้วิจัย ขอนำเสนอ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศักยภาพ พบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, นายจิรศักดิ์ ปันลำ และนางสาวอาภากร ปัญโญ^{๕๗} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในลำนนา” ผลการศึกษาวิจัย พบว่า การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนเป็นการตอบสนองความ

^{๕๖}สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์, หมู่บ้านไร่แผ่นดิน, [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://www.ceediz.com/th/travel/chanthaburi>, [๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖].

^{๕๗}นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, นายจิรศักดิ์ ปันลำ และนางสาวอาภากร ปัญโญ, “การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในลำนนา”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, วิทยาลัยลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), บทคัดย่อ.

ต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพวัดและชุมชน คือ ๑) การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ๒) การพัฒนาศักยภาพด้านการเมืองในการบริหารจัดการของวัดและชุมชน ๓) การพัฒนาศักยภาพทางด้านสังคมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมจารีตขนบธรรมเนียม และประเพณี ๔) การพัฒนาศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักคุณค่าและอนุรักษ์ทรัพยากรทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นการสร้างรายได้แก่ชุมชน และเผยแพร่คุณค่า เอกลักษณ์ของชุมชนให้ประจักษ์แก่สาธารณชนได้รับรู้และเรียนรู้ นอกจากนั้น ผลจากการศึกษา พบว่า การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนาเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจ สืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการสร้างรายได้/วิถีชีวิตชุมชนดีขึ้น และเป็นการตอบสนองความต้องการชุมชนในการฟื้นฟูความรู้ด้านศิลปะวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน และการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการพัฒนา ศักยภาพของวัดและชุมชนในล้านนา ดังนี้ ๑) ทรัพยากร การพัฒนาศักยภาพของวัดและชุมชนในล้านนานั้น จะต้องมีการท่องเที่ยวต่างที่ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ ประวัติศาสตร์ ความงดงาม/ภูมิทัศน์ การอนุรักษ์และการบริการ/ความสะอาด/ความปลอดภัย ๒) บริหารคน บุคลากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ประกอบด้วย บุคลากรความรู้ จิตอาสา และระเบียบวินัย/ข้อบังคับ ๓) การจัดการ เป็นการดำเนินงานหรือปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแนวทางที่กำหนดไว้ ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนดำเนินไปตามแผนที่วางไว้และแนวทางที่จะไปถึงเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาศักยภาพวัดและชุมชนจะต้องมีการดำเนินตามขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน เอกลักษณ์และ อัตลักษณ์ ยุทธศาสตร์การพัฒนา ๔) กิจกรรมเชิงพุทธ การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักทางพระพุทธศาสนา ผ่านกิจกรรมเชิงพุทธ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนเป็นการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่น และเผยแพร่คุณค่าของภูมิปัญญาของชุมชน โดยเริ่มจากการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชน การจัดการคนในชุมชน การบริหารจัดการและ กิจกรรมเชิงประเพณี แบบแผนดั้งเดิมของชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อชุมชนและนักท่องเที่ยวให้เกิดมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

พระครูใบฎีกาอภิชาติ พรสุทธิชัยพงศ์ และคณะ^{๕๔} ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก ยกระดับเศรษฐกิจ สังคมและสร้างความมั่นคงทางรายได้” ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่น ให้ครบวงจรมากที่สุด มีการสร้างทุนและกองทุนที่เข้มแข็ง มีการผลิตพื้นฐาน การแปรรูป การบริการ การตลาดการผลิตอาหารและความจำเป็นพื้นฐาน เพื่อการดำรงชีวิต การอยู่ร่วมกัน สำหรับคนในพื้นที่อย่างพอเพียง และพัฒนาเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมหรือธุรกิจของชุมชน โดยใช้ทั้งความรู้ที่สั่งสมในพื้นที่ หรือที่เป็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรมของพื้นที่ และมีการพัฒนาให้ทันสมัย พร้อมกับมีเทคนิค วิทยาการและความรู้ เทคโนโลยีมาพัฒนาเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับตลาด หรือสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้คนและชุมชน

^{๕๔}พระครูใบฎีกาอภิชาติ พรสุทธิชัยพงศ์ และคณะ, “เสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก ยกระดับเศรษฐกิจ สังคมและสร้างความมั่นคงทางรายได้”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี, ๒๕๖๓, บทคัดย่อ.

ท้องถิ่นโดยรวมสามารถพึ่งตนเอง มีรายได้มากกว่ารายจ่าย และสามารถพัฒนาเป็นผู้ผลิต ผู้สร้างงาน บริการต่าง ๆ จากท้องถิ่นที่เข้มแข็ง สร้างสรรค์ หลากหลาย มีเอกลักษณ์ ทนสมัย และเชื่อมโยงกับ ระบบตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ

ดร.ชญาณันท์ อัครธรรมานนท์, พระครูสมุห์ธนโชติ จิธมโม, ดร., ผศ. ดร.ประทีป พิษทองหลาง^{๕๙} ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินธุรกิจและการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนา และวัฒนธรรมของประเทศไทย-อินเดีย” ผลการวิจัย พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวก มีที่พัก ร้านอาหาร ร้านค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภค ของที่ระลึก ตลาดท้องถิ่น รถรับจ้าง รถโดยสาร สุขาสาธารณะ ค่าค่าน้ำประปาให้ใช้ มีตลาดและร้านค้าหนาแน่นให้จับจ่ายสินค้าของใช้ ของฝากของที่ระลึก และสภาพแวดล้อม สภาพทางกายภาพของสถานที่มีพื้นที่กว้างขวางและจัดแบ่ง พื้นที่ว่างผืนเป็นระเบียบโซน มีความร่มรื่นและเป็นรูปแบบที่พัฒนาร่วมกัน

พระสรวิชัย อภิปัญญา และคณะ^{๖๐} ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคใต้ : การสื่อสารคุณค่าและการพัฒนาเชิงบูรณาการ” ผลการวิจัย พบว่า เส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคใต้มี ๓ รูปแบบ คือ ๑) เส้นทางพุทธธรรมเชิงบูรณาการ การท่องเที่ยวตามจาริกประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ๒) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ๓) เส้นทางท่องเที่ยววิถีชีวิตวิถีธรรม โดยแต่ละเส้นทางมีความโดดเด่นและมีคุณค่าทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนสถาปัตยกรรมและศิลปท้องถิ่น และสำหรับการประเมินทรัพยากรการท่องเที่ยวของวัดในภาคใต้ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่ มีความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวในระดับชาติได้ คณะผู้วิจัย ได้ชี้แนะทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคใต้ เสนอให้หน่วยงานของรัฐต่าง ๆ ร่วมกันทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมร่วมกัน เพื่อยกระดับมาตรฐานและพัฒนาการท่องเที่ยวรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน

สมพงษ์ เกศานุช และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินศักยภาพและความต้องการของชุมชน รองรับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัย พบว่า ศักยภาพทั่วไปของชุมชนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ ๗๐.๒๓) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ๒ ด้าน คือ ด้านโครงสร้างชุมชนและผู้นำในชุมชน และด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก ๒ ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจและกลุ่มอาชีพในชุมชน และด้านโครงสร้างพื้นฐาน อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๑ ด้าน คือ ด้านประเพณีวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยว และอยู่ในระดับน้อย จำนวน ๑ ด้าน คือ ด้านสังคมและองค์กรทางสังคมโดยประชาชนในพื้นที่มีความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๖$) ชุมชนให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษา

^{๕๙}ดร.ชญาณันท์ อัครธรรมานนท์, พระครูสมุห์ธนโชติ จิธมโม, ดร., ผศ. ดร.ประทีป พิษทองหลาง, “รูปแบบการดำเนินธุรกิจและการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศไทย-อินเดีย”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, ๒๕๖๒, บทคัดย่อ.

^{๖๐}พระสรวิชัย อภิปัญญา และคณะ, “รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคใต้ : การสื่อสารคุณค่าและการพัฒนาเชิงบูรณาการ”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)), ๒๕๕๖, บทคัดย่อ.

ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การพัฒนาระบบสาธารณสุขและส่งเสริมคุณภาพชีวิต การพัฒนาการเมือง และการบริหารในชุมชน การพัฒนาทางเศรษฐกิจ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารการพัฒนาเขตเศรษฐกิจ พิเศษ การพัฒนาทักษะอาชีพที่จำเป็นเพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษ การพัฒนาผู้นำชุมชนให้มี ศักยภาพรองรับ การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ การเข้าถึงแหล่งทุนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การสนับสนุนในการพัฒนากลุ่มอาชีพจากหน่วยงานภาครัฐ การพัฒนาปัจจัยสนับสนุนในการบริหารจัดการ ชุมชน เช่น องค์ความรู้ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน เป็นต้น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มี มาตรฐาน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน โดยสารสนเทศดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อการการ กำหนดแนวทางพัฒนาชุมชน เพื่อหนุนเสริมประสิทธิภาพการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัด หนองคายให้มีประสิทธิภาพบนฐานแห่งการพัฒนาที่สมดุล อันจะก่อให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต^{๖๑}

พระมหาวุฒิพงษ์ วุฒิวิโส, ดร., พระครูโสภณวิธานวัตร, ดร., นายปณณวิชัย แสงหล้า^{๖๒} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของวัดใน จังหวัดสุพรรณบุรี” ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า จังหวัดสุพรรณบุรี มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีสิ่งดึงดูดใจ ได้แก่ วัด โบราณสถาน และทำเลที่ตั้งที่ดี มีถนนเข้าถึง สะดวก มีเส้นทางท่องเที่ยวหลัก คือ เส้นทางจากอำเภอเมืองไปถึงอำเภอดำเนินสะดวก เนื่องจากเป็นเส้นทาง ที่เชื่อมไปยังจังหวัดอื่นได้ มีกิจกรรมหลัก คือ กิจกรรมการไหว้และการทำบุญ โดยผู้วิจัย มีข้อสังเกต ว่า จังหวัดสุพรรณบุรี มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่ตั้งกระจายอยู่ห่างออกจากกันหลายท้องที่ ซึ่งสภาพการกระจายตัวดังกล่าวส่งผลต่อปัญหาอื่น เช่น ขาดการรับส่งสาธารณะ ขาดความปลอดภัย ขาดที่พักในท้องที่ห่างไกล นอกจากนี้ ยังมีข้อสังเกตเรื่องการขาดการประสานงานกับจังหวัดข้างเคียง และขาดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีความหลากหลาย และมีมิติในเชิงลึกที่ต้องอาศัยความ เข้าใจประวัติความเป็นมาและความสำคัญของพระพุทธศาสนา ข้อเสนอแนะมีว่า ควรมีการยกระดับ ศักยภาพและสิ่งดึงดูดใจ ด้วยการสืบค้นและเผยแพร่ความสำคัญ โดยจัดทำผังแม่บทเส้นทางท่องเที่ยว เชิงพุทธศาสนา ร่วมกับจังหวัดอื่น เช่น พระนครศรีอยุธยา และนครปฐม เพื่อยกระดับเส้นทางและ กิจกรรมนำร่องให้ชัดเจน มีกิจกรรมค้นหาเรื่องราวที่น่าสนใจน่าดึงดูดใจร่วมกันระหว่างภาคีตาม เส้นทางนำร่องทั้งในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี อำเภอดำเนินสะดวก และจัดประชุมระหว่างภาคี เพื่อร่วมกัน แก้ไขปัญหาต่าง ๆ

รุ่งโรจน์ ลีสกุลรักษ์ ได้วิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพ ชุมชนให้เข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนสวนดอก” ผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า จากการ สัมภาษณ์ประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชนสวนดอก พบปัจจัยที่ทำให้ชุมชนสวนดอกประสบ ความสำเร็จในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ ความสามารถของผู้นำ ชุมชนและ

^{๖๑}สมพงษ์ เกศานุช และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินศักยภาพและความต้องการของชุมชน รองรับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดหนองคาย”, **รายงานการวิจัย**, วารสารศิลปะศาสตร์ราชชมงคลสุวรรณ ภูมิ, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๔), บทคัดย่อ.

^{๖๒}พระมหาวุฒิพงษ์ วุฒิวิโส, ดร., พระครูโสภณวิธานวัตร, ดร., นายปณณวิชัย แสงหล้า, “การพัฒนา ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี, วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), บทคัดย่อ.

คณะกรรมการชุมชนสวนดอกมีความซื่อสัตย์ จริงใจ เสียสละ ความสามัคคีและร่วมกันทำเพื่อชุมชน การบริหารจัดการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน การทำงานที่โปร่งใสตรวจสอบได้มีส่วนร่วมในการ กำหนดกฎ ระเบียบ และข้อบังคับของชุมชน แก้ไขปัญหาของสมาชิกชุมชน รักษาประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นสมาชิกในชุมชนได้รับความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพ การประสานงานระหว่าง ชุมชนและหน่วยงานรัฐบาล การจัดประชุมอย่างต่อเนื่องของชุมชนมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและ ประชาสัมพันธ์ข่าวสารและกิจกรรมในชุมชนและภายนอกชุมชนอย่างต่อเนื่อง^{๖๓}

ภิญโญ นิลจันทร์^{๖๔} ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อ สนับสนุนการกระจายอำนาจด้านสาธารณสุข” ผลการวิจัย พบว่า

ขั้นตอนที่ ๑ องค์การบริหารส่วนตำบลมีความด้อยศักยภาพทั้งระบบสนับสนุนและ ศักยภาพการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขโดยที่องค์การบริหารส่วนตำบลทั้งขนาดใหญ่และเล็กมี ความด้อยศักยภาพ ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านการฝึกอบรม ๒) ด้านการบริหารการเงิน ๓) ด้านการบริหาร บุคคล ๔) ด้านการนิเทศ และ ๕) ด้านการบริหารสารสนเทศ ส่วนด้านที่มีศักยภาพ มี ๓ ด้าน คือ ๑) การวางแผน ๒) ด้านการบริหารวัสดุอุปกรณ์ และ ๓) ด้านการเตรียมชุมชน

ขั้นตอนที่ ๒ พบว่า ศักยภาพในการบริหารจัดการมีความเกี่ยวพันจากความสามารถ และการขาดความพร้อม ในการดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมตัวถ่ายโอนอำนาจและความ รับผิดชอบในการบริหารจัดการสาธารณสุขจากส่วนกลาง

พระอธิการสุพจน์ ศรีปัญญา ได้วิจัยเรื่อง “ท่องเที่ยวท่องเที่ยวธรรม: แนวทางการพัฒนา ศักยภาพวัด จังหวัดนครราชสีมาด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม” ผลการวิจัย **พบว่า** ความเป็นมา ของพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครราชสีมา พระพุทธศาสนานิกายหินยาน (เถรวาท) เป็นศาสนาหลัก ได้แผ่ขยายเข้ามาสู่จังหวัดนครราชสีมาประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๒ มีความเปลี่ยนแปลงไปพร้อม ๆ กับพระพุทธศาสนาในประเทศไทยส่วนใหญ่การสร้างวัดของจังหวัดนครราชสีมา มีการสร้างในสมัย อยุธยา พ.ศ. ๑๘๔๓-ปัจจุบัน วัดที่เก่าแก่มากได้แก่วัดพระนารายณ์และวัดบึง ด้านการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม การสร้างวัดทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครราชสีมา มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นที่สักการะ เคารพบูชา มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ เมื่อเวลาผ่านไปมีผู้สนใจมาศึกษาหาความรู้ และเยี่ยมชมวัดทางพระพุทธศาสนามากขึ้น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในวัดของจังหวัด นครราชสีมาแบ่งออกได้ ๔ ด้าน คือ ด้านศิลปกรรมโบราณสถานโบราณวัตถุและจิตรกรรม ด้านกิจกรรมทางศาสนา ด้านสิ่งแวดล้อมทั้งธรรมชาติ และสิ่งปลูกสร้าง และด้านการจัด สำนักวิปัสสนากรรมฐาน ด้านการพัฒนาศักยภาพวัดและปัญหา พบว่า วัดในจังหวัด นครราชสีมาด้านการท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรม ๔ ด้าน คือ ศิลปกรรม กิจกรรมทางศาสนา สิ่งแวดล้อม และวิปัสสนา มีปัจจัยในการพัฒนาศักยภาพ ๔ ด้านคือ ปัจจัยจูงใจ ปัจจัย ประกอบ ปัจจัยสนับสนุน และปัจจัยด้านโครงสร้าง สำหรับแนวทางการพัฒนาศักยภาพวัด พบว่า การพัฒนาศักยภาพวัดจังหวัดนครราชสีมาด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทั้ง ๔ ด้าน

^{๖๓}รุ่งโรจน์ ลีสกุลรักษ์, “ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็ง : กรณีศึกษา ชุมชนสวนดอก”, *วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑).

^{๖๔}ภิญโญ นิลจันทร์, *การพัฒนาศักยภาพองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อรองรับการกระจายอำนาจด้าน สาธารณสุข*, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๖).

คือ ด้านศิลปกรรม โบราณสถานโบราณวัตถุ ด้านกิจกรรมทางวัดที่จัดขึ้นได้แก่ งานประเพณีต่าง ๆ ด้านสิ่งแวดล้อมภูมิทัศน์ลักษณะมีความสวยงามและด้านสำนักวิปัสสนาควรพัฒนาทั้ง ๔ ประกอบกันไปเพราะเป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมกันและกันซึ่งได้แก่ การพัฒนาศักยภาพด้านปัจจัยจิตใจ การพัฒนาศักยภาพด้านปัจจัยประกอบ การพัฒนาศักยภาพ ด้านปัจจัยสนับสนุน และการพัฒนาศักยภาพด้านปัจจัยโครงสร้าง

องค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบคือ จังหวัดนครราชสีมาได้มีแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และยังมีปัจจัยภายนอกได้แก่ การร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานรัฐกับวัดมัคคุเทศก์เป็น ผู้นำนำให้ความรู้กับผู้ที่มาท่องเที่ยว นโยบายรัฐ การส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐ การบริการด้านสาธารณะ เป็นการบริการนอกเหนือจากวัดที่ได้จัดให้ การจราจรมีการขอกำลังตำรวจจราจร การตรวจตรารักษาความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และการเข้ามาขายสินค้าหรือบริการสำหรับพ่อค้าแม่ค้าในวัด นอกจากนั้นแล้วการท่องเที่ยวในวัดยังเป็นการส่งเสริมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่งด้วย^{๖๕}

สรุปได้ว่า จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพ พบว่า การพัฒนาศักยภาพนั้น มีหลายด้าน เช่น การพัฒนาศักยภาพด้านการเมืองในการบริหารจัดการของชุมชน การพัฒนาศักยภาพทางด้านสังคมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรม จารีต ขนบธรรมเนียม และประเพณี การพัฒนาศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักคุณค่าและอนุรักษ์ทรัพยากรทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นการสร้างรายได้แก่ชุมชนและเผยแพร่คุณค่า เอกลักษณ์ของชุมชนให้ประจักษ์ โดยมีสิ่งดึงดูดใจ ได้แก่ วัด โบราณสถาน และทำเลที่ตั้งที่ดี มีถนนเข้าถึงสะดวก มีเส้นทางท่องเที่ยวหลัก แสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้นำ ชุมชน และที่มีมีความซื่อสัตย์ จริงใจ เสียสละ ความสามัคคี และร่วมกันทำเพื่อชุมชนการบริหารจัดการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน การทำงานที่โปร่งใสตรวจสอบได้มีส่วนร่วมในการกำหนดกฎ ระเบียบ และข้อบังคับของชุมชน แก้ไขปัญหาของสมาชิกชุมชน รักษาประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น สมาชิกในชุมชนได้รับความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพ มีการให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ๔ ด้าน ประกอบด้วย ศิลปกรรม กิจกรรมทางศาสนา สิ่งแวดล้อม และวิปัสสนา มีปัจจัยในการพัฒนาศักยภาพ ๔ ด้าน คือ ปัจจัยจิตใจ ปัจจัยประกอบ ปัจจัยสนับสนุน และปัจจัยด้านโครงสร้าง สำหรับแนวทางการพัฒนาพัฒนาศักยภาพ

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน พบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

ทรงคุณ จันทจร, พิสิฐรุ บุญไชย และไพรัช ธิติยผาด (๒๕๕๒)^{๖๖} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่า

^{๖๕} พระอธิการสุพจน์ ศรีปัญญา, “ท่องเที่ยวท่องเที่ยวธรรม: แนวทางการพัฒนาศักยภาพวัดจังหวัดนครราชสีมาด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒).

^{๖๖} ทรงคุณ จันทจร, พิสิฐรุ บุญไชย และไพรัช ธิติยผาด, “คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในภาค

ทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๑๙ จังหวัด ภาคกลาง ๒๖ จังหวัด และภาคใต้ ๑๔ จังหวัด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและแหล่งการผลิตงานศิลปหัตถกรรม ๔ ประเภท ได้แก่ เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา ผ้าและการหล่อหล่อโลหะ จากการศึกษา พบว่า ๑) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าเครื่องจักสาน และเครื่องปั้นดินเผาเป็นศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นที่พบเกือบทุกจังหวัด ๒) ภาคกลาง ผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผาและผ้า เป็นศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น ที่พบมากที่สุดเกือบทุกจังหวัด ๓) ภาคใต้ ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าและเครื่องจักสานเป็นศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นที่พบมากที่สุดเกือบทุกจังหวัด โดยแนวทางในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ต้องมีการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ให้โดดเด่นเหมาะสมกับยุคสมัยในปัจจุบัน สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย พยายามลดต้นทุนในการผลิตด้วยการเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยไม่ทำให้คุณค่าและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ลดลง มีการส่งเสริมอาชีพให้กับคนในท้องถิ่น เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาไม่ให้สูญหาย มีการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์สาธิตกระบวนการผลิตการจัดนิทรรศการและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ประเภทต่าง ๆ ภายในท้องถิ่น เพื่อเป็นแรงจูงใจและอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับผู้เยี่ยมชม ซึ่งทำให้คุณค่าทางอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์มีความโดดเด่น และมีเอกลักษณ์เฉพาะ

รัฐันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และภาคภูมิ ภักวิภาส (๒๕๕๘)^{๖๗} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “อัตลักษณ์ของจังหวัดใหม่ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่” โดยมีข้อเสนอในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนี้ ๑) พัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยใช้กลยุทธ์สร้างและพัฒนาปัจจัย สภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการค้าการลงทุนด้านการท่องเที่ยวที่มีมูลค่าเพิ่มสูงและเชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชนและท้องถิ่น และส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีภาพตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ๒) สร้างสังคมแห่งวัฒนธรรม ความรู้ ภูมิปัญญา จิตสาธารณะ และพัฒนาศักยภาพคนให้พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง โดยใช้กลยุทธ์ส่งเสริมวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีศักยภาพ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม ๓) การบริหารทรัพยากรธรรมชาติ พลังงาน และสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยใช้กลยุทธ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ป้องกัน และการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน^{๖๘} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “นวัตกรรม : การพัฒนากิจกรรมและสร้างเครือข่ายศิลปวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอีสานตอนใต้”

ตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้”, **รายงานการวิจัย**, สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยสารคาม, ๒๕๕๒.

^{๖๗}รัฐันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และภาคภูมิ ภักวิภาส, “อัตลักษณ์ของจังหวัดใหม่ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่”, **รายงานการวิจัย**, คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา, ๒๕๕๘.

^{๖๘}ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน, “นวัตกรรม : การพัฒนากิจกรรมและสร้างเครือข่ายศิลปวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอีสานตอนใต้”, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), บทคัดย่อ.

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการการท่องเที่ยวในด้านศักยภาพนั้นขึ้นอยู่กับทุกภาคส่วนนั้น ตระหนักดีถึงความสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวตามเส้นทางแหล่งอารยธรรมที่ผสมผสาน ในภาควันออกเฉียงเหนือตอนล่าง อันจะส่งผลให้การพัฒนาการท่องเที่ยวมีผลต่อประสิทธิภาพ การนํานโยบายบริหารด้านศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ประเภทธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งการบูรณะซ่อมแซม พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมให้มีความสมบูรณ์อย่างยั่งยืน

นายสิทธิชัย อุ่ณสวน, พระปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญฺโญ^{๖๙} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาสินค้าและผลงานด้านศิลปะเชิงพาณิชย์ของกลุ่มศิลปินล้านนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผลการวิจัย พบว่า ๑) สินค้าและผลงานด้านศิลปะเชิงพาณิชย์ของกลุ่มศิลปินล้านนา เป็นงานทางด้านศิลปะที่สามารถสร้างรายได้ให้กับศิลปินล้านนา แยกประเด็นของความเป็นผลงานด้านศิลปะเชิงพาณิชย์ คือ ด้านคุณค่าของผลงานศิลปะ ด้านอัตลักษณ์ และด้านการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ๒) ผลงานด้านศิลปะล้านนานั้น เกิดจากการสร้างสรรค์งานศิลปะ เกิดจากความคิดในการที่สร้างสรรค์ของศิลปิน ความคิดสร้างสรรค์จึงมีความหมายที่ค่อนข้างกว้างและสามารถนำไปใช้ประโยชน์กับการผลิต การสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ๓) การสร้างผลงานด้านศิลปะนั้น มีพื้นฐานที่เกิดจากความเชื่อ ค่านิยมที่แตกต่างกัน สามารถสรุปคือ ผลงานศิลปะที่เกิดจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ถือได้ว่าเป็นรากเหง้าของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ และผลงานศิลปะที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของท้องถิ่น

นายสมคิด นันตะ^{๗๐} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ถอดบทเรียนกระบวนการและปัจจัยความสำเร็จของการจำหน่ายสินค้าและผลงานด้านศิลปะ ในเชิงพาณิชย์ของศิลปินในกลุ่มจังหวัดล้านนา” ผลการวิจัย พบว่า ๑) ด้านความต้องการของผู้บริโภคที่มีต่อสินค้าของกลุ่มศิลปินล้านนา ในการตัดสินใจซื้อมากที่สุด ได้แก่ สินค้ามีรูปแบบที่เป็นศิลปะเชิงเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น นิยมซื้อสินค้าให้แก่ตนเอง เพื่อสนองความต้องการและความจำเป็นพื้นฐาน ๒) ด้านปัจจัยของการจำหน่ายสินค้าบริโภคมีความพึงพอใจต่อสินค้า รูปแบบ วัตถุดิบ ผลิตภัณฑ์เหมาะสมกับราคา การจัดจำหน่ายสะดวก และมีการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการตลาด ๓) ด้านการถอดบทเรียนแล้ว พบว่า รูปแบบพระพุทธรูปไม้ เน้นความเป็นศิลปะแบบใหม่ ที่มีความสวยงามเพื่อการพาณิชย์ เครื่องเงินเน้นความเป็นเอกลักษณ์การท่องเที่ยว ผ้าหม้อฮ่อมผลิตสินค้าที่มีรูปแบบสวยงาม สอดคล้องกับความ

^{๖๙}นายสิทธิชัย อุ่ณสวน, พระปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญฺโญ, “การศึกษาสินค้าและผลงานด้านศิลปะเชิงพาณิชย์ของกลุ่มศิลปินล้านนา”, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓), บทคัดย่อ.

^{๗๐}นายสมคิด นันตะ, “ถอดบทเรียนกระบวนการและปัจจัยความสำเร็จของการจำหน่ายสินค้าและผลงานด้านศิลปะ ในเชิงพาณิชย์ของศิลปินในกลุ่มจังหวัดล้านนา”, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓), บทคัดย่อ.

ทันสมัย ตุงโคมลำพูนเน้นสร้างมูลค่าทางจิตใจ ประเพณี และผลิตภัณฑ์ลายเวียงกาหลงผลิตเพื่อสร้างมูลค่าทางประวัติศาสตร์ในชุมชน

ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์, พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ภูริวฑฒโน, พระครูสุตขยาภรณ์, ผศ.ดร. พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต, ดร., ผศ.ดร.สุทธิพร สายทอง^{๗๑} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศิลปะของกลุ่มจังหวัดล้านนา” ผลการวิจัย พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปะสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) พบว่า ประวัติความเป็นมาของศิลปกรรม ศิลปะพื้นบ้าน และพุทธศิลปกรรมในล้านนา เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม สามารถสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของล้านนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Amenities) พบว่า มีบริการร้านค้า ร้านอาหารเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว การจัดสถานที่นั่งพักผ่อนของนักท่องเที่ยวมีเพียงพอ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibilities) พบว่า สภาพเส้นทางเดินทางถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความปลอดภัย การแสดงข้อมูลการเดินทางในระบบออนไลน์มีความชัดเจน ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Activities) พบว่า กิจกรรมทางการท่องเที่ยว สามารถก่อให้เกิดการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี มีการจัดกิจกรรมบ่อยครั้งในแต่ละปี และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถสะท้อนเอกลักษณ์เฉพาะตนทางวัฒนธรรม และด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว (Administration) พบว่า การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน ในการกำหนดนโยบาย การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการสร้างโอกาสให้ชุมชนหารายได้จากกิจกรรมท่องเที่ยวรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในพื้นที่มาสร้างสรรค์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มานพ ชุ่มอุ่น ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการตลาดและการท่องเที่ยวของธุรกิจชุมชนเพื่อการยกระดับสู่วิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา : ชุมชนเทศบาลเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มรวมใจพอเพียง เป็นกลุ่มที่ผลิตสินค้าชุมชน ได้แก่ เห็ดโคนน้อย เห็ดนางฟ้า บัวชีวภาพ และถ่านไม้ กลุ่มเติบโตมาจากการผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือน ซึ่งหลังจากร่วมกิจกรรมการวิจัย ธุรกิจชุมชนของกลุ่มมีความเจริญเติบโตเพิ่มขึ้นจึงทำให้กลุ่มเพิ่มกำลังการผลิตเห็ดและขยายโรงเรือนที่ถาวรเพิ่มขึ้น มีการสร้างเอกลักษณ์และการจดจำให้กลุ่มด้วยการมีเสื้อประจำ กลุ่มมีการทำสื่อ ณ จุดขาย การกำหนดโครงสร้างองค์กรทางการตลาดใหม่ ตลอดจนมีการพัฒนาและปรับปรุงที่ทำ การกลุ่มให้ดูน่าเชื่อถือ และมีแผนพัฒนาการผลิตเห็ดลม การเลี้ยงกบและลูกกบ สำหรับสร้างรายได้ในอนาคต จึงทำให้กลุ่มมีศักยภาพ ความเข้มแข็ง และมีขีดความสามารถกว่าทุกกลุ่มที่ร่วมโครงการ ทั้งด้านการตลาด การขาย การบริหารจัดการกลุ่มและความร่วมมือในกลุ่มและที่สำคัญ ผู้นำกลุ่มมีความเข้มแข็ง ยุติธรรม มีมุมมองและวิสัยทัศน์ในการพัฒนาธุรกิจของกลุ่มให้ก้าวต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง มีการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและปรับปรุงเทคนิคและวิธีการผลิตอย่างต่อเนื่อง และเป็นกลุ่มที่ถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเพาะเห็ด

^{๗๑}ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์, พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ภูริวฑฒโน, พระครูสุตขยาภรณ์, ผศ.ดร. พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต, ดร., ผศ.ดร.สุทธิพร สายทอง, “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศิลปะของกลุ่มจังหวัดล้านนา”, วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓), บทคัดย่อ.

และการทำปุ๋ยชีวภาพสู่เยาวชนจึงเป็นกลุ่มที่สามารถจะพัฒนาไปสู่ความเป็นวิสาหกิจชุมชนต้นแบบที่ยั่งยืน เป็นศูนย์เรียนรู้ในการดำเนินธุรกิจชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นแหล่งศึกษาดูงานได้เป็นอย่างดี^{๗๒}

สุจินดา พานิชกุล ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการท่องเที่ยว: กรณีศึกษา กิจกรรมการสนทนาระหว่างพระสงฆ์กับนักท่องเที่ยว” ผลการวิจัย พบว่า ชมรม Monk Chat ของวัดสวนดอก และชมรม Monk Chat ของวัดเจติยหลวง มีรูปแบบการดำเนินกิจกรรม Monk Chat แตกต่างกันในด้านประเด็นการสนทนา และด้านการบริหารจัดการ ดังนี้ ด้านประเด็นการสนทนา ชมรม Monk Chat ของวัดสวนดอกมุ่งเน้นสนทนาในประเด็นทางพุทธศาสนา เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการเผยแผ่พุทธศาสนาแก่ชาวต่างชาติ ส่วนชมรม Monk Chat ของวัดเจติยหลวงจะสนทนาในประเด็นที่หลากหลาย เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการฝึกฝนภาษาอังกฤษในด้าน การบริหารจัดการชมรม Monk Chat ของวัดสวนดอก มีลักษณะที่เป็นระบบ เนื่องจากการกำหนดหน้าที่ให้แก่สมาชิกและแบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ รวมถึงมีการกำหนดระเบียบปฏิบัติในการดำเนินกิจกรรม Monk Chat ของสมาชิก อีกทั้งในการดำเนินงานของชมรมนั้น ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ในด้านงบประมาณและสถานที่ตั้งชมรม ในขณะที่การบริหารจัดการของชมรม Monk Chat วัดเจติยหลวง มีลักษณะไม่เป็นระบบเพราะไม่มีการกำหนดหน้าที่ และกำหนดระเบียบปฏิบัติกิจกรรม Monk Chat ที่ชัดเจนให้แก่สมาชิก อีกทั้งไม่มีงบประมาณสนับสนุนและไม่มีสถานที่ตั้งชมรมที่เหมาะสมในการปฏิบัติกิจกรรม Monk Chat ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชมรม Monk Chat ของวัดสวนดอก มีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจน และเป็นระบบ รวมถึงเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมากกว่าชมรม Monk Chat ของวัดเจติยหลวง ซึ่งจากลักษณะการดำเนินกิจกรรม และการบริหารจัดการที่แตกต่างกันของชมรม Monk Chat วัดสวนดอก และชมรม Monk Chat วัดเจติยหลวง ทำให้ชมรม Monk Chat ของวัดเจติยหลวง ประสบปัญหาจากการดำเนินกิจกรรม Monk Chat มากกว่าชมรม Monk Chat ของวัดสวนดอก

การศึกษาครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นว่า กิจกรรม Monk Chat ได้ทำให้พระสงฆ์มีบทบาทสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวในส่วนของนักท่องเที่ยวประเภทเดินทางท่องเที่ยวด้วยตัวเอง ซึ่งบทบาทของพระสงฆ์ในกิจกรรม Monk Chat ได้สร้างประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว โดยเป็นการสร้างประสบการณ์ใหม่ทางการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเกิดความพึงพอใจที่ได้เรียนรู้ในเรื่องราวทางพุทธศาสนา ซึ่งถือเป็นความรู้ใหม่สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ อีกทั้งยังสร้างประโยชน์ต่อพุทธศาสนา โดยเป็นการเผยแผ่พุทธศาสนาแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และช่วยแก้ไขปัญหการประพฤติตัวไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ทั้งนี้กิจกรรม Monk Chat ส่งผลให้พระสงฆ์ของในแต่ละวัด ได้มีโอกาสแสดงบทบาทด้านการท่องเที่ยว ในการเป็นผู้เชื่อมโยงการ

^{๗๒}ผู้ช่วยศาสตราจารย์มานพ ชุ่มอุ่น, “การพัฒนาการตลาดและการท่องเที่ยวของธุรกิจชุมชนเพื่อการยกระดับสู่วิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา : ชุมชนเทศบาลเมืองแกนพัฒนา อ. แม่แตง จ. เชียงใหม่”, รายงานการวิจัย, (สาขาวิชาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่), ๒๕๕๔.

ท่องเที่ยวเกี่ยวกับพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน ซึ่งก่อให้เกิดรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมพุทธศาสนา อันเป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาด้านศาสนา^{๗๓}

สภาพร เกียรติพิริยะ^{๗๔} นำเสนอแนวคิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ในประเทศไทยซึ่งมี ๕๕ จังหวัด เพราะในแต่ละจังหวัดมีเอกลักษณ์ประจำถิ่น ที่แตกต่างกัน เป็นทุน แต่ด้วยความที่ไม่ได้ถูกนำเสนอให้เป็นจุดเด่น หรือขาดการนำเสนอที่ดี จึงนำเสนออุปกรณ์เทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยในการประชาสัมพันธ์เมืองรอง โดยแบ่งประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ไว้ ๖ ประเภท^{๗๕} คือ

๑. Weblog เป็นการเขียนเนื้อหาต่าง ๆ โดยเจ้าของ blog เพื่อเผยแพร่ความรู้ ประสบการณ์ ที่ตนมีลงบนโลกออนไลน์ ซึ่งถือว่าเป็นการนำเสนอจากประสบการณ์ของผู้ที่ได้รับมา อย่างแท้จริง เนื้อหา นำเสนอข้อคิดจากประสบการณ์ตรงของผู้ใช้ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกมีส่วนร่วม สามารถนำมาประกอบการตัดสินใจของผู้อ่านได้

๒. Twitter ได้รับความนิยมเป็นลำดับต้น ผู้ใช้จะเป็นผู้เขียนความรู้สึกของตนที่ได้รับจริง มีรูปภาพประกอบการนำเสนอ และใช้ข้อความที่กระชับ ผู้ติดตาม หรือผู้อ่านส่วนใหญ่จะติดตามอ่าน บุคคลที่มีชื่อเสียง ดารา หรือคนที่ทำเนื้อหาเพื่อนำเสนอ บอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ของตนในแต่ละวัน

๓. Social Network เครือข่ายที่สามารถเชื่อมโยงผู้ใช้ผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกช่องทาง ไม่ว่าจะเป็น คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต สมาร์ทโฟน เป็นชุมชน หรือเครือข่ายสังคมออนไลน์ ช่องทางที่ได้รับความนิยม อาทิ Facebook, Sanook

๔. Media Sharing เป็นต้น ช่องทางการนำเสนอไฟล์รูปภาพ- เสียง เพื่อแบ่งปันในโลกออนไลน์ เผยแพร่ต่อสาธารณชน ทั้งแบบเปิด แบบปิด (สมัครสมาชิก) เว็บไซต์ที่ได้รับความนิยม ได้แก่ YouTube, iCloud, google drive เป็นต้น

๕. Social News and Bookmark เว็บไซต์ที่เน้นด้านเนื้อหา นำเสนอบทความ สาร ข่าวนิตยสารต่าง ๆ แก่ผู้ที่สนใจเฉพาะด้าน สามารถแบ่งปันร่วมกับผู้ที่สนใจได้อ่านเนื้อหาที่น่าสนใจ

๖. Online Forums รูปแบบโซเซียลมีเดีย ที่เก่าแก่จัดเป็นพื้นที่ให้สมาชิกได้มาสนทนา แลกเปลี่ยนความคิด ข่าวนิตยสารเรื่องราวต่าง ๆ^{๗๖}

ตติยาพร จารุมณีรัตน์ ได้วิจัยเรื่อง “การบูรณาการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านหลักสูตรการท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจ” ผลจากการวิจัย พบว่า แนวทางการบูรณาการความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมข้ามชาติที่ภาคการศึกษาในทั้งสองประเทศควรดำเนินการต่อไปนี้ บูรณาการ

^{๗๓}สุจินดา พานิชกุล, “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการท่องเที่ยว: กรณีศึกษากิจกรรมการสนทนาระหว่างพระสงฆ์กับนักท่องเที่ยว”, **ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙).

^{๗๔}สภาพร เกียรติพิริยะและคณะ, (๒๕๖๓) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล, วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, ๗ (๑๒), ๔๔๒-๔๔๔.

^{๗๕}สุภาวรรณ นวลนิล. (๒๕๕๗). Social Media.

<https://supawannuannil.wordpress.com/author/supawannuannil/page/๒>.

^{๗๖}ศิริมา มิลอน, การนำเสนอสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวอยู่ป่วนด้วยตัวเอง. ในสารนิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารการตลาดดิจิทัล. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๖๒.

ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมข้ามชาติมากขึ้นในหลักสูตร โดยผสมผสานวิธีการสอนที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้ผ่านการทัศนศึกษาหรือเข้าร่วมกิจกรรมในประเทศกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน เพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมอาเซียนในหลักสูตร เช่น ภาษาที่ใช้ในกลุ่มประเทศแถบอาเซียน

การท่องเที่ยว Smart Tourism เป็นหนึ่งในรูปแบบ Smart City เพื่อสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวให้มีความครอบคลุมในทุกมิติ ทำให้เกิดรายได้ทางเศรษฐกิจ พัฒนาการให้บริการ ตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน โดยผ่านอุปกรณ์ที่สะดวกสบายได้แก่ โทรศัพท์สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต โน้ตบุ๊ค ทำให้นักท่องเที่ยวค้นหาสิ่งต่าง ๆ ที่ตนสนใจได้ทันที สามารถวางแผนการเดินทาง ค่าใช้จ่าย และวันเวลาได้รวดเร็วขึ้น เอกลักษณะแนวคิด Smart Tourism เมืองหนานจิง คือ

๑. หลอมรวมเทคโนโลยีการสื่อสารระบบ
๒. นักท่องเที่ยวเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การท่องเที่ยว
๓. การบูรณาการบริหารจัดการข้อมูลเป็นหลักประกัน
๔. เป็นแรงจูงใจส่งเสริมการปรับโครงสร้างให้เป็นเอกลักษณ์อย่างสร้างสรรค์^{๗๗}

พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทรเมือง ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอก ในเกาะรัตนโกสินทร์” ผลการวิจัย พบว่า ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในพระอารามหลวงชั้นเอกทุกวัด มีศักยภาพที่โดดเด่น ซึ่งทางภาครัฐพร้อมให้การสนับสนุน ภาคเอกชนมีความสนใจร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวยังปลื้มในความงดงามของพระอาราม แต่ในด้านบริการการท่องเที่ยวของพระอาราม ๕ วัดยังไม่ได้มาตรฐานยกเว้นวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เนื่องจากความคิดเห็นของผู้รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้องยังไม่สามารถหาข้อสรุปที่เหมาะสมในทิศทางเดียวกันได้ ระหว่างแนวคิดการอนุรักษ์กับแนวคิดเพื่อการพัฒนาวัดเพื่อบริการการท่องเที่ยว รวมถึงการใช้อำนาจบริหารสั่งการต่าง ๆ ของวัด

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวภายในพระอารามหลวงนั้น ควรเน้น ๑) การชื่นชมศิลปกรรมต่าง ๆ ๒) การนมัสการไหว้พระและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ๓) การฝึกสมาธิภาวนาในวันหยุด และวันพักผ่อน ๔) สิ่งที่นักท่องเที่ยวควรได้รับในการมาท่องเที่ยวคือความเพลิดเพลิน คติธรรม เกร็ดความรู้ทางศาสนา ที่ประกอบด้วยประวัติศาสตร์ที่ละเอียดลึกซึ้ง และ ๕) ควรปรับปรุงด้านการบริการท่องเที่ยวของวัด ที่ยังไม่เป็นที่ดึงดูดใจเพื่อมาตรฐานแรงจูงใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการสาธารณูปโภค^{๗๘}

^{๗๗} ฌภัทร ญาโนภาส, นวัตกรรมมการท่องเที่ยวยุคดิจิทัล, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, ๗ (๒), (๒๕๖๑), ๑๕๑.

^{๗๘} พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทรเมือง, “การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอก ในเกาะรัตนโกสินทร์”, ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓).

พระเทพ โลสันตา, ดร.ทวิวรรณ ศรีสุขคำ^{๗๙} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว : ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองพุกาม ประเทศสหภาพเมียนมา” ผลการวิจัย พบว่า การสืบฐานอัตลักษณ์ของเมืองโบราณพุกาม มี ๓ กลุ่ม ที่ทำหน้าที่กลุ่มแรก คือ หน่วยงานของรัฐ ได้แก่ กรมศิลปากรและพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ กระทรวงการศาสนาและวัฒนธรรม และกระทรวงการท่องเที่ยวและโรงแรม กลุ่มที่สอง หน่วยงานชุมชน ได้แก่ กลุ่มคหบดีและประชาชน กลุ่มกอพะกะ และกลุ่มพ่อค้าแม่ค้า และกลุ่มที่สาม เป็นหน่วยงานที่ไม่ใช่ของรัฐระดับชาติ ได้แก่ สหภาพการท่องเที่ยวเมียนมาร์ และบริษัทนากะตะ ระดับนานาชาติ ได้แก่ องค์การเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น ส่วนบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการสนับสนุนและส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในแหล่งมรดกโลก คือ การจัดการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมืองพุกาม ได้แก่ (๑) การจัดการภูมิทัศน์ เช่น การจัดการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมืองพุกาม ได้แก่ การจัดการภูมิทัศน์ การประชาสัมพันธ์สื่อออนไลน์ ที่มีหลากหลายภาษา และการจัดการด้านสำคัญ คือ การจัดเก็บเงินในเมืองโบราณพุกาม

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน สรุปได้ว่า การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนนั้น เป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ให้โดดเด่นเหมาะกับยุคสมัยในปัจจุบัน สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย พยายามลดต้นทุนในการผลิตด้วยการเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยไม่ทำให้คุณค่าและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ลดลง มีการส่งเสริมอาชีพให้กับคนในท้องถิ่น เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาไม่ให้สูญหาย มีการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์สาธิตกระบวนการผลิตการจัดนิทรรศการและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ประเภทต่าง ๆ ภายในท้องถิ่น เพื่อเป็นแรงจูงใจและอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับผู้เยี่ยมชม ซึ่งทำให้คุณค่าทางอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์มีความโดดเด่น และมีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยใช้กลยุทธ์สร้างและพัฒนาปัจจัยสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการค้าการลงทุนด้านการท่องเที่ยวที่มีมูลค่าเพิ่มสูงและเชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชนและท้องถิ่น และส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีภาพตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย สร้างสังคมแห่งวัฒนธรรม ความรู้ ภูมิปัญญา จิตสาธารณะ และพัฒนาศักยภาพคนให้พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง โดยใช้กลยุทธ์ส่งเสริมวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีศักยภาพ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม ให้มีความครอบคลุมในทุกมิติ ทำให้เกิดรายได้ทางเศรษฐกิจ พัฒนาการให้บริการตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน

ชุมชนมีศักยภาพที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาชาวบ้าน มีการเรียนรู้ในการดำเนินธุรกิจชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถในการจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้ดีตามศักยภาพของชุมชน อีกทั้ง พระสงฆ์มีบทบาทสัมพันธ์กับการท่องเที่ยว ในส่วนของ

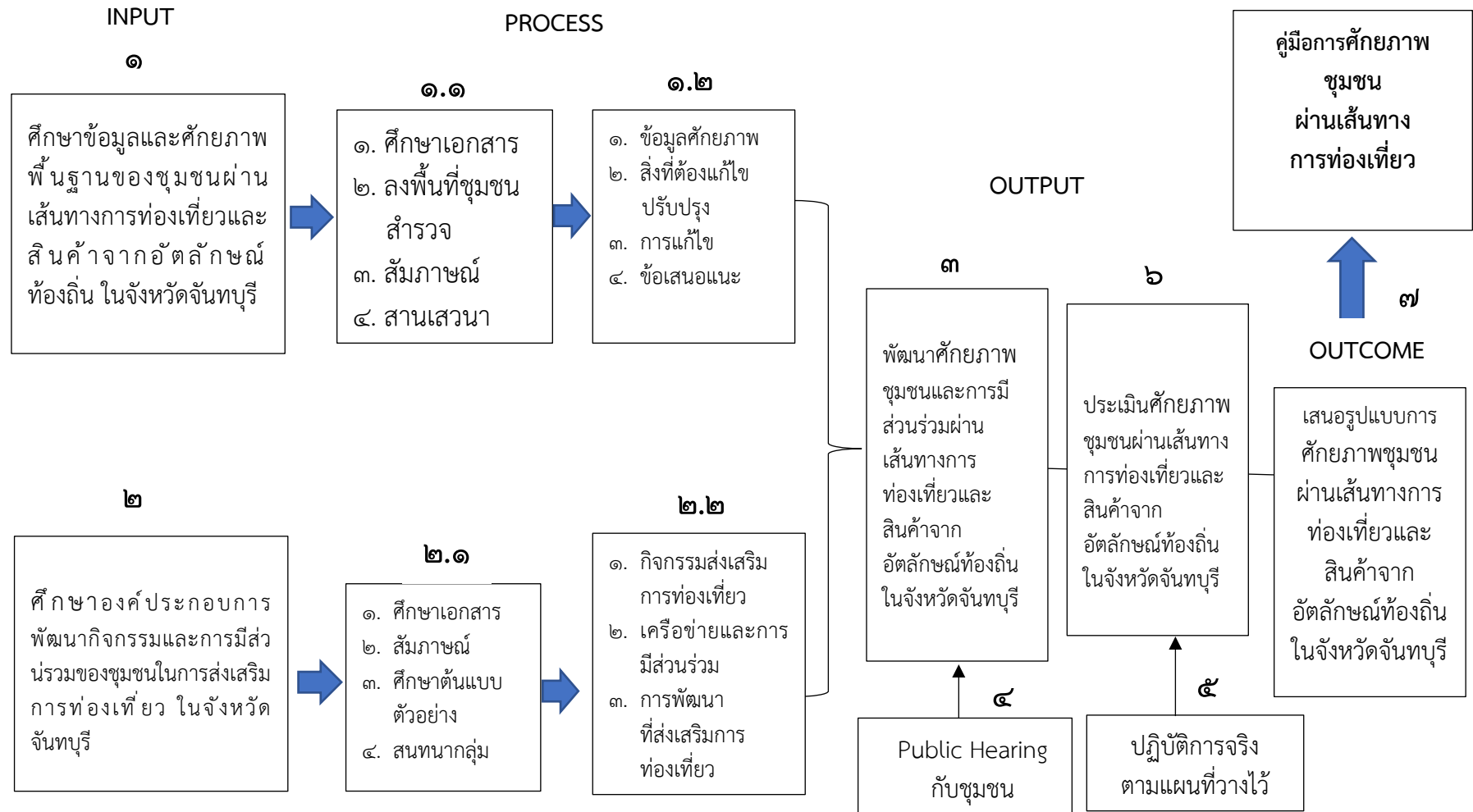
^{๗๙} พระเทพ โลสันตา, ดร.ทวิวรรณ ศรีสุขคำ, “อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว : ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองพุกาม ประเทศสหภาพเมียนมา”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม), ๒๕๖๐, บทคัดย่อ.

นักท่องเที่ยวยุคใหม่เดินทางท่องเที่ยวด้วยตัวเอง ซึ่งบทบาทของพระสงฆ์ในกิจกรรม Monk Chat ได้สร้างประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว โดยเป็นการสร้างประสบการณ์ใหม่ทางการท่องเที่ยวให้แก่ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเกิดความพึงพอใจที่ได้เรียนรู้ในเรื่องราว ทางพุทธศาสนา ดังนั้น ชุมชนจะต้องมีการทำงานที่โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ มีส่วนร่วมในการ กำหนดกฎ ระเบียบ และข้อบังคับของชุมชน แก้ไขปัญหาของสมาชิกชุมชน รักษาประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น สมาชิกในชุมชนได้รับความรู้ทางวิชาการและสัมมาชีพ การประสานงาน ระหว่างชุมชนและหน่วยงานรัฐบาล

๒.๗. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการ พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” เป็นการศึกษาแบบ ผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย ๑) การวิจัยปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ๑) เพื่อศึกษาข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ๒) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนใน การส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี ๓) เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทาง ท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ๔) เพื่อประเมินศักยภาพชุมชนผ่าน เส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ กรอบแนวคิดในการวิจัยนั้น คณะผู้วิจัย ดำเนินการ วิจัยตามแนวคิดและทฤษฎีของ Everett Rogers^{๘๐} (Diffusion of Innovations. USA. University of New Mexico) ระบบสังคมจะมีอิทธิพลต่อการแพร่กระจายและการรับนวัตกรรม สามารถนำมาใช้ เป็นกรอบการทำวิจัย ดังแผนภาพที่ ๒.๑๐ ดังนี้

^{๘๐}Everett Roger, ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation Theory), New York: The free press.1995.

แผนภาพที่ ๒.๑๐ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามทฤษฎีของ Everett Rogers (Diffusion of Innovations. USA. University of New Mexico)^๑ ระบบสังคมจะมีอิทธิพลต่อการแพร่กระจายและการรับนวัตกรรมสามารถนำมาใช้เป็นกรอบการทำวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ๒) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี ๓) เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ๔) เพื่อประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งขึ้นอยู่กับฐานความคิดทางปรัชญา และมุ่งไปที่เทคนิคและวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล^๒ คณะผู้วิจัย ได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ การนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

คณะผู้วิจัย ได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๑.๑ การวิจัยปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การศึกษาค้นคว้าเชิงสำรวจ (Survey Research) ด้วยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๖ ตอน คือ ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) จำนวน ๖ ข้อ ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐาน

^๑Everett Roger, ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation Theory), New York: The free press.1995.

^๒วรรณดี สุทธิสาร, การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยในกระบวนทัศน์ทางเลือก, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคสดีไทย จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๗๘-๑๗๙.

ของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี จำนวน ๑๐ ข้อ ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี จำนวน ๑๐ ข้อ ตอนที่ ๔ แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี จำนวน ๕ ข้อ ตอนที่ ๕ แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี จำนวน ๕ ข้อ ตอนที่ ๖ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางการการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) จำนวน ๓ ข้อ แจกแบบสอบถามโดยการสุ่มอย่างง่าย (Random Sampling) แต่ละข้อจะมี Scale ระดับความคิดเห็นในการจัดการให้เลือกตอบ ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด เมื่อได้ข้อมูลจากแบบสอบถามแล้ว จึงนำมาวิเคราะห์ก่อนที่จะขอคำปรึกษาจากอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ให้ความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิจัย

๓.๑.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เริ่มด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยนี้มี ๖ ขั้นตอน คือ ตอนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ตอนที่ ๓ เป็นคำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี ตอนที่ ๔ เป็นคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ตอนที่ ๕ เป็นคำถามเกี่ยวกับประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ตอนที่ ๖ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเสนอต่อเวทีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) พัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี ให้สมบูรณ์ เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี ให้เป็นมาตรฐานก่อนที่จะเสนอผลงานวิจัยต่อสาธารณะ

การพัฒนากิจกรรมและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี คณะผู้วิจัย ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย โดยการลงพื้นที่สำรวจกิจกรรมระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คัดเลือกกิจกรรมที่จะสามารถพัฒนาศักยภาพชุมชน หรือการมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการเกี่ยวกับสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาประเด็น ดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย

๑.๑ คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชน ดังนี้

๑) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับฐานข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน อำเภอลุมพินี จังหวัดจันทบุรี

๒) คณะผู้วิจัย ลงพื้นที่สำรวจชุมชนกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสำรวจ รวบรวมข้อมูลและศักยภาพพื้นฐาน สำรวจเส้นทางการท่องเที่ยว และสำรวจสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อที่จะพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

๓) สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในประเด็นที่คณะผู้วิจัยจะพัฒนาศักยภาพชุมชนและการมีส่วนร่วมผ่านเส้นทางการท่องเที่ยว

๔) สานเสวนาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง

๑.๒ ประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข ประกอบด้วย

๑) คณะผู้วิจัย ศึกษาข้อมูลและศักยภาพของชุมชน หมู่บ้านไร่แผ่นดิน อำเภอลุมพินี จังหวัดจันทบุรี ในด้านประชากร สถานที่พัก ผู้ประกอบการ กิจกรรมการมีส่วนร่วม สินค้าอัตลักษณ์ท้องถิ่น และธุรกิจท่องเที่ยว

๒) คณะผู้วิจัย นำผลการศึกษาข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงว่ามีอะไรบ้าง

๓) กระบวนการแก้ไขปัญหา นั้น โดยการให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน พร้อมทั้งตั้งประเด็นข้อเสนอแนะการวิจัย

๔) คณะผู้วิจัย รวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๒. ศึกษาองค์ประกอบการพัฒนา กิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี

๒.๑ คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนา กิจกรรมและการมีส่วนร่วม ดังนี้

๑) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการพัฒนา กิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน

๒) สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนา กิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน

๓) ศึกษาต้นแบบเกี่ยวกับการพัฒนา กิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวและจากสินค้าอัตลักษณ์ท้องถิ่น

๔) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยว ด้านการผลิตสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น ด้านการตลาด ประชาชนท้องถิ่น และตัวแทนชุมชนในพื้นที่ของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน อำเภอลุมพินี จังหวัดจันทบุรี

๒.๒ คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนี้

๑) กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ (๑) การเยี่ยมชมทะเลแหวก: พื้นที่ของชุมชนปากน้ำเวฬุ เป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นบริเวณรอยต่อระหว่างสภาพแวดล้อมทางน้ำจืดและสภาพแวดล้อมแบบทะเล เป็นพื้นที่ลักษณะพิเศษที่เรียกว่า “ชะวากทะเล” (๒) การเยี่ยมชมเหยี่ยวแดงและหิ่งห้อย: ชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน มีสิ่งมีชีวิตที่ใช้วัดความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนนี้ คือ เหยี่ยวแดงและหิ่งห้อย (๓) การเยี่ยมชมการประกอบสัมมาชีพ: ในกาลก่อนชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ประกอบอาชีพประมงและตัดไม้โกงกางเพื่อเผาถ่าน เนื่องจากบริเวณปากน้ำเวฬุ ห้อมล้อมไปด้วยน้ำกร่อยและป่าโกงกาง แต่ดินนั้นไม่สามารถเพาะปลูกอะไรได้เพราะเป็นดินป่าชายเลน จะมุ่งส่งเสริมการประกอบอาชีพประมง ด้วยการแปรรูปอาหารทะเล เรือรับจ้าง ร้านขายของชำ ร้านผลิตภัณฑ์ชุมชน ร้านอาหารตามสั่ง ร้านรับซื้ออาหารทะเล แทนการตัดไม้โกงกางเพื่อเผาถ่าน

๒) เครือข่ายและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สำคัญอันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ครอบคลุมในทุกมิติ ทำให้เกิดรายได้ทางเศรษฐกิจ พัฒนาการให้บริการ ตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยว

๓) การพัฒนาที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยหน่วยงานภาครัฐ วัด ราชการ ชุมชน ที่จะเป็นการให้บริการสาธารณะที่มีความปลอดภัยในทุกด้าน รวมทั้งการส่งเสริมสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อให้มีเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง

๓. พัฒนาศักยภาพผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๔. นำหลักการพัฒนาศักยภาพผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรีเข้าสู่เวทีการรับฟังข้อคิดเห็น (Public Hearing) กับชุมชน

๕. ปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้

๖. ประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๗. เสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๘. คู่มือการพัฒนาศักยภาพชุมชน ผ่านเส้นทางการท่องเที่ยว

จากรูปแบบการวิจัยข้างต้น สามารถสรุปออกแบบตารางการดำเนินงาน ได้ดังต่อไปนี้

การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

ตารางที่ ๓.๑ แสดงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และ OUTPUT ผลผลิต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย	ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	OUTPUT ผลผลิต
๑. เพื่อศึกษาข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี	ระยะที่ ๑ ๑. สำรวจ รวบรวมข้อมูลและศักยภาพพื้นฐาน ๒. สำรวจเส้นทางท่องเที่ยว ๓. สำรวจสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น	วิธีดำเนินการ ๑. เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ๒. จัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวให้มีความเป็นอัตลักษณ์ ๓. ส่งเสริม พัฒนาต่อยอดสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น ๔. สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มเรื่องการท่องเที่ยวและสินค้าท้องถิ่นเพื่อนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข	ผลผลิต ๑. ได้ข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชน ๒. ได้กิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมการเยี่ยมชม ทะเลแหวก เขียวแดง และหิ้งห้อย รวมทั้งผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ๓. ได้สินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่มี Story ที่จะทำให้ชุมชนมีเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง ๔. ได้เสริมจุดอ่อน เพิ่มจุดแข็ง โดยวัดจากนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น
๒. เพื่อศึกษาองค์ประกอบ การพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี	ระยะที่ ๒ ๑. ศึกษาองค์ประกอบ การพัฒนากิจกรรม ๒. ศึกษาชุมชนต้นแบบด้านการท่องเที่ยว ๓. ศึกษาภาคีเครือข่ายระหว่างชุมชนด้านการท่องเที่ยว	วิธีดำเนินการ ๑. สัมภาษณ์ สนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อที่จะจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้วยการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์	ผลผลิต ๑. ได้กิจกรรมที่โดดเด่นและส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวจนเป็นที่รู้จักระดับชาติ ๒. ได้รูปแบบชุมชนต้นแบบด้านการท่องเที่ยวและสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น ๓. ภาคีเครือข่าย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ผู้นำชุมชน มีการปฏิบัติงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย	ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย	วิธีดำเนินการงานการวิจัย	OUTPUT ผลิตผล
		๒. ปรับกลยุทธ์ชุมชนต้นแบบมาปรับใช้กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิผล ๓. ประสานความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายในการปฏิบัติจริงตามแผนที่วางไว้ ๔. จัดนิทรรศการเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน ๕. ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งเป็นดัชนีวัดความสุขของชุมชน นักท่องเที่ยว โดยความร่วมมือระหว่าง คน ภาคี เครือข่ายภาครัฐ ฐานทรัพยากรการท่องเที่ยว และการตลาด	

วัตถุประสงค์ของการวิจัย	ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	OUTPUT ผลผลิต
๓. เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี	ระยะที่ ๓ ๑. พัฒนาศักยภาพชุมชน ๒. พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น ๓. ศึกษาช่องทางการตลาด	วิธีดำเนินการ ๑. พัฒนาศักยภาพชุมชนโดยการสร้างชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ทะเลแหวก และเหยี่ยวแดงและหึ่งห้อยตามหลักระบบนิเวศวิทยา ๒. สัมภาษณ์ สานเสวนา และจัดทำ Public Hearing กับชุมชน ๓. ปฏิบัติการจริงตามแผนที่วางไว้ โดยการประสานความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน	ผลผลิต ๑. ชุมชนมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในทุกด้าน ทั้งความสะอาด การรักษาความปลอดภัย และมีระบบการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมครบวงจร ๒. ชุมชนมีระบบสารสนเทศเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวและสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น ๓. ชุมชนมีเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นที่ดี สามารถพึ่งพาตนเองได้
๔. เพื่อประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี	ระยะที่ ๔ ๑. ประเมินศักยภาพชุมชน ๒. ประเมินเส้นทางท่องเที่ยว ๓. ประเมินสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน	วิธีดำเนินการ ๑. ประเมินศักยภาพชุมชนโดยการนำหลักการพัฒนาศักยภาพผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรีเข้าสู่เวทีการรับฟังข้อคิดเห็น (Public Hearing) กับชุมชน	ผลผลิต ๑. ได้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ๒. ได้องค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงกับชุมชนอื่น ๆ ๓. ได้คู่มือการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย	ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย	วิธีดำเนินการงานการวิจัย	OUTPUT ผลผลิต
		๒. ส่งเสริมและจัดกิจกรรมตามเส้นทางการท่องเที่ยววิถีธรรมชาติของหมู่บ้านไร่แผ่นดินให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ๓. เชื่อมโยงผู้ประกอบการนำเที่ยวให้นำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมเพื่อช่วยเพิ่มมูลค่าเส้นทางท่องเที่ยว ๔. ส่งเสริมสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นโดยการสร้าง Story ของผลิตภัณฑ์ การออกแบบผลิตภัณฑ์อาหารทางทะเล ช่องทางการตลาดทั้งในระบบออนไลน์และออนไลน์ ๕. การประเมินผลด้วยตัวชี้วัดความสุขของชุมชนและนักท่องเที่ยวเนื่องจากวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์	๔. ชุมชนมีการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับการอนุรักษ์ระบบนิเวศวิทยา ๕. ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว ๖. ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นภายในชุมชนตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ๗. ชุมชนได้ประโยชน์จากการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ การวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๑) ประชากร (Population)

การวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มุ่งเน้นการสำรวจความพึงพอใจของชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดนครราชสีมา โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๑) การสำรวจความพึงพอใจของคนในหมู่บ้านไร่แผ่นดิน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดนครราชสีมา

๒) ประมวลความพึงพอใจในรูปแบบของข้อมูลทางสถิติ ระบบสารสนเทศ และนำไปพัฒนาศักยภาพชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

๓) การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเป็นฐานการวิจัยและพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดนครราชสีมา

คณะผู้วิจัย ทำการสำรวจความพึงพอใจของชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและจากสินค้าอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดนครราชสีมา โดยกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างไว้ ดังนี้

ประชากร ได้แก่ ประชากรของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน^๑ จำนวน ๕๒๓ หลังคาเรือน จำนวนประชากร ๑,๐๐๘ คน

๒) กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๘๖ คน^๒ เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจในลักษณะแบบสอบถามระบบออนไลน์ google form โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการสุ่มแบบแบ่งชั้น กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นส่วนสัดส่วน โดยพิจารณาจากจำนวนประชากร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีลักษณะกระจายให้สัมพันธ์กับสัดส่วนของประชากร โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยคณะผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จากสูตรของทาโรยามาเน (Taro Yamane) ซึ่งใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ ๐.๐๕ ได้จำนวน ๒๘๖ คน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างของประชาชนในหมู่บ้านไร่แผ่นดิน จำนวน ๑,๐๐๘ คน โดยผู้วิจัย ได้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบวิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane^๓

^๑จำนวนประชากรหมู่บ้านไร่แผ่นดิน, ผู้จัดการออนไลน์, [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://www.mgsonline.com/online/section/detail/๙๖๑๐๐๐๐๒๖๑๑๒>,

[๒๕ กันยายน ๒๕๖๗].

^๒กลุ่มตัวอย่าง, Herbert Arkin and Raymond R., [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล:

<https://www.chromeextension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://oservice.skru.ac>, [๒๕ กันยายน

๒๕๖๗].

^๓สุจินต์ ธรรมชาติ, การวิจัยภาคปฏิบัติวิธีสถิติ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๔๘.

ทั้งนี้ วิธีการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการสุ่มแบบแบ่งชั้น ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วน โดยพิจารณาจากจำนวนประชากร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีลักษณะกระจาย ให้สัมพันธ์กับสัดส่วนของประชากร โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยใช้จำนวนของประชาชนหมู่บ้านไร้แผ่นดิน อำเภอลำทะลุ จังหวัดจันทบุรี เป็นระดับในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วนโดยใช้สูตร เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่การคำนวณ และตัวอย่างที่ได้สามารถเป็นตัวแทนของประชากรได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงได้กลุ่มตัวอย่าง ๒๘๖ คน

๓) วิธีการสุ่มตัวอย่าง

เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัย ได้คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล โดยการตอบแบบสอบถามจากประชากรของหมู่บ้านไร้แผ่นดิน อำเภอลำทะลุ จังหวัดจันทบุรี มีจำนวนประชากรทั้งหมด ๑,๐๐๘ คน ได้กลุ่มตัวอย่าง ๒๘๖ คน และทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

๓.๒.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๑) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยคณะผู้วิจัย คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งเป็นประชากรของหมู่บ้านไร้แผ่นดิน เป็นหมู่บ้านที่มีความเป็นมายาวนานกว่า ๑๖๐ ปี อยู่บริเวณที่คลองบางชันใหญ่ ไหลออกไปยังแม่น้ำเวฬุ อยู่ในพื้นที่ตำบลบางชัน อำเภอลำทะลุ จังหวัดจันทบุรี โดยเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน โดยแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย ๑) กลุ่มพระสงฆ์ ๒) กลุ่มผู้นำชุมชน ๓) กลุ่มตัวแทนจากชุมชนหมู่บ้านไร้แผ่นดิน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี รวมจำนวน ๑๕ รูป/คนประกอบด้วย

๑) กลุ่มพระสงฆ์ ได้แก่ พระครูรังสรรค์วิหารคุณ เจ้าอาวาสวัดบางชัน หรือวัดอรุณสมุทราราม อำเภอลำทะลุ จังหวัดจันทบุรี จำนวน ๑ รูป

๒) กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ นายไพโรจน์ โอหารไพบูลย์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๒ ตำบลบางชัน อำเภอลำทะลุ จังหวัดจันทบุรี และนายธวัชชัย แก้วขาว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอลำทะลุ จังหวัดจันทบุรี จำนวน ๒ คน

๓) กลุ่มตัวแทนจากชุมชนหมู่บ้านไร้แผ่นดิน รวมจำนวน ๑๒ คน ประกอบด้วย

๑. นายสุริยน กองจินดา ตำบลบางชัน อำเภอลำทะลุ จังหวัดจันทบุรี
๒. นางสาวกิริติญา ริมกระจ่าง ตำบลบางชัน อำเภอลำทะลุ จังหวัดจันทบุรี
๓. นางสาวปฤษฎางค์ เสี่ยมศักดิ์ ตำบลบางชัน อำเภอลำทะลุ จังหวัดจันทบุรี
๔. นายก่อภพ มูลศรี ตำบลบางชัน อำเภอลำทะลุ จังหวัดจันทบุรี
๕. นายประภาส นาคประวัติ ผอ.โรงเรียนวัดบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอลำทะลุ

จังหวัดจันทบุรี

๖. นางกรรณิกา กองจินดา ตำบลบางชัน อำเภอลำทะลุ จังหวัดจันทบุรี
๗. นางพัชรินทร์ กิ่งแก้ว ตำบลบางชัน อำเภอลำทะลุ จังหวัดจันทบุรี
๘. นายสง่า สุขโข ตำบลบางชัน อำเภอลำทะลุ จังหวัดจันทบุรี

๙. นางสาวรัชนีศรี มุสิกามูล ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดลำพูน

๑๐. นายเชตโสภณ กองจินดา ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดลำพูน

๑๑. นายไพโรจน์ โอฬารไพบูลย์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๒ ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดลำพูน

๑๒. นายชาติรี แก้วขาว กำนันตำบลบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดลำพูน

๒) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่

๑) พระสงฆ์ ๒) ผู้ทรงคุณวุฒิทางการท่องเที่ยวและสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น ๓) ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านผลิตภัณฑ์และการตลาด ๔) ประชาชนท้องถิ่น ๕) ตัวแทนชุมชนในพื้นที่ ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์จากชุมชน เพื่อนำมาจัดทำระบบและพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดลำพูน ที่ครอบคลุมและเป็นรูปแบบของการพัฒนาศักยภาพของชุมชนที่สมบูรณ์และเป็นต้นแบบ จำนวน ๑๐ รูป/คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ การวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัย ใช้แบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๓.๑.๑. แบบสอบถาม

๑) ลักษณะของแบบสอบถาม

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดลำพูน ซึ่งนำไปทดลองใช้กับชุมชนบ้านเกาะจิก อำเภอลำลูกเกด จังหวัดลำพูน คือ “บ้านเกาะจิก” หมู่บ้านเล็ก ๆ บนเกาะท่ามกลางทะเล ในเขตพื้นที่ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นหมู่บ้านต้นแบบที่สามารถสร้างพลังงานจากทรัพยากรที่มีในชุมชนให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน จึงมีเครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย

แบบสอบถาม (Questionnaires) จัดทำขึ้นเพื่อสำรวจความพึงพอใจของชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและจากสินค้าอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดลำพูน ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง รายได้ต่อเดือน และประสบการณ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) จำนวน ๖ ข้อ เป็นแบบสอบถามในระบบออนไลน์ google from

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดลำพูน จำนวน ๑๐ ข้อ

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วม
ชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี จำนวน ๑๐ ข้อ

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทาง
ท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี จำนวน ๕ ข้อ

ตอนที่ ๕ แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทาง
ท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี จำนวน ๕ ข้อ

ตอนที่ ๖ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาศักยภาพ
ชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็น
แบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) จำนวน ๓ ข้อ

๒) การสร้างแบบสอบถาม

คณะผู้วิจัย ได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม ซึ่งมีลำดับขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

๑) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยได้
ทำการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ คือ จากพระไตรปิฎก
และข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่มีความเหมาะสมและ
สอดคล้องกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์
ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถาม และร่างแบบสอบถามที่ใช้ในการ
วิจัย กำหนดกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์ ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยขอคำปรึกษาจาก
ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อสร้างเครื่องมือแล้วนำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อ
ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับ
ประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างประชากร ที่จะดำเนินการวิจัย เพื่อหาสัมประสิทธิ์ความ
เที่ยงตรงของเครื่องมือ และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้จริง ในการเก็บรวบรวม
ข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๒) คณะผู้วิจัย ได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนา
ศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี
โดยแบบสอบถามเป็นคำถามประเภทคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น
เพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางการประเมินประสิทธิผลการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่าน
การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

๓) การหาคุณภาพของแบบสอบถาม

การตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม คณะผู้วิจัย ได้ดำเนินการ ดังนี้

(๑) นำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ตรวจสอบขอ
คำแนะนำเพิ่มเติม เพื่อปรับปรุงแก้ไข ให้ได้ข้อความที่ถูกต้องสมบูรณ์ที่สื่อความหมายชัดเจน เข้าใจ
ง่ายตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

(๒) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วเสนอ
ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน แล้วนำมาปรับปรุง
แก้ไขให้เหมาะสม เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของ
แบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้ และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย

(๓) นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Contents Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของ ประเด็นคำถามการวิจัยกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย^๔ ซึ่งสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๓.๒ ดังนี้

ตารางที่ ๓.๒ แสดงรายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

ลำดับ	ผู้เชี่ยวชาญ	ตำแหน่ง
๑.	พระสมุห์วีระ สุนทโร, ดร.	รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์จังหวัดจันทบุรีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒.	พระมหาวิเศษ กนฺตธมฺโม,ดร.	ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓.	ดร.นรา บรรลิติตกุล	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔.	ดร.ปชาบดี แยมสุนทร	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕.	ดร.นันทนิษฐ์ สมคิด	อาจารย์พิเศษ วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๔) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้ตรงตามคำแนะนำของอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ

(๕) นำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบแก้ไขความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญนำมา คำนวณหาค่าของความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

๓.๓.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัย ได้ใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๑) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมี โครงสร้าง (Structure In-depth interview) เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนา เส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี โดยคณะผู้วิจัย คัดเลือกกลุ่ม ตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพชุมชน

^๔สุรียรี ศรีโกการภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี: ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

ผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน โดยแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย ๑) กลุ่มพระสงฆ์ ๒) กลุ่มผู้นำชุมชน ๓) กลุ่มนักวิชาการ และ ๔) กลุ่มตัวแทนจากชุมชนหมู่บ้านไร้แผ่นดิน รวมจำนวน ๑๕ รูป/คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

๒) การสร้างเครื่องมือการวิจัย คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี และนำมาร่างข้อคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ ไปปรึกษากับผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์ ในส่วนของความสอดคล้องกับเนื้อหาและทฤษฎี และนำมาปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ ต่อจากนั้น นำแบบสัมภาษณ์และข้อคำถามมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์ และนำไปใช้ในการสัมภาษณ์จริง

๓) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ๑) พระสงฆ์ ๒) ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการท่องเที่ยวและสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น ๓) ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านผลิตภัณฑ์และการตลาด ๔) ประชาชนท้องถิ่น ๕) ตัวแทนชุมชนในพื้นที่ที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน จำนวน ๑๐ คน เพื่อนำมาจัดทำระบบและพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี ที่ครอบคลุมและเป็นรูปแบบของการพัฒนาศักยภาพของชุมชนที่สมบูรณ์และเป็นต้นแบบ ต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย

คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นก่อนลงพื้นที่ และการเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัยนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งเป็นข้อมูลและศักยภาพพื้นฐาน สิ่งที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การศึกษาต้นแบบ กิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว เครือข่ายและการมีส่วนร่วม การพัฒนาที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ตลอดจนข้อเสนอแนะ โดยคณะผู้วิจัย ได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น ๕ ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ ๑ ขออนุญาตขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือจากชุมชนหมู่บ้านไร้แผ่นดิน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ประเมินแบบสอบถามในระบบออนไลน์ google form

ระยะที่ ๒ ติดต่อประสานงานกลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มตัวแทนจากชุมชนหมู่บ้านไร้แผ่นดิน เพื่อบันทึกหมาย วัน เวลา ในการตอบแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ระยะที่ ๓ ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ตรวจสอบและเช็คแบบสอบถามโดยพิจารณาตามขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างที่คณะผู้วิจัยได้กำหนดไว้

ระยะที่ ๔ ดำเนินการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยคณะผู้วิจัย คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน โดยมีเนื้อหาสำคัญ เช่น ข้อมูล ศักยภาพ

ชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในชุมชน การมีจิตอาสา จิตสำนึก ความรู้ การสร้างภาคีเครือข่าย เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพชุมชน

ระยะที่ ๕ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล Silverman ได้มีการจัดเก็บข้อมูล ๔ วิธี คือ (๑) การสังเกต (Observation) (๒) ตำราและเอกสาร (Texts & Documents) (๓) การสัมภาษณ์ (interviews) (๔) การบันทึกวีดิทัศน์และโสตทัศนูปกรณ์ (Audio & video recording)^๕ การสัมภาษณ์เป็นวิธีการที่จะได้ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึนึกคิด ความคิดเห็นและมุมมอง ค่านิยมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ ระบุไปถึงการบอกเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นในบุคคลนั้น ๆ และที่สำคัญการสัมภาษณ์จะเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นในอดีตมาพรรณนาได้^๖ การเก็บรวบรวมข้อมูลมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณ

คณะผู้วิจัย ขอหนังสือเพื่อส่งแบบสอบถามจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม จำนวน ๒๘๖ รูป/คน เพื่อทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) คณะผู้วิจัย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม เพื่อการศึกษาการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี โดยการวิเคราะห์เอกสาร และส่งแบบสอบถาม เพื่อเก็บข้อมูลจากประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี ดังนี้

๑. ขอหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือจากชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดินในการแจก/ส่งลิงค์แบบสอบถามกับประชากรในพื้นที่การวิจัย

๒. ติดต่อประสานกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อการวิจัย เพื่อบันทึก วัน เวลา ในการแจกส่งลิงค์แบบสอบถาม

๓. จัดเตรียม/ส่งลิงค์แบบสอบถามให้เพียงพอให้กับกลุ่มตัวอย่าง

๔. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยระบบ google form

๕. ตรวจสอบ และคัดแยกแบบสอบถามที่ได้รับการตอบไม่สมบูรณ์ โดยพิจารณาตามขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างที่คณะผู้วิจัยได้กำหนดไว้

๖. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานผลการวิจัย

๓.๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

๑) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๑๕ รูป/คน จะใช้การ

^๕Silverman, D., Doing Qualitative Research : A Practical Handbook, (London, Sange, 2000), p. 90.

^๖Creswell, J. W., Qualitative Inquiry and Research Design : Choosing among Five Traditions, Op. cit., 2007, p. 121.

สัมภาษณ์แบบที่มีโครงสร้าง โดยคณะผู้วิจัย จะส่งหนังสืออย่างเป็นทางการโดยคำรับรองของผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลการสำรวจเชิงประจักษ์และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง พร้อมกับส่งบริบทเนื้อหาต่าง ๆ ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ล่วงหน้า และกำหนดวัน เวลา และสถานที่ ส่วนในขณะการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัย จะขออนุญาตจากผู้เชี่ยวชาญใช้เครื่องบันทึกเสียง และกล้องบันทึกภาพนิ่ง และเคลื่อนไหว อนึ่ง ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi-formal interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จึงมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

๑. ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัย ได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวัน เวลา ที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับขอเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี พร้อมกันนั้น คณะผู้วิจัย จะศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

๒. ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัย จะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะสัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูป เพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกเสียงไว้ คณะผู้วิจัย จะเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกเสียงเลย

๒) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๐ รูป/คน จะใช้การสนทนากลุ่มแบบที่มีโครงสร้าง โดยคณะผู้วิจัย จะส่งหนังสืออย่างเป็นทางการโดยคำรับรองของผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอให้เข้าร่วมในการสนทนากลุ่ม ณ วัน เวลา ที่คณะผู้วิจัยได้กำหนดไว้ พร้อมกับส่งบริบทเนื้อหาต่าง ๆ ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ล่วงหน้า และกำหนดวัน เวลา และสถานที่ ส่วนในขณะการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัย จะขออนุญาตจากผู้เชี่ยวชาญใช้เครื่องบันทึกเสียง และกล้องบันทึกภาพนิ่ง และเคลื่อนไหว จากนั้น คณะผู้วิจัย จะเปิดรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ (Public Hearing) เชิญผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี จากภาคส่วนต่าง ๆ มาร่วมประชุมและเสวนา เพื่อให้ข้อเสนอแนะต่อผลการศึกษา ตลอดจนร่วมกันเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี แบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม รวมทั้งสิ้น ๑๐ รูป/คน

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นกระบวนการเริ่มต้นในการศึกษา เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปและการจัดทำรายงานการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลในเวลาเดียวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล จะเป็นประโยชน์ในด้านการช่วยให้เห็นภาพ หรือโครงสร้างของการศึกษาวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลควรทำไปตั้งแต่เริ่มต้น

เพื่อสะดวกในการดำเนินการ เมื่อสิ้นสุดการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ก็จะไม่มีการเติมเพิ่มอีก ดังนั้น การวิเคราะห์ข้อมูลควรจะเริ่มทำตั้งแต่วันแรกของการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อสัมภาษณ์เสร็จ จึงควรมีการถอดเทปออกมา และทำการวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณ และได้เสนอไว้ว่า “ผู้วิจัยเชิงคุณภาพ ต้องมีกฎเกณฑ์ด้วยวิธีในการรายงานที่มีประสิทธิภาพ ในการรวบรวมข้อมูล และกระบวนการของการวิเคราะห์ ที่จะอนุญาตให้ผู้อื่นตรวจสอบผลผลิตของงานวิจัยได้”^๗

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ มีขั้นตอนดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นหลัก ก่อน โดยดำเนินการขั้นแรก คือ นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้ จำนวน ๒๘๖ ชุด มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสำรวจ (Editing) แล้วดำเนินการลงรหัสตามคู่มือการลงรหัส (Code Book) หลังจากนั้น ได้มีการตรวจสอบแบบสำรวจ เพื่อความถูกต้องอีก ๑ ครั้ง แล้วจึงดำเนินการถ่ายรหัสทั้งหลายลงในแบบฟอร์มถ่ายข้อมูล (Transfer Sheet) บรรจุข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าทางสถิติ เพื่อให้สามารถเข้าใจในกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

สถิติที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ สถิติพรรณนา หรือสถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. (Standard Deviation)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น คณะผู้วิจัย หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตามโดยใช้การประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เสนอข้อมูลตามวัตถุประสงค์ คือ

๑. การวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ศาสนา รายได้ต่อเดือน ประสบการณ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี วิเคราะห์โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. (Standard Deviation)

๓. ข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิด นำมาจัดกลุ่มคำตอบวิเคราะห์รายข้อ วิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) นำเสนอข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงประกอบตาราง

๓.๕.๒. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัย ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยคณะผู้วิจัย จะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ (Interview Form) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

^๗Patton, M., *Qualitative Evaluation and Research Methods*, (Newbury Park, California, Sage, 1990), p. 462.

หลังจากนั้น คณะผู้วิจัย ยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษา และบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง โดยการแปลข้อมูลพร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีนี้ คณะผู้วิจัย ใช้กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่เป็นส่วนที่ได้ตีความแล้ว นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการนำเสนอภาพกิจกรรมและชุดองค์ความรู้ และวิธีทัศนัยบรรยายการสังเคราะห์ข้อมูลในพื้นที่ให้ได้ผลเป็นเชิงประจักษ์ และนำผลไปใช้ประโยชน์ได้จริงในวงกว้าง โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

๑) วิเคราะห์และสังเคราะห์ศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

๒) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

๓) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้น นำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้ว ไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์ เพื่อหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

๔) การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่าง ๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปร่วมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยงเพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริง

๓.๕.๓ การนำเสนอผลการศึกษารายละเอียด

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี และการสนทนากลุ่มเฉพาะ นำมาทำการวิเคราะห์สรุป และอภิปรายผล โดยจับประเด็นหลักของเรื่อง (Traits) และจำแนกเหตุการณ์หลัก ๆ ด้วยการแยกเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้น คณะผู้วิจัย จะนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) พร้อมอ้างอิงคำพูดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และนำเสนอรูปภาพประกอบเหตุการณ์ของเรื่อง เพื่อยืนยันประเด็นที่พรรณนาวิเคราะห์ตามความเหมาะสม โดยเป็นการนำเสนอผลการวิจัยชุดองค์ความรู้ ในการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบการบรรยายตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายพร้อมการบรรยาย จากผลการลงพื้นที่สำรวจ เพื่อหาข้อมูลที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปสู่การสรุปองค์ความรู้ในด้านศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำเวทีประชาคมในพื้นที่ต้นแบบ คือ “บางชันโมเดล” ที่ชุมชนร่วมกันแก้ไขปัญหาสิทธิชุมชน และมีการปรับตัว พัฒนาสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน ให้มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้นและเป็นที่รู้จักและใช้บริการของนักท่องเที่ยวได้เป็น

อย่างดี โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ ชุมชนหมู่บ้านไร้แผ่นดิน หลังจากจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ ผลงานวิจัย วิดีทัศน์นำเสนอ และนวัตกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำแผ่นพับโบว์ชัวร์ หนังสือสรุปองค์ความรู้ และการเผยแพร่สู่สื่อสารมวลชน สื่อสารสนเทศ วารสารทางสังคมศาสตร์ และการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

๓.๖ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามทฤษฎีของ Everett Rogers (Diffusion of Innovations. USA. University of New Mexico) ระบบสังคมจะมีอิทธิพลต่อการแพร่กระจายและการรับนวัตกรรม สามารถนำมาใช้เป็นกรอบการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ๒) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี ๓) เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ๔) เพื่อประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี โดยมีการแจกแบบสอบถามด้วยการสุ่มอย่างง่าย (Random Sampling) และโดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว และการสนทนากลุ่มเฉพาะ นำมาทำการวิเคราะห์ สรุป และอภิปรายผล หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยจะนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) พร้อมอ้างอิงคำพูดผู้ให้ข้อมูลสำคัญและนำเสนอรูปภาพประกอบเหตุการณ์ของเรื่อง เพื่อยืนยันประเด็นที่พรรณนาวิเคราะห์ตามความเหมาะสม โดยเป็นการนำเสนอผลการวิจัยที่ต้องรู้ความรู้ในการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบการบรรยายตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายพร้อมการบรรยาย จากผลการลงพื้นที่การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี เพื่อหาข้อมูลที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปสู่การสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยว แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำเวทีการรับฟังข้อคิดเห็น (Public Hearing) กับชุมชนโดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว การสร้างภาคีเครือข่ายและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สำคัญอันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ครอบคลุมในทุกมิติ ทำให้เกิดรายได้ทางเศรษฐกิจ และถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชน จัดทำคู่มือการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยว วิดีทัศน์นำเสนอรวมทั้งการจัดทำแผ่นพับโบว์ชัวร์ หนังสือสรุปองค์ความรู้ และการเผยแพร่สู่สื่อมวลชน สื่อสารสนเทศ และวารสาร เป็นลำดับต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามทฤษฎีของ Everett Rogers (Diffusion of Innovations. USA. University of New Mexico) ระบบสังคมจะมีอิทธิพลต่อการแพร่กระจายและการรับนวัตกรรมสามารถนำมาใช้เป็นกรอบการทำวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ๒) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี ๓) เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ๔) เพื่อประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เริ่มด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยนั้นมี ๖ ขั้นตอน คือ ตอนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ตอนที่ ๓ เป็นคำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี ตอนที่ ๔ เป็นคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ตอนที่ ๕ เป็นคำถามเกี่ยวกับประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ตอนที่ ๖ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเสนอต่อเวทีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) พัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี ให้สมบูรณ์ เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี ให้เป็นมาตรฐานก่อนที่จะเสนอผลงานวิจัยต่อสาธารณะ

การพัฒนากิจกรรมและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี คณะผู้วิจัย ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย โดยการลงพื้นที่สำรวจกิจกรรมระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คัดเลือกกิจกรรมที่จะสามารถพัฒนาศักยภาพชุมชน หรือการมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการเกี่ยวกับสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน

ของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน อำเภอลำลูกขัน จังหวัดจันทบุรี คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาประเด็น ดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย

๑.๑ คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชน ดังนี้

๑) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับฐานข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน อำเภอลำลูกขัน จังหวัดจันทบุรี

๒) คณะผู้วิจัย ลงพื้นที่สำรวจชุมชนกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสำรวจ รวบรวมข้อมูลและศักยภาพพื้นฐาน สำรวจเส้นทางการท่องเที่ยว และสำรวจสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อที่จะพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

๓) สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในประเด็นที่คณะผู้วิจัยจะพัฒนาศักยภาพชุมชนและการมีส่วนร่วมผ่านเส้นทางการท่องเที่ยว

๔) สานเสวนาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง

๑.๒ ประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข ประกอบด้วย

๑) คณะผู้วิจัย ศึกษาข้อมูลและศักยภาพของชุมชน หมู่บ้านไร่แผ่นดิน อำเภอลำลูกขัน จังหวัดจันทบุรี ในด้านประชากร สถานที่พัก ผู้ประกอบการ กิจกรรมการมีส่วนร่วม สินค้าอัตลักษณ์ท้องถิ่น และธุรกิจท่องเที่ยว

๒) คณะผู้วิจัย นำผลการศึกษาข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข

๓) กระบวนการแก้ไขปัญหา นั้น โดยการให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน พร้อมทั้งตั้งประเด็นข้อเสนอแนะการวิจัย

๔) คณะผู้วิจัย รวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๒. ศึกษาองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี

๒.๑ คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วม ดังนี้

๑) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน

๒) สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน

๓) ศึกษาต้นแบบเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวและจากสินค้าอัตลักษณ์ท้องถิ่น

๔) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยว ด้านการผลิตสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น ด้านการตลาด ประชาชน

ท้องถิ่น และตัวแทนชุมชนในพื้นที่ของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี

คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนี้

๑) กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ (๑) การเยี่ยมชมทะเลแหวก: พื้นที่ของชุมชนปากน้ำเวฬุ เป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นบริเวณรอยต่อระหว่างสภาพแวดล้อมทางน้ำจืดและสภาพแวดล้อมแบบทะเล เป็นพื้นที่ลักษณะพิเศษที่เรียกว่า “ชะวากทะเล” (๒) การเยี่ยมชมเหยี่ยวแดงและหิ่งห้อย: ชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน มีสิ่งมีชีวิตที่ใช้วัดความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนนี้ คือ เหยี่ยวแดงและหิ่งห้อย (๓) การเยี่ยมชมการประกอบสัมมาชีพ: ในกาลก่อนชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ประกอบอาชีพประมงและตัดไม้โกงกางเพื่อเผาถ่าน เนื่องจากบริเวณปากน้ำเวฬุห้อมล้อมไปด้วยน้ำกร่อยและป่าโกงกาง แต่ดินนั้นไม่สามารถเพาะปลูกอะไรได้เพราะเป็นดินป่าชายเลน จะมุ่งส่งเสริมการประกอบอาชีพประมง ด้วยการแปรรูปอาหารทะเล เรือรับจ้าง ร้านขายของชำ ร้านผลิตภัณฑ์ชุมชน ร้านอาหารตามสั่ง ร้านรับซื้ออาหารทะเล แทนการตัดไม้โกงกางเพื่อเผาถ่าน

๒) เครือข่ายและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สำคัญอันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ครอบคลุมในทุกมิติ ทำให้เกิดรายได้ทางเศรษฐกิจ พัฒนาการให้บริการ ตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยว

๓) การพัฒนาที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยหน่วยงานภาครัฐ วัด ราชการ ชุมชน ที่จะเป็นการให้บริการสาธารณะที่มีความปลอดภัยในทุกด้าน รวมทั้งการส่งเสริมสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อให้มีเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง

๔) พัฒนาศักยภาพผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๕) นำหลักการพัฒนาศักยภาพผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรีเข้าสู่เวทีการรับฟังข้อคิดเห็น (Public Hearing) กับชุมชน

๖) ปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้

๗) ประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๘) เสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๙) คู่มือการพัฒนาศักยภาพชุมชน ผ่านเส้นทางการท่องเที่ยว

ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๑ การวิจัยปริมาณ (Quantitative Research) เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” คณะผู้วิจัยนำเสนอข้อมูล โดยมีเนื้อหา ดังนี้

๔.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๔.๑.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี

๔.๑.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๔.๑.๕ ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการประเมินประสิทธิผลการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

๔.๑.๖ ผลการวิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม

๔.๑.๗ ผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางการการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

๔.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และประสบการณ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑.๑

ตารางที่ ๔.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = ๒๘๖)

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ	ชาย	๑๓๐	๔๕.๕๐
	หญิง	๑๕๖	๕๔.๕๐
	รวม	๒๘๖	๑๐๐
๒. อายุ	ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๓	๘.๐๐
	๒๐-๓๐ ปี	๘๖	๓๐.๑๐
	๓๑-๔๐ ปี	๗๔	๒๕.๙๐
	๔๑-๕๐ ปี	๖๒	๒๑.๗๐
	๕๑ ปีขึ้นไป	๔๑	๑๔.๓๐
	รวม	๒๘๖	๑๐๐
๓. ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๙๔	๖๗.๘๐
	ระดับปริญญาตรี	๗๒	๒๕.๒๐
	ระดับปริญญาโท	๑๕	๕.๒๐

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
	ระดับปริญญาเอก	๕	๑.๗๐
	รวม	๒๘๖	๑๐๐
๔. อาชีพ	ผู้นำชุมชน	๑๖	๕.๖๐
	ผู้ประกอบการท่องเที่ยว	๔๔	๑๕.๔๐
	ข้าราชการ	๒๑	๗.๓๓
	ทำการประมง	๑๑๘	๔๑.๓๐
	อื่นๆ เช่น นักท่องเที่ยว, ลูกจ้าง นักบวช	๘๗	๓๐.๔๐
	รวม	๒๘๖	๑๐๐
๕. รายได้ต่อเดือน	๕,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท	๗๖	๒๖.๖๐
	๑๐,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท	๑๔๖	๕๑.๐๐
	๒๐,๐๐๑-๓๐,๐๐๐ บาท	๖๔	๒๒.๔๐
	๓๐,๐๐๑ ขึ้นไป	๐	๐.๐๐
	รวม	๒๘๖	๑๐๐
๖. ประสบการณ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว	๑-๑๐ ปี	๒๐๗	๗๒.๔๐
	๑๑-๒๐ ปี	๗๙	๒๗.๖๐
	๒๑-๓๐ ปี	๐	๐.๐๐
	๓๑-๔๐ ปี	๐	๐.๐๐
	รวม	๒๘๖	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๕๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕๐ และเป็นเพศชาย จำนวน ๑๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕๐

อายุของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุ ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๑๐ รองลงมา มีอายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๙๐ และมีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีจำนวนน้อยสุด จำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๐๐

ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๘๐ รองลงมา มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน ๗๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๒๐ และมีระดับการศึกษาในระดับปริญญาเอก มีจำนวนน้อยที่สุดคือ ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๗๐

อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นอาชีพทำประมง จำนวน ๑๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๓๐ รองลงมา เป็นอาชีพอื่นๆ เช่น นักท่องเที่ยว ลูกจ้าง นักบวช เป็นต้น จำนวน ๘๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๔๐ และเป็นอาชีพผู้นำชุมชน มีจำนวนน้อยที่สุดคือ ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๖๐

รายได้ต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๔๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๐๐ รองลงมา มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๗๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๖๐ และมีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑-๓๐,๐๐๐ บาท มีจำนวนน้อยที่สุดคือ ๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๔๐

ประสบการณ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ๑-๑๐ ปี จำนวน ๒๐๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๒.๔๐ รองลงมา มีประสบการณ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ๑๑-๒๐ ปี จำนวน ๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๖๐

๔.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยว และสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑.๒

ตารางที่ ๔.๑.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมาย แสดงระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

(n=๒๘๖)

ข้อที่	ข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
๑	มีการจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลโดยเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีความรู้ รวมถึงมีสื่อแนะนำเสนอข้อมูลบริการแก่นักท่องเที่ยว	๓.๐๑	๐.๕๙๘	ปานกลาง
๒	มีบริการร้านค้า ร้านจำหน่ายของที่ระลึก ร้านอาหาร ที่พักเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว	๓.๘๐	๐.๖๓๓	มาก
๓	มีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินให้แก่นักท่องเที่ยว	๓.๖๓	๐.๔๘๕	มาก
๔	มีเส้นทางการเดินทางถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย	๓.๙๐	๐.๓๖๕	มาก
๕	มีการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของป่าชายเลน ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน	๔.๒๑	๐.๕๘๐	มาก
๖	มีการสนับสนุนการจัดการขยะมูลฝอย รวมทั้งมีระบบการจัดการขยะที่ถูกต้อง	๓.๗๕	๐.๔๓๓	มาก
๗	มีการวางแผนและส่งเสริมเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	๓.๑๙	๐.๓๙๕	ปานกลาง
๘	มีการสร้างโอกาสให้ชุมชนหารายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยว	๓.๘๖	๐.๔๐๐	มาก

ข้อที่	ข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
๙	มีความพร้อม และการดึงดูดใจในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	๓.๓๗	๐.๖๔๖	ปานกลาง
๑๐	มีการเสริมสร้างจิตสำนึก ความรู้ ความเข้าใจแก่ทุกภาคส่วน สร้างภาคีเครือข่าย เพื่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว	๓.๙๙	๐.๒๒๖	มาก
รวม		๓.๖๗	๐.๑๖๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๑.๒ พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๗$, S.D. = ๐.๑๖๓) และเมื่อจำแนกความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเด็นข้อที่ ๕ มีการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของป่าชายเลนด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๒๑$, S.D. = ๐.๕๘๐) รองลงมาคือ มีการเสริมสร้างจิตสำนึก ความรู้ ความเข้าใจแก่ทุกภาคส่วน สร้างภาคีเครือข่าย เพื่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = ๓.๙๙$, S.D. = ๐.๒๒๖) และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยน้อยสุดคือมีการจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลโดยเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีความรู้ รวมถึงมีสื่อนำเสนอข้อมูลบริการแก่นักท่องเที่ยว ($\bar{X} = ๓.๐๑$, S.D. = ๐.๕๔๘)

๔.๑.๓ ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑.๓

ตารางที่ ๔.๑.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมาย แสดงระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี

(n=๒๘๖)

ข้อที่	องค์ประกอบการพัฒนากิจกรรม และการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
๑	มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน	๔.๑๔	๐.๓๔๗	มาก

ข้อที่	องค์ประกอบการพัฒนากิจกรรม และ การมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี	ระดับ ความคิดเห็น		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
๒	มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความผูกพันและ สามารถสะท้อนความงดงามทางด้านศิลปวัฒนธรรม	๓.๖๔	๐.๔๘๐	มาก
๓	มีการสนับสนุนสินค้าท้องถิ่นในการดำเนินการของ แหล่งท่องเที่ยว เช่น ผลิตภัณฑ์ของฝากจากสินค้า อาหารทะเลแปรรูป	๓.๒๒	๐.๔๑๓	ปานกลาง
๔	มีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยว	๓.๑๓	๐.๓๔๐	ปานกลาง
๕	มีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น ทะเลแหวก เขียวแดง หิ่งห้อย ให้มีความยั่งยืน	๓.๘๘	๐.๖๒๙	มาก
๖	มีการเสริมสร้างผู้นำชุมชนต้นแบบและรณรงค์ให้คน ในชุมชนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผลิตผลงานจาก ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	๓.๑๕	๐.๓๕๘	ปานกลาง
๗	มีสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนที่มีคุณภาพ และมีการ ออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สวยงามทันสมัย/เหตุการณ์	๓.๐๓	๐.๑๘๔	ปานกลาง
๘	มีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อการพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน	๓.๓๔	๐.๔๗๔	ปานกลาง
๙	มีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีความหลากหลาย มีราคาเหมาะสม มีตลาดรองรับทั้งในระบบออนไลน์ และออนไลน์ ตลอดถึงมีสินค้าตรงตามความต้องการ ของนักท่องเที่ยว	๓.๔๙	๐.๕๐๑	ปานกลาง
๑๐	มีการเสริมสร้างวิถีประชาธิปไตย รับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนา ผลิตภัณฑ์ชุมชน	๓.๖๗	๐.๗๐๘	มาก
รวม		๓.๔๗	๐.๑๔๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑.๓ พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๔๗, S.D. = ๐.๑๔๖) และเมื่อจำแนกความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเด็นข้อที่ ๑ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๔.๑๔, S.D. = ๐.๓๔๗)

รองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น ทะเลแหวก เขียวแดง หิ่งห้อย ให้มีความยั่งยืน ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.629) และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยน้อยสุดคือ มีสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนที่มีคุณภาพ และมีการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สวยงาม ทันสมัย/เหตุการณ์ ($\bar{X} = 3.03$, S.D. = 0.684)

๔.๑.๔ ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑.๔

ตารางที่ ๔.๑.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมาย แสดงระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

(n=๒๘๖)

ข้อที่	การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
๑	แหล่งท่องเที่ยวที่มีที่ตั้งเหมาะสมในการเดินทางและ สะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	๔.๒๖	๐.๔๓๙	มาก
๒	บริการร้านค้า ร้านอาหาร เพียงพอต่อความต้องการ ของนักท่องเที่ยว	๔.๔๗	๐.๕๐๐	มาก
๓	มาตรการในการรักษาความปลอดภัยให้แก่ นักท่องเที่ยวจากอันตรายที่จะเกิดขึ้น เช่น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สุขอนามัย และการ เยี่ยมชม	๓.๗๗	๐.๔๔๖	มาก
๔	มีระบบการจัดการขยะและน้ำเสีย	๓.๕๓	๐.๕๐๐	มาก
๕	การร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่ง ท่องเที่ยว	๔.๒๐	๐.๔๐๐	มาก
รวม		๔.๐๔	๐.๑๘๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๑.๔ พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนา ศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัด จันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.180) และเมื่อจำแนกความคิดเห็น ของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวและ สินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเด็นข้อที่ ๒ บริการร้านค้า ร้านอาหาร เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.500) รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวที่มีที่ตั้งเหมาะสมในการเดินทางและสะดวกในการ

เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.434) และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดคือมีระบบการจัดการขยะและน้ำเสีย ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.500)

๔.๑.๕ ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการประเมินประสิทธิผลการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่าน การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิผลการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่าน การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี มีรายละเอียดดัง แสดงในตารางที่ ๔.๑.๕

ตารางที่ ๔.๑.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมาย แสดงระดับความคิดเห็น ของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิผลการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนา เส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

(n=๒๘๖)

ข้อที่	การประเมินประสิทธิผลการพัฒนาศักยภาพชุมชน ผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้า จากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี	ระดับ ความคิดเห็น		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
๑	มีการประเมินผลกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยให้ชุมชน เป็นศูนย์กลางในการมีส่วนร่วม	๓.๑๕	๐.๓๕๕	ปานกลาง
๒	มีการติดตามประเมินผลจากการท่องเที่ยว และการ รับประโยชน์จากการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว	๓.๓๔	๐.๔๗๓	ปานกลาง
๓	มีการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอันส่งผลต่อ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว	๓.๕๖	๐.๔๙๘	มาก
๔	มีการประเมินผลด้านศักยภาพของชุมชนเพื่อ ปรับปรุงพัฒนา หรือเป็นข้อมูลในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับชุมชนท้องถิ่น	๓.๒๖	๐.๔๓๙	ปานกลาง
๕	มีการประเมินแผนพัฒนาพื้นที่ชุมชนโดยคำนึงถึง พื้นที่อนุรักษ์ เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	๓.๐๙	๐.๒๘๘	ปานกลาง
รวม		๓.๒๗	๐.๐๘๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑.๕ พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมิน ประสิทธิผลการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$, S.D. = 0.081) และ เมื่อจำแนกความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิผลการพัฒนาศักยภาพ ชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน พบว่า ระดับความคิดเห็น ของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเด็นข้อที่ ๓ มีการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอันส่งผลต่อ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 0.498) รองลงมาคือ มีการติดตามประเมินผลจากการท่องเที่ยว และการรับประโยชน์จากการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว

($\bar{X} = 3.34$, S.D. = 0.473) และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ มีการประเมินแผนพัฒนาพื้นที่ชุมชนโดยคำนึงถึงพื้นที่อนุรักษ์ เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.09$, S.D. = 0.288)

๔.๑.๖ ผลการวิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม ดังแสดงในตารางที่ ๔.๑.๖

ตารางที่ ๔.๑.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมาย แสดงระดับความคิดเห็นของการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม

(n = 286)

ประเด็น ที่	การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนา เส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้า จากอัตลักษณ์ชุมชนในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม	ระดับ ความคิดเห็น		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
๑	ข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่าน เส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี	3.67	0.163	มาก
๒	องค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วม ร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัด จันทบุรี	3.47	0.146	ปานกลาง
๓	การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ใน จังหวัดจันทบุรี	4.04	0.180	มาก
๔	การประเมินศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนา เส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจาก อัตลักษณ์ ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี	3.27	0.081	ปานกลาง
รวม		3.60	0.081	มาก

จากตารางที่ ๔.๑.๖ พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 0.081) และเมื่อจำแนกความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนในจังหวัดจันทบุรี พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.180) รองลงมาคือ ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการ

ท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = 0.163) และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจาก อัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.27$, S.D. = 0.081)

๔.๑.๗ ผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางการการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

ตารางที่ ๔.๑.๗ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

ลำดับที่	ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี	ความถี่
๑	ประชาชนขาดความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	๒๖
๒	ไม่มีเอกสารสิทธิที่ดินทำกิน	๓๘
๓	เส้นทางในการเข้าถึงหมู่บ้านไร้แผ่นดินยังไม่สะดวกทั้งถนน และทางน้ำ	๕๗
๔	ระบบน้ำประปาไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข	๓๗
๕	โครงสร้างพื้นฐาน เช่น สะพานข้ามคลอง ยังไม่มีการปรับปรุง แก้ไข เพื่อใช้ในการสัญจรภายในชุมชนให้ดีขึ้น	๑๗
๖	ควรมีการอบรมให้ความรู้แก่คนในชุมชนเรื่องการท่องเที่ยว	๒๖
๗	ต้องการให้มีการจัดการสภาพแวดล้อม เช่น ขยะ และพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง	๑๔
๘	ควรมีสรางความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน และชุมชน ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากท้องถิ่น	๒๗
๙	ภาครัฐ องค์การบริหารส่วนตำบล ไม่มีการส่งเสริมสนับสนุน การพัฒนา และส่งเสริมสินค้าอัตลักษณ์	๑๒

จากตารางที่ ๔.๑.๗ ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางการการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี พบว่า ปัญหา อุปสรรค เส้นทางในการเข้าถึงหมู่บ้านไร้แผ่นดินยังไม่สะดวกทั้งถนน และทางน้ำ มีจำนวนมากที่สุด จำนวน ๕๗ คน รองลงมาปัญหาไม่มีเอกสารสิทธิที่ดินทำกิน จำนวน ๓๘ คน, ระบบน้ำประปาไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข จำนวน ๓๗ คน, ควรมีสรางความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน และชุมชน ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากท้องถิ่น จำนวน ๒๗ คน ปัญหาประชาชนขาดความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และควรมีการอบรมให้ความรู้แก่คนในชุมชนเรื่องการท่องเที่ยว จำนวน ๒๖ คน โครงสร้างพื้นฐาน เช่น สะพานข้ามคลอง ยังไม่มีการปรับปรุง แก้ไข เพื่อใช้ในการสัญจรภายในชุมชนให้ดีขึ้น จำนวน ๑๗ คน ต้องการให้มีการจัดการสภาพแวดล้อม เช่น ขยะ และ

พัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง จำนวน ๑๔ คน และภาครัฐ องค์การบริหารส่วนตำบล ไม่มีการส่งเสริมสนับสนุน การพัฒนาและส่งเสริมสินค้าอัตลักษณ์ จำนวน ๑๒ คนตามลำดับ

สรุปจากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ในประเด็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล ๑) ข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ๒) องค์ประกอบ การพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี ๓) ศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี ๔) เพื่อประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 0.081) และเมื่อจำแนกความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนในจังหวัดจันทบุรี พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.180 รองลงมาคือ ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = 0.163, ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนา กิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = 0.146) และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว และสินค้าจาก อัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.27$, S.D. = 0.081) ตามลำดับ

๔.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

เริ่มด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยนั้นมี ๖ ขั้นตอน คือ ตอนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ตอนที่ ๓ เป็นคำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนา กิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี ตอนที่ ๔ เป็นคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ตอนที่ ๕ เป็นคำถามเกี่ยวกับประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ตอนที่ ๖ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเสนอต่อเวทีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) พัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี ให้สมบูรณ์ เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี ให้เป็นมาตรฐานก่อนที่จะเสนอผลงานวิจัยต่อสาธารณะ

การพัฒนากิจกรรมและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี คณะผู้วิจัย ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย โดยการลงพื้นที่สำรวจกิจกรรมระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คัดเลือกกิจกรรมที่จะสามารถพัฒนาศักยภาพชุมชน หรือการมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการเกี่ยวกับสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาประเด็น ดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย

๑.๑ คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชน ดังนี้

๑) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับฐานข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี

๒) คณะผู้วิจัย ลงพื้นที่สำรวจชุมชนกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสำรวจ รวบรวมข้อมูลและศักยภาพพื้นฐาน สำรวจเส้นทางการท่องเที่ยว และสำรวจสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อที่จะพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

๓) สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในประเด็นที่คณะผู้วิจัยจะพัฒนาศักยภาพชุมชนและการมีส่วนร่วมผ่านเส้นทางการท่องเที่ยว

๔) สานเสวนาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง

๑.๒ ประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข ประกอบด้วย

๑) คณะผู้วิจัย ศึกษาข้อมูลและศักยภาพของชุมชน หมู่บ้านไร่แผ่นดิน อำเภอลง จังหวัดจันทบุรี ในด้านประชากร สถานที่พัก ผู้ประกอบการ กิจกรรมการมีส่วนร่วม สินค้าอัตลักษณ์ท้องถิ่น และธุรกิจท่องเที่ยว

๒) คณะผู้วิจัย นำผลการศึกษาข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงว่ามีอะไรบ้าง

๓) กระบวนการแก้ไขปัญหานั้น โดยการให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน พร้อมทั้งตั้งประเด็นข้อเสนอแนะการวิจัย

๔) คณะผู้วิจัย รวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพื้นฐานของชุมชน ผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๒. ศึกษาองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี

๒.๑ คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วม ดังนี้

๑) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน

๒) สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน

๓) ศึกษาต้นแบบเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวและจากสินค้าอัตลักษณ์ท้องถิ่น

๔) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยว ด้านการผลิตสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น ด้านการตลาด ประชาชนท้องถิ่น และตัวแทนชุมชนในพื้นที่ของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน อำเภอลง จังหวัดจันทบุรี

คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนี้

๑) กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ (๑) การเยี่ยมชมทะเลแหวก: พื้นที่ของชุมชนปากน้ำเวฬุ เป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นบริเวณรอยต่อระหว่างสภาพแวดล้อมทางน้ำจืดและสภาพแวดล้อมแบบทะเล เป็นพื้นที่ลักษณะพิเศษที่เรียกว่า “ชะวากทะเล” (๒) การเยี่ยมชมเหยี่ยวแดงและหิ่งห้อย: ชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน มีสิ่งมีชีวิตที่ใช้วัดความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนนี้ คือ เหยี่ยวแดงและหิ่งห้อย (๓) การเยี่ยมชมการประกอบสัมมาชีพ: ในกาลก่อนชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ประกอบอาชีพประมงและตัดไม้โกงกางเพื่อเผาถ่าน เนื่องจากบริเวณปากน้ำเวฬุห้อมล้อมไปด้วยน้ำกร่อยและป่าโกงกาง แต่ดินนั้นไม่สามารถเพาะปลูกอะไรได้เพราะเป็นดินป่าชายเลน จะมุ่งส่งเสริมการประกอบอาชีพประมง ด้วยการแปรรูปอาหารทะเล เรือรับจ้าง ร้านขายของชำ ร้านผลิตภัณฑืชุมชน ร้านอาหารตามสั่ง ร้านรับซื้ออาหารทะเล แทนการตัดไม้โกงกางเพื่อเผาถ่าน

๒) เครือข่ายและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สำคัญอันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ครอบคลุมในทุกมิติ ทำให้เกิดรายได้ทางเศรษฐกิจ พัฒนาการให้บริการ ตอบโจทย์ความต้องการของ

นักท่องเที่ยว

๓) การพัฒนาที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยหน่วยงานภาครัฐ วัด ราชการ ชุมชน ที่จะเป็นการให้บริการสาธารณะที่มีความปลอดภัยในทุกด้าน รวมทั้งการส่งเสริมสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อให้มีเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง

๔) พัฒนาศักยภาพผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๕) นำหลักการพัฒนาศักยภาพผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรีเข้าสู่เวทีการรับฟังข้อคิดเห็น (Public Hearing) กับชุมชน

๖) ปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้

๗) ประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๘) เสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๙) คู่มือการพัฒนาศักยภาพชุมชน ผ่านเส้นทางการท่องเที่ยว

ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ การศึกษาข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

ระยะที่ ๑

๑. สำรวจ รวบรวมข้อมูลและศักยภาพพื้นฐาน

๒. สำรวจเส้นทางการท่องเที่ยว

๓. สำรวจสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น

วิธีดำเนินการ

๑. เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

๒. จัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวให้มีความเป็นอัตลักษณ์

๓. ส่งเสริม พัฒนาต่อยอดสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น

คณะผู้วิจัย ได้เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ร่วมกันระดมความคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความแล้วนำเสนอผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิตามแนวแบบสัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑. ข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๑.๑ ประเด็นเกี่ยวกับฐานข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชน สามารถสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์วิถีชุมชน พบว่า

วัดบางชันได้ร่วมกันชาวบ้านหมู่บ้านไร่แผ่นดินได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น วันออกพรรษา เข้าพรรษา และกิจกรรมวันสงกรานต์ มีการทำบุญ สรงน้ำพระ ระลึกถึงปู่ย่าตายาย ส่วนการท่องเที่ยวทั่วไปก็มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ก็จะมาค้างคืน จะต้องมีการนั่งแพออกไป

เหยี่ยวจะออกมาช่วงประมาณบ่ายสามโมง เหยี่ยวแดงนี้มานานแล้ว ชุมชนมีบ่อเลี้ยงกุ้ง ทำมาหากินเพื่อเลี้ยงชีวิต การท่องเที่ยวโฮมสเตย์จะดูแลกันเองในเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ช่วงวันเสาร์ อาทิตย์ หรือปิดเทอมนักท่องเที่ยวจะมาท่องเที่ยวจำนวนมาก ในด้านสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน ประกอบด้วย กุ้งแห้ง ปลาหมึก กะปิ ทางนี้เราเรียกว่า น้ำซอบ หรือน้ำตาย น้ำขึ้น ๆ ลง ๆ สิ้นค้าจะขายให้แก่นักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นร้านในชุมชน ต่างคนต่างขายให้ชาวบ้าน ส่วนภาครัฐก็ไม่ได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเท่าที่ควร ส่วนใหญ่ชุมชนก็จะดูแลกันเอง นักท่องเที่ยวก็จะมาไหว้พระและมาทำกิจกรรมที่วัดบางชัน^๑

หมู่บ้านไร่แผ่นดิน เดิมเคยเรียกกันว่า บ้านโรงไม้ บ้านปากน้ำเวฬุ ชุมชนปากน้ำเวฬุได้ชื่อว่า หมู่บ้านไร่แผ่นดิน เป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า ๑๖๐ ปี โดยชุมชนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งรกรากอยู่ในหมู่บ้าน คือ ชาวจีนที่อพยพมาเพื่อค้าขายในประเทศไทย และได้นำเรือหลบลมที่ปากน้ำเวฬุ จนมีความคิดจะตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้ ส่งผลให้เกิดการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมของไทยและจีนขึ้น

การเข้าถึงหมู่บ้านไร่แผ่นดิน โดยการใช้เรือเท่านั้น โดยมีท่าเรือขลุ้งเป็นท่าเรือสำคัญ และยังมีท่าเรือน้ำแดงอีกหนึ่งท่าที่ให้บริการเข้า-ออกหมู่บ้าน^๒ ตลอดเส้นทางที่นั่งเรือเข้าถึงหมู่บ้านสามารถชมธรรมชาติ ป่าชายเลน ต้นไม้โกงกาง เหยี่ยวแดง และวิถีชีวิตชาวประมง ซึ่งส่วนใหญ่ชาวบ้านบางชัน ประกอบอาชีพทางการประมง ในลักษณะประมงพื้นบ้าน^๓ การใช้บริการเรือเข้า-ออกหมู่บ้านแต่ละวันจะมีเรือโดยสารที่ทำเรือขลุ้งเข้า-ออก วันละ ๑ เที่ยว ให้ชาวบ้านออกไปซื้อของใช้ที่จำเป็น มีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการมากช่วงเดือน พฤศจิกายน ถึงเมษายน เพราะเป็นช่วงหมดลมสมุทเดินทางสะดวกปลอดภัย ส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวจากต่างจังหวัด มีอายุมากกว่า ๕๐ ปี มาใช้บริการโฮมสเตย์และกิจกรรมท่องเที่ยว^๔

ท่าเรือขลุ้ง การเดินทางจากจังหวัดจันทบุรีใช้เส้นทางเดินทางถึงท่าเรือขลุ้ง เดินทางโดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข ๓๑๗ ถนนจันทบุรี-ตราด ประมาณ ๒๕ กิโลเมตร โดยรถยนต์ส่วนตัวหรือรถโดยสารประจำทางขึ้นรถสองแถวจากตัวเมืองจันทบุรีไปยังท่าเรือขลุ้ง จากนั้นเลี้ยวเข้าสู่ท่าเรือขลุ้งซึ่งเป็นท่าเรือหลัก เป็นเส้นทางที่จะเดินทางมายังหมู่บ้านไร่แผ่นดินซึ่งจะต้องนั่งเรือผ่านป่าชายเลนและจะพบความงดงามของท้องทะเลและป่าชายเลน เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงหมู่บ้านก็จะได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากคนในชุมชน^๕

สถานที่ท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน คือ บ้านทะเลดาวโฮมสเตย์ จุดชมเหยี่ยวแดง ทะเลแหวก และตลาดริมน้ำ การท่องเที่ยวของหมู่บ้านไร่แผ่นดินเน้นการสัมผัส

^๑ สัมภาษณ์ พระครูรังสรรค์วิหารคุณ, เจ้าอาวาสวัดบางชัน, ตำบลบางชัน อำเภอลុង จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^๒ สัมภาษณ์ นายเขตโสภณ กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลុង จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^๓ สัมภาษณ์ นายสุรียน กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลុង จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^๔ สัมภาษณ์ นายสง่า สุขโข, ตำบลบางชัน อำเภอลុង จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^๕ สัมภาษณ์ นางสาวกิริติญา ริมกระจำง, ตำบลบางชัน อำเภอลុង จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

วิถีชีวิตชาวประมง ทานอาหารทะเลสด ๆ และกิจกรรมทางน้ำต่าง ๆ เช่น ล่องแพเปือก พายเรือ และชมเหยี่ยวแดง มีที่พักแบบโฮมสเตย์ การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน และบรรยากาศที่เงียบสงบ ในไฮไลต์ของการท่องเที่ยวบริเวณลุ่มน้ำเวฬุ การล่องแพ การชมเหยี่ยวแดง ลงพื้นดินสัมผัสกับทะเลแหวกซึ่งเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติเป็นสิ่งที่หาชมได้ยาก และสามารถชมวิถีความเป็นอยู่ของชุมชนชาวเล วัดโบราณสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้^๖ บ้านทะเลดาวโฮมสเตย์ นายสง่า สุขโข ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ กล่าวว่านักท่องเที่ยวและผู้ใช้บริการส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ และเดินทางมาจากภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะช่วงเดือนพฤศจิกายน^๗

วิถีชีวิตของชุมชนและสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ อาชีพและรายได้ของชาวบ้านบางชัน ชาวบ้านบางชัน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการประมง ในลักษณะประมงพื้นบ้าน เช่น การเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงหอยแครง วางลอบปู แร้วปู เบ็ดราว เบ็ดธง ยกยอ ทอดแห และหลักโพงพาง ปัจจุบันชาวบ้านเปลี่ยนจากอาชีพประมง มาประกอบธุรกิจโฮมสเตย์ ซึ่งมีมากกว่า ๒๐ แห่ง^๘ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวมากขึ้น มาพักแล้วมีกิจกรรมหลากหลาย โดยชาวบ้านบางชันมีสโลแกนของหมู่บ้านในการนำเที่ยวว่า “กินปู ดูเหยี่ยว ล่องแพเที่ยวหมู่บ้านไร่แผ่นดิน” โดยคิดเป็นแพคเกจหัวละ ๑๖๐๐ บาทต่อหัว^๙

ส่วนรายได้ของชาวบ้าน หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชุมชน ชุมชนมีรายได้จากการขายสินค้าแปรรูปจากการทำประมงพื้นบ้าน เช่น ทำหมึกแห้ง กุ้งแห้ง กุ้งต้มหวาน ปลาเค็ม กะปิ และขายสินค้าท้องถิ่น ของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน รูปแบบการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย ได้แก่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น เที่ยวชมวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน เรียนรู้การทำประมงของชาวบ้าน และการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน ได้แก่ พักผ่อนกับบรรยากาศที่เงียบสงบ การเล่นน้ำ ทานอาหารทะเลสด ๆ การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ พักผ่อนแบบเป็นกันเองของผู้ประกอบการของชาวบ้าน การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย เช่น การล่องแพเปือก พายเรือ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ล่องเรือชมธรรมชาติ ชมป่าชายเลน ดูเหยี่ยวแดง^{๑๐}

หมู่บ้านไร่แผ่นดิน อยู่ในพื้นที่หมู่ ๒ ของตำบลบางชัน ซึ่งเป็นตำบลทางตอนล่างของอำเภอขลุง มีพื้นที่อยู่บริเวณริมปากแม่น้ำเวฬุ รวมถึงพื้นที่เชื่อมต่อกับจังหวัดตราด หมู่บ้านไร่แผ่นดิน อยู่บริเวณที่คลองบางชันใหญ่ ไหลออกไปยังแม่น้ำเวฬุ อยู่ในพื้นที่ตำบลบางชัน มีลักษณะเป็นเกาะ และป่าชายเลน ที่อยู่ในพื้นที่ป่าสงวน พื้นที่ส่วนใหญ่ติดทะเลอ่าวไทย และส่วนที่อยู่ใกล้ปากแม่น้ำเวฬุ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีลำคลองผ่านหลายสาย การเข้าถึงชุมชนยังต้องใช้การติดต่อทางเรือ เพราะยังไม่มีถนนเชื่อมกับชุมชนภายนอก และชุมชนใกล้เคียง การเดินทางจากหมู่บ้านไปยังเมืองทำได้โดยการใช้เรือ

^๖ สัมภาษณ์ นายประภาส นาคประวัตติ, ผอ.โรงเรียนวัดบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^๗ สัมภาษณ์ นางสาววันรัตน์ มุสิกามูล, ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^๘ สัมภาษณ์ นางพัชรินทร์ กิ่งแก้ว, ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^๙ สัมภาษณ์ นางกรรณิกา กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายก่อภพ มุลศรี, ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

ซึ่งแต่ละวันมีเรือโดยสารเข้า-ออก วันละ ๑ เที่ยว ให้ชาวบ้านได้ออกไปซื้อของใช้จำเป็นกลับมายังหมู่บ้าน^{๑๑}

ชาวบ้านบางชั้น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการประมง ในลักษณะประมงพื้นบ้าน เช่น การเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงหอยแครง วางลอบปู แร้วปู เบ็ดราว เบ็ดธง ยกยอ ทอดแห และหลักโพงพาง หมู่บ้านไร่แผ่นดิน เดิมเคยเรียกกันว่า บ้านโรงไม้ บ้านปากน้ำเวฬุ หรือ บ้านไร่แผ่นดิน เป็นชุมชนที่มีความเป็นมายาวนานประมาณ ๑๓๕ ปีมาแล้ว ชาวบ้านเปลี่ยนจากอาชีพประมงมาประกอบธุรกิจโฮมสเตย์ ซึ่งมีมากกว่า ๒๐ แห่ง เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวมาพัก^{๑๒}

การประกอบอาชีพหลักของชุมชนยังคงเป็นการทำประมง ตกปู หาปลา ยกยอกุ้ง เลี้ยงปลา ในกระชัง เลี้ยงหอยนางรม ทำกุ้งแห้ง และทำเคย ซึ่งถือว่าลุ่มน้ำเวฬุ ยังคงเป็นครัวขนาดใหญ่สำหรับชาวบ้าน ที่ยังมีอาหารทะเลสดให้กินได้ตลอด นอกจากนี้ ชาวบ้านยังมีรายได้จากการขายสินค้าแปรรูปจากการทำประมงอีกด้วย แต่สิ่งของหายาก และแพงที่สุด คือ น้ำจืด ช่วงนี้ต้องอาศัยการกักเก็บน้ำฝนไว้ใช้ หรือซื้อมาจากฝั่งบก และราคาน้ำมันที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับใช้กับพาหนะที่สำคัญที่สุดสำหรับชาวบ้าน^{๑๓}

หมู่บ้านไร่แผ่นดิน เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชุมชน อยู่ในพื้นที่ตำบลบางชั้น อำเภอลำลูก จันทบุรี ที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน วิถีชีวิตของชุมชน คือ การทำประมง และขายสินค้าท้องถิ่น ของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว หมู่บ้านปากน้ำเวฬุนั้นเป็นสถานที่ที่มีความสวยงามทางด้านกายภาพ และประเพณีที่มี อัตลักษณ์และมีประวัติความเป็นมายาวนาน^{๑๔}

๑.๒ ประเด็นเกี่ยวกับเส้นทางการเดินทางถึงแหล่งท่องเที่ยว พบว่า

เส้นทางที่จะเดินทางมายังหมู่บ้านไร่แผ่นดินนั้น ปกติจะต้องนั่งเรือโดยใช้ท่าเรือชลุ้งเป็นหลัก และยังมีท่าเรื่อน้ำแดง ที่มีชาวบ้านให้บริการเสริมอีกเส้นทางหนึ่งที่เข้าหมู่บ้านไร่แผ่นดิน นั่งเรือผ่านป่าชายเลน ซึ่งจะเห็นความงดงามของท้องทะเลอันกว้างไกล และป่าชายเลนอันอุดมสมบูรณ์^{๑๕} และเมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงหมู่บ้านก็จะได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากคนในชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มผู้ให้บริการโฮมสเตย์ที่ให้คำแนะนำข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน สถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว อาหารทะเลสดๆ ตลอดทั้งวิถีชีวิตชุมชน เช่น กิจกรรมตกปลา พายเรือคายัค รอบ ๆ ที่พัก ตกเย็นเป็นปาร์ตี้อาหารค่ำที่มีทั้งปู ที่เต็มไปด้วยไข่เต็มท้อง กุ้ง ปลาหมึกสด ๆ มากมาย ส่วนตอนเช้าทางที่พักก็พานั่งเรือไปชมทะเลแหวก ชมวิถีชีวิตชาวบ้านที่ทำประมง^{๑๖}

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายพิรพงศ์ ชัยหาด, ตำบลบางชั้น อำเภอลำลูก จันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายสมบุญ อังคะหิรัญ, ตำบลบางชั้น อำเภอลำลูก, จันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นางสาว กานต์กนก นุชวงษ์, ตำบลบางชั้น อำเภอลำลูก, จันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายพลายงาม จิตนาวา, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางชั้น, ตำบลบางชั้น อำเภอลำลูก, จันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายเชตโสภณ กองจินดา, ตำบลบางชั้น อำเภอลำลูก จันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายสง่า สุขโข, ตำบลบางชั้น อำเภอลำลูก จันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

สำหรับเส้นทางที่จะเดินทางมายังหมู่บ้านไร่แผ่นดินนั้น ชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ได้มีการจัดทำประชาคม ใช้หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและมีมติตามเสียงส่วนใหญ่^{๑๗} แต่ก็มีบางเส้นทางที่ยังพบปัญหาด้านถนน การสัญจรภายในชุมชน เช่น ถนนทางเข้าท่าเรือชำรุดผิगतาน้ำแดง สะพานข้ามฝั่ง สะพานข้ามคลองน้ำ^{๑๘}

การเข้าถึงชุมชนยังต้องใช้การติดต่อทางเรือ เพราะยังไม่มีถนนเชื่อมกับชุมชนภายนอก และชุมชนใกล้เคียง การเดินทางจากหมู่บ้านไปยังเมืองทำได้โดยการใช้เรือ ซึ่งแต่ละวันมีเรือโดยสารเข้า-ออกวันละ ๑ เที่ยว ให้ชาวบ้านได้ออกไปซื้อของใช้จำเป็นกลับมายังหมู่บ้าน ประชากรที่อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านไร่แผ่นดิน บางบ้านยังเห็นผู้เฒ่าผู้แก่ ที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่อพยพมา บางบ้านได้ปรับให้เป็นที่พักอาศัยแบบโฮมสเตย์ แปรรูปผลิตผลทางทะเล เช่น ทำกุ้งแห้ง กุ้งต้มหวาน กะปิ หมึกแห้ง ปลาเค็ม ขายสินค้าท้องถิ่น ของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่หมู่บ้าน เป็นต้น สำหรับปัญหาสำคัญของหมู่บ้านมีอยู่ ๗ เรื่องใหญ่ ๆ คือ ไม่มีเอกสารสิทธิ์ที่อยู่อาศัย เครื่องมือทำกินผิดกฎหมาย บุกรุกป่าสงวนเรื่องขาดน้ำกินน้ำใช้ การกัดเซาะชายฝั่ง การลูล้ำลำนน้ำหมู่บ้านบางชั้นตัดขาดไฟฟ้าในบางจุด สำหรับเรื่องน้ำยังไม่มีปะปา ชาวบ้านเดือดร้อนมาก ต้องอาศัยน้ำฝน หรือ ชื่อน้ำจากที่อื่นมาใช้อุปโภค บริโภค^{๑๙}

แม้ว่า การเดินทางมายังหมู่บ้านไร่แผ่นดิน จะต้องใช้ทางเรือก็ตาม นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสกับวิถีชีวิตริมน้ำของชุมชน และการประกอบอาชีพหลักของชุมชนได้เป็นอย่างดี เพราะชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำประมง ชาวบางชั้นส่วนกิจกรรมที่เป็นหนึ่งในไฮไลท์ของการท่องเที่ยวบริเวณลุ่มน้ำเวฬุ บริเวณบางชั้น มีกิจกรรมที่หลากหลาย ปัจจุบันเจ้าของผู้ประกอบการโฮมสเตย์ได้มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อชมฝูงเหยี่ยวแดง ชมทะเลแหวก ศึกษากิจกรรมวิถีชีวิตชุมชนบางชั้น และการประกอบอาชีพของชาวบ้าน นั่งเรือชมป่าชายเลนสักการะหลวงพ่อปากน้ำเวฬุ เทียววัดบางชั้น (วัดอรัญสมุทธาราม) การล่องแพเปียกพายเรือคายัค การชมหอยแครง การตกปลา ตกปลา ปลา เทียวเกาะจิก^{๒๐}

หมู่บ้านไร่แผ่นดิน หรือ ชุมชนปากน้ำเวฬุ เป็นชุมชนเก่าแก่ เพราะชุมชนนี้มีลักษณะพิเศษคือ ตั้งอยู่บนปากแม่น้ำเวฬุ และการเดินทางเข้าถึงต้องใช้เรือเท่านั้น อาจกล่าวได้ว่า เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับสายน้ำ ผู้คนใช้เรือเป็นพาหนะหลักในการเดินทาง และประกอบอาชีพ ผู้คนในชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำประมง เลี้ยงสัตว์น้ำ และแปรรูปอาหารทะเล นอกจากนี้ หมู่บ้านไร่แผ่นดิน

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายก้องภพ มูลศรี, ตำบลบางชั้น อำเภอลดง จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายเขตโสภณ กองจินดา, ตำบลบางชั้น อำเภอลดง จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายประภาส นาคประวัติ,ผอ.โรงเรียนวัดบางชั้น ตำบลบางชั้น อำเภอลดง จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นางสาววันรัศมี มูลิกลมูล, ตำบลบางชั้น อำเภอลดง จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยนักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน ชมเหยี่ยวแดง ล่องเรือ และทานอาหารทะเล^{๒๑}

การที่นักท่องเที่ยวนิยมมาเที่ยวชมหมู่บ้านไร่แผ่นดินนั้น เพราะหมู่บ้านมีความเป็นมา ยาวนานกว่าร้อยปี สามารถนั่งแพเปียกชมทะเลแหวก ตื่นตาตื่นใจกับฝูงเหยี่ยวแดงกลางทะเลที่มา รวมตัวกันนับร้อย ซึ่งทั้งหมดนี้ได้รับการผลักดันให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชุมชนหมู่บ้านไร่ แผ่นดิน บริเวณริมปากแม่น้ำเวฬุ ซึ่งนางพัชรินทร์ กิ่งแก้ว ผู้ประกอบอาชีพประมงและทำโฮมสเตย์ อายุ ๕๐ ปี ได้กล่าวว่า ตนนั้นเกิดที่นี่ พร้อมกล่าวเสริมอีกว่า หมู่บ้านไร่แผ่นดิน เป็นหมู่บ้านปลูกสร้าง เรียงรายติด ๆ กัน หน้าบ้านหันหน้าออกแม่น้ำเวฬุ และตั้งอยู่ริมแม่น้ำเวฬุ หมู่บ้านเริ่มตั้งแต่วัดบาง ชัน โรงเรียนบางชัน และบ้านเรือนของชาวบ้านจะสร้างติด ๆ กัน โดยส่วนใหญ่ก็จะเป็นเครือญาติกัน ต่อไปจนสุดปากแม่น้ำเวฬุ ทางเดินของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน จะทำด้วยคอนกรีตความกว้างประมาณหนึ่ง เมตร ระหว่างทางเดินมีหลังคากันแดดกันฝนก็ถือว่าชาวบ้านเสียสละลงทุนทำกันเอง เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว หน้าบ้านจะมีโต๊ะไม้ตั้งไว้และบนโต๊ะจะมีปลาเค็มตากแห้ง กะปิ ปลาหมึกตากแห้ง กุ้งแห้งใส่ถุงขายมีหลายขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ ราคาตามขนาดของกุ้งหรือกุ้งหวาน ใส่ถุงวางขาย ซึ่งกุ้งจะมีรสชาติอันโดดเด่นเฉพาะถิ่นบางชัน กติกาชุมชน ของชาวประมงหมู่บ้านไร่ แผ่นดิน เมื่อลูกค้าที่มาพักโฮมสเตย์ทุกโฮมสเตย์ ถ้าจะซื้ออาหารทะเลตากแห้งเป็นของฝากกลับบ้าน จะมีราคากลางของชุมชน จะไม่การตัดราคาสินค้ากัน เส้นทางการเดินทางถึงแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะเดินทางมาเที่ยวปีหนึ่ง จะมีสองช่วงระยะเวลา คือ ช่วงที่หนึ่ง ระหว่างเดือน มีนาคม - เมษายน และช่วงที่สอง ตั้งแต่เดือน ตุลาคม - ธันวาคม จะมากันเป็นกลุ่มหรือเป็นหมู่คณะ โดยเหมา รถยนต์มากันเอง และจะติดต่อเหมาเรือนั่งมาที่หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ที่พักก็ติดเองล่วงหน้าก่อนมา พักผ่อนกัน ศูนย์บริการข้อมูลหรือการประชาสัมพันธ์ หมู่บ้านไร่แผ่นดินมีศูนย์บริการข้อมูลกลาง สำหรับผู้ที่สนใจจะมาเที่ยวชมวิถีชีวิตธรรมชาติ แต่ไม่มีหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนให้การสนับสนุน ในด้านนี้เท่าที่ควร ส่วนใหญ่แล้วเจ้าของแต่ละโฮมสเตย์จะลงทุนจ้างให้คนเขียนเว็บไซต์กันเอง ราคา จะประมาณ สองหมื่นถึงสามหมื่นบาท โดยนักท่องเที่ยวจะค้นหาข้อมูลก่อนมาเที่ยวที่หมู่บ้านไร่ แผ่นดินในอินเทอร์เน็ต^{๒๒}

การได้มาชมเหยี่ยวแดงสัตว์ป่าคุ้มครองที่มีมากมายนับร้อยนับพันตัวมารวมกัน ณ สถานที่แห่งนี้ถือเป็นความหัตถ์จรรยที่หาดูได้ยาก แสดงถึงระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์ของของป่าชายเลนบริเวณ แถบนี้ที่ชาวบ้านร่วมกันอนุรักษ์ การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้อเฟื้อระหว่างชุมชนและเหยี่ยวแดงอย่างสมดุล ซึ่งแต่เดิมมีเพียงไม่กี่ตัว เมื่อชุมชนเติบโตขึ้น เหยี่ยวก็เพิ่มปริมาณขึ้นด้วยเช่นกัน จนกลายเป็นส่วน สำคัญของคำขวัญของที่นี่และเป็นกิจกรรมหลักในการท่องเที่ยว ซึ่งบางบ้านที่ได้ปรับให้เป็นที่พัก อาศัยแบบโฮมสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว^{๒๓}

^{๒๑} สัมภาษณ์ นางสาวปณณฎาค์ เสี่ยงศักดิ์, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก จันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นางพัชรินทร์ กิ่งแก้ว, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก จันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายพิรพงศ์ ขายหาด, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก จันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

หมู่บ้านไร่แผ่นดิน มีจุดเด่นที่สำคัญ คือ เป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีอาหารทะเลสดให้กินได้ตลอดปี แต่สิ่งที่หายากและแพงที่สุดกลับเป็น “น้ำจืด” ที่ต้องอาศัยน้ำฝน หรือซื้อมาจากฝั่งในเมือง และ “น้ำมันเรือ” ที่เป็นพาหนะสำคัญที่สุดสำหรับชาวบางชัน ส่วนใหญ่ ชุมชนได้รับความชื่นชมจากนักท่องเที่ยวที่มาสัมผัสสีสันตะวันออกสุดแสนประทับใจในมหัศจรรย์ “หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ถิ่นเหยี่ยวแดง แหล่งปลาเสือ เหลือเชื่อทะเลแหวก แมกไม้โกงกาง ฟาร์มที่บางชัน” เยี่ยมชมวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งประกอบอาชีพหลัก คือ การทำประมง^{๒๔}

การเดินทางมายังหมู่บ้านไร่แผ่นดิน นักท่องเที่ยวสามารถนั่งรถมาที่ท่าเรือปลายจันทร จากนั้นนั่งเรือเข้าหมู่บ้าน ใช้เวลาประมาณ ๓๐ - ๔๐ นาที แต่นักท่องเที่ยวควรเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น ครีมกันแดด หมวก และเสื้อผ้าที่เหมาะสมกับกิจกรรมทางน้ำ เช่น การนั่งแพเป็ก ชมวิวทะเลและดูเหยี่ยวแดง ซึ่งเป็นสัตว์ท้องถิ่น และสัตว์อนุรักษ์ที่หาชมได้ยาก การพายเรือคายัค หรือพายซำบอร์ดในน้ำทะเลใส การเดินชมรอบเกาะ เดินชมธรรมชาติและศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้าน ตลอดถึงล่องแพกลางน้ำและสัมผัสกับความงามของธรรมชาติ^{๒๕}

หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมการท่องเที่ยวแก่ชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ที่จะต้องพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวให้เชื่อมต่อได้อย่างสะดวกสบายในการเดินทางทั้งทางรัฐ ทางเรือ และสะพานข้ามคลองน้ำของหมู่บ้านให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตลอดจนสามารถติดต่อเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียงได้อย่างรวดเร็วและปลอดภัย เพื่อจะได้เป็นการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยววิถีธรรมชาติ และสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน^{๒๖}

๑.๓ ประเด็นเกี่ยวกับศูนย์บริการข้อมูล การประชาสัมพันธ์ สื่อนำเสนอข้อมูลบริการแก่นักท่องเที่ยว และการเสริมสร้างจิตสำนึกการสร้างภาคีเครือข่าย เพื่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า

ชุมชนมีการให้ข้อมูลและประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว เพื่อเป็นการติดต่อสื่อสารข้อมูลที่จำเป็น และให้บริการข้อมูลในระบบอินเทอร์เน็ตได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ส่งผลให้นักท่องเที่ยวสามารถค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางการเดินทาง ที่พัก แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเตรียมตัวและเดินทางด้วยตนเองได้ง่ายกว่าเดิมมาก และจากอดีตที่ผ่านมา มีการมีส่วนร่วมและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านไร่แผ่นดินนั้น มีการอบรมให้ความรู้แก่คนในชุมชนเรื่องการท่องเที่ยว และการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน เพื่อหาแนวทางส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนยังมีน้อยเกินไป องค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนกิจกรรมท่องเที่ยวของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน จากการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนของชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดินที่ผ่านมา มีการวางแผนจัดการด้านการท่องเที่ยวที่เน้นเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และมีองค์ประกอบสำคัญที่ทุกภาคส่วนจะต้องมีส่วนร่วมและให้ความสำคัญเกี่ยวกับองค์ประกอบต่อไปนี้

^{๒๔} สัมภาษณ์ นางสาวกิริติญา ริมกระจ่าง, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นางกรรณิกา กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นายสุรียน กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

๑) ทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยว

๒) นักท่องเที่ยว

๓) การตลาด

๔) การให้บริการ

นอกจากนี้ จากวิถีชีวิตชุมชนของชาวประมงที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การประกอบอาชีพหลักของชุมชน เช่น ตกปู เลี้ยงหอยนางรม ยกยอกุ้ง หาปลา เลี้ยงปลาในกระชัง ชาวบ้านได้ทำการแปรรูปให้สินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น ทำกุ้งแห้ง หมึกแห้ง กะปิ ปลาแห้ง ปลาเค็ม เป็นต้น ภาครัฐควรเพิ่มหรือหาช่องทางการจำหน่ายสินค้าให้มีความหลากหลาย ซึ่งจะช่วยสร้างโอกาสในการหารายได้มากขึ้น ในด้านการให้บริการ หมู่บ้านไร้แผ่นดิน โดยเฉพาะผู้ประกอบการ มีการเน้นในเรื่องข่าวสารข้อมูล และบริการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตชุมชน ตลอดจนอัตลักษณ์ของหมู่บ้านไร้แผ่นดิน เช่น เป็นหมู่บ้านที่ไม่มีโฉนดที่ดิน มีเส้นทางเข้าหมู่บ้านได้เฉพาะทางเรือเท่านั้น เป็นต้น^{๒๗}

อาจกล่าวได้ว่าการเสริมสร้างจิตสำนึกการสร้างเครือข่าย เป็นสิ่งสำคัญในการที่จะพัฒนาหมู่บ้านไร้แผ่นดินให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะต้องเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งในชุมชนและสังคม ส่วนตลาดริมน้ำนั้น เนื่องจากหมู่บ้านไร้แผ่นดินเป็นชุมชนประมงที่ตั้งอยู่กลางทะเลในอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ตลาดริมน้ำหมู่บ้านไร้แผ่นดินมีลักษณะพิเศษคือตั้งอยู่กลางทะเล เป็นชุมชนประมงที่มีบ้านเรือนตั้งอยู่บนทะเล มีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและใกล้ชิดธรรมชาติ ตลาดริมน้ำหมู่บ้านไร้แผ่นดิน พบว่า มีสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่นของหมู่บ้านไร้แผ่นดิน ส่วนใหญ่จะเป็นอาหารทะเลแปรรูป เช่น กุ้งแห้ง หมึกแห้ง ปลาเค็ม นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับทะเล เช่น กะปิ และอาหารทะเลสดที่ชาวประมงพื้นบ้านนำมาขาย ชุมชนของหมู่บ้านไร้แผ่นดิน ยังไม่มีการประสานงานกันอย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การดูแลทรัพยากร และการรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งจะต้องแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่ผู้ใช้ต้องการได้อย่างรวดเร็ว เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจวางแผนการท่องเที่ยวฐานข้อมูลที่จะแสดงประกอบด้วยข้อมูลการท่องเที่ยว อาทิ ข้อมูลประชากร ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณี และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ประเพณีในชุมชน พิกัดการเดินทาง โฮมสเตย์ที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของฝาก วัด ไพรชนีย์ชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล สถานพยาบาล สถานีตำรวจ^{๒๘}

หมู่บ้านไร้แผ่นดิน มีศูนย์บริการข้อมูล และผู้ประกอบการโฮมสเตย์ก็ได้มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยว โดยมีจุดขายคือที่พักและอาหารทะเลสด ตลอดจนการชมทะเลแหวก เหยี่ยวแดง เป็นต้น เพราะเหตุนี้ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องนำเสนอข้อมูลบริการแก่นักท่องเที่ยว และการ

^{๒๗} สัมภาษณ์ นางสาวปฤษฎางค์ เสี่ยงศักดิ์, ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นางสาวกิริติญา ริมกระจ่าง, ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

เสริมสร้างจิตสำนึกการสร้างภาคีเครือข่าย เพื่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว อีกทั้งเป็น การรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว ในด้านสถานที่ที่พักและหมู่บ้าน ควรมีการปรับปรุงถนน หนทางความสะดวกสบายในการเข้าถึงชุมชน มีป้ายบอกทางตั้งแต่ถนนสายหลักปรับปรุงสถานที่ ภายในหมู่บ้าน ความสะดวกสบายเรียบร้อยของชุมชนริมน้ำ ห้องน้ำ ห้องสุขา ควรมีให้เพียงพอแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชม^{๒๙}

ผู้ประกอบการโฮมสเตย์มีการดำเนินการเป็นเว็บไซต์ Facebook แนะนำนักท่องเที่ยวเป็นของผู้ประกอบการเอง^{๓๐} มีการให้ข้อมูลและประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว เพื่อเป็นการติดต่อสื่อสารข้อมูลที่จำเป็น และให้บริการข้อมูลในระบบอินเทอร์เน็ตได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ส่งผลให้นักท่องเที่ยวสามารถค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางการเดินทาง ที่พัก แหล่งท่องเที่ยว^{๓๑} จากข้อเสนอแนะภาครัฐควรส่งเสริมความร่วมมือกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและการใช้เทคโนโลยีในการส่งเสริมการตลาดประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านไร้แผ่นดิน โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคส่วนในการทำการตลาด ได้แก่ การร่วมมือกับชุมชนในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวให้สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนควรสนับสนุนการสนับสนุนการพัฒนาแอปพลิเคชันที่ส่งเสริมการตลาด เพื่อเป็นการกระจายรายได้ให้แก่ชุมชนได้อย่างทั่วถึง ในส่วนการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว ควรจะต้องส่งเสริมเส้นทางการท่องเที่ยววิถีธรรมชาติและเส้นทางเข้าหมู่บ้านไร้แผ่นดินที่เกิดการชำรุดเสียหาย ตลอดทั้งเสนอให้มีการสร้าง ซ่อมแซม สะพานข้ามฝั่งให้สมบูรณ์ เพื่อสะดวกในการสัญจรทั้งของชาวบ้านและนักท่องเที่ยว ซึ่งพบว่าตามที่ชาวบ้านบางกลุ่มที่เสนอให้สร้างสะพานข้ามฝั่งยังไม่ได้รับการตอบรับจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สำหรับผู้ประกอบการโฮมสเตย์ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ปัญหาและความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันที่มีผลกระทบต่อรายได้ของผู้ประกอบการ เพราะขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ^{๓๒}

กลุ่มนักท่องเที่ยวและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ลดลง และหันมานิยมรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติหรือเชิงนิเวศมากขึ้น แต่ก็ถือได้ว่ายังมีจำนวนไม่มาก แม้จะผ่านช่วงสถานการณ์โรคโควิด-๑๙ มาแล้วก็ตาม ยังไม่มีแนวโน้มว่าจะมีจำนวนเพิ่มขึ้น โดยตั้งข้อสันนิษฐานว่า อาจเป็นเพราะปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง จะเห็นได้ว่า ภาครัฐไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของหมู่บ้านไร้แผ่นดิน ในด้านการตลาด จากการสัมภาษณ์ นายสง่า สุขโข ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ พบว่า การท่องเที่ยวหมู่บ้านไร้แผ่นดินจะยั่งยืนประสบผลสำเร็จได้ ต้องอาศัยการตลาดเป็นเครื่องมือในการติดต่อประชาสัมพันธ์เป็นสื่อกลางระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้ประกอบการและแหล่งท่องเที่ยว ในปัจจุบันเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติหรือเชิงนิเวศของหมู่บ้านไร้แผ่นดิน ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ส่วนใหญ่พากันให้ความสำคัญของการตลาดที่จะ

^{๒๙} สัมภาษณ์ นายก้องภพ มูลศรี, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก จ.จันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๓๐} สัมภาษณ์ นางกรรณิกา กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก จ.จันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นางพัชรินทร์ กิ่งแก้ว, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก จ.จันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายประภาส นาคประวัติ, ผอ.โรงเรียนวัดบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก จ.จันทบุรี,

เป็นเครื่องมือในการเลือกสรรคุณภาพและประเภทของนักท่องเที่ยว โดยการให้ข้อมูลอย่างถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้ตัดสินใจว่าลักษณะการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติหรือเชิงนิเวศ เหมาะสมกับความต้องการของตน และสามารถยอมรับกฎหรือกติกาของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่งานด้านส่งเสริมการตลาดเป็นหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็ตาม แต่ก็ถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่งของผู้ประกอบการทุกคนและอาศัยทุกภาคส่วนในการมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ภายใต้ปัญหาของเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในปัจจุบัน^{๓๓}

หน่วยงานภาครัฐควรร่วมมือกับชุมชน ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนหมู่บ้านไร้แผ่นดิน เพื่อเป็นการจูงใจแก่นักท่องเที่ยว และให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง พัฒนาคุณภาพชีวิต และมาตรฐานในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนการซื้อผลิตภัณฑ์อาหารทะเลจากร้านค้าภายในหมู่บ้าน ประกอบด้วย กุ้งแห้ง หมึกแห้ง กะปิ เป็นต้น อันจะทำให้ นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ นอกจากนี้ ชุมชนควรมีภาคีทุกภาคส่วน เพื่อให้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว สถานที่สำคัญ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นการเสริมสร้างทัศนคติแรงจูงใจ ปลุกฝังแนวความคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม ตลอดจนเกิดกระบวนการ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน^{๓๔}

กิจกรรมท่องเที่ยวของหมู่บ้านไร้แผ่นดินนั้น เน้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพชุมชน และทำให้เป็นชุมชนต้นแบบในเรื่องของการชมทะเลแหวก การล่องแพชมเหยี่ยวแดง ซึ่งจะให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชน ในเชิงอนุรักษ์ ได้ท่องเที่ยวสัมผัสกับธรรมชาติ โดยส่วนใหญ่มีการจัดเป็นที่พักแบบโฮมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวที่มาพักร่วมกับเจ้าของบ้านทำกิจกรรมร่วมกันเรียนรู้วิถีชีวิตตามชุมชน เรียนรู้การบริหารจัดการโดยชุมชน^{๓๕}

ชุมชนควรมีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ตลอดจนมีศูนย์รวมจัดจำหน่ายสินค้าอาหารทะเลอย่างเป็นระบบ โดยที่มีอาคารที่เป็นศูนย์รวมของหมู่บ้านที่ได้มาตรฐานและเจ้าของผลิตภัณฑ์สามารถนำอาหารทะเล หรือของที่ระลึก เช่น กุ้งแห้ง ปลาหมึกแห้ง กะปิ และเสื้อผ้า เป็นต้น ตลอดจนมีการส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้แก่คนในชุมชนอย่างเป็นระบบ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กระบวนการเรียนรู้วิถีธรรมชาติ การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็น การเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่จะต้องมีส่วนร่วม^{๓๖}

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายสง่า สุขโข, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นางสาววรรณรัตน์ มุสิกามูล, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายพิรพงศ์ ชัยหาด, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายเขตโสภณ กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

การท่องเที่ยวของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับประโยชน์ ตลอดจนร่วมดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่จะทำให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น เป็นการกระจายรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น เกิดประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพชุมชน เพื่อร่วมกันประหยัดพลังงาน ช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมผ่านทางสื่อต่าง ๆ สร้างจิตสำนึกที่ดีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม^{๓๗}

ชุมชนของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ควรจะต้องพัฒนาทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการตลาดการประชาสัมพันธ์ ด้านการสรรหาบุคลากร และด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานทางภาครัฐ ที่จะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนที่เป็นที่ชื่นชอบและได้รับความนิยม เพื่อมุ่งกระจายรายได้สู่ชุมชน ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวได้พัฒนาศักยภาพชุมชน สร้างรายได้เสริมโดยการท่องเที่ยวให้เกิดการมีส่วนร่วมที่เข้มแข็ง และการพัฒนาที่ยั่งยืน

กิจกรรมการท่องเที่ยว ต้องเน้นการบริการที่ให้ข้อมูลข่าวสาร และการบริการเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการปกป้องรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว และควรมีการจัดทำโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติ ประวัติความเป็นมาของทะเลแหวกเหี้ยวแดง เช่น การจัดตั้งศูนย์สื่อความหมายธรรมชาติ เรื่องเล่าความเป็นมาในแหล่งท่องเที่ยวการจัดเอกสารสิ่งพิมพ์ที่จำเป็นต่อการศึกษาเรียนรู้ และด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ควรให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วม

ด้านการเสริมสร้างจิตสำนึกการสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า ทุกภาคส่วน ได้แก่ ชุมชนชาวหมู่บ้านไร่แผ่นดิน วัด โรงเรียน ผู้นำหมู่บ้าน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรมป่าไม้ และเจ้าหน้าที่จากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (DMCR) ได้ร่วมกันในการวางแผนและบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดความสมดุลและประโยชน์สูงสุดของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ซึ่งชาวบ้านหมู่บ้านไร่แผ่นดินได้เสนอจัดทำแผนการท่องเที่ยวและการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรักษาระบบนิเวศป่าชายเลน เช่น การอนุรักษ์ปูลม การอนุรักษ์ต้นไม้โกงกาง การรักษาความสะอาด จัดเก็บขยะมูลเป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ๑) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านไร่แผ่นดินที่สำคัญ ๆ ได้แก่ จุดชมเหี้ยวแดง จะอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน บริเวณริมแม่น้ำเวฬุ ใกล้กับแนวแบ่งเขตระหว่าง จังหวัดจันทบุรีกับจังหวัดตราด เป็นสถานที่ท่องเที่ยวไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้ระบบนิเวศของธรรมชาติ ทะเลแหวก เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติเป็นสิ่งที่หาชมได้ยาก ซึ่งทะเลแหวกนี้เกิดจากการทับถมของเปลือกหอยและทรายบริเวณปากแม่น้ำเวฬุ เมื่อน้ำลดจะปรากฏ

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระครูรังสรรค์วิহারคุณ, เจ้าอาวาสวัดบางชัน, ตำบลบางชัน อำเภอลុង จังหวัดจันทบุรี,

เป็นเนินทรายยาวประมาณ ๗๐๐ เมตร สามารถเดินข้ามไปมาได้ ทะเลแหวกบางชั้นเป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน และเป็นชุมชนชาวประมงที่อาศัยอยู่กลางทะเล^{๓๘}

ส่วนกิจกรรมการท่องเที่ยว จะเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่หลากหลาย ชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดินยังมีสโลแกนว่า “พาเที่ยวหมู่บ้านไร่แผ่นดิน กินปู ดูเหยี่ยว เที่ยวทะเลแหวก สัมผัสวิถีชาวประมง” โดยเฉพาะผู้ประกอบการโฮมสเตย์มีแพคเกจ กิจกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านไร่แผ่นดินอาศัยธรรมชาติเป็นทรัพยากรพื้นฐานในการรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดทั้งเป็นมัคคุเทศก์ในตัวของผู้ประกอบการโฮมสเตย์ต่าง ๆ เพื่อนำเสนอกิจกรรม การเรียนรู้ การศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยว ในด้านด้านนักท่องเที่ยว ปัจจุบันพบว่า ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุจากต่างจังหวัด เช่น กลุ่มผู้สูงอายุจากทางภาคเหนือ กลุ่มผู้สูงอายุจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ต้องการมาพักแบบ Long stay และมีจำนวนลดน้อยลงไม่เหมือนที่ผ่านมา โดยมีการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวช่วงเดือนพฤศจิกายน หรือช่วงที่ไม่มีมรสุม เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจการท่องเที่ยวเน้นสัมผัสใกล้ชิดธรรมชาติในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติหรือเชิงนิเวศ ตลอดถึงมีการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของป่าชายเลน ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการแนะนำของหน่วยงานภาครัฐ

ภาครัฐควรส่งเสริมความร่วมมือกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและการใช้เทคโนโลยีในการส่งเสริมการตลาดประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคส่วนในการทำการตลาด ได้แก่ การร่วมมือกับชุมชนในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวให้สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน ตลอดถึงควรสนับสนุนการสนับสนุนการพัฒนาแอปพลิเคชันที่ส่งเสริมการทำการตลาด เพื่อเป็นการกระจายรายได้ให้แก่ชุมชนได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ คณะครูโรงเรียนวัดบางชันได้ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกให้กับเด็กนักเรียนให้เกิดความรักหวงแหนวิถีชีวิตชุมชนและการมีส่วนร่วม โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ต้นไม้โกงกาง ปูลม การไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำหรือชายฝั่งทะเล ทั้งนี้เพื่อรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม^{๓๙}

สรุปได้ว่า ข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี เรียงตามลำดับ ดังนี้ ๑) การเพิ่มพื้นที่สีเขียวของป่าชายเลนอย่างมีส่วนร่วม ๒) การเสริมสร้างจิตสำนึก ความรู้ ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวชุมชนแก่ทุกภาคส่วนและภาคีเครือข่ายให้ความร่วมมือกันพัฒนา ๓) จัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวในชุมชน ๔) มีสื่อแนะนำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวให้แก่ประชาชน

หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ซึ่งแต่เดิมเคยเรียกกันว่า บ้านโรงไม้ บ้านปากน้ำเวฬุ เป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า ๑๖๐ ปี เป็นแหล่งท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์วิถีชุมชน เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับสายน้ำ ผู้คนใช้เรือเป็นพาหนะหลักในการเดินทาง ชุมชนตำบลบางชันนั้น ได้รับความชื่นชมจากนักท่องเที่ยวที่มาสัมผัสสัมผัสสันตวันออกสุดแสนประทับใจในมหัศจรรย์ “หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ถิ่นเหยี่ยวแดง แหล่งปลาเสือ เหลือเชื่อทะเลแหวก แมกไม้โกงกาง ฟาสาที่บางชัน” เยี่ยมชมวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งประกอบอาชีพหลัก คือ การทำประมง และแปรรูปอาหารทะเล วิถีชีวิตชุมชนของ

^{๓๘} สัมภาษณ์ นายสุรียน กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลុង จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๓๙} สัมภาษณ์ นายสมบุรณ์ อังคะหิรัญ, ตำบลบางชัน อำเภอลុង, จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

ชาวประมงสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การประกอบอาชีพหลักของชุมชน เช่น ตกปู เลี้ยงหอยนางลม ยกยอกุ้ง หาปลา เลี้ยงปลาในกระชัง ชาวบ้านได้ทำการแปรรูปให้สินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น ทำกุ้งแห้ง หมึกแห้ง กะปิ ปลาแห้ง ปลาเค็ม เป็นต้น สำหรับปัญหาสำคัญของหมู่บ้านมีอยู่ ๓ เรื่องใหญ่ ๆ คือ ไม่มีเอกสารสิทธิ์ที่อยู่อาศัย เครื่องมือทำกินผิดกฎหมาย บุกรุกป่าสงวนเรื่องชาตน้ำ กินน้ำใช้ การกัดเซาะชายฝั่ง การลูล้ำลำนน้ำ หมู่บ้านบางชั้นตัดขาดไฟฟ้าในบางจุด สำหรับเรื่องน้ำยังไม่มีปะปา ชาวบ้านเดือดร้อนมาก ต้องอาศัยน้ำฝน หรือ ชื่อน้ำจากที่อื่นมาใช้อุปโภคบริโภค

คณะผู้วิจัย ได้สำรวจเส้นทางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กล่าวคือ เที่ยวชมวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน เรียนรู้การทำประมงของชาวบ้าน และการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนและเหยี่ยวแดง ซึ่งเป็นสัตว์อนุรักษ์ได้อย่างสมดุล ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ ได้ให้บริการนำเที่ยวชมธรรมชาติ ป่าชายเลน ต้นไม้โกงกาง การเพิ่มพื้นที่สีเขียวของป่าชายเลน ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการแนะนำของหน่วยงานภาครัฐ เหยี่ยวแดง ลงพื้นดินสัมผัสกับทะเลแหวก และวิถีชีวิตชาวประมง กิจกรรมทางน้ำต่าง ๆ เช่น ล่องแพเปือก พายเรือ และชมเหยี่ยวแดง มีที่พักแบบโฮมสเตย์ การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน และบรรยากาศที่เงียบสงบ เป็นไฮไลท์ของการท่องเที่ยวบริเวณลุ่มน้ำเวฬุ มีการเสริมสร้างจิตสำนึก ความรู้ ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวชุมชนแก่ทุกภาคส่วนและภาคีเครือข่ายให้ความร่วมมือกันพัฒนา

กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน มีการเน้นให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการปกป้องรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวในชุมชน และมีสื่อแนะนำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวให้แก่ประชาชน สินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นชาวบ้านบางชั้น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงในลักษณะประมงพื้นบ้าน สินค้าแปรรูปผลิตผลทางทะเล ได้แก่ กุ้งแห้ง กุ้งต้มหวาน กะปิ หมึกแห้ง ปลาเค็ม ขายสินค้าท้องถิ่น ของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่หมู่บ้าน เป็นต้น กติกาชุมชนของชาวประมงหมู่บ้านไร่แผ่นดิน เมื่อลูกค้าที่มาพักโฮมสเตย์ ถ้าจะซื้ออาหารทะเลตากแห้งเป็นของฝากกลับบ้าน จะมีราคากลางของชุมชน

จากข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) และผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) มีดังนี้

พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = 0.163) และเมื่อจำแนกความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเด็นข้อที่ ๕ มีการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของป่าชายเลนด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.450) รองลงมาคือ มีการเสริมสร้างจิตสำนึก ความรู้ ความเข้าใจแก่ทุกภาคส่วน สร้างภาคีเครือข่าย เพื่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.126) และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ มีการจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลโดยเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีความรู้ รวมถึงมีสื่อแนะนำเสนอข้อมูลบริการแก่นักท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.01$, S.D. =

๐.๕๔๘) ซึ่งสอดคล้องกับการให้ข้อมูลเชิงลึกของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ว่า ยังไม่มีศูนย์ที่ให้บริการข้อมูลสารสนเทศด้านการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว การส่งเสริมด้านคมนาคม กล่าวคือ ชุมชนยังไม่ได้รับการสนับสนุนการก่อสร้างสะพานข้ามคลอง ซึ่งจะทำให้การเดินทางของแต่ละหมู่บ้านสามารถเข้าถึงกันได้ ทั้งนี้ อยู่ที่ยี่หลายเหตุปัจจัย คือ กรมป่าไม้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมเจ้าท่า ได้มีมติร่วมกันจึงจะสามารถทำได้ ส่วนการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ประเภทอาหารทะเล ผลิตภัณฑ์จากอาหารทะเลนั้น พบว่า คนชุมชนมีทักษะโดยอาศัยภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษจัดทำขึ้นเอง ขายเอง แต่มีราคากลางของชุมชนที่ทุกร้านจะได้รับความเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน ในด้านการส่งเสริมการขายนั้น ยังไม่มีในระบบออนไลน์ มีแต่ที่ตั้งขายที่หน้าบ้าน หรือ โฮมสเตย์ของตนเองเท่านั้น

จากการวิจัย พบว่า ข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งคณะผู้วิจัย ได้เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ร่วมกันระดมความคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ และตีความแล้วนำเสนอผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิตามแนวแบบสัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) และผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) สามารถประมวลข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ระยะที่ ๑ และนำมาสังเคราะห์สรุปได้ ดังแผนภาพที่ ๔.๑ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ ข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๔.๒.๒ องค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี

ระยะที่ ๒

๑. ศึกษาองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรม
๒. ศึกษาชุมชนต้นแบบด้านการท่องเที่ยว
๓. ศึกษาภาคีเครือข่ายระหว่างชุมชนด้านการท่องเที่ยว

วิธีดำเนินการ

๑. สัมภาษณ์เพื่อที่จะจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้วยการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์
๒. ปรับกลยุทธ์ชุมชนต้นแบบมาปรับใช้กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ
๓. ประสานความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายในการปฏิบัติจริงตามแผนที่วางไว้
๔. จัดนิทรรศการเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน
๕. ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นดัชนีวัดความสุขของชุมชน นักท่องเที่ยว โดยความร่วมมือระหว่างคน ภาคี เครือข่ายประชารัฐ ฐานทรัพยากรการท่องเที่ยว และการตลาด

คณะผู้วิจัย ได้เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ร่วมกันระดมความคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความแล้วนำเสนอผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิตามแนวแบบสัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ และความงดงามทางด้านนิเวศวิทยา พบว่า

ชุมชนมีการจัดกิจกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนในด้านท่องเที่ยวที่น่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยว เพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการเดินทางมาพักผ่อนและมาทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน กิจกรรมนั้นมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวตำบลบางชัน โดยเฉพาะที่วัดบางชันแห่งนี้ เมื่อประเพณีสงกรานต์ เป็นวันส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ของไทย จะมีชาวบ้านและนักท่องเที่ยวมาทำกิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ และการกราบพระ ไหว้พระขอพร และนอกจากนี้ นักท่องเที่ยวสามารถซื้อผลิตภัณฑ์เป็นของฝากกลับบ้านได้ด้วย^{๔๐}

องค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้น ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน จะต้องร่วมมือกันในการส่งเสริมการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว การบริหารจัดการ การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวให้สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน องค์ประกอบที่สำคัญประชาชนจะเป็นผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว ตลอดถึงการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนในการรักษา

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระครูรังสรรค์วิহারคุณ, เจ้าอาวาสวัดบางชัน, ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาระบบกระจายรายได้สู่ชุมชน โดยเฉพาะการอนุรักษ์ป่าไม้ไผ่โกงกาง การอนุรักษ์เหยี่ยวแดงซึ่งเป็นสัตว์^{๔๑}

องค์ประกอบการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบในหลายด้าน ได้แก่ ควรจะต้องมีการควบคุม ดูแลรักษา และจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงสภาพเดิม คำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม และปรับให้เกิดความสมดุลกับรูปแบบและกิจกรรมที่มีอยู่ คำนึงถึงการพัฒนาด้านการให้การศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน ที่สำคัญควรให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ประชาชนและองค์กรในท้องถิ่น ในการจัดการทรัพยากร การบริการ การแลกเปลี่ยนความรู้ และวัฒนธรรมของชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา^{๔๒}

ภาครัฐและผู้นำชุมชน ชาวบ้านควรจะต้องมีการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว และประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรอบด้าน เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการ การแก้ไขปัญหา และการปรับปรุงแผนอย่างเป็นขั้นตอน มีการใช้กฎหมายในการควบคุมดูแล และรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นการแนะนำ ตักเตือน และการสร้างวินัยการท่องเที่ยว ตลอดถึงการจัดทำแนวทางปฏิบัติให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน^{๔๓}

กิจกรรมของหมู่บ้านไร่แผ่นดินมีความหลากหลาย เช่น กินปู ดูเหยี่ยว เที่ยวบ้านไร่แผ่นดิน โดยคิดเป็นแพคเกจหัวละ ๑๖๐๐ บาทต่อหัววันธรรมดา เสาร์- อาทิตย์ ๑๗๐๐ บาทต่อหัว ทำให้สามารถสร้างรายได้ไม่น้อยเลยทีเดียว ซึ่งจะมีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการมาก คือ ช่วงเดือน พฤศจิกายน ถึงเมษายน เพราะเป็นช่วงหมดลมหนาวเดินทางสะดวกปลอดภัย ส่วนกิจกรรมที่เป็นหนึ่งในไฮไลท์ของการท่องเที่ยวบริเวณลุ่มน้ำเวฬุ การล่องแพ การชมเหยี่ยวแดง ลงพื้นดินสัมผัสกับทะเลแหวก หนึ่งเดียวในปรากฏการณ์ธรรมชาติเป็นสิ่งที่หาชมได้ยาก และสามารถชมวิถีความเป็นอยู่ของชุมชนชาวเล วัดโบราณสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้^{๔๔}

ชุมชนควรส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวให้มากขึ้น เพื่อเป็นการสร้างอาชีพเสริมให้กับคนในชุมชนให้มีรายได้ และเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และเป็นการทำให้คนในชุมชนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว ซึ่งการที่จะเป็นการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาตินั้น ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องให้ความร่วมมือ โดยการสนับสนุนให้มีการทำสินค้าพื้นฐานจากชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์อาหารทะเล^{๔๕}

^{๔๑} สัมภาษณ์ นายสุรียน กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๔๒} สัมภาษณ์ นางสาวกิริติญา ริมกระจำง, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๔๓} สัมภาษณ์ นางสาวปฤษฎางค์ เสี่ยงศักดิ์, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายก้องภพ มูลศรี, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นายประภาส นาคประวัตติ, ผอ.โรงเรียนวัดบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

การส่งเสริมแหล่งการท่องเที่ยวของหมู่บ้านไร้แผ่นดิน ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว โดยการส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสินค้าและบริการบนพื้นฐานของมรดกและวัฒนธรรมท้องถิ่น อันจะเป็นการส่งเสริมการประกอบธุรกิจใหม่ในชุมชน ทั้งนี้ ชุมชนควรให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เน้นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และสัมผัสธรรมชาติ ให้นักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและต่างประเทศได้รู้จักหมู่บ้านไร้แผ่นดิน^{๔๖}

การมีส่วนร่วมของชุมชนในหมู่บ้านไร้แผ่นดินนั้น ภาครัฐควรจะทำให้การส่งเสริมมากกว่านี้ โดยเฉพาะกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญ เช่น วันสงกรานต์ประจำปี ที่ให้ความสำคัญกับการนิกถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และที่สำคัญหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำเป็นที่จะต้องให้การสนับสนุนกับประชาชนในท้องถิ่น ให้มีรายได้จากการท่องเที่ยว ด้วยการสนับสนุนให้มีการทำสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน เช่น อาหารทะเล และโรงเรียนควรมีการส่งเสริมให้เด็ก ๆ ในชุมชนเป็นมัคคุเทศก์น้อย เพื่อให้เด็ก ๆ เหล่านั้นเกิดการซึมซับและเข้าใจในบริบทของท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวได้เป็น อย่างดี^{๔๗}

การมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว จะต้องให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรในท้องถิ่น ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการอนุรักษ์ทะเลแหวก เขียวแดง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ หรืออัตลักษณ์ของชุมชนหมู่บ้านไร้แผ่นดิน ส่วนการแลกเปลี่ยนความรู้ และวัฒนธรรมของชุมชนนั้น จะต้องให้ชุมชนได้เป็นตัวแทนเป็นคณะกรรมการร่วมพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะได้ช่วยกันสนับสนุนงบประมาณ ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โครงการต่าง ๆ ควรเน้นถึงความสำคัญของการที่ชุมชน และส่วนราชการเข้ามามีส่วนร่วมวางแผน เพื่อการพัฒนาระบบการบริหารจัดการ โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ชุมชนและผู้ประกอบการ ให้ความรู้ที่จะรักษาสภาพแวดล้อม ให้ทุกคนได้ร่วมคิด ระดมสมองให้สอดคล้องกับบริบทชุมชน และทิศทางการพัฒนาตามแผนที่เกิดจากศักยภาพในชุมชน เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ^{๔๘}

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้นำในชุมชนจะต้องมีการสร้างสรรค์และปรับปรุงกิจกรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมได้ เพื่อเพิ่มประสบการณ์การท่องเที่ยวและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยือนมากขึ้น ซึ่งรวมถึงการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมต่าง ๆ และการบริการที่เกี่ยวข้อง โดยคำนึงถึงความยั่งยืนและผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม และควรเน้นการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่าง

^{๔๖} สัมภาษณ์ นางกรรณิกา กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลុង, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๔๗} สัมภาษณ์ นางพัชรินทร์ กิ่งแก้ว, ตำบลบางชัน อำเภอลុង, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๔๘} สัมภาษณ์ นายสง่า สุขโข, ตำบลบางชัน อำเภอลុង, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

ยั่งยืน เพื่อรักษาสมดุลระหว่างการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ อันจะเป็นการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ และเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน^{๔๙}

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว ควรมีการนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น การเดินป่าสัมผัสวิถีชุมชน การทำประมงของชุมชน การให้อาหารเหยี่ยวแดง การล่องเรือแพชมธรรมชาติป่าไม้โกงกางริมฝั่งที่เต็มไปด้วยสัตว์นานาชนิด อันจะเป็นการเรียนรู้วิถีชีวิต และวัฒนธรรม การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวดังกล่าว จึงเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย และยั่งยืนในระยะยาว โดยเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม^{๕๐}

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการท่องเที่ยวทางเลือกที่บริหารจัดการโดยชุมชน เพื่อให้ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว โดยหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น จะต้องแสดงให้เห็นว่าชุมชนเป็นเจ้าของ ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง ยกระดับคุณภาพชีวิต มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนยังคงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการกระจายรายได้สู่ชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงถือเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนในการบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน ทั้งยังเป็นสะพานเชื่อมระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิต สร้างความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่น ก่อให้เกิดความสุขอย่างยั่งยืน^{๕๑}

การจัดการการท่องเที่ยว ควรจะต้องประสานเชื่อมโยงเครือข่ายจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เน้นการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นวิถีชีวิตชุมชน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว โดยมุ่งการสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและบริการการท่องเที่ยว มีการบริหารจัดการที่สมดุลระหว่างความต้องการของนักท่องเที่ยวกับผลประโยชน์ของเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ยึดหลักความสมดุลของเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อมิให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ และป้องกันกลุ่มทุนนอกพื้นที่เข้ามาครอบงำผลประโยชน์และทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้กับแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ ชุมชนควรมีการสร้างสรรคกิจกรรมใหม่ ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในช่วงนอกเทศกาลท่องเที่ยว โดยต้องเป็นกิจกรรมใหม่ ๆ เน้นการบูรณาการการทำงานระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มุ่งเป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีการรับฟังความเห็นระหว่างกัน ทั้งชุมชน ประชาชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาและหาทางออก เพื่อเป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่าย^{๕๒}

^{๔๙} สัมภาษณ์ นางสาวรัตนรัสมิ์ มุสิกามูล, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๕๐} สัมภาษณ์ นายพิรพงศ์ ขายหาด, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นายเขตโสภณ กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายพลายงาม จิตนาวา, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางชัน, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

ประโยชน์ทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวโดยชุมชน จะเป็นการส่งเสริมอาชีพที่เกิดจากการจัดสรรทรัพยากรในพื้นที่ให้เกิดมูลค่า และประโยชน์สูงสุด นำมาซึ่งความเป็นอยู่ที่ดี พร้อมทั้งนำบรรยากาศแห่งความอบอุ่น และความเข้มแข็งกลับคืนสู่ชุมชน หมู่บ้านไร้แผ่นดิน จากเดิมที่ไม่เคยมีใครรู้จัก พอเปลี่ยนชื่อจากบ้านโรงไม้มาเป็นหมู่บ้านไร้แผ่นดิน มีกิจกรรมการท่องเที่ยวทะเลแหวก ชมหิ่งห้อย และสัมผัสกับเหยี่ยวแดงที่มีความผูกพันกับชุมชน วิถีแห่งสายน้ำ ทำให้ชุมชนของหมู่บ้านไร้แผ่นดินมีความเป็นอัตลักษณ์ของการท่องเที่ยววิถีอนุรักษ์ และเป็นชุมชนที่ได้ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ จากการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากผู้นำชุมชนและคนในชุมชน โดยเฉพาะผู้ประกอบการโฮมสเตย์ มีความตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงของชุมชน จึงร่วมกันพัฒนาและผลักดันให้คนในชุมชนร่วมกันเปิดชุมชนเป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยว มีสินค้าซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาหารทะเล ที่ไม่โก่งราคาเกินไป เพราะเป็นกติกาของชุมชน มาร่วมกันขายให้แก่นักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดรายได้เสริม พร้อมทั้งเป็นการอนุรักษ์วิถีชุมชนให้สอดคล้องกับธรรมชาติ^{๕๓}

การร่วมมือกันของคนในชุมชน มีการสำรวจชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี อัตลักษณ์ที่เป็นมรดกของชุมชน ถือว่าเป็นเสน่ห์ของการท่องเที่ยว ปัจจุบันชุมชนของหมู่บ้านไร้แผ่นดิน ไม่มีการตัดไม้ทำลายป่าไม่โง่งงเพื่อนำมาเผาถ่านเหมือนอย่างแต่ก่อนแล้ว เพราะมองเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และผลประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการคืนสิ่งแวดล้อมสู่ชุมชน ผ่านเงื่อนไขของการท่องเที่ยวที่ใช้ความสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมเป็นสินค้าเสนอ ในรูปแบบของการท่องเที่ยว เป็นการส่งเสริมชุมชนให้ทำกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีคุณค่า มีเอกลักษณ์ มีอัตลักษณ์เป็นของตัวเอง นำมาซึ่งความอยู่ดีมีสุขของชาวบ้าน และความประทับใจของผู้มาเยือนจนต้องเดินทางกลับมาเยือนซ้ำ พร้อมทั้งบอกต่อให้ผู้อื่นได้มาสัมผัสประสบการณ์เช่นเดียวกัน^{๕๔}

๒. ด้านการสนับสนุนส่งเสริมสินค้าท้องถิ่นในการดำเนินการของแหล่งท่องเที่ยว เช่นผลิตภัณฑ์ของฝากจากสินค้าอาหารทะเลแปรรูป พบว่า

สินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนของหมู่บ้านไร้แผ่นดิน เป็นสินค้าผลิตภัณฑ์แปรรูปที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน อันเกิดจากวิถีชีวิตริมฝั่งทะเล เช่น กุ้งแห้ง กุ้งต้มหวาน กะปิ หมึกแห้ง ปลาเค็ม สินค้าท้องถิ่น อันแสดงให้เห็นถึงวิถีวัฒนธรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญา เรื่องเล่า Story ของผลิตภัณฑ์สินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนที่มีคุณภาพในพื้นที่ ตลอดถึงของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่หมู่บ้านไร้แผ่นดิน ที่มีความโดดเด่น อันก่อให้เกิดความรู้สึกรักสนใจ และสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยว^{๕๕}

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมทางการตลาด โดยที่ชุมชนมีสมรรถนะ สามารถจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์อันเกิดจากวิถีชีวิตริมฝั่งทะเลตะวันออก ออกแบบผลิตภัณฑ์ และมีช่องทางทางการตลาดที่หลากหลาย ทั้งในระบบออนไลน์และออนไลน์^{๕๖}

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายสมบูรณ์ อังคะหิรัญ, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

^{๕๔} สัมภาษณ์ นางสาว กานต์กนก นุชวงษ์, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นายสุริยน กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นางสาวกิริติญา ริมกระจ่าง, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

ปัจจุบัน หมู่บ้านไร้แผ่นดินยังไม่ได้รับการสนับสนุนเรื่องการท่องเที่ยวจากหน่วยงานทางภาครัฐ แม้แต่การที่ชุมชนขอให้จัดสร้างสะพานข้ามคลองของหมู่บ้านยังไม่อนุมัติ จึงทำให้การเดินทางข้ามคลองน้ำเป็นไปด้วยความยากลำบาก ทำให้ขาดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวโดยเฉพาะด้านงบประมาณที่จะมาพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งเงินทุนที่ใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ได้มาจากการรวมกลุ่มของธุรกิจโฮมสเตย์ ซึ่งเป็นเพียงเงินปันผลที่ได้จากการมาพักค้างคืนของนักท่องเที่ยว^{๕๗}

ชุมชนควรที่จะมีการส่งเสริมอาชีพและรายได้จากการท่องเที่ยว ในรูปแบบของภาคีเครือข่าย และมีมาตรฐานและราคาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การที่จะกำหนดราคาได้นั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น ผู้ประกอบการอาหารทะเล และคนในชุมชน ที่จะทำการตลาด ด้วยการร่วมมือกับชุมชนในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวให้สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน และการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการตลาด เช่น การสนับสนุนการพัฒนาและต่อยอดแอปพลิเคชันที่ส่งเสริมการตลาดเพิ่มประสิทธิภาพของสินค้าของชุมชน^{๕๘}

กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาดและบริการท่องเที่ยว ต้องอาศัยวิธีการที่สำคัญ คือ การจัดให้เกิดความสมดุลระหว่างความสามารถ ในการรองรับของพื้นที่กับปริมาณนักท่องเที่ยว โดยจะต้องมุ่งส่งเสริมให้ชุมชนมีการพัฒนาให้เป็นตลาดที่มีคุณภาพ ไม่ใช่พยายามเพิ่มปริมาณของนักท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรจัดให้มีการบริการนำเที่ยว และมัคคุเทศก์ ซึ่งอาจจะเป็นเยาวชนในพื้นที่ นอกจากนี้ ควรมีการจัดตั้งศูนย์รวมผลิตภัณฑ์สินค้าอาหารทะเล เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ส่วนการท่องเที่ยวที่ชมทะเลแหวก ชมเหยี่ยวแดงนั้น จะต้องให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้อยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และที่สำคัญชุมชนควรจะต้องมีการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการส่งเสริมการตลาด ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี ให้มีความเข้มงวดในการรักษาสีสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทางสังคม โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการบริการการท่องเที่ยว จะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม และมีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม^{๕๙}

ชุมชนหมู่บ้านไร้แผ่นดิน ควรผลักดันเรื่องหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ให้เห็นเป็นรูปธรรม ซึ่งจะเป็นแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทำให้สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น โดยการผลิตหรือจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง สอดคล้องกับวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่ประกอบอาชีพประมง สามารถจำหน่ายในตลาดทั้งภายในและต่างประเทศในอนาคต เป็นการสร้างอาชีพ สร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากหมู่บ้าน โดยสนับสนุนและส่งเสริมให้คนในชุมชนสามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ ตลอดถึงมีกิจกรรมคิดค้นและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการตลาด การผลิต การบริหารจัดการ

^{๕๗} สัมภาษณ์ นางสาวปฤษฎางค์ เสี่ยมศักดิ์, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๕๘} สัมภาษณ์ นายก่อภพ มูลศรี, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๕๙} สัมภาษณ์ นายประภาส นาคประวัตติ, ผอ.โรงเรียนวัดบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีทางการผลิตให้มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับและความต้องการของตลาด เพื่อที่จะเกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ และนำไปสู่เป้าหมายของการกินดี อยู่ดี คุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน^{๖๐}

การส่งเสริมผลิตภัณฑ์อาหารทะเลนั้น หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชน จะต้องช่วยกันผลักดันให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ยกระดับมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน สร้างผู้ประกอบการที่จะเป็นผู้กระจายผลผลิตอาหารทะเลที่ได้มาตรฐาน เพื่อพัฒนาสินค้าสู่ตลาด สร้างความเชื่อมั่นของแหล่งอาหารทะเลที่มีคุณภาพ พัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารทะเล โดยมุ่งเป้าหมายเพื่อเสริมศักยภาพและพัฒนากระบวนการผลิตอาหารทะเลแปรรูป ยกระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารทะเลแปรรูปให้สอดคล้องตามความต้องการของตลาด รวมถึงการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการผลิตและจำหน่ายอาหารทะเลแปรรูป ตลอดจนช่วยแก้ไขปัญหาสังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อม และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน^{๖๑}

การสนับสนุนส่งเสริมสินค้าท้องถิ่นในการดำเนินการของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ควรดำเนินการที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์อาหารทะเล และอาหารทะเลแปรรูป ให้มีความสามารถในการแข่งขันในตลาดทั้งในระดับประเทศ โดยการส่งเสริมและให้การสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนทั้งในด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี เงินทุน แนวทางการบริหารจัดการ โดยสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อช่วยชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารทะเล และทำให้อาหารทะเลแปรรูปมีคุณภาพ ปลอดภัย มีมาตรฐาน นำไปสู่การเพิ่มคุณค่าในรูปแบบของการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ พัฒนาระบบการจัดจำหน่าย และการบริหารจัดการตั้งแต่แหล่งผลิตจนถึงมือผู้บริโภค สร้างวิถีการบริโภคอันเป็นเอกลักษณ์ สร้างความภาคภูมิใจในผลิตภัณฑ์ชุมชน ผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น อันจะเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน^{๖๒} ชาวบ้านบางชั้นยังไม่มีการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารทะเลแปรรูปอย่างจริงจัง ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการที่ทำอาชีพประมง จัดทำผลิตภัณฑ์อาหารทะเลแปรรูปด้วยตนเอง บางร้านก็มีสต็อกเกอร์ของร้านตนเอง ถ้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะส่งเสริมอาหารทะเลแปรรูปหรือสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชนก็ถือว่าเป็นเรื่องที่ดี ที่จะต้องทำควบคู่กับการเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ ซึ่งจะสามารถสร้างรายได้เสริม และเพิ่มอัตราการจ้างงานขึ้นในชุมชน เพื่อช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจฐานรากตามนโยบายฟื้นฟูเศรษฐกิจของภาครัฐ ถือว่าเป็นการพัฒนาที่มีฐานรากอยู่ที่ความยั่งยืนอย่างแท้จริง^{๖๓}

อาหารทะเลแปรรูปโดยเฉพาะสินค้าของฝากในระดับท้องถิ่น มีศักยภาพในการเติบโตสูง แต่จะต้องมีการแข่งขันด้านราคา การสร้างแบรนด์ให้เป็นที่ยึดจำ การควบคุมคุณภาพ และการเข้าถึง

^{๖๐} สัมภาษณ์ นางกรรณิกา กองจินดา, ตำบลบางชั้น อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๖๑} สัมภาษณ์ นางพัชรินทร์ กิ่งแก้ว, ตำบลบางชั้น อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๖๒} สัมภาษณ์ นายสง่า สุขโข, ตำบลบางชั้น อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๖๓} สัมภาษณ์ นางสาววรรณรศม์ มุสิกามูล, ตำบลบางชั้น อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

ช่องทางการตลาดใหม่ ๆ การส่งเสริมอย่างเป็นระบบและครบวงจร จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนผู้ผลิตเอง การนำเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ จะเป็นกุญแจสำคัญในการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชน แต่ภาครัฐจะต้องมีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเติบโตของผู้ประกอบการ โดยมีแนวทางสนับสนุนหลักด้านเงินทุนและสินเชื่อ เพื่อการพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานมีคุณภาพ ตลอดจนการส่งเสริมให้ผู้ผลิตยื่นขอการรับรอง เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและเป็นหลักประกันด้านคุณภาพให้กับผู้บริโภค มีการจัดอบรมและให้คำปรึกษา เพื่อยกระดับกระบวนการผลิตให้ได้^{๖๔}

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ครู ประชาชน และผู้ประกอบการถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนสินค้าของชุมชนให้ประสบความสำเร็จ โดยต้องปรับตัวและใช้กลยุทธ์สมัยใหม่เข้ามาช่วย สร้างเรื่องราวที่เชื่อมโยงผลิตภัณฑ์เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การเล่าประวัติความเป็นมาของทะเลแหวก ซึ่งจะเกิดขึ้นในช่วงสายถึงบ่ายสามของแต่ละวัน และก็เช่นกันที่นกเหยี่ยวแดงจะออกมาโฉบอาหาร ที่ผู้ประกอบการนำเรือแพพานักท่องเที่ยวไปชมเหยี่ยวแดง^{๖๕}

การขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยวของหมู่บ้านในปัจจุบัน ไม่ค่อยนิยมสื่อออนไลน์เท่าที่ควร เช่น Social Media Marketing การใช้แพลตฟอร์มอย่าง Facebook, Instagram, TikTok ในการนำเสนอสินค้า สร้างการมีส่วนร่วมกับลูกค้าผ่านคอนเทนต์วิดีโอสั้น ๆ หรือการทำ Live สด ขายสินค้า หรือการนำสินค้าไปวางขายบนแพลตฟอร์มยอดนิยม เช่น Shopee, Lazada เพื่อเข้าถึงฐานลูกค้าขนาดใหญ่ได้ทั่วโลก ส่วนในรูปแบบของการใช้ QR Code บนบรรจุภัณฑ์นั้น เป็นสิ่งที่ควรจะทำ แต่ผู้ประกอบการยังไม่มีความรู้ในด้านนี้ ถ้าทำได้จะทำให้ผู้บริโภคสามารถสแกนดูข้อมูลแหล่งที่มาของวัตถุดิบและกระบวนการผลิตได้ เป็นการสร้างความโปร่งใสและความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวที่มาและมีของฝากกลับไปบ้านอีกด้วย^{๖๖}

หน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ประกอบการยังไม่มีใครพัฒนาแพลตฟอร์มกลางที่รวบรวมข้อมูลผู้ประกอบการ แหล่งวัตถุดิบ และองค์ความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าถึงได้ง่าย เพื่อสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เช่น อาหารทะเลแปรรูปเพื่อสุขภาพ กะปิ ปลาหมึกแห้ง กุ้งแห้ง เป็นต้น เพื่อขยายตลาดไปยังกลุ่มผู้บริโภคที่หลากหลายขึ้น หรือตลาดภายนอกหมู่บ้านไร้แผ่นดิน โดยผ่านตัวแทนจำหน่ายให้มากขึ้น ดังนั้น จึงควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ผู้ประกอบการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลในการทำการตลาดและบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๖๗}

^{๖๔} สัมภาษณ์ นายพิรพงศ์ ชายหาด, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๖๕} สัมภาษณ์ นายเขตโสภณ กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๖๖} สัมภาษณ์ นายสมบุญ อังคะหิรัญ, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นางสาว กานต์กนก นุชวงษ์, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

แนวทางการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ของฝากจากอาหารทะเลแปรรูปนั้น จะต้องมีการสร้างแบรนด์และมูลค่าเพิ่ม โดยการสร้างเรื่องราว เล่าเรื่องที่มาจากสินค้า เช่น เป็นสูตรลับของครอบครัว หรือมาจากหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ซึ่งประกอบอาชีพประมงที่มีวิถีชีวิตที่น่าสนใจ เพื่อให้สินค้าน่าจดจำและมีคุณค่าทางใจมากขึ้น ออกแบบบรรจุภัณฑ์ ทำให้บรรจุภัณฑ์ดูสวยงาม ทันสมัย เหมาะกับการเป็นของฝาก และต้องมีข้อมูลสำคัญครบถ้วน ในงานประจำปีของหมู่บ้านควรมีการออกบูธในงานแสดงสินค้าต่าง ๆ เป็นการเปิดโอกาสให้เจอลูกค้าและผู้ค้ารายใหญ่โดยตรง^{๖๘}

๓. ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น ทะเลแหวก เขียวแดง หิ่งห้อย และการตัดไม้โก่งกาง เพื่อให้มีความยั่งยืน พบว่า

ชุมชนของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน อาศัยลักษณะเฉพาะตัวที่มีอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ตามธรรมชาติที่เรียกว่า หมู่บ้านไร่แผ่นดิน เป็นการเรียกเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะการอยู่อาศัยของชุมชน ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตลุ่มน้ำ มีทะเลแหวก พื้นที่ของชุมชนปากน้ำเวฬุ เป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นบริเวณรอยต่อระหว่างสภาพแวดล้อมทางน้ำจืดและสภาพแวดล้อมแบบทะเล เป็นพื้นที่ลักษณะพิเศษ นอกจากนี้ ยังมีเขียวแดงและหิ่งห้อย เรียกได้ว่า ชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน มีสิ่งมีชีวิตที่ไว้วัดความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลน คือ เขียวแดงและหิ่งห้อย โดยหิ่งห้อยมักอาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณน้ำสะอาดและมีระบบนิเวศสมบูรณ์^{๖๙}

ชุมชนตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตลุ่มน้ำโดยไม่ได้อยู่บนผืนแผ่นดิน ตั้งอยู่ที่ปากน้ำเวฬุที่เป็นน้ำกร่อย มีป่าชายเลน ให้อ่าวเรือเที่ยว ชมเขียวแดงที่หายากและหิ่งห้อย หมู่บ้านไร่แผ่นดิน เป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน กลุ่มคนกลุ่มแรกที่มาตั้งรกรากอยู่ในหมู่บ้าน คือ ชาวจีน โดยการตั้งรกรากที่อยู่อาศัยของคนในชุมชน มีการตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตลุ่มน้ำ โดยไม่ได้อยู่บนผืนแผ่นดิน อาศัยอยู่ตามแนวของป่าโกงกางที่มีความอุดมสมบูรณ์ ตรงบริเวณปากแม่น้ำเวฬุ^{๗๐}

ชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ประกอบอาชีพประมงและตัดไม้โก่งกางเพื่อเผาถ่าน เนื่องจากบริเวณปากน้ำเวฬุ มีสภาพดินฟ้าอากาศ หรือวัตถุดิบเฉพาะในพื้นที่ มาใช้ประโยชน์ในการผลิตสินค้าในท้องถิ่น ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณลักษณะพิเศษ ^{๗๑}

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว จะต้องส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยววิถีธรรมชาติ ได้แก่ ทะเลแหวก หิ่งห้อย และเขียวแดง ตลอดถึงสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน คือ ผลิตภัณฑ์แปรรูปที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน อันเกิดจากวิถีชีวิตริมฝั่งทะเล ขายสินค้าท้องถิ่น อันแสดงให้เห็นถึงวิถีวัฒนธรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญา และการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจฐานราก จากสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

^{๖๘} สัมภาษณ์ นายพลายงาม จิตนาวา, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางชัน, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

^{๖๙} สัมภาษณ์ พระครูรังสรรค์วิฑารคุณ, เจ้าอาวาสวัดบางชัน, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นายสุริยน กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๗๑} สัมภาษณ์ นางสาวกิริติญา ริมกระจ่าง, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ธรรมชาติ อันเกิดจากกิจกรรมและการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน^{๗๒}

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้น นักท่องเที่ยวจะได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน และได้รับประสบการณ์ ความรู้ และจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ป่าไม้ ทะเลแหวก และเหยี่ยวแดง เพราะกิจกรรมที่ชุมชนได้ตกลงร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการโฮมสเตย์จะต้องทำเหมือนกัน คือ ให้ความรู้ เน้นย้ำความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว และให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้คนในชุมชนบริเวณใกล้เคียงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรองรับและบริการนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม^{๗๓}

การพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวชุมชน เพื่อความยั่งยืนนั้น ถือเป็นเรื่องที่สำคัญสำคัญ ในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบ และสร้างประโยชน์สูงสุดแก่ท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่า หมู่บ้านไร่แผ่นดินนั้น เป็นแหล่งท่องเที่ยวอันเป็นเอกลักษณ์ของไทย ทั้งเหยี่ยวแดง หิ้งห้อย ทะเลแหวก และป่าโกงกาง ล้วนมีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืน หากมีการจัดการที่เหมาะสมและคำนึงถึงทุกมิติ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเส้นทางนกอพยพการท่องเที่ยวชมเหยี่ยวแดง โดยเฉพาะเหยี่ยวแดงอพยพ กลายเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยว เชิงนิเวศและนักดูนกจากทั่วโลก สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในพื้นที่^{๗๔}

แนวทางการพัฒนาชุมชนจะต้องมีการสร้างแบรนด์และการตลาดเชิงอนุรักษ์ พัฒนากิจกรรมเทศกาลเหยี่ยวแดง ให้เป็นที่รู้จักในระดับประเทศและต่างประเทศ โดยเน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับวงจรชีวิตและเส้นทางการดำรงชีวิตอยู่ของเหยี่ยวแดง สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ถิ่นที่อยู่อาศัยของนก ส่วนในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่เชื่อมโยงกับชุมชน จะต้องส่งเสริมให้เกิดโฮมสเตย์ที่มีความสะอาด ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึกโดยคนในชุมชน จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในพื้นที่ เช่น สวนเกษตร หรือวิถีชีวิตชาวประมง สร้างมัคคุเทศก์ท้องถิ่นผู้เชี่ยวชาญ จัดอบรมให้ความรู้แก่คนในชุมชน เพื่อทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องเหยี่ยวแดง และระบบนิเวศ สามารถให้ข้อมูลที่ถูกต้องและสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี^{๗๕}

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ จะต้องมีการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น สมาคมอนุรักษ์นก หน่วยงานภาครัฐ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล จัดกิจกรรม และประชาสัมพันธ์ กำหนดแนวปฏิบัติการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ประเด็นเกี่ยวกับจำนวนของนักท่องเที่ยวนั้น อาจจะต้องมีการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละวัน เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและไม่

^{๗๒} สัมภาษณ์ นางสาวปฤษฎางค์ เสริมศักดิ์, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๗๓} สัมภาษณ์ นายก่อภพ มูลศรี, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๗๔} สัมภาษณ์ นายประภาส นาคประวัตติ, ผอ.โรงเรียนวัดบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๗๕} สัมภาษณ์ นางกรรณิกา กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

สร้างความเครียดให้กับเหยี่ยวแดงและสัตว์ป่าทั่วไป ส่งเสริมให้มีการรณรงค์และสนับสนุนการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และแหล่งอาหารตามธรรมชาติของเหยี่ยวแดง ซึ่งรวมถึงหนองน้ำ และป่าชายเลน ปัจจุบันชุมชนของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ยังไม่มีการเก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับจำนวนเหยี่ยวแดงและพฤติกรรมเพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผนอนุรักษ์ระยะยาว^{๗๖}

ชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ยังไม่มีกองทุนอันเกิดจากการท่องเที่ยว ดังนั้น รายได้จากการท่องเที่ยวควรกลับคืนสู่ชุมชนในรูปแบบของ “กองทุนอนุรักษ์เหยี่ยวแดง” เพื่อใช้ในกิจกรรมอนุรักษ์ เช่น การลาดตระเวนป้องกันการล่า การฟื้นฟูพื้นที่ป่า และสนับสนุนการศึกษาของเยาวชนในท้องถิ่น ส่วนหิ้งห้อยที่เห็นมีปรากฏในชุมชน ส่งแสงสว่างแห่งชีวิตในยามค่ำคืนที่ต้องทะนุถนอม จะเห็นได้โดยการล่องเรือชมหิ้งห้อยตามลำน้ำเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่สร้างมนต์เสน่ห์และความโรแมนติก แต่ปัจจุบันไม่เห็นมีไม่มากนัก มีเฉพาะในช่วงฤดูกาล^{๗๗}

ผู้ประกอบการที่เป็นเจ้าของโฮมสเตย์ ที่ดูแลนักท่องเที่ยวนั้น ควรใช้เรือท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ผู้นำชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมให้ผู้ประกอบการเรือนำเที่ยวที่เปลี่ยนมาใช้เครื่องยนต์เรือที่มีเสียงเบา ปลอยมลพิษน้อย หรือเรือพาย เพื่อลดการรบกวนเหยี่ยวแดง หิ้งห้อย และลดการกัดเซาะตลิ่ง โดยการจัดกิจกรรมให้ความรู้ก่อนการลงเรือ เช่น นิทรรศการขนาดเล็กเกี่ยวกับวงจรชีวิตของเหยี่ยวแดง หิ้งห้อย และความสำคัญของต้นลำพูซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยหลัก แนวทางการอนุรักษ์นั้น ชุมชนจะต้องช่วยกันฟื้นฟูและอนุรักษ์ต้นลำพูร่วมกัน จัดตั้งกองทุนเพื่อดูแลรักษาและปลูกต้นลำพูเพิ่มเติมตามริมฝั่งแม่น้ำ เนื่องจากต้นลำพูเป็นทั้งที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารที่สำคัญของหิ้งห้อย^{๗๘}

แนวทางการอนุรักษ์เกี่ยวกับทะเลแหวก ซึ่งถือว่า มหัศจรรย์ธรรมชาติที่ต้องจัดการอย่างเป็นระบบ เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวมหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ ดังนั้น ชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงสามารถพัฒนาบริการ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เช่น ที่พักแบบโฮมสเตย์ ร้านอาหารที่ปรุงจากวัตถุดิบท้องถิ่น บริการรถรับ - ส่ง และการบริการทางเรือ ตลอดถึงการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น โดยจะต้องเน้นความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค ส่วนการประชาสัมพันธ์ช่วงเวลาที่เหมาะสมในการท่องเที่ยว ควรเน้นย้ำให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ห้ามกิจกรรมที่ส่งผลกระทบ ห้ามเก็บเปลือกหอย สัตว์อนุรักษ์อื่น ๆ หรือสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ออกจากพื้นที่ และรณรงค์เรื่องการจัดการขยะ เพราะจะส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะสายน้ำที่มีปลา กุ้ง นก อยู่อาศัย^{๗๙}

สมัยก่อนชาวบ้านในตำบลบางชัน มีการเข้าป่าตัดไม้โกงกาง ซึ่งเป็นป่าชายเลนมาเผาถ่าน ปัจจุบันไม่มีการตัดไม้ทำลายป่า เพราะเป็นพื้นที่ป่าสงวนวิถีธรรมชาติเอาไว้ เพราะป่าโกงกาง ป่าชายเลน เป็นแหล่งเรียนรู้ระบบนิเวศและชุมทรัพย์แห่งชีวิต ป่าชายเลนเป็นระบบนิเวศที่มีความสำคัญ

^{๗๖} สัมภาษณ์ นางพัชรินทร์ กิ่งแก้ว, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๗๗} สัมภาษณ์ นายสง่า สุขโข, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๗๘} สัมภาษณ์ นางสาววรรณรัตน์ มุสิกามูล, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๗๙} สัมภาษณ์ นายพิรพงศ์ ชัยหาด, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

อย่างยิ่ง และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ให้ความรู้และความเพลิดเพลิน ผู้ประกอบการของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ส่วนใหญ่เป็นของเจ้าของโฮมสเตย์ที่จัดให้บริการแก่นักท่องเที่ยว โดยจัดกิจกรรมเชิงประสบการณ์ ได้แก่ จัดกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม เช่น การพายเรือคายัค นั่งเรือแพ ชุมเหยี่ยมแดง ชมทะเลแหวก และการเรียนรู้การทำอาหารพื้นถิ่น แต่ชุมชนยังไม่มีกิจกรรมการปลูกป่าและฟื้นฟู การจัดกิจกรรม “ปลูกป่าชายเลน” โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและองค์กรภายนอกได้มีส่วนร่วม ซึ่งนอกจากจะช่วยฟื้นฟูระบบนิเวศแล้ว ยังเป็นการปลูกจิตสำนึกที่ดี^{๕๐}

การจะพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทะเลแหวก เหนียวแดง หิ่งห้อย ของหมู่บ้านไร่แผ่นดินนั้น หน่วยงานทุกภาคส่วน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน กล่าวคือ กำนันผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่ ครัว และเด็กนักเรียน ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญที่จะมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกกระบวนการ ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน การติดตามประเมินผล ควบคู่ไปกับการสร้างจิตสำนึกของผู้มาท่องเที่ยว ให้เป็นนักท่องเที่ยวคุณภาพที่พร้อมจะเรียนรู้และเคารพต่อธรรมชาติและวิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อให้สมบัติอันล้ำค่าเหล่านี้ยังคงอยู่สร้างประโยชน์ให้คนรุ่นหลังสืบไป^{๕๑}

การท่องเที่ยวจะเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรจัดการการท่องเที่ยวในรูปแบบที่คำนึงถึงผลกระทบในระยะยาวอย่างรอบด้าน ทั้งในมิติของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ เพื่อให้แน่ใจว่าทรัพยากรทางการท่องเที่ยวจะยังคงอยู่สำหรับคนรุ่นหลัง และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทุกฝ่าย โดยที่หัวใจหลักของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของมิติด้านสิ่งแวดล้อม ผลกระทบเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศให้ได้มากที่สุด หลักการสำคัญ คือ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งน้ำ ป่าไม้ และป่าชายเลน ลดปริมาณขยะ การปล่อยน้ำเสีย และมลพิษทางอากาศทางน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม จะต้องเคารพและส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น พร้อมทั้งสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน หลักการสำคัญ คือ ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้และเคารพประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและบริหารจัดการการท่องเที่ยว^{๕๒}

มิติด้านเศรษฐกิจของชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน อาจกล่าวได้ว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ทะเลแหวก เหยี่ยวแดง เป็นการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน แต่ต้องผลักดันให้มีการสร้างอาชีพที่มั่นคง และให้ผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนในชุมชน เช่น การทำกติกาต่อราคาสินค้า ซึ่งปัจจุบัน ชุมชนในตำบลบางชันได้ร่วมกันกำหนดกติการาคาสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชนให้เท่าเทียมกัน ไม่มีการตัดราคาซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวใช้บริการและซื้อสินค้าจากผู้ประกอบการในพื้นที่ เพื่อลดการรั่วไหลของรายได้ ออกนอกชุมชน เป็นการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวที่สามารถนำกลับมาพัฒนาและบำรุงรักษา

^{๕๐} สัมภาษณ์ นายเขตโสภณ กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นายสมบุญ อังคะหิรัญ, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นางสาว กานต์กนก นุชวงษ์, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

ทรัพยากรในท้องถิ่น สร้างประสบการณ์ที่ดีและมีความหมาย เพื่อให้นักท่องเที่ยวกลับมาเยือนอีกครั้ง^{๔๓}

สรุปได้ว่า องค์ประกอบการพัฒนากิจกรรม และการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย ๑) กิจกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชน ๒) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน ๓) มีสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนที่มีคุณภาพ

องค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมนั้น ชุมชนในหมู่บ้านไร่แผ่นดินมีกิจกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน มีสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนที่มีคุณภาพ และมีการวางแผนจัดการด้านการท่องเที่ยวที่เน้นเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และมีองค์ประกอบสำคัญที่ทุกภาคมีส่วนร่วมและให้ความสำคัญเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว การตลาด และการให้บริการ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนควรจะต้องร่วมมือกันในการส่งเสริมการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ยึดแนวทางการพัฒนาชุมชนจะต้องมีการสร้างแบรนด์และการตลาดเชิงอนุรักษ์ พัฒนากิจกรรมเทศกาลเหยี่ยวแดง ให้เป็นที่รู้จักในระดับประเทศและต่างประเทศ การบริหารจัดการ การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวให้สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนในการรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาระบบกระจายรายได้สู่ชุมชน โดยเฉพาะการอนุรักษ์ป่าไม้โกงกาง การอนุรักษ์เหยี่ยวแดงซึ่งเป็นสัตว์อนุรักษ์ นอกจากนี้ ควรจะต้องมีการควบคุม ดูแลรักษา และจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงสภาพเดิม คำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมและปรับให้เกิดความสมดุลกับรูปแบบและกิจกรรมที่มีอยู่ คำนึงถึงการพัฒนาด้านการให้การศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน โดยเน้นกิจกรรมการปลูกป่าและฟื้นฟู การจัดกิจกรรม “ปลูกป่าชายเลน” โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและองค์กรภายนอกได้มีส่วนร่วม ซึ่งนอกจากจะช่วยฟื้นฟูป่าระบบนิเวศแล้ว ยังเป็นการปลูกจิตสำนึกที่ดีอีกด้วย

ชุมชนต้นแบบด้านการท่องเที่ยวนั้น พบว่า ชุมชนบริเวณใกล้เคียงปากน้ำเวฬุ ยังไม่มีชุมชนที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวที่เห็นเป็นรูปธรรม แต่ชุมชนตำบลบางชันของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ก่อนหน้านี้ไม่มีใครรู้จัก พอเปลี่ยนมาใช้คำว่า หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ซึ่งทำให้เห็นวิถีชีวิตชุมชนทะเลแหวก และเหยี่ยวแดง ซึ่งเป็นจุดขาย ก็ทำให้ชุมชนแห่งนี้ เป็นต้นแบบในการท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์ได้อย่างดี เพราะมีการส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสินค้าและบริการบนพื้นฐานของมรดกและวัฒนธรรมท้องถิ่น อันจะเป็นการส่งเสริมการประกอบธุรกิจใหม่ในชุมชน แม้ว่า ชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ยังไม่มีกองทุนอันเกิดจากการท่องเที่ยว ก็จริง ถึงอย่างนั้นรายได้จากการท่องเที่ยวควรกลับคืนสู่ชุมชนในรูปแบบของ “กองทุนอนุรักษ์เหยี่ยวแดง” เพื่อใช้ในกิจกรรมอนุรักษ์ เช่น การลาดตระเวนป้องกันการล่า การฟื้นฟูพื้นที่ป่า และสนับสนุนการศึกษาของเยาวชนในท้องถิ่น อันจะเป็นการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ และเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน ประโยชน์ทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวโดยชุมชน จะเป็นการ

^{๔๓} สัมภาษณ์ นายพลายงาม จิตนาวา, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางชัน, ตำบลบางชัน อำเภอลុង, จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

ส่งเสริมอาชีพที่เกิดจากการจัดสรรทรัพยากรในพื้นที่ให้เกิดมูลค่า และประโยชน์สูงสุด นำมาซึ่งความ
 ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น พร้อมทั้งนำบรรยากาศแห่งความอบอุ่น และความเข้มแข็งกลับคืนสู่ชุมชน สิ่งที่น่า
 ประทับใจ พบว่า ชุมชนมีการทำกติกาต่อราคาสินค้า ซึ่งปัจจุบัน ชุมชนในตำบลบางชันได้ร่วมกัน
 กำหนดกติการาคาสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชนให้เท่าเทียมกัน ไม่มีการตัดราคาซึ่งกันและกัน

ภาคีเครือข่ายระหว่างชุมชนด้านการท่องเที่ยว การจัดการการท่องเที่ยว ควรจะต้อง
 ประสานเชื่อมโยงเครือข่ายจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เน้นการ
 นำเสนออัตลักษณ์ความเป็นวิถีชีวิตชุมชน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว โดยมุ่งการสร้าง
 คุณค่าและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและบริการการท่องเที่ยว มีการบริหารจัดการที่สมดุลระหว่างความ
 ต้องการของนักท่องเที่ยวกับผลประโยชน์ของเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ยึดหลักความสมดุลของ
 เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยที่ภาครัฐ และผู้นำชุมชน ชาวบ้านควรจะต้องมีการ
 จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว และประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรอบด้าน เพื่อกำหนด
 แนวทางการจัดการ การแก้ไขปัญหา และการปรับปรุงแผนอย่างเป็นขั้นตอน มีการใช้กฎหมายในการ
 ควบคุมดูแล และรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นการแนะนำ ตักเตือน และการสร้าง
 วินัยการท่องเที่ยว ตลอดถึงการจัดทำแนวทางปฏิบัติให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม
 ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง ยกย่องคุณภาพชีวิต
 มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนยังคงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการกระจายรายได้สู่
 ชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงถือเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนในการบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชน
 โดยชุมชน และเพื่อชุมชน ในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวให้สะท้อนอัตลักษณ์
 ของชุมชน และการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการตลาด จัดให้มีการบริการนำเที่ยวที่คำนึงถึง
 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และมีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว

**จากการศึกษาองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริม
 การท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) และ
 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) มีดังนี้**

พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและ
 การมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับ
 ปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = 0.46) และเมื่อจำแนกความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม
 เกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า
 ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเด็นข้อที่ ๑ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถ
 สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.34) รองลงมาคือ
 มีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น ทะเลแหวก เขียวแดง หิ่งห้อย ให้มีความ
 ยั่งยืน ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.62) และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ย
 น้อยที่สุดคือ มีสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนที่มีคุณภาพ และมีการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สวยงาม
 ทันสมัย/เหตุการณ์ ($\bar{X} = 3.03$, S.D. = 0.44) ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
 เชิงลึกที่ว่า หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ยังไม่มีการส่งเสริมการพัฒนาเส้นทาง
 ท่องเที่ยวอย่างจริงจังและเห็นเป็นรูปธรรม ส่วนการสร้างสรรค์สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวที่
 สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน และการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการตลาดนั้นก็ยังไม่พบ

ขั้นตอนวิธีการในการส่งเสริมชุมชน ส่วนใหญ่คนในชุมชนจะอาศัยทักษะประสบการณ์ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ อาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดทำโลโก้ สูตรลับของร้านตนเอง และวางขายหน้าร้านหรือโฮมสเตย์ของตน ดังนั้น การส่งเสริมด้านการตลาด ผลิตภัณฑ์ที่สวยงาม ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ และมี Story ที่มาของผลิตแปรรูปผ่านช่องทางการสื่อสาร เช่น โซเชียลมีเดีย (Facebook, Instagram), เว็บไซต์ และแพลตฟอร์มการจองท่องเที่ยว การจัดทำแผ่นพับ โปสเตอร์ การเข้าร่วมงานแสดงสินค้า และการสร้างความร่วมมือกับบริษัทนำเที่ยว เชื่อมโยงชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และชุมชนท่องเที่ยวอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และส่งเสริมการตลาดร่วมกับการรับฟังความคิดเห็น จัดให้มีการบริการนำเที่ยวที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และมีคฤุเทศก์นำเที่ยว

จากการวิจัย พบว่า การศึกษาองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งคณะผู้วิจัย ได้เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ร่วมกันระดมความคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ และตีความแล้วนำเสนอผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิตามแนวแบบสัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) และผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) สามารถประมวลศึกษาองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ ระยะที่ ๒ และนำมาสังเคราะห์สรุปได้ ดังแผนภาพที่ ๔.๒ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๒ องค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี

๔.๒.๓. พัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

ระยะที่ ๓

๑. พัฒนาศักยภาพชุมชน
๒. พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น
๓. ศึกษาช่องทางการตลาด

วิธีดำเนินการ

๑. พัฒนาศักยภาพชุมชนโดยการสร้างชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ทะเลแหวก และเหยี่ยวแดงและหิ้งห้อยตามหลักระบบนิเวศวิทยา
๒. สัมภาษณ์ สานเสวนา และจัดทำ Public Hearing กับชุมชน
๓. ปฏิบัติการจริงตามแผนที่วางไว้ โดยการประสานความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน

คณะผู้วิจัย ได้เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ร่วมกันระดมความคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความแล้วนำเสนอผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิตามแนวแบบสัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑. การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว พบว่า

การท่องเที่ยวจะต้องเน้นความสำคัญของการวางแผน และการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเน้นการสร้างหลักประกันว่า จำนวนนักท่องเที่ยวจะต้องอยู่ภายในขอบเขตของศักยภาพในการรองรับที่เหมาะสม ในส่วนของผู้ประกอบการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จะต้องมีการพัฒนาร้านค้า ร้านอาหารให้เพียงพอต่อการบริการนักท่องเที่ยว พัฒนาเส้นทางให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก พัฒนาระบบการจัดการขยะและนำเสียให้เรียบร้อย^{๔๔}

การตรวจสอบผลกระทบการประเมินศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว จะต้องกำหนดสถานภาพให้เหมาะสม เก็บรวบรวมข้อมูลสภาพแวดล้อม โดยยึดหลักความสมดุลระหว่างความสามารถรองรับของพื้นที่กับความต้องการของนักท่องเที่ยว และการยอมรับของชุมชนท้องถิ่นต่อการพัฒนา รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลจะต้องมีความสัมพันธ์กัน^{๔๕}

ศักยภาพของชุมชนในท้องถิ่น จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม และพัฒนาการท่องเที่ยว ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ เพื่อเป็นการกระจายรายได้ให้กับชุมชนในท้องถิ่น และจะต้องส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสร้างความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น^{๔๖} การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยว จะต้องเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้สอดคล้องกับ

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระครูรังสรรค์วิหารคุณ, เจ้าอาวาสวัดบางชัน, ตำบลบางชัน อำเภอลុង จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นายสุรียน กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลុង, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๔๖} สัมภาษณ์ นางสาวกิริติญา ริมกระจ่าง, ตำบลบางชัน อำเภอลុង, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

มาตรฐานสากล โดยการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ตลอดจนการสร้างความเข้าใจให้ผู้ประกอบการ สนับสนุนสินค้าของคนในชุมชนให้มีมาตรฐานมีประสิทธิภาพ และเป็นที่ต้องการของตลาด^{๘๗}

การท่องเที่ยวของท้องถิ่น ยังไม่มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนที่จะเป็น การสร้างระบบที่ทำให้ชุมชนสามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืน ซึ่งคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสามารถเข้ามาช่วยได้ในหลายมิติ แพลตฟอร์มการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การสร้างเว็บไซต์ หรือ แอปพลิเคชัน ที่เป็นแหล่งรวมข้อมูลความรู้ เช่น วิธีการแปรรูปผลผลิตอาหารทางทะเล เทคนิค การตลาดออนไลน์ ซึ่งสมาชิกในชุมชนสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา และยังเป็นพื้นที่ให้แต่ละคนได้แชร์ ประสบการณ์หรือปัญหาที่เจอ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน^{๘๘}

การพัฒนาศักยภาพของชุมชนจะต้องมีการบริหารจัดการข้อมูลชุมชน มีการพัฒนาระบบ ฐานข้อมูล เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสำคัญ เช่น จำนวนประชากร อาชีพ ผลผลิตหลัก หรือ ปัญหาที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ ข้อมูลเหล่านี้ จะช่วยให้ผู้นำชุมชนสามารถตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่าง มีเหตุผลมากขึ้น เช่น การวางแผนโครงการพัฒนา หรือการของบประมาณต่อหน่วยงานภาครัฐ ใน ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว การพัฒนาระบบขนส่งทั้งทางบกและทางเรือ ตลอดจนสะพานข้าม คลองน้ำ ที่สามารถจะทำให้ชาวบ้านได้รับความสะดวกสบายในการไปมาหาสู่กันระหว่างแม่น้ำ^{๘๙}

การใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว จำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยี เพื่อดึงดูด นักท่องเที่ยวและมอบประสบการณ์ที่น่าประทับใจ และถ้าสามารถทำได้จะทำให้การใช้เทคโนโลยี เป็นไปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น สินค้าท้องถิ่นจะไปได้ไกล ต้องอาศัย การตลาดและการสร้างเรื่องราวที่น่าสนใจผ่านเทคโนโลยี ในอนาคตอันใกล้ควรที่จะมีร้านค้าออนไลน์ ที่เป็นศูนย์รวมสินค้าจากผู้ผลิตในชุมชน ทำให้ผู้ซื้อจากทั่วประเทศสามารถเข้าถึงสินค้าได้โดยตรง โดย อาจใช้ระบบจ่ายเงินออนไลน์ที่ปลอดภัยและสะดวก หรือการใช้คิวอาร์โค้ด (QR Code) บนบรรจุ ภัณฑ์ เมื่อลูกค้าสแกนก็จะเห็นข้อมูลทั้งหมดของสินค้า ตั้งแต่ต้นทาง เช่น ใครเป็นผู้ผลิต วัตถุดิบมา จากไหน กระบวนการผลิตเป็นอย่างไร รวมถึงเรื่องราวและแรงบันดาลใจเบื้องหลังสินค้า ซึ่งเป็นการ สร้างความเชื่อมั่นและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าได้เป็นอย่างดี^{๙๐}

พัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวนั้น และสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ชุมชนจะต้องระบุให้ชัดเจนว่า ในชุมชนมีอะไรที่น่าสนใจบ้าง เช่น ทะเลแหวก ป่าไม้โกงกาง หิ้งห้อย เหยี่ยวแดง ธรรมชาติที่สวยงาม วิถีชีวิตชุมชนริมน้ำสองฝั่งคลอง ศาลเจ้า และวัดที่เก่าแก่ภายในชุมชน จากนั้น เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้เข้าด้วยกันเป็นเส้นทางที่น่าสนใจและสมเหตุสมผล โดยแสดง

^{๘๗} สัมภาษณ์ นางสาวปฤษฎางค์ เสริมศักดิ์, ตำบลบางชัน อำเภอลុង, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๘๘} สัมภาษณ์ นายก่อภพ มูลศรี, ตำบลบางชัน อำเภอลុង, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๘๙} สัมภาษณ์ นายประภาส นาคประวัตติ, ผอ.โรงเรียนวัดบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอลុង, จังหวัด จันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๙๐} สัมภาษณ์ นางกรรณิกา กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลុង, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

ให้เห็นถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรม สิ่งที่น่าทึ่งที่เกี่ยวกับการสัมผัสอย่างแท้จริง เช่น การล่องเรือไปชมทะเลแหวก และการชมเหยี่ยวแดง ซึ่งเป็นสัตว์คุ้มครอง^{๙๑}

การจะพัฒนาศักยภาพชุมชนตามเส้นทางการท่องเที่ยวของหมู่บ้านไร้แผ่นดิน ชุมชนอาจจะต้องมีการตรวจสอบความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น เส้นทางคมนาคม เพิ่มท่าเรือเพื่อสะดวกในการเดินทาง มีป้ายบอกทางที่ได้มาตรฐานและชัดเจน ห้องน้ำสะอาด จุดพักรถ ซึ่งอาจจะต้องไม่เก็บค่าใช้จ่าย เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวมาให้เที่ยวชม หรือสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่สามารถเข้าถึงได้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้สึกปลอดภัยและได้รับความสะดวกสบายตลอดการเดินทาง สิ่งนี้สำคัญที่สุด การท่องเที่ยวจะยั่งยืนได้ ก็ต่อเมื่อคนในชุมชนมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของอย่างแท้จริง ต้องเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น ฝึกอบรมทักษะที่จำเป็น เช่น การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การจัดการที่พัก หรือการทำบัญชี^{๙๒}

ศักยภาพด้านการตลาดสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน ๆ อาจจะต้องมีการจัดทำแผนการตลาด กำหนดกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวให้ชัดเจน เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กลุ่มครอบครัว หรือกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ จากนั้น จึงวางแผนการสื่อสารและการตลาดที่เหมาะสม เช่น การสร้างแบรนด์ การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ และการร่วมมือกับบริษัททัวร์ ในด้านการใช้ข้อมูล โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยี เพื่อเก็บข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยว ช่วงเวลาที่ได้รับคามนิยม ข้อมูลเหล่านี้ จะช่วยให้ชุมชนสามารถวางแผนและบริหารจัดการเพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ^{๙๓}

กิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านไร้แผ่นดิน ทำให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพชุมชน เพราะผู้ประกอบการโฮมสเตย์มีการรวมกลุ่มกัน มีกิจกรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชน วิถีชีวิตของสัตว์ป่าในเชิงอนุรักษ์ ได้ท่องเที่ยวสัมผัสกับธรรมชาติแบบครบวงจร แต่ที่สำคัญผู้ประกอบการ ควรจะต้องรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวรับผิดชอบต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความรู้ ความเข้าใจในการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นการเสริมสร้างทัศนคติ แรงจูงใจ ปลุกฝังแนวความคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม เกิดประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพชุมชน เพื่อร่วมกันประหยัดพลังงานทุกประเภท และช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมผ่านทางสื่อต่าง ๆ การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชน^{๙๔}

การพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นให้มีความรู้ และทักษะที่จำเป็นในการเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการรู้เท่าทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ข้อดีและข้อเสียของการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ และการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่น การเป็นเจ้าของ

^{๙๑} สัมภาษณ์ นางพัชรินทร์ กิ่งแก้ว, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๙๒} สัมภาษณ์ นายสง่า สุขโข, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๙๓} สัมภาษณ์ นางสาววรรณรัตน์ มุสิกามูล, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๙๔} สัมภาษณ์ นายพิรพงศ์ ชัยหาด, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

บ้านที่ดี การเล็งเห็นถึงโอกาสในการเชื่อมโยงชุมชนกับการท่องเที่ยว โดยที่ภาคส่วนต่าง ๆ จะต้องเข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทหลากหลาย ภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง หรือภาควิชาการทั้งสถาบันการศึกษา เน้นการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว^{๙๕}

การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เพราะการทำงานทั้งระบบก็เพื่อใช้การท่องเที่ยวมาเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีการกระจายรายได้ให้มากขึ้น เน้นการเชิดชูทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่น กระตุ้นจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นโจทย์ในการทำงานร่วมกัน ชุมชนยังไม่มีการพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนอย่างจริงจัง หรือมีโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากหน่วยงานภาครัฐ^{๙๖}

ชุมชนควรมีแนวทางในการรักษาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและจริงจัง ในการกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และการดูแลระบบน้ำเสีย ภาครัฐควรเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการควบคุมและกำจัดมลภาวะที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิต ส่วนในด้านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์ของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน จะต้องคำนึงถึงการกินอยู่ของคนในชุมชน โดยเน้นอาหารการกินที่เป็นที่นิยมในท้องถิ่น วิถีชีวิต และที่อยู่อาศัย เช่น เส้นทางวิถีอาหารการล่องแพชมทะเลแหวก และชมเหยี่ยวแดง เมื่อนักท่องเที่ยวได้ชมธรรมชาติที่สวยงามแล้ว การดึงดูดให้นักท่องเที่ยวหันมาสนใจผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นก็มีความสำคัญ เพราะการพัฒนาสินค้าท้องถิ่น เน้นการนำภูมิปัญญาดั้งเดิมมาสร้างสรรค์และเพิ่มมูลค่า หรือการสร้างเรื่องราว นำเสนอมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในรูปแบบของเรื่องราวที่น่าสนใจ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและอยากเรียนรู้เพิ่มเติม^{๙๗}

๒. สืบค้นจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น พบว่า

หมู่บ้านไร่แผ่นดินของเราอาศัยอยู่ริมฝั่งคลองติดทะเลมานานแล้ว การหาปลาและสัตว์ทะเลจึงเป็นวิถีชีวิตประจำวัน พอคนในชุมชนได้วัตถุดิบเยอะ ๆ จึงต้องหาวิธีถนอมอาหาร เพื่อให้เก็บไว้ได้นานขึ้น จึงเป็นที่มาของการทำกะปิ กุ้งแห้ง และปลาหมึกแห้ง ซึ่งเป็นความรู้ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ^{๙๘}

เคล็ดลับในการทำกะปิอยู่ที่ความพิถีพิถันทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเลือกวัตถุดิบที่สดใหม่ การคลุกเคล้ากับเกลือในสัดส่วนที่พอดี และที่สำคัญ คือ การหมักที่ได้มาตรฐาน โดยต้องดูแลเรื่องอุณหภูมิและความชื้นให้ดี ใช้เวลาหมักนานพอสมควร เพื่อให้ได้รสชาติและสีที่สวยงามตามธรรมชาติ

ชุมชนที่ประกอบอาชีพประมงจะจับปลาหมึกหลากหลายชนิดตามฤดูกาล ทั้งหมึกกล้วย หมึกหอม หรือหมึกกระดอง วิธีทำของเราก็คือจะนำปลาหมึกสด ๆ มาล้างให้สะอาด จากนั้นนำไปตาก

^{๙๕} สัมภาษณ์ นายเขตโสภณ กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๙๖} สัมภาษณ์ นายสมบุรณ์ อังคะศิริ, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

^{๙๗} สัมภาษณ์ นางสาว กานต์กนก นุชวงษ์, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

^{๙๘} สัมภาษณ์ นายสุรียน กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

แต่ดธรรมชาติ เพราะการตากแดดเป็นสิ่งสำคัญมาก ซึ่งจะทำให้ปลาหมึกแห้งสนิทและเก็บได้นานขึ้น^{๙๙}

สินค้าของชุมชนที่แต่ละครัวเรือนทำอยู่ในขณะนี้ เป็นทั้งอาชีพและแหล่งรายได้หลักของชาวบ้าน เป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ และยังเป็นการรักษาภูมิปัญญาดั้งเดิมเอาไว้ได้ อยากให้นักท่องเที่ยวทุกคนมั่นใจในคุณภาพสินค้าของชุมชน เพราะทุกขั้นตอนเราทำด้วยใจและความตั้งใจ สินค้าทุกชิ้นมีความสด สะอาด ปลอดภัย และเป็นภูมิปัญญาที่แท้จริงจากทะเล ขอให้นักท่องเที่ยวทุกคนช่วยสนับสนุนสินค้าท้องถิ่นของชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดินด้วย^{๑๐๐}

สินค้าท้องถิ่นนั้น ควรประยุกต์ใช้โซเซียลมีเดียเป็นช่องทางหลักในการประชาสัมพันธ์และขายสินค้า ซึ่งจะช่วยให้เราเข้าถึงลูกค้าได้กว้างขึ้นกว่าเดิม ในส่วนของการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดปัจจุบันนั้น ควรนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วย อาจจะใช้ผ่านเฟซบุ๊ก (Feedback) บนเพจเฟซบุ๊ก เพื่อที่จะทำให้ทราบยอดขายสินค้าแต่ละประเภท เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาพัฒนาสินค้าให้ตรงใจลูกค้ามากขึ้น จุดแข็งของผลิตภัณฑ์ชุมชนจะต้องสร้างเรื่องราวสินค้าทุกชิ้น ที่มีเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนและภูมิปัญญาที่เราสืบทอดกันมา เพราะเราเชื่อว่าการเล่าเรื่องเหล่านี้ จะช่วยเพิ่มคุณค่าทางใจให้กับสินค้าและทำให้ลูกค้าผูกพันกับแบรนด์ของผลิตภัณฑ์ชุมชนมากขึ้น^{๑๐๑}

การสร้างภาพลักษณ์ของแบรนด์ให้ทันสมัยมากขึ้น ก็มีส่วนสำคัญ และจะต้องมองหาผู้เชี่ยวชาญมาช่วยออกแบบโลโก้ และบรรจุภัณฑ์ให้ดูทันสมัย แต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน นอกจากนี้ ควรใช้รูปภาพและวิดีโอคุณภาพสูง ในการนำเสนอสินค้าบนโซเซียลมีเดีย เพื่อให้สินค้าดูน่าสนใจและน่าเชื่อถือมากขึ้น จะเป็นการสร้างอาชีพที่มั่นคงให้กับชาวบ้าน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่มีโอกาสกำลังมองหางานในเมืองใหญ่ ถ้าเราสามารถสร้างรายได้ที่ดีจากที่นี่ได้ พวกเขาอาจจะอยากกลับมาช่วยกันพัฒนาบ้านเกิด และยังเป็นการช่วยรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของเราไม่ให้หายไปกับกาลเวลา^{๑๐๒}

สินค้าอาหารทะเลควรเน้นความสด สะอาด และปลอดภัย ควรมีการรับรองมาตรฐานต่าง ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว การบรรจุภัณฑ์ควรสะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชน แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องดูน่าซื้อ พกพาสะดวก และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น การออกแบบให้สามารถนำไปเป็นของที่ระลึกได้ เพิ่มมูลค่าด้วยนวัตกรรม คิดหาวิธีแปรรูปสินค้าให้มีความหลากหลาย เช่น จากปลาหมึกแห้งธรรมดา อาจพัฒนาเป็นปลาหมึกกรอบปรุงรส ปลาหมึกอบสมุนไพร หรือกะปิที่บรรจุในรูปแบบที่ทันสมัยพร้อมใช้ การตลาดที่สร้างการรับรู้และความต้องการ ใช้การตลาดผ่าน

^{๙๙} สัมภาษณ์ นางสาวกิริติญา ริมกระจำง, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ นางสาวปฤษฎางค์ เสี่ยงศักดิ์, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ นายก่อภพ มูลศรี, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ นายประภาส นาคประวัตติ, ผอ.โรงเรียนวัดบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

โซเซียลมีเดีย การสร้างเพจหรือช่องทางออนไลน์ เพื่อเล่าเรื่องราวของชุมชน กระบวนการผลิต ความเป็นมาของสินค้า รวมถึงการรีวิวจากผู้ที่เคยมาเยี่ยมชม เพื่อสร้างการรับรู้และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้น^{๑๐๓}

สร้างประสบการณ์ร่วมกับนักท่องเที่ยว โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตสินค้า เช่น การทำกะปิด้วยตัวเอง หรือการแกะปลาหมึกสด ๆ เพื่อนำไปตาก ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้ จะทำให้พวกเขารู้สึกผูกพันกับชุมชนและอยากกลับมาอีก การสร้างแบรนด์ที่น่าจดจำ ควรมีการตั้งชื่อแบรนด์และออกแบบโลโก้ที่สื่อถึงความเป็นชุมชนชาวทะเล โดยให้เห็นถึงคำว่า หมู่บ้านไร่น้ำดิน มีอัตลักษณ์ทะเลแหวก เขียวแดง และมีความน่าเชื่อถือ การทำแบรนด์ที่ดีจะทำให้นักท่องเที่ยวจดจำและเลือกซื้อซ้ำได้ง่ายยิ่งขึ้น^{๑๐๔}

การใช้กลยุทธ์การส่งเสริมการขาย ควรจัดโปรโมชั่นพิเศษสำหรับนักท่องเที่ยวที่ซื้อสินค้าจำนวนมาก หรือจัดโปรโมชั่นในช่วงเทศกาล เช่น เทศกาลสงกรานต์ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ในด้านการสร้างความประทับใจนั้น เพื่อกระตุ้นการซื้อซ้ำบริการที่เป็นเลิศ ผู้ให้บริการจะต้องมีอัธยาศัยดี ยิ้มแย้มแจ่มใส และให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับสินค้าท้องถิ่นและชุมชน จะทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกอบอุ่นและประทับใจ^{๑๐๕}

การสร้างช่องทางการซื้อที่หลากหลาย ควรมีช่องทางการสั่งซื้อออนไลน์ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการซื้อจากที่บ้าน เมื่อนักท่องเที่ยวกลับไปแล้ว สามารถสร้างความผูกพันผ่านช่องทางออนไลน์ได้ เช่น การส่งข่าวสารเกี่ยวกับความคืบหน้าของสินค้าท้องถิ่น หรือการให้สิทธิพิเศษแก่ลูกค้าเก่า ซึ่งจะเป็นการสร้างความเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว นำเสนอสินค้าควบคู่ไปกับกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน เช่น หากซื้อสินค้าครบตามที่กำหนด จะได้ส่วนลดสำหรับกิจกรรมล่องแพ ดำน้ำ หรือทัวร์ชมวิถีชีวิตชาวประมง เพื่อกระตุ้นให้เกิดการใช้จ่ายที่มากขึ้นในชุมชน^{๑๐๖}

การพัฒนาสินค้าชุมชนชาวทะเลนั้น ไม่ได้หยุดแค่การผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ แต่ต้องอาศัยการตลาดที่ชาญฉลาด การสร้างแบรนด์ที่แข็งแกร่ง และการสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อให้สินค้าสามารถติดตลาดและสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้กับชุมชนในระยะยาว^{๑๐๗}

๓. มาตรการในการรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวจากอันตรายที่จะเกิดขึ้น
เช่น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สุขอนามัย และการเยี่ยมชม พบว่า

ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับความปลอดภัยในการท่องเที่ยว และต้องการการสื่อสารที่สะดวกรวดเร็ว มีส่วนในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว โดยเฉพาะ

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ นางกรรณิกา กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ นางพัชรินทร์ กิ่งแก้ว, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ นายสง่า สุขโข, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ นางสาววรรณรัตน์ มุสิกามูล, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ นายพีรพงศ์ ชัยหาต, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

พื้นที่ที่เสี่ยงต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติ^{๑๐๘} ชุมชนจะต้องให้ความสำคัญกับการให้ความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐาน และมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม มีความปลอดภัย ความสะอาด พัฒนาบุคลากร ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวให้มีใจพร้อมให้บริการ และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสะดวก โดยมีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อการคมนาคมที่ได้มาตรฐาน ครอบคลุมเส้นทางหลักและเส้นทางรองที่จะเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านไร้แผ่นดิน^{๑๐๙}

การเดินทางมาท่องเที่ยวยังหมู่บ้านไร้แผ่นดิน นักท่องเที่ยวจะได้รับความสะดวก เข้าชมแหล่งธรรมชาติ และได้รับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สุขอนามัย และการเยี่ยมชมที่มีระบบการสื่อความหมายที่ดี รวมถึงการติดต่อสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีเหตุฉุกเฉิน ป้ายชี้ทาง^{๑๑๐}

มาตรการในการรักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยวจากอันตรายที่จะเกิดขึ้นนั้น การจัดการบริการอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและมีการประสานประโยชน์ร่วมกันกับประชาชนในท้องถิ่น ในด้านการบริการด้านอื่น ๆ ต้องมีการพัฒนาให้มีมาตรฐาน มีความปลอดภัยและเป็นมิตรไมตรีต่อกัน การท่องเที่ยวโดยชุมชน จะต้องมีมาตรฐานที่มาจากข้อตกลงร่วมภายในชุมชนด้วย เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และพิจารณาาร่วมกันถึงขีดความสามารถในการรองรับ^{๑๑๑}

การท่องเที่ยวได้กลายเป็นส่วนสำคัญของเศรษฐกิจชุมชน และเทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ในการยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว ในด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สุขอนามัย และการเยี่ยมชม ซึ่งแต่ละด้านจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างความเชื่อมั่นให้นักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน^{๑๑๒}

ชุมชนควรมีการจัดเตรียมป้อมหรือแอปพลิเคชันสำหรับนักท่องเที่ยว ในการแจ้งเหตุฉุกเฉินได้ทันที ระบบจะส่งข้อมูลตำแหน่ง GPS ของนักท่องเที่ยวไปยังศูนย์ควบคุม เพื่อส่งความช่วยเหลือโดยเร็วที่สุด และการสร้างแพลตฟอร์มให้นักท่องเที่ยวสามารถลงทะเบียนทรัพย์สินมีค่า เช่น กล้องถ่ายรูป หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในกรณีที่ทรัพย์สินสูญหายหรือถูกโจรกรรม ดังนั้น การจัดทำแอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์ที่เป็นศูนย์กลางข้อมูลความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญ^{๑๑๓}

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ นายเขตโสภณ กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ นายสมบุรณ์ อังคะหิรัญ, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ นางสาว กานต์กนก นุชวงษ์, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ นายพลายงาม จิตนาวา, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางชัน, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ นายสุรียน กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ นางสาวกิริติญา ริมกระจำง, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

มาตรฐานสุขอนามัยในที่พักหรือโฮมสเตย์และร้านอาหาร ควรมีการส่งเสริมการใช้ระบบตรวจสอบคุณภาพ โดยให้นักท่องเที่ยวสามารถให้คะแนนและรีวิวมาตรฐานความสะอาดของที่พักและร้านอาหารได้แบบเรียลไทม์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ประกอบการรักษามาตรฐานได้อย่างสม่ำเสมอ ผู้ให้บริการท่องเที่ยวควรได้รับการฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับการใช้ระบบการสื่อสาร และแผนเผชิญเหตุฉุกเฉิน เพื่อให้สามารถช่วยเหลือและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ^{๑๑๔}

การรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญ โดยมีหลายมาตรการที่สามารถนำมาใช้ได้ เช่น การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว การใช้แอปพลิเคชันสำหรับแจ้งเหตุ การมีสายด่วนสำหรับนักท่องเที่ยว การติดตั้งกล้องวงจรปิด การจัดทำป้ายเตือนภัย การจัดตั้งอาสาสมัคร การอบรมคนในชุมชน และการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนการสร้างความตระหนักและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่นักท่องเที่ยว^{๑๑๕}

การจัดกิจกรรมโครงการประชาสัมพันธ์ และเตือนภัยด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้ข้อมูลเตือนภัยด้านการท่องเที่ยว และคำแนะนำในการป้องกันภัยจากการท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์ช่องทางการร้องทุกข์ ร้องเรียน และข้อมูลเกี่ยวกับการช่วยเหลือเยียวยานักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติ การสร้างความเชื่อมั่น และทัศนคติที่ดีในการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมพัฒนาคนในชุมชน เพื่อสร้างมาตรฐานความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว เช่น ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย การเตรียมความพร้อมตัวแทนในชุมชน ให้มีความรู้ในการสังเกต และจดจำบุคคลต้องสงสัย ประเมินสถานการณ์ภัยคุกคาม^{๑๑๖}

การจัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องความปลอดภัยในการท่องเที่ยว เป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจในทักษะด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น และการช่วยฟื้นคืนชีพเบื้องต้นที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลแก่ผู้ประกอบการธุรกิจ และผู้ประกอบการด้านอาชีพท่องเที่ยวเป็น การพัฒนา และส่งเสริมคุณภาพให้มีมาตรฐานที่ดียิ่งขึ้น^{๑๑๗}

ชุมชนชาวตำบลบางชัน จำเป็นต้องให้ความสำคัญในด้านความปลอดภัย ด้านการป้องกัน และรักษาความปลอดภัย ด้านการจัดการเมื่อเกิดเหตุ ด้านการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับความปลอดภัย ด้านสุขอนามัย ด้านการรักษาความสะอาดในแม่น้ำริมคลองทั้งสองฝั่งของชุมชน และด้านการจัดการขยะมูลฝอย น้ำเสีย และสิ่งปฏิกูล^{๑๑๘}

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ นางสาวปฤษฎางค์ เสงี่ยมศักดิ์, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ นายก่อภพ มูลศรี, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ นายประภาส นาคประวัตติ, ผอ.โรงเรียนวัดบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ นางกรรณิกา กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ นางพัชรินทร์ กิ่งแก้ว, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

การดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และสุขอนามัยแก่นักท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยภาครัฐและภาคเอกชนควรจะต้องร่วมกันดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สุขอนามัย รวมถึงการให้ความช่วยเหลือและเยียวยากรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน อันจะเป็นการช่วยเพิ่มศักยภาพในการดูแลความปลอดภัย โดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล การรณรงค์ด้านความปลอดภัยในการขับซึ่รถยนต์ เรือ แพ ที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เพื่อลดความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุ ดังนั้น การประชาสัมพันธ์และเตือนภัยด้านการท่องเที่ยว การให้ข้อมูลและคำแนะนำเพื่อป้องกันตนเองจากภัยต่าง ๆ จึงมีความสำคัญ^{๑๑๙}

การพัฒนาศักยภาพชุมชนในบริบทของการท่องเที่ยว และการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว จะต้องเน้นในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผน พัฒนา และบริหารจัดการเส้นทางการท่องเที่ยว โดยศึกษาจากตัวอย่างของชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการเสริมสร้างศักยภาพผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว รวบรวมกลยุทธ์และข้อเสนอแนะที่มีประสิทธิภาพสำหรับการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และครอบคลุมซึ่งนำไปสู่การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนอย่างแท้จริง และจะต้องมีการประเมินความยั่งยืนในระยะยาว และการวัดผลกระทบ ศึกษาแนวทางในการประเมินความสำเร็จและความยั่งยืนในระยะยาวของการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยว^{๑๒๐}

ชุมชนจะต้องให้ความสำคัญกับการดูแลและความปลอดภัย สร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวจะรู้สึกมั่นใจและกล้าที่จะมาเยี่ยมชมเยือนชุมชนมากขึ้นหากมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวซ้ำ เมื่อนักท่องเที่ยวมีประสบการณ์ที่ดีและปลอดภัย พวกเขามีแนวโน้มที่จะกลับมาเที่ยวอีกครั้ง และแนะนำชุมชนให้กับผู้อื่น เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้เป็นอย่างดี ความปลอดภัยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาใช้จ่ายเงินในชุมชนมากขึ้น ซึ่งช่วยสร้างรายได้และส่งเสริมการจ้างงานในท้องถิ่น^{๑๒๑}

การรักษาภาพลักษณ์ที่ดีของชุมชนให้มีความปลอดภัยสูง จะได้รับภาพลักษณ์ที่ดี ทำให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างและสร้างโอกาสในการพัฒนาในด้านอื่น ๆ แนวทางการส่งเสริมความปลอดภัยในชุมชนนั้น จะต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม จัดอบรมให้คนในชุมชนเข้าใจถึงความสำคัญของความปลอดภัย และการมีบทบาทในการดูแลนักท่องเที่ยว เช่น การช่วยเหลือนักท่องเที่ยวเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน การสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ดูแลนักท่องเที่ยวเหมือนเป็นแขกคนสำคัญ และให้คนในชุมชนช่วยกันสร้างเครือข่ายการแจ้งเตือนภัยในชุมชน เช่น กลุ่มไลน์ หรือวิทยุสื่อสาร เพื่อให้สามารถช่วยเหลือกันได้อย่างรวดเร็ว^{๑๒๒}

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ นายสง่า สุขโข, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ นางสาววรรณรัตน์ มุสิกามูล, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ นายพีรพงศ์ ขายหาด, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ นายเขตโสภณ กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

การบริหารจัดการในพื้นที่ ชุมชนควรมีการจัดตั้งจุดประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลข่าวสารสำหรับนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีเบอร์โทรศัพท์ฉุกเฉินและข้อมูลติดต่อสำคัญ ติดตั้งไฟส่องสว่างในพื้นที่สำคัญ เช่น ถนนทางเดิน แหล่งท่องเที่ยว และที่พักโฮมสเตย์ เพื่อป้องกันการเกิดอาชญากรรมในเวลากลางคืน ติดตั้งกล้องวงจรปิด (CCTV) ติดตั้งกล้องวงจรปิดในจุดเสี่ยงและพื้นที่สาธารณะ เพื่อช่วยสอดส่องและบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ จัดทำป้ายเตือนและป้ายบอกทาง ติดป้ายเตือนภัยในจุดอันตราย เช่น ป้ายระวังสัตว์มีพิษ และป้ายบอกทางที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย^{๑๒๓}

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทในการสนับสนุนงบประมาณ และทรัพยากรในการพัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการดูแลทรัพย์สินส่วนตัว และจัดให้มีตู้เซฟในที่พักโฮมสเตย์ จัดเตรียมอุปกรณ์ความปลอดภัย เช่น เสื้อชูชีพสำหรับกิจกรรมทางน้ำ และให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพอากาศและอันตรายที่อาจเกิดขึ้น การสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวในชุมชน ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นคนในชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และนักท่องเที่ยวเอง การลงทุนในเรื่องความปลอดภัยไม่ใช่แค่การป้องกันปัญหา แต่ยังเป็นการลงทุนเพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับการท่องเที่ยวในชุมชนในระยะยาว^{๑๒๔}

สรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย ๑) การพัฒนาร้านค้า ร้านอาหารให้เพียงพอต่อการบริการนักท่องเที่ยว ๒) พัฒนาเส้นทางให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้โดยสะดวก ๓) พัฒนาระบบการจัดการขยะและนำเสียให้เรียบร้อย

การพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เป็นชุมชนต้นแบบนั้น แสดงให้เห็นว่า ชุมชนของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน มีการพัฒนาร้านค้า ร้านอาหารให้เพียงพอต่อการบริการนักท่องเที่ยว มีการพัฒนาเส้นทางให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้โดยสะดวก และมีการพัฒนาระบบการจัดการขยะและนำเสียให้ถูกสุขลักษณะ นอกจากนี้ ชุมชนก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพราะหมู่บ้านไร่แผ่นดินมีการพัฒนาศักยภาพชุมชนในบริบทของการท่องเที่ยว และการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นไปในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา และบริหารจัดการเส้นทางท่องเที่ยว รวบรวมกลยุทธ์และข้อเสนอแนะที่มีประสิทธิภาพ สำหรับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และครอบคลุม ซึ่งนำไปสู่การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน สิ่งสำคัญจะต้องเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล โดยการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการ สนับสนุนสินค้าของคนในชุมชนให้มีมาตรฐาน มีประสิทธิภาพ และเป็นที่ต้องการของตลาด นอกจากนี้ มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลก็มีความจำเป็น เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสำคัญ เช่น จำนวนประชากร อาชีพ ผลผลิตหลัก หรือปัญหาที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ ข้อมูลเหล่านี้ จะช่วยให้ผู้นำชุมชนสามารถตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างมีเหตุผลมากขึ้น การท่องเที่ยว

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ นายสมบุรณ์ อังคะหิรัญ, ตำบลบางชัน อำเภอลុង, จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ นางสาว กานต์กนก นุชวงษ์, ตำบลบางชัน อำเภอลុង, จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

ของชุมชนตำบลบางชันนี้ ยังไม่มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนที่จะเป็นการสร้างระบบที่ทำให้ชุมชนสามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืน ส่วนการรักษาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและจริงจัง ในการกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และการดูแลระบบน้ำเสียก็เช่นกัน ดังนั้น ภาครัฐควรเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการควบคุมและกำจัดมลภาวะที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิต

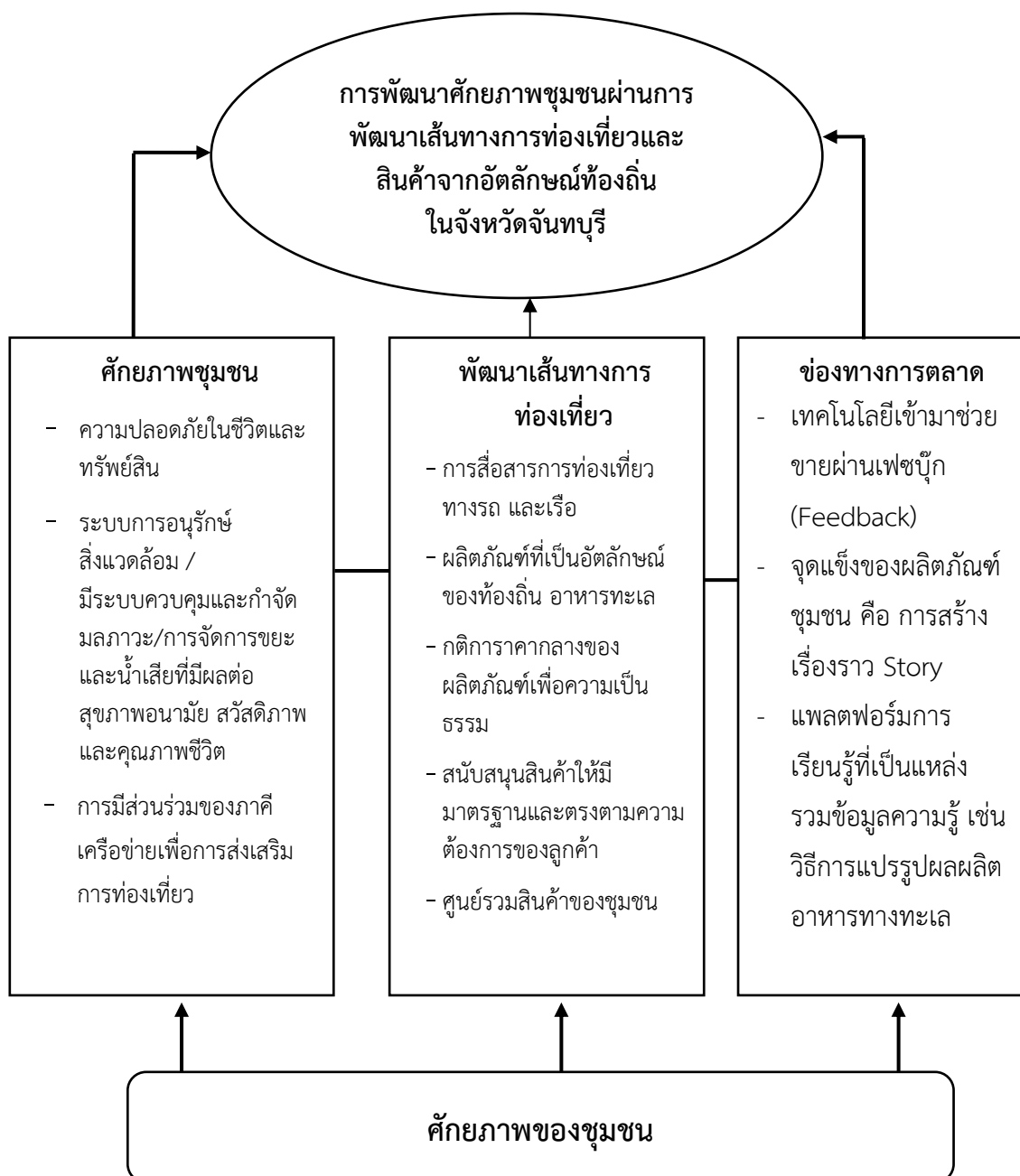
การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น พบว่า การพัฒนาสินค้าชุมชนชาวทะเล ไม่ได้หยุดแค่การผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ แต่ต้องอาศัยการตลาดที่ชาญฉลาด การสร้างแบรนด์ที่แข็งแกร่ง และการสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อให้สินค้าสามารถติดตลาด และสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้กับชุมชนในระยะยาว ดังนั้น หมู่บ้านไร้แผ่นดินที่อาศัยอยู่ริมฝั่งคลองติดทะเล การหาปลาและสัตว์ทะเล จึงเป็นวิถีชีวิตประจำวัน ที่คนในชุมชนได้วัตถุดิบเยอะ ๆ จึงต้องหาวิธีถนอมอาหาร เพื่อให้เก็บไว้ได้นานขึ้น จึงเป็นที่มาของการทำกะปิ กุ้งแห้ง และปลาเค็ม ปลาหมึกแห้ง ซึ่งเป็นความรู้ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จะเห็นได้ว่า สินค้าอาหารทะเลนั้นเน้นที่ความสด สะอาด และปลอดภัย มีการรับรองมาตรฐานต่าง ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว การบรรจุภัณฑ์มีการสะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชน นำชื่อ พกพาสะดวก และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แต่ควรมีการประยุกต์ใช้โซเชียลมีเดีย เป็นช่องทางหลักในการประชาสัมพันธ์และขายสินค้า ซึ่งจะช่วยให้เข้าถึงลูกค้าได้กว้างขึ้น

การศึกษาช่องทางการตลาด ในส่วนของการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดปัจจุบัน ควรนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วย อาจจะขายผ่านเฟซบุ๊ก (Feedback) บนเพจเฟซบุ๊ก เพื่อที่จะทำให้ทราบยอดขายสินค้าแต่ละประเภท เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาพัฒนาสินค้าให้ตรงใจลูกค้ามากขึ้น จุดแข็งของผลิตภัณฑ์ชุมชนจะต้องสร้างเรื่องราว สินค้าทุกชิ้น ที่มีเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนและภูมิปัญญาที่เราสืบทอดกันมา ซึ่งจะช่วยให้ลูกค้าผูกพันกับแบรนด์ของผลิตภัณฑ์ชุมชนมากขึ้น ศักยภาพด้านการตลาดสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน ๆ อาจจะต้องมีการจัดทำแผนการตลาดกำหนดกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวให้ชัดเจน เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กลุ่มครอบครัว หรือกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยได้ในหลายมิติ แพลตฟอร์มการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การสร้างเว็บไซต์ หรือแอปพลิเคชัน ที่เป็นแหล่งรวมข้อมูลความรู้ เช่น วิธีการแปรรูปผลผลิตอาหารทางทะเล เทคนิคการตลาดออนไลน์ ซึ่งสมาชิกในชุมชนสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา และยังเป็นพื้นที่ให้แต่ละคนได้แชร์ประสบการณ์ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ในอนาคตอันใกล้จะมีร้านค้าออนไลน์ ที่เป็นศูนย์รวมสินค้าจากผู้ผลิตในชุมชน ทำให้ผู้ซื้อจากทั่วประเทศสามารถเข้าถึงสินค้าได้โดยตรง โดยอาจใช้ระบบจ่ายเงินออนไลน์ที่ปลอดภัยและสะดวก หรือการใช้คิวอาร์โค้ด (QR Code) บนบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย แต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เมื่อลูกค้าสแกนก็จะเห็นข้อมูลทั้งหมดของสินค้าตั้งแต่ต้นทาง และอาศัยการร่วมมือกับบริษัททัวร์ในด้านการใช้ข้อมูล โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยี เพื่อเก็บข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยว ช่วงเวลาที่ได้รับความนิยม การท่องเที่ยวจึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน เพราะการทำงานทั้งระบบก็เพื่อใช้การท่องเที่ยวมาเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีการกระจายรายได้ให้มากขึ้น เน้นการเชิดชูทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่น กระตุ้นจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จากการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) และผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) มีดังนี้

พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.180) และเมื่อจำแนกความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเด็นข้อที่ ๒ บริการร้านค้าร้านอาหาร เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.500) รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวที่มีที่ตั้งเหมาะสมในการเดินทางและสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.439) และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ มีระบบการจัดการขยะและน้ำเสีย ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.500) ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงลึกที่ว่า ชุมชนยังไม่มีการรักษาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและจริงจังในการกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และการดูแลระบบน้ำเสีย ดังนั้น ภาครัฐควรเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการควบคุมและกำจัดมลภาวะที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

จากการวิจัย พบว่า การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งคณะผู้วิจัย ได้เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ร่วมกันระดมความคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ และตีความแล้วนำเสนอผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิตามแนวแบบสัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) และผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) สามารถประมวลการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ ระยะที่ ๓ และนำมาสังเคราะห์สรุปได้ ดังแผนภาพที่ ๔.๓ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๓ การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๔. ประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

ระยะที่ ๔

๑. ประเมินศักยภาพชุมชน
๒. ประเมินเส้นทางการท่องเที่ยว
๓. ประเมินสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน

วิธีดำเนินการ

๑. ประเมินศักยภาพชุมชนโดยการนำหลักการพัฒนาศักยภาพผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรีเข้าสู่เวทีการรับฟังข้อคิดเห็น (Public Hearing) กับชุมชน
๒. ส่งเสริมและจัดกิจกรรมตามเส้นทางการท่องเที่ยววิถีธรรมชาติของหมู่บ้านไร่แผ่นดินให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป
๓. เชื่อมโยงผู้ประกอบการนำเที่ยวให้นำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมเพื่อช่วยเพิ่มมูลค่าเส้นทางการท่องเที่ยว
๔. ส่งเสริมสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นโดยการสร้าง Story ของผลิตภัณฑ์ การออกแบบผลิตภัณฑ์อาหารทางทะเล ช่องทางการตลาดทั้งในระบบออนไลน์และออนไลน์
๕. การประเมินผลด้วยตัวชี้วัดความสุขของชุมชนและนักท่องเที่ยวเนื่องจากวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์

คณะผู้วิจัย ได้เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ร่วมกันระดมความคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความแล้วนำเสนอผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิตามแนวแบบสัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑. การประเมินศักยภาพด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว การรับประโยชน์จากการท่องเที่ยวจากการศึกษา พบว่า วิถีชีวิตของชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นชาวประมง และประกอบการโฮมสเตย์ พร้อมให้บริการนำเที่ยวไปในตัว ล้วนมีการพึ่งพาธรรมชาติ ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ให้บริการอาหารสดจากทะเลแก่ท่องเที่ยวที่มาเยือน^{๑๒๕} อาจกล่าวได้ว่าทั้งประชาชนและผู้ประกอบการ มีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและต้องพึ่งพาธรรมชาติ ในการดำรงชีวิต เช่น มีการทำประมง และนำสัตว์น้ำมี กุ้ง หอย ปู ปลา เป็นต้น นำมาแปรรูป สร้างเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อหารายได้ มีการจัดทำกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พึ่งพาธรรมชาติ ล่องเรือ ชมเหยี่ยวแดง เที่ยวทะเลแหวกเป็นหลัก^{๑๒๖} การส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องสินค้าอัตลักษณ์ท้องถิ่น เช่น กุ้งแห้ง

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ พระครูรังสรรค์วิหารคุณ, เจ้าอาวาสวัดบางชัน, ตำบลบางชัน อำเภอลុង จังหวัดจันทบุรี,

๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ นายสุรียน กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลុង, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

ปลาแห้ง กะปิ เป็นต้น พบว่า ประชาชนต้องพึ่งพาตนเองในการแปรรูป หาดตลาด และจำหน่ายกันเอง ภาครัฐยังไม่ให้การสนับสนุนส่งเสริมเรื่องการแปรรูป รวมถึงการสร้างเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าท้องถิ่น^{๑๒๗}

การมีส่วนร่วมรับประโยชน์ พบว่า ในพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ยังแบ่งหน้าที่ยังไม่ชัดเจน ในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว เพราะว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวน้อย ไม่มีการกระจายรายได้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ร้านค้าหรือสินค้าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ไม่ได้รับการสนับสนุนด้านการตลาดและการแปรรูปใหม่ ๆ^{๑๒๘} นอกจากนี้ ยังพบว่า การเรียกร้องของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชน เช่น การสร้างสะพานข้ามฝั่งคลองน้ำทั้งสองฝั่ง ที่มีแม่น้ำกั้นระหว่างหมู่บ้าน ระบบน้ำประปา มาตรการการรักษาความปลอดภัย ก็มีผลสำคัญที่จะต้องปรับปรุงให้ดีขึ้น^{๑๒๙}

๒. การประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม วิถีธรรมชาติ จากการศึกษา พบว่า ประชาชน และผู้ประกอบการโฮมสเตย์ ต่างก็พึ่งพาธรรมชาติในเรื่องการดำรงชีวิตและการท่องเที่ยว และอาศัยทางน้ำ ดังนั้น จึงมีความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ จึงจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อป้องกันการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ผ่านมา พบว่า ได้มีหน่วยงานจากภาครัฐและชุมชน ได้เข้ามาให้ความรู้และกำกับดูแลบ้าง เพื่อมิให้ชุมชนในท้องถิ่นก่อสร้างบ้านร้านค้า ล้อออกไปทะเล เกินกว่ากรมทรัพยากรทางทะเลได้กำหนดไว้ การไม่ทำลายต้นไม้โกงกางเพื่อเผาถ่าน การอนุรักษ์ปลูมตามแนวพระราชดำริ^{๑๓๐} ปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานจากชุมชนหรือรัฐ คอยเฝ้าระวังไม่ให้นักท่องเที่ยวหรือผู้คนเข้ามาทำลายสภาพแวดล้อมอย่างจริงจัง แต่ต้องอาศัยผู้ให้บริการเรือเข้าหมู่บ้านคอยแนะนำ สร้างจิตสำนึกร่วมกับชุมชนเท่านั้น^{๑๓๑} เรื่องการจัดการให้ความรู้แก่ชุมชนในพื้นที่ และการดูแลเอาใจใส่ของทุกภาคส่วน ควรจะร่วมรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น เพราะว่า ปัจจุบันพบว่า คลองน้ำ หรือชายฝั่งทะเลได้เปลี่ยนไปจากอดีต สัตว์น้ำก็ลดน้อยลง^{๑๓๒} การให้ความรู้ ประสบการณ์ และความเข้าใจ เช่น ควรจัดอบรมเรื่องการท่องเที่ยว การบรรยายความเป็นมาของพื้นที่จากผู้รู้หรือหน่วยงานของรัฐ การให้รายละเอียดสถานที่สำคัญ มีจุดบริการนักท่องเที่ยว การใช้สื่อที่หลากหลายสำหรับให้ข้อมูล ก็มีความจำเป็น แก่คนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว ซึ่งปัจจุบันยังพบว่า ควรมีการปรับปรุงให้ดีขึ้น^{๑๓๓}

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ นางสาวกิริติญา ริมกระจ่าง, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ นางสาวปฤษฎางค์ เสี่ยงศักดิ์, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ นายก่อภพ มูลศรี, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ นายประภาส นาคประวัตติ, ผอ.โรงเรียนวัดบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ นางกรรณิกา กองจินดา, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ นางพัชรินทร์ กิ่งแก้ว, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ นายสง่า สุขโข, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

๓. การประเมินผลการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว พัฒนาพื้นที่ชุมชนโดยคำนึงถึงพื้นที่อนุรักษ์ จากการศึกษา พบว่า ประชาชนและชุมชนมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ เช่น การการดำเนินชีวิตที่อยู่กับธรรมชาติป่าชายเลน การประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน มีการสร้างเครื่องมือจับสัตว์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบทอดจากบรรพบุรุษ มีอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนจากธรรมชาติ^{๓๓๔} นอกจากนี้ ชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ยังมีการอนุรักษ์รูปแบบบ้านเรือนชายฝั่งทะเลสถาปัตยกรรมวัดบางชัน ซึ่งก่อสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๕ ด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ทะเลแหวก ชมเหยี่ยวแดง ประชาชนในชุมชนมีการอนุรักษ์ การให้อาหารเหยี่ยวแดงเป็นประจำวิถีชีวิตของชาวประมง เช่น เศษปลา กุ้ง ที่เหลือจากการคัดเลือกไว้สำหรับประกอบอาหาร แปรรูปก็จะนำไปเป็นอาหารของเหยี่ยวแดง การไม่ตัดไม้โกงกางเพื่อเผาถ่าน การรักษาขยะมูลฝอยในชุมชน และการอนุรักษ์ปูลม เป็นต้น^{๓๓๕}

สรุปได้ว่า การประเมินประสิทธิผลการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการป้องกันผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม มีการติดตามผลการจัดการท่องเที่ยว และประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว รวมถึงการประเมินแผนการพัฒนาพื้นที่ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

การประเมินศักยภาพชุมชนนั้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการป้องกันผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม มีการติดตามผลการจัดการท่องเที่ยวและประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว รวมถึงการประเมินแผนการพัฒนาพื้นที่ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมรูปแบบการพัฒนาศักยภาพชุมชนของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน คือ “บางชันโมเดล” ประกอบด้วย

๑) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ ของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน คือ ล่องแพเปียก พายเรือ และชมเหยี่ยวแดง มีที่พักแบบโฮมสเตย์ การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน และบรรยากาศที่เงียบสงบ โดยเน้นกิจกรรมการปลูกป่าและฟื้นฟู การจัดกิจกรรม “ปลูกป่าชายเลน” โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและองค์กรภายนอกได้มีส่วนร่วม

๒) เส้นทางการท่องเที่ยวของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชุมชน เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับสายน้ำ ชุมชนตำบลบางชันนั้น ได้รับความชื่นชมจากนักท่องเที่ยวที่มาสัมผัสสีสันตะวันออกสุดแสนประทับใจในมหัศจรรย์ “หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ถิ่นเหยี่ยวแดง แหล่งปลาเสือเหลือเชื่อทะเลแหวก แมกไม้โกงกาง ฟาสาที่บางชัน”

๓) สินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น ชาวบ้านบางชัน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมง และแปรรูปอาหารทะเล วิถีชีวิตชุมชนของชาวประมงสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การประกอบอาชีพหลักของชุมชน เช่น ตกปู เลี้ยงหอยนางรม ยกยอกุ้ง หาปลา เลี้ยงปลาในกระชัง ชาวบ้านได้ทำการแปรรูปให้สินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ในลักษณะประมงพื้นบ้าน สินค้าแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเล ได้แก่ กุ้งแห้ง กุ้งต้มหวาน กะปิ หมึกแห้ง ปลาเค็ม น้ำปลา ขายสินค้าท้องถิ่น ของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่หมู่บ้าน ผ่านกติกาสวนชุมชนที่มีราคากลางของสินค้าและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ

^{๓๓๔} สัมภาษณ์ นางสาววันรัตน์ มุสิกามูล, ตำบลบางชัน อำเภอลុង, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

^{๓๓๕} สัมภาษณ์ นายพีรพงศ์ ชายหาด, ตำบลบางชัน อำเภอลុង, จังหวัดจันทบุรี, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘.

๔) ศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยว โดยเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีความรู้ รวมถึงมีสื่อ นำเสนอข้อมูลบริการแก่นักท่องเที่ยว การบริหารจัดการการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวให้สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน มีการควบคุม ดูแลรักษา และจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงสภาพเดิม คำนึงถึงศักยภาพของ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ ส่งเสริมกองทุนอันเกิดจากการท่องเที่ยวให้กลับคืนสู่ชุมชนในรูปแบบ ของ “กองทุนอนุรักษ์เหยี่ยวแดง” เพื่อใช้ในกิจกรรมอนุรักษ์

๕) ภาศิเครือข่าย มีการเสริมสร้างจิตสำนึกการสร้างภาศิเครือข่าย เพื่อการมีส่วนร่วมในการ ส่งเสริมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ชุมชนชาวหมู่บ้านไร่แผ่นดิน วัด โรงเรียน ผู้นำหมู่บ้าน องค์การ ปกครองส่วนท้องถิ่น กรมป่าไม้ และเจ้าหน้าที่จากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้ร่วมกันใน การวางแผนและบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มีการส่งเสริมอาชีพและรายได้จากการ ท่องเที่ยวในรูปแบบของภาศิเครือข่าย และมีมาตรฐานและราคากลางของสินค้าเป็นไปในทิศทาง เดียวกัน โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และคนในชุมชน มีการบริหาร จัดการที่สมดุลระหว่างความต้องการของนักท่องเที่ยวกับผลประโยชน์ของชุมชน ยึดหลักความสมดุล ของเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

การผลักดันการส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชน และการเรียกร้องของประชาชน เกี่ยวกับการจัดการโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชน เช่น การสร้างสะพานข้ามฝั่งคลองน้ำทั้งสองฝั่ง ที่มี แม่น้ำกั้นระหว่างหมู่บ้าน ระบบน้ำประปา มาตรการการรักษาความปลอดภัย เป็นต้น ยังไม่ได้รับการ สนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม บางประเด็นเกี่ยวข้องกับหลักกฎหมาย จึงยังดำเนินการไม่ได้ ในด้านวิถี ชีวิตของชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นชาวประมง และประกอบการโฮมสเตย์พร้อมให้บริการนำ เทียวเชิงอนุรักษ์ ให้บริการอาหารสดจากทะเลแก่ท่องเที่ยว นอกจากนี้ พบว่า คนในชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวน้อย ไม่มีการกระจายรายได้ในกิจกรรม การท่องเที่ยวที่เหมาะสม แต่ชุมชนมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ เช่น การการดำเนิน ชีวิตที่อยู่กับธรรมชาติป่าชายเลน การประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน มีการสร้างเครื่องมือจับสัตว์ตาม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ มีอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนจากธรรมชาติ

หมู่บ้านไร่แผ่นดินเป็นชุมชนเก่าแก่ ซึ่งก่อสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ เช่น ทะเลแหวก ชมเหยี่ยวแดง ประชาชนในชุมชนมีการอนุรักษ์ การให้อาหารเหยี่ยวแดงเป็น ประจำตามวิถีชีวิตของชาวประมง เช่น เศษปลา กุ้ง ที่เหลือจากการคัดเลือกไว้สำหรับประกอบอาหาร แปรรูป ก็จะนำไปเป็นอาหารของเหยี่ยวแดง การไม่ตัดไม้โกงกางเพื่อเผาถ่าน การรักษาขยะมูลฝอยใน ชุมชน และการอนุรักษ์ปูลม หน่วยงานภาครัฐและชุมชน ควรอบรมในเรื่องกฎหมายให้ความรู้ และ กำกับดูแลวิถีชีวิตชุมชน เพื่อมิให้ชุมชนในท้องถิ่นก่อสร้างบ้าน ร้านค้า ล้าออกไปทะเล เกินกว่ากรม ทรัพยากรทางทะเลได้กำหนดไว้ การไม่ทำลายต้นไม้โกงกางเพื่อเผาถ่าน การอนุรักษ์ปูลมตามแนว พระราชดำริ

สินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน พบว่า ผู้ประกอบการมีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและต้อง พึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีวิต เช่น มีการทำประมง และนำสัตว์น้ำมี กุ้ง หอย ปู ปลา เป็นต้น นำมา แปรรูป สร้างเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อหารายได้ มีการจัดทำกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พึ่งพาธรรมชาติ ล่องเรือ ชมเหยี่ยวแดง เที่ยวทะเลแหวกเป็นหลัก ส่วนร้านค้าหรือสินค้าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ไม่ได้รับการ

สนับสนุนด้านการตลาดและการแปรรูปใหม่ ๆ เท่าที่ควร คนในชุมชนต้องพึ่งพาตนเองในการแปรรูป ออกแบบโลโก้ของร้านตนเอง การหาตลาด และจำหน่ายกันเอง ภาครัฐยังไม่ให้การสนับสนุนส่งเสริม เรื่องการแปรรูป นวัตกรรมด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ

จากการประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) และผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) มีดังนี้

พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิผลการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$, S.D. = 0.081) และเมื่อจำแนกความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิผลการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเด็นข้อที่ 3 มีการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอันส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 0.448) รองลงมาคือ มีการติดตามประเมินผลจากการท่องเที่ยว และการรับประโยชน์จากการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.34$, S.D. = 0.473) และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ มีการประเมินแผนพัฒนาพื้นที่ชุมชนโดยคำนึงถึงพื้นที่อนุรักษ์ เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.09$, S.D. = 0.288) ซึ่งสอดคล้องกับการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับหลักกฎหมาย เพื่อให้ชุมชนในท้องถิ่นก่อสร้างบ้าน ร้านค้าของตน ลูก้าออกไปในทะเล เกินกว่ากรมทรัพยากรทางทะเลได้กำหนดไว้ การไม่ทำลายต้นไม้โกงกางเพื่อเผาถ่าน การอนุรักษ์ปูลมตามแนวพระราชดำริ ตลอดถึงการดูแลความสะอาด การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนที่จะไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมในที่สุด

จากการวิจัย การประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งคณะผู้วิจัย ได้เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ร่วมกันระดมความคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความแล้ว นำเสนอผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิตามแนวแบบสัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) และผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) สามารถประมวลผลการประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 4 ระยะที่ 4 และนำมาสังเคราะห์สรุปได้ ดังแผนภาพที่ 4.4 ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๔ การประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๔.๓ ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)^{๑๓๖}

คณะผู้วิจัย สรุปผลการสนทนากลุ่มเฉพาะที่เกี่ยวกับเนื้อหาของการวิจัยตามหัวข้อและวัตถุประสงค์ของการวิจัย เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

การจัดการการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ในการจัดการด้านการรักษาสภาพธรรมชาติและฟื้นฟู การดูแลรักษาและบำรุงสภาพแวดล้อมและสถานที่สำคัญในแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างดี โดยมีผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านหมู่ ๒ ตำบลบางชัน อำเภอลอง และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นตำบลบางชัน เป็นผู้ดูแลเป็นหลัก การพัฒนาศักยภาพชุมชนของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน นอกจากจะมุ่งเน้นการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวแล้ว จะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนา การเพิ่มระยะเวลาที่พักของนักท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อหัวต่อวันหรือต่อครั้ง การพัฒนาในระดับพื้นที่ การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภายในกลุ่มท่องเที่ยวและระหว่างกลุ่มท่องเที่ยว การกระจายตัวของนักท่องเที่ยว และกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่นค้ำึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชนสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อมุ่งเป้าหมายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ สร้างความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืน การนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรมดั้งเดิมหรือไม่ และมีแนวทางในการอนุรักษ์อย่างไร เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน การประเมินศักยภาพด้านการจัดการและคนในชุมชนมีดังนี้ เป็นการพิจารณา “ความพร้อมของคนในชุมชน” ที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวและสินค้าการมีส่วนร่วมของชุมชน สมาชิกในชุมชนมีความเข้าใจและให้ความร่วมมืออย่างน้อยเพียงใด มีแกนนำที่เข้มแข็งหรือไม่ และมีการรวมกลุ่มที่ชัดเจนในการทำงานหรือไม่ ทักษะและความสามารถ ของคนในชุมชนมีความรู้ความสามารถที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวหรือไม่ เช่น การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ หรือการบริการมีการวางแผนในการพัฒนาศักยภาพอย่างไรบ้าง ชุมชนสามารถระดมกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายได้อย่างชัดเจนหรือไม่ และกิจกรรมหรือสินค้าที่นำเสนอสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายนั้นได้หรือไม่ ส่วนความสามารถในการแข่งขันนั้น ชุมชนมี “จุดขาย” ที่แตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียงอย่างไร มีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในชุมชนได้มากน้อยเพียงใด เป็นต้น^{๑๓๗}

การปรับเปลี่ยนวิธีคิดในการวางรากฐานการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และต้องเป็นการบูรณาการร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงคมนาคม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงวัฒนธรรม เป็นต้น การบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาคม นับเป็นสิ่งสำคัญที่จะให้มีการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทยเป็นไปอย่าง

^{๑๓๖} ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ณ หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี, วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

^{๑๓๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาว เครือวัลย์ เทพทอง, ตำบลบางชัน อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

ต่อเนื่อง ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารหรือตัวบุคคลทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ แต่การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายการพัฒนาทั้งสามฝ่าย โดยเฉพาะบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาคมและภาคเอกชน ในท้องถิ่น เนื่องจากท้ายที่สุดแล้ว ประชาชนที่เป็นเจ้าของทรัพยากรจะเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด จะทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน^{๑๓๘}

ปรับเปลี่ยนแนวความคิดการวัดความสำเร็จของการพัฒนา ที่ผ่านมาการพัฒนาการท่องเที่ยวมุ่งเน้นผลสำเร็จในเชิงปริมาณ เช่น จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยว แต่การวัดผลการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะต่อไป จำเป็นจะต้องมองในหลายมิติที่สมดุลกันทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม เพื่อเป้าหมายสุดท้าย คือ การพัฒนาอย่างยั่งยืน ควรมีการวางแผนการพัฒนาใช้ตลาดเป็นตัวนำ เพื่อให้สามารถกำหนดเป้าหมายได้ชัดเจน สอดคล้องกับระยะเวลาที่ต้องการปรับปรุงแก้ไขปัญหาสำคัญ ในภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยว มิฉะนั้นแล้ว จะทำให้การกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดและแนวทางการพัฒนาสินค้าและบริการ ไม่สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในด้านศักยภาพด้านความพร้อมของชุมชนนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวจะไม่ยั่งยืนหากขาดความพร้อมของคนในชุมชน การประเมินด้านนี้ จึงมุ่งเน้นไปที่การมีส่วนร่วมและความสามารถของคนในชุมชนเอง การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่มีทัศนคติเชิงบวก ชุมชนต้องมีความเข้าใจและเปิดใจรับการท่องเที่ยว มีความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรและต้องการที่จะพัฒนาความร่วมมือ มีกลุ่มแกนนำหรือคณะกรรมการที่เข้มแข็ง สามารถประสานงานและบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคนในชุมชนมีความพร้อมที่จะร่วมมือกัน ความพร้อมของของในชุมชนและสิ่งอำนวยความสะดวก ส่วนความรู้และทักษะนั้น ชุมชนมีไกด์ท้องถิ่นที่สามารถให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้หรือไม่ หรือมีผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เช่น การทำอาหารท้องถิ่น สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น ที่พัก ร้านอาหาร และห้องน้ำ ต้องอยู่ในสภาพที่พร้อมให้บริการและสะอาด^{๑๓๙}

การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว และสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน มีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดินที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน การทำประมงพื้นบ้านที่มีมายาวนาน นอกจากนั้น ยังมีการรวมกลุ่มและพัฒนาการท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ให้เข้มแข็งผ่านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวภายใต้ต้นทุนของพื้นที่เป็นหลัก และชูความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน มีกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน มีการท่องเที่ยวไปตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งชุมชนมีบทบาทสำคัญในการจัดการและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การท่องเที่ยวชุมชนได้รับความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยวในปัจจุบัน คือ เอกลักษณ์อันโดดเด่น หรือที่เรียกว่า **อัตลักษณ์ “กินปู ดูเหยี่ยวแดง ล่องแพเที่ยวหมู่บ้านไร่แผ่นดิน”** ของชุมชนนำมาเป็นจุดขายหรือสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวสนใจเข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชน การวิเคราะห์และดึงอัตลักษณ์ท้องถิ่นนั้น เป็นรากฐานสำคัญในการค้นหาและ

^{๑๓๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสุพิน จรัส, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

^{๑๓๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางอังเอิญ พิพัฒน์ชัยกิจ, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

ทำความเข้าใจ “จุดเด่น” ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อนำมาสร้างเป็นคุณค่าที่แตกต่างและน่าสนใจ ชุมชนต้องร่วมกันสำรวจสิ่งที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น นำสิ่งที่เราสำรวจได้มาผูกโยงเข้าด้วยกันเพื่อสร้างเป็น เรื่องเล่าที่มีชีวิตชีวา และน่าติดตาม เช่น การเล่าเรื่องราวของต้นกำเนิดของทะเลแหวก และที่มาของเหี่ยวแดง หรือสูตรอาหารท้องถิ่นที่ไม่เหมือนใคร ดังนั้น ชุมชนต้องร่วมกันตัดสินใจว่า จะนำอัตลักษณ์ส่วนไหนมาเป็น “จุดขายหลัก” ที่ชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างไร้ทิศทาง และตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ตรงจุด การจัดการด้านการให้ความรู้ และการสร้างจิตสำนึก กิจกรรมและการดำเนินงานต่าง ๆ ที่ให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการและชุมชนในหมู่บ้านไร้แผ่นดิน โดยบ่มเพาะให้มีทักษะในการนำเที่ยวและสามารถแนะนำแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยวได้ เพื่อสามารถสร้างการกระจายรายได้ให้เกิดขึ้นแก่ชุมชน อีกทั้ง มีการจัดเส้นทางท่องเที่ยวและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทาง เพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและชุมชน เห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว^{๑๔๐}

การพัฒนาศักยภาพของชุมชน ส่วนหนึ่งมาจากวัฒนธรรมของชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะและจากผู้นำชุมชนในการรวมพลังชุมชน การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น นำมาใช้ในการพึ่งพาตนเองและสามารถพัฒนาชุมชนของตนเอง จนกลายเป็นจุดเด่นหรือมีความเฉพาะตัวของชุมชน ซึ่งชุมชนสามารถจัดสรรสิ่งที่มีอยู่ก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจชุมชนได้ การที่จะทำให้การท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้านไร้แผ่นดินมีความยั่งยืนสิ่งสำคัญ คือ สร้างความตระหนักรู้ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ต้องมีการรักษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และสร้างประสบการณ์ที่มีความหมายให้กับนักท่องเที่ยว ด้วยการเรียนรู้ร่วมกันในมิติความเป็นชุมชน อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตของชุมชน ชุมชนที่มีพลังเข้มแข็งล้วนเกิดขึ้นจากความสมานฉันท์ของคนในชุมชน การประเมินศักยภาพด้านทรัพยากรและอัตลักษณ์ การประเมินในมิตินี้ เป็นการพิจารณาว่าชุมชนมี “ต้นทุน” หรือ “ทุนทางวัฒนธรรม” อะไรบ้างที่โดดเด่น และสามารถนำมาพัฒนาได้จริง ความโดดเด่นของทรัพยากร คือ ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตที่น่าสนใจและแตกต่างจากที่อื่นมากนักน้อยเพียงใด ความพร้อมของอัตลักษณ์นั้นมีความเป็นมาอย่างไร มีเรื่องราวที่น่าสนใจในการเล่าหรือไม่ และสามารถนำมาสร้างเป็นกิจกรรมหรือสินค้าที่นักท่องเที่ยวสนใจได้มากนักน้อยเพียงใด^{๑๔๑}

การมีส่วนร่วมของประชาชน หรือชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน การดำเนินกิจกรรมพัฒนาใด ๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับชุมชน หากคนในชุมชนไม่รู้สึกรู้ว่าตนเองเป็นเจ้าของและลงมือดำเนินกิจกรรมนั้นด้วยตนเองแล้ว กิจกรรมนั้น อาจไม่สำเร็จและดำรงอยู่ได้ไม่นาน ในทางตรงกันข้าม หากว่า ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ ในกระบวนการอย่างถ่องแท้ สามารถมองเห็นและคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน รวมทั้งได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอ จนเกิดความ

^{๑๔๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาว โสภา ยั่งยืนบางชัน, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

^{๑๔๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาว สรรณิลักษณ์ นิมประภาร, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

ตระหนักในปัญหาของตนเองและพยายามหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้น จนเกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ก็จะทำให้เกิดความยั่งยืนตลอดจนเป็นการทำให้เกิดชุมชนมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ประกอบด้วย ๑) การบริหารจัดการชุมชน ๒) ด้านเศรษฐกิจ สังคม และความ เป็นอยู่ ๓) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ๔) ด้านคุณภาพการบริการ และ ๕) ด้านการจัดการทุนเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้เห็นมุมมองศักยภาพของชุมชนที่ชัดเจนขึ้น ศักยภาพด้านการตลาด เป็นการดูว่าชุมชนสามารถเข้าถึงและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากน้อยแค่ไหน รวมถึงการสร้างสรรคผลิภัณฑ์การท่องเที่ยวที่น่าสนใจ การเข้าถึงและการประชาสัมพันธ์เส้นทางคมนาคม การเดินทางไปยังชุมชนมีความสะดวกสบายหรือไม่ และมีป้ายบอกทางที่ชัดเจนเพียงพอหรือไม่ ช่องทางการประชาสัมพันธ์ การใช้สื่อออนไลน์หรือช่องทางต่าง ๆ เพื่อโปรโมตเส้นทางท่องเที่ยวของตนเองได้อย่างไร เช่น เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย หรือการสร้างเนื้อหาที่น่าสนใจการสร้างสรรคผลิภัณฑ์การท่องเที่ยว กิจกรรมและประสบการณ์ ก็มีการออกแบบกิจกรรมที่น่าสนใจและหลากหลายสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ เช่น การเรียนรู้วิถีชีวิตชาวประมง การรวบรวมกิจกรรมต่าง ๆ มาจัดทำเป็นแพ็คเกจท่องเที่ยวที่คุ้มค่าและมีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน^{๑๔๒}

การพัฒนาสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน มีแนวทางการนำภูมิปัญญาของชุมชนและทุนทางวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งจะช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและสร้างความแตกต่างจากสินค้าทั่วไป เช่น รวบรวมข้อมูล นำข้อมูลเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งในด้านประเพณี วิถีชีวิต หรือทรัพยากรธรรมชาติ คัดเลือกอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยการนำอัตลักษณ์ที่เลือกมาเป็นแรงบันดาลใจ ในการออกแบบ มีการคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ยั่งยืนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และมีการวางแผนการตลาดและการจัดจำหน่ายที่เหมาะสม เพื่อให้ผลิตภัณฑ์เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายและสร้างรายได้ให้กับชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร ที่ได้จากชาวประมงพื้นบ้านให้มีรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และนอกจากนั้น ก็ควรมีการสร้างสรรคของที่ระลึกที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม หรือสัญลักษณ์ของชุมชน อาจกล่าวได้ว่าควรสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนตั้งแต่ขั้นตอนการศึกษาข้อมูล การออกแบบ การผลิต การตลาด เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเป็นเจ้าของร่วมกัน^{๑๔๓}

การพัฒนาสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ต้องมีการการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน หรือองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร เพื่อสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และช่องทางการตลาด มีการการพัฒนาทักษะจัดอบรมให้กับคนในชุมชน เช่น การออกแบบ การผลิต การตลาด เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ตลอดทั้งต้องมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้น

^{๑๔๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาว บุษผา รูปประทีป, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

^{๑๔๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวลักษณ นิมประภากร, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

ยิ่งขึ้น และควรส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้เอกลักษณ์และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อสร้างรายได้ และพัฒนาความเป็นอยู่ของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้มาเยือน องค์ประกอบด้านการส่งเสริมและตลาด ควรเป็นการทำให้กิจกรรมและสินค้าของชุมชนเป็นที่รู้จักในวงกว้าง การประชาสัมพันธ์และช่องทางการตลาด ใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย เช่นออนไลน์ โซเชียลมีเดีย (Facebook, Instagram) เว็บไซต์ และแพลตฟอร์มการจองท่องเที่ยว การจัดทำแผ่นพับ โปสเตอร์ การเข้าร่วมงานแสดงสินค้า และการสร้างความร่วมมือกับบริษัทนำเที่ยวการสร้างเครือข่าย เชื่อมโยงชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และชุมชนท่องเที่ยวอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และส่งเสริมการตลาดร่วมกัน การรับฟังความคิดเห็นและปรับปรุง เปิดรับฟังข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยว เพื่อนำมาปรับปรุงกิจกรรมและบริการให้ดียิ่งขึ้น^{๑๔๔}

อัตลักษณ์ชุมชนของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน เป็นลักษณะเฉพาะที่แสดงความเป็นตัวตนของชุมชน ทำให้ชุมชนมีความโดดเด่นและแตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่จับต้องได้ เช่น ทะเลแหวก เขียวแดง วัฒนธรรม อาหารและผลไม้ท้องถิ่น หรือเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น ประเพณี วิถีชีวิต หรือความเชื่อ การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตของชุมชน เป็นการเปิดบ้านให้เป็นโฮมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตชาวประมง ชมเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์อัตลักษณ์ท้องถิ่น คือ ทะเลแหวก และเขียวแดง และวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ที่มีมาอย่างยาวนาน มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมของชาวไทย ชาวจีน ทิออยพเข้ามามีส่วนร่วมตั้งถิ่นฐานที่หมู่บ้านไร่แผ่นดิน สิ่งที่ชาวบ้านไม่ยอมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรื้อถอน คือ โพงพาง เพราะโพงพางเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านและเป็นส่วนสำคัญของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวบ้าน การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้า เมื่อได้อัตลักษณ์ที่ชัดเจนแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การนำมาแปลงให้เป็นรูปธรรมในรูปแบบของ “เส้นทาง” และ “สินค้า” ที่จับต้องได้เส้นทางท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ จะต้องออกแบบกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถ “มีส่วนร่วมและเรียนรู้” ได้จริง ไม่ใช่แค่การมาเยี่ยมชม เช่น การร่วมทำอาหารท้องถิ่น เช่น กะปิ น้ำปลา กระบวนการทำอาหารแห้ง การพัฒนาสินค้าจากภูมิปัญญา โดยการนำวัตถุดิบและภูมิปัญญาดั้งเดิมมาพัฒนาเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ ควรจะต้องจัดตั้งกลุ่มแกนนำหรือคณะทำงานที่มีบทบาท มีหน้าที่ที่ชัดเจนในการบริหารจัดการ รวมถึงสร้างความเข้าใจให้คนในชุมชนเห็นถึงประโยชน์ และผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น พัฒนาศักยภาพคนในชุมชนโดยจัดการอบรม เพื่อเพิ่มทักษะที่จำเป็น เช่น การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การทำบัญชี การใช้โซเชียลมีเดียเพื่อการตลาด และการบริการนักท่องเที่ยวอย่างมืออาชีพ การบริหารจัดการที่เป็นธรรม กำหนดกติกาการแบ่งปันรายได้และผลประโยชน์อย่างโปร่งใส เพื่อให้ทุกคนในชุมชนได้รับผลตอบแทนอย่างเท่าเทียม และเกิดความร่วมมืออย่างยั่งยืน^{๑๔๕}

^{๑๔๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาว ลมัย ภูหนองโอง, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

^{๑๔๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ นางสาว เกศชуда เบญจพรม, ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

การพัฒนาและสร้างสรรค์กิจกรรมท่องเที่ยวเมืองประกอบที่มุ่งเน้นการสร้าง “จุดขาย” ที่โดดเด่นและดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยควรมีแนวทางการสำรวจและดึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น ค้นหาสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา หัตถกรรม อาหารท้องถิ่น หรือทรัพยากรธรรมชาติที่โดดเด่น และจะต้องสร้างสรรค์กิจกรรม นำอัตลักษณ์ที่ได้มาสร้างเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยว โดยให้นักท่องเที่ยวสามารถ “มีส่วนร่วม” ได้จริง เช่น การท่องเที่ยวชมทะเลแหวก ชมเหยี่ยวแดง ศาลเจ้า และวัดบางชั้นที่มีสถาปัตยกรรมและพุทธศิลป์ที่เก่าแก่และสวยงาม องค์ประกอบด้านการจัดการและการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์ประกอบนี้เป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการได้ด้วยตนเองและได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง การรวมกลุ่มและจัดตั้งคณะกรรมการของชุมชน ที่มีความรู้ ความสามารถ และความสนใจมาร่วมตัวกันเป็นคณะกรรมการ มีการแบ่งหน้าที่และบทบาทที่ชัดเจน เช่น ด้านการตลาด ด้านการบริการลูกค้า ด้านการเงิน การสร้างความเข้าใจ และการระดมความคิดเห็น การสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเห็นถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยว และเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจร่วมกัน การพัฒนาศักยภาพของในชุมชน ควรจัดอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกในชุมชน เช่น การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ซึ่งในชุมชนตำบลบางชั้นยังไม่มีหัตถ์เทศก์อย่างเป็นทางการ แต่ทำในนามผู้ประกอบการโฮมสเตย์ที่ดูแลลูกค้าด้วยตนเอง การบริการที่ดี การจัดการทางการเงิน และการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อการตลาดการจัดสรรผลประโยชน์ที่เป็นธรรม กำหนดกติกาของชุมชนในชุมชน ซึ่งชุมชนของเราได้มีการกำหนดกติการาคาสินค้าท้องถิ่นที่เป็นกลาง ไม่ตัดราคากันเอง และแนวทางในการแบ่งปันรายได้อย่างเป็นธรรม เพื่อให้คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์อย่างทั่วถึงและยั่งยืน ชุมชนในท้องถิ่นจะต้องให้ความสำคัญกับการให้ความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการบริการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐานและมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม มีความปลอดภัย ความสะอาด พัฒนาบุคลากร ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ให้มีใจพร้อมให้บริการและมีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคมที่ได้มาตรฐาน ครอบคลุมเส้นทางหลักและเส้นทางรองที่จะเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน^{๑๔๖}

สรุปได้ว่า การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของชุมชนบางชั้นไม่ได้เป็นไปในรูปแบบของสหกรณ์ หรือการรวมกลุ่มกันอย่างแท้จริง ส่วนใหญ่จะทำรูปแบบของโฮมสเตย์ หรือเจ้าของในชุมชน โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทำสืบต่อกันมา ในด้านโครงสร้างพื้นฐานนั้น คนในชุมชนมองเห็นสมควรที่จะสร้างถนนที่ได้มาตรฐานเข้ามายังหมู่บ้านไร่แผ่นดิน แต่บางมติก็อยากได้น้ำประปา ซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี ก็เห็นสมควรที่จะผลักดันโครงการน้ำประปาไปยังหมู่บ้านไร่แผ่นดิน เพราะน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพ สิ่งหนึ่งที่ชาวบ้านต้องการมากที่สุด คือ การที่ภาครัฐไม่เรื้อถอนโพรงทางของชาวบ้าน เนื่องจากภาครัฐมองว่า การก่อสร้างโพรงทางของชาวบ้านนั้น เป็นการขีดขวางการสัญจรทางเรือ ดังนั้น คำว่า โพรงทาง จึงเป็นชื่อเรียก “เรือนแพ” หรือ “บ้านลอยน้ำ” ที่พบเห็นได้ในชุมชนปากน้ำแฉะ ซึ่งเป็นที่รู้จักในนาม “หมู่บ้านไร่แผ่นดิน” ในจังหวัดจันทบุรี โพรงทางเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านและเป็นส่วนสำคัญของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวบ้านที่นี่ ซึ่งส่วนใหญ่

^{๑๔๖} สันทนา กลุ่มเฉพาะ นายเอกสิทธิ์ สืบวงศ์ชัย, ตำบลบางชั้น อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘.

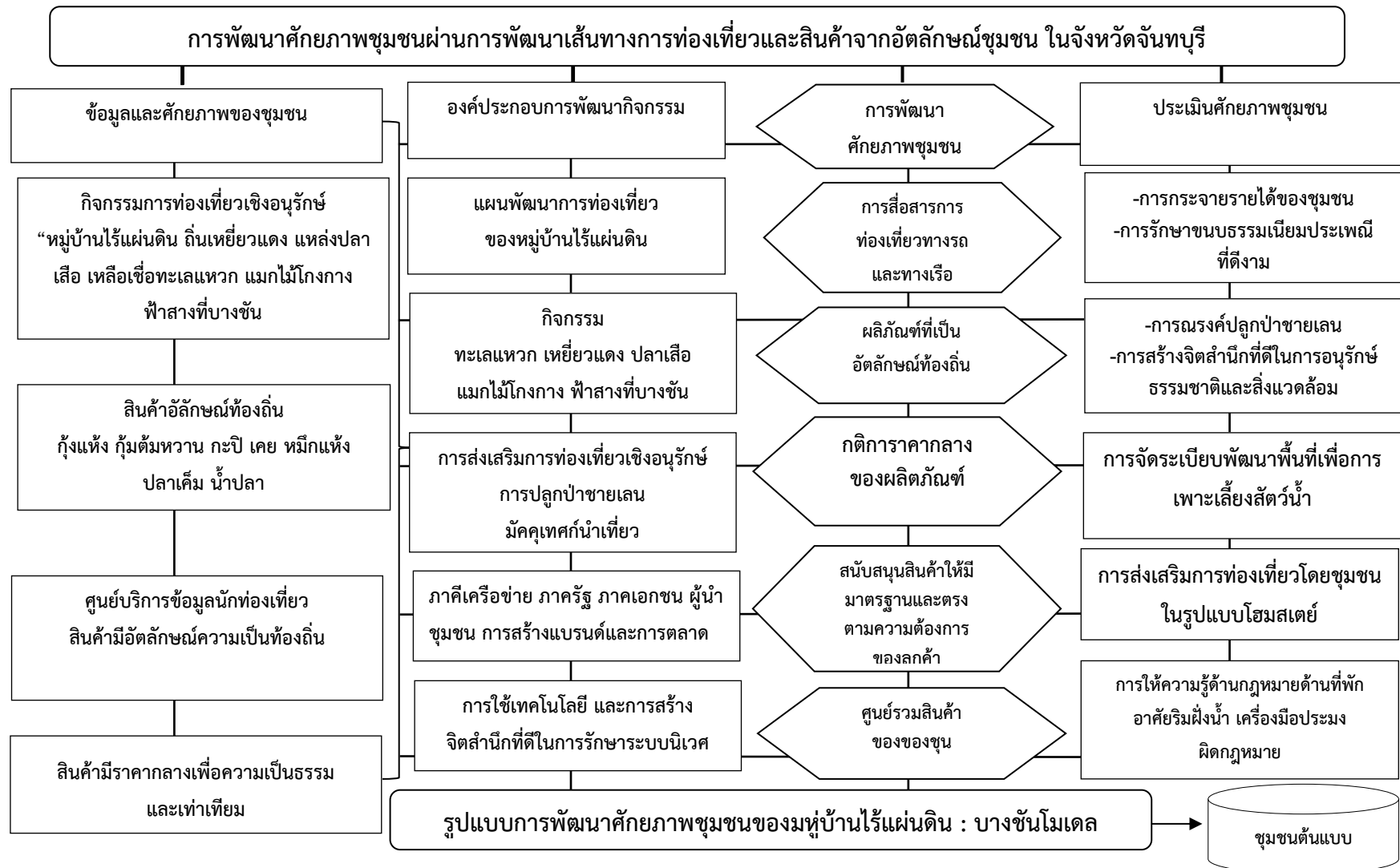
เป็นผู้ที่ตั้งรกรากมาจากการค้าขายและอาศัยอยู่ริมทะเล และสิ่งที่ชาวบ้านเรียกร้อง คือ การมีโฉนดที่ดินเป็นของตัวเอง การมีน้ำประปาใช้โดยไม่ต้องซื้อ จากคณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ ได้ทราบว่า จุดแข็งของชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน คือ การนอนไม่ต้องปิดประตูเรือน เพราะไม่มีขโมย กล่าวคือ ไม่มีของหาย นี่ก็เป็นสิ่งที่หาได้ยากยิ่งในสังคมปัจจุบัน กิจกรรมที่เด่น ๆ ที่จะเป็นการส่งเสริมเส้นทางการท่องเที่ยว คือ วันสงกรานต์ ที่ทุกคนอุทิศผลบุญให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว กิจกรรมวันลอยกระทง เนื่องจากหมู่บ้านไร่แผ่นดิน เป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ริมน้ำเวฬุ ที่มีทั้งทะเลแหวก และเหี่ยวแดงจำนวนมาก สองริมฝั่งคลองที่เปียกไปด้วยทิวทัศน์ที่สวยงาม มีภูเขา ป่าไม้โก่งก้างจำนวนมาก เหมาะแก่การจัดงานเทศกาลลอยกระทงที่จะไม่กระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และอีกประการหนึ่ง ที่หมู่บ้านไร่แผ่นดินแห่งนี้ มีศาลเจ้า ที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชน และชาวประมงพื้นฐาน จึงมีกิจกรรมเทศกาล สำหรับบุคคลทั่วไป

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

การพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่ชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เป็นการมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว และการบริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ในรูปแบบการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว สินค้า และการบริการให้ได้มาตรฐาน โดยการเข้ามามีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมถึงคนในชุมชนเป็นสำคัญ ซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถควบคุมและกำกับดูแลให้ทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว ที่เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนไม่เสื่อมโทรม รวมถึงต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงยังแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ที่สำคัญมีการปลูกฝังจิตสำนึกของชุมชน ให้เล็งเห็นความสำคัญของป่าไม้ หรือธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตการทำมาหากินในทะเล ตลอดจนการมีสิทธิการอยู่อาศัยและใช้ประโยชน์ในพื้นที่ ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชนนี้ อยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ผ่านกิจกรรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเรื่องการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การออกแบบผลิตภัณฑ์อาหารทะเล และช่องทางทางการตลาด หรือการจำหน่ายที่หลากหลาย

คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาวิจัย เพื่อที่จะพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี เกี่ยวกับฐานข้อมูล ศักยภาพชุมชน การพัฒนากิจกรรมและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และการประเมินประสิทธิผลการพัฒนาศักยภาพชุมชน เพื่อมุ่งพัฒนาและส่งเสริมเส้นทางการท่องเที่ยวในประเด็นเกี่ยวกับ ทะเลแหวก ซึ่งเป็นพื้นที่ของชุมชนปากน้ำเวฬุ เป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นบริเวณรอยต่อระหว่างสภาพแวดล้อมทางน้ำจืดและสภาพแวดล้อมแบบทะเล เป็นพื้นที่ลักษณะพิเศษที่เรียกว่า “ชะวากทะเล” มีลักษณะเด่นชัด คือ ปากน้ำกว้างและตื้นเขินเป็นรูปกรวย อันเกิดจากพื้นที่บริเวณปากน้ำเกิดการยุบตัวลงทะเล ด้วยการไหลเวียนของน้ำจืดและน้ำทะเล ที่เกิดจากการทับถมของเปลือกหอยและทรายที่ทับถมกันบริเวณปากแม่น้ำในยามที่น้ำทะเลลด การชมเหี่ยวแดงและหิ่งห้อย ของชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน มีสิ่งมีชีวิตที่ช่วยเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนนี้ คือ เหี่ยวแดงและหิ่งห้อย โดยหิ่งห้อยมักอาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณน้ำสะอาดและมีระบบนิเวศสมบูรณ์ และมุ่งเน้นการประกอบสัมมาชีพ ไม่ตัดไม้ทำลายป่า มุ่งส่งเสริมการประกอบอาชีพประมง และมุ่งให้ชุมชนร่วมกันแก้ไขปัญหาสิทธิชุมชน การปรับตัว การพัฒนาสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน ให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น และเป็นที่ยึดถือและใช้บริการของ

นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี โดยคณะผู้วิจัย เปิดรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ เชิญผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งสามารถนำมาสังเคราะห์แสดงเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังแผนภาพที่ ๔.๕ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้รับการวิจัย : บางชันโมเดล

แผนภาพที่ ๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย : บางชันโมเดล มีรายละเอียด ดังนี้

๑. กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ ของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน คือ ล่องแพเปือกพายเรือ และชมเหยี่ยวแดง มีที่พักแบบโฮมสเตย์ การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน และบรรยากาศที่เงียบสงบ เป็นไฮไลต์ของการท่องเที่ยวบริเวณลุ่มน้ำเวฬุ กิจกรรมการท่องเที่ยวเน้นให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการปกป้องรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมและปรับให้เกิดความสมดุลกับรูปแบบและกิจกรรมที่มีอยู่ คำนึงถึงการพัฒนาด้านการให้การศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน โดยเน้นกิจกรรมการปลูกป่าและฟื้นฟู การจัดกิจกรรม “ปลูกป่าชายเลน” โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและองค์กรภายนอกได้มีส่วน

๒. เส้นทางท่องเที่ยวของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน มีระยะทาง ๒ ช่าง คือ นังรยนต์ และต่อด้วยเรือ เพราะผู้คนใช้เรือเป็นพาหนะหลักในการเดินทาง หมู่บ้านไร่แผ่นดิน เป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า ๑๖๐ ปี เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชุมชน เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับสายน้ำ ชุมชนตำบลบางชันนั้น ได้รับความชื่นชมจากนักท่องเที่ยวที่มาสัมผัสสีสันตะวันออกสุดแสนประทับใจในมหัศจรรย์ “หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ถิ่นเหยี่ยวแดง แหล่งปลาเสือ เหลือเชื่อทะเลแหวก แมกไม้โกงกาง ฟ้าสาบที่บางชัน” การท่องเที่ยวของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน จึงเป็นการสร้างสรรค์สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ให้สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน และการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการตลาด จัดให้มีการบริการนำเที่ยวที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และมีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว

๓. สินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น ชาวบ้านบางชัน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมง และแปรรูปอาหารทะเล วิถีชีวิตชุมชนของชาวประมงสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การประกอบอาชีพหลักของชุมชน เช่น ตกปู เลี้ยงหอยนางรม ยกยอกุ้ง หาปลา เลี้ยงปลาในกระชัง ชาวบ้านได้ทำการแปรรูปให้สินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ในลักษณะประมงพื้นบ้าน สินค้าแปรรูปผลิตผลทางทะเล ได้แก่ กุ้งแห้ง กุ้งต้มหวาน กะปิ หมึกแห้ง ปลาเค็ม น้ำปลา ขายสินค้าท้องถิ่น ของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่หมู่บ้าน ผ่านกติกาสวนชุมชนที่มีราคากลางของสินค้าและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ทั้งนี้ เพื่อความเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ การส่งเสริมด้านการตลาด ผลิตภัณฑ์ที่สวยงาม ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ และมี Story เรื่องเล่าที่มาของผลิตแปรรูปผ่านช่องทางการสื่อสารจึงมีความจำเป็น เช่น โซเชียลมีเดีย (Facebook, Instagram), เว็บไซต์ และแพลตฟอร์มการจองท่องเที่ยว การจัดทำแผ่นพับ โปสเตอร์ การเข้าร่วมงานแสดงสินค้า และการสร้างความร่วมมือกับบริษัทนำเที่ยว ตลอดจนการสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อให้สินค้าท้องถิ่นสามารถติดตลาด และสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้กับชุมชน

๔. ศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยว โดยเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีความรู้ รวมถึงมีสื่อแนะนำเสนอข้อมูลบริการแก่นักท่องเที่ยว การบริหารจัดการการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวให้สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน มีการควบคุม ดูแลรักษา และจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงสภาพเดิม คำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ ส่งเสริมกองทุนอันเกิดจากการท่องเที่ยวให้กลับคืนสู่ชุมชนในรูปแบบของ “กองทุนอนุรักษ์เหยี่ยวแดง” เพื่อใช้ในกิจกรรมอนุรักษ์ และเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิต

นอกจากนี้ ชุมชนจะต้องให้ความสำคัญกับการดูแลเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สุขอนามัย การเยี่ยมชม และมีระบบการจัดการขยะมูลฝอยและการบำบัดน้ำเสีย เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนและท้ายที่สุด จะต้องมีการประเมินการพัฒนาพื้นที่ชุมชนโดยคำนึงถึงพื้นที่อนุรักษ์ เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักของกฎหมาย

๕. ภาศึเครือข่าย มีการเสริมสร้างจิตสำนึกการสร้างภาศึเครือข่าย เพื่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ชุมชนชาวหมู่บ้านไร่แผ่นดิน วัด โรงเรียน ผู้นำหมู่บ้าน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรมป่าไม้ และเจ้าหน้าที่จากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้ร่วมกันในการวางแผนและบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มีการส่งเสริมอาชีพและรายได้จากการท่องเที่ยวในรูปแบบของภาศึเครือข่าย และมีมาตรฐานและราคากลางของสินค้าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และคนในชุมชนที่จะทำการตลาด ด้วยการร่วมมือกับชุมชนในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวให้สะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นวิถีชีวิตชุมชน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว โดยมุ่งการสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและบริการการท่องเที่ยว มีการบริหารจัดการที่สมดุลระหว่างความต้องการของนักท่องเที่ยวกับผลประโยชน์ของชุมชน ยึดหลักความสมดุลของเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามทฤษฎีของ Everett Rogers (Diffusion of Innovations. USA. University of New Mexico) ระบบสังคมจะมีอิทธิพลต่อการแพร่กระจายและการรับนวัตกรรมสามารถนำมาใช้เป็นกรอบการทำวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ๒) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี ๓) เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ๔) เพื่อประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ หลังจากนั้น นำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยผู้วิจัยได้จัดลำดับการนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Finding Conclusion) สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) คณะผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย โดยการลงพื้นที่สำรวจกิจกรรมระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คัดเลือกกิจกรรมที่จะสามารถพัฒนาศักยภาพชุมชน หรือการมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการเกี่ยวกับสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี ได้ดังนี้

๑) ข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

พบว่า ข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ซึ่งแต่เดิมเคยเรียกกันว่า บ้านโรงไม้ บ้านปากน้ำเวฬุ เป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า ๑๖๐ ปี เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชุมชน เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับสายน้ำ ผู้คนใช้เรือเป็นพาหนะหลักในการเดินทาง ชุมชนตำบลบางชันนั้น ได้รับความชื่นชมจากนักท่องเที่ยวที่มาสัมผัสสันตติวนออกสุดแสนประทับใจ ในมหัศจรรย์ “หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ถิ่นเหยี่ยวแดง แหล่งปลาเสือ เหลือเชื่อทะเลแหวก แมกไม้โกงกาง ฟาร์มที่บางชัน” เยี่ยมชมวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งประกอบอาชีพหลัก คือ การทำประมง และแปรรูปอาหารทะเล วิถีชีวิตชุมชนของชาวประมงสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การประกอบอาชีพหลักของชุมชน เช่น ตกปู เลี้ยงหอยนางรม ยกยอกุ้ง หาปลา เลี้ยงปลาในกระชัง ชาวบ้านได้ทำการแปรรูปให้สินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น ทำกุ้งแห้ง หมึกแห้ง กะปิ ปลาแห้ง ปลาเค็ม เป็นต้น สำหรับปัญหาสำคัญของหมู่บ้านมีอยู่ ๓ เรื่องใหญ่ ๆ คือ ไม่มีเอกสารสิทธิ์ที่อยู่อาศัย เครื่องมือทำกินผิดกฎหมาย

บุกรุกป่าสงวนเรื่องขาดน้ำกินน้ำใช้ การกัดเซาะชายฝั่ง การลुक้าลำน้ำ หมู่บ้านบางคันตัดขาดไฟฟ้า ในบางจุด สำหรับเรื่องน้ำยังไม่มีปะปา ชาวบ้านเดือดร้อนมาก ต้องอาศัยน้ำฝน หรือ ชื้อน้ำจากที่อื่น มาใช้อุปโภคบริโภค

คณะผู้วิจัย ได้สำรวจเส้นทางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กล่าวคือ เที่ยวชมวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน เรียนรู้การทำประมงของชาวบ้าน และการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนและเหยี่ยวแดง ซึ่งเป็นสัตว์อนุรักษ์ได้อย่างสมดุล ส่วนใหญ่ ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ ได้ให้บริการนำเที่ยวชมธรรมชาติ ป่าชายเลน ต้นไม้โกงกาง เหยี่ยวแดง ลงพื้นดินสัมผัสกับทะเลแหวก และวิถีชีวิตชาวประมง กิจกรรมทางน้ำต่าง ๆ เช่น ล่องแพเปือก พายเรือ และชมเหยี่ยวแดง มีที่พักแบบโฮมสเตย์ การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน และบรรยากาศที่เงียบสงบ เป็นไฮไลท์ของการท่องเที่ยวบริเวณลุ่มน้ำเวฬุ กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน มีการเน้นให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการปกป้องรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นชาวบ้านบางคัน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงในลักษณะประมงพื้นบ้าน สินค้าแปรรูปผลิตผลทางทะเล ได้แก่ กุ้งแห้ง กุ้งต้มหวาน กะปิ หมึกแห้ง ปลาเค็ม ขายสินค้าท้องถิ่น ของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่หมู่บ้าน เป็นต้น กติกาชุมชนของชาวประมงหมู่บ้านไร่แผ่นดิน เมื่อลูกค้าที่มาพักโฮมสเตย์ ถ้าจะซื้ออาหารทะเลตากแห้งเป็นของฝากกลับบ้าน จะมีราคากลางของชุมชน

จากการศึกษาวิจัยข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัย พบว่า ๑) การเพิ่มพื้นที่สีเขียวของป่าชายเลนอย่างมีส่วนร่วม ๒) การเสริมสร้างจิตสำนึก ความรู้ ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวชุมชนแก่ทุกภาคส่วนและภาคีเครือข่ายให้ความร่วมมือกันพัฒนา ๓) จัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวในชุมชน ๔) มีสื่อนำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวให้แก่ประชาชน

๒) องค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี

พบว่า องค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมนั้น ชุมชนในหมู่บ้านไร่แผ่นดินได้เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อการวางแผนจัดการด้านการท่องเที่ยวที่เน้นเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และมีองค์ประกอบสำคัญที่ทุกภาคมีส่วนร่วมและให้ความสำคัญเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว การตลาด และการให้บริการ อย่างไรก็ตาม ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนควรจะต้องร่วมมือกันในการส่งเสริมการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ยึดแนวทางการพัฒนาชุมชนจะต้องมีการสร้างแบรนด์และการตลาดเชิงอนุรักษ์ พัฒนากิจกรรมเทศกาลเหยี่ยวแดง ให้เป็นที่รู้จักในระดับประเทศและต่างประเทศ การบริหารจัดการ การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวให้สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนในการรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาระบบกระจายรายได้สู่ชุมชน โดยเฉพาะการอนุรักษ์ป่าไม้โกงกาง การอนุรักษ์เหยี่ยวแดงซึ่งเป็นสัตว์อนุรักษ์ นอกจากนี้ ควรจะต้องมีการควบคุม ดูแลรักษา และจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงสภาพเดิม คำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม

และปรับให้เกิดความสมดุลกับรูปแบบและกิจกรรมที่มีอยู่ คำนึงถึงการพัฒนาด้านการให้การศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน โดยเน้นกิจกรรมการปลูกป่าและฟื้นฟู การจัดกิจกรรม “ปลูกป่าชายเลน” โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและองค์กรภายนอกได้มีส่วนร่วม ซึ่งนอกจากจะช่วยฟื้นฟูระบบนิเวศแล้ว ยังเป็นการปลูกจิตสำนึกที่ดีอีกด้วย

ชุมชนต้นแบบด้านการท่องเที่ยว นั้น พบว่า ชุมชนบริเวณใกล้เคียงปากน้ำเวฬุ ยังไม่มีชุมชนที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวที่เห็นเป็นรูปธรรม แต่ชุมชนตำบลบางชันของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ก่อนหน้านั้นไม่มีใครรู้จัก พอเปลี่ยนมาใช้คำว่า หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ซึ่งทำให้เห็นวิถีชีวิตชุมชนทะเลแหวก และเหยี่ยวแดง ซึ่งเป็นจุดขาย ก็ทำให้ชุมชนแห่งนี้ เป็นต้นแบบในการท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์ได้อย่างดี เพราะมีการส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสินค้าและบริการบนพื้นฐานของมรดกและวัฒนธรรมท้องถิ่น อันจะเป็นการส่งเสริมการประกอบธุรกิจใหม่ในชุมชน แม้ว่า ชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ยังไม่มีกองทุนอันเกิดจากการท่องเที่ยว ก็จริง ถึงอย่างนั้นรายได้จากการท่องเที่ยวควรกลับคืนสู่ชุมชนในรูปแบบของ “กองทุนอนุรักษ์เหยี่ยวแดง” เพื่อใช้ในกิจกรรมอนุรักษ์ เช่น การลาดตระเวนป้องกันการล่า การฟื้นฟูพื้นที่ป่า และสนับสนุนการศึกษาของเยาวชนในท้องถิ่น อันจะเป็นการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ และเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน ประโยชน์ทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวโดยชุมชน จะเป็นการส่งเสริมอาชีพที่เกิดจากการจัดสรรทรัพยากรในพื้นที่ให้เกิดมูลค่า และประโยชน์สูงสุด นำมาซึ่งความความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น พร้อมทั้งนำบรรยากาศแห่งความอบอุ่น และความเข้มแข็งกลับคืนสู่ชุมชน สิ่งที่น่าประทับใจ พบว่า ชุมชนมีการทำกติกาต่อราคาสินค้า ซึ่งปัจจุบัน ชุมชนในตำบลบางชันได้ร่วมกันกำหนดกติการาคาสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชนให้เท่าเทียมกัน ไม่มีการตัดราคาซึ่งกันและกัน

ภาคีเครือข่ายระหว่างชุมชนด้านการท่องเที่ยว การจัดการการท่องเที่ยว ควรจะต้องประสานเชื่อมโยงเครือข่ายจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เน้นการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นวิถีชีวิตชุมชน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว โดยมุ่งการสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและบริการการท่องเที่ยว มีการบริหารจัดการที่สมดุลระหว่างความต้องการของนักท่องเที่ยวกับผลประโยชน์ของเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ยึดหลักความสมดุลของเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยที่ภาครัฐ และผู้นำชุมชน ชาวบ้านควรจะต้องมีการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว และประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรอบด้าน เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการ การแก้ไขปัญหา และการปรับปรุงแผนอย่างเป็นขั้นตอน มีการใช้กฎหมายในการควบคุมดูแล และรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นการแนะนำ ตักเตือน และการสร้างวินัยการท่องเที่ยว ตลอดถึงการจัดทำแนวทางปฏิบัติให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง ยกระดับคุณภาพชีวิต มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนยังคงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการกระจายรายได้สู่ชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงถือเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนในการบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน ในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวให้สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน และการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการตลาด จัดให้มีการบริการนำเที่ยวที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และมัคคุเทศก์นำเที่ยว

จากการศึกษาวิจัยองค์ประกอบการพัฒนากิจการกรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัย พบว่า ๑) กิจกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชน ๒) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน ๓) มีสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนที่มีคุณภาพ

๓) พัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

พบว่า การพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เป็นชุมชนต้นแบบนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน อย่างไรก็ตาม หมู่บ้านไร้แผ่นดิน มีการพัฒนาศักยภาพชุมชนในบริบทของการท่องเที่ยวและการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่เน้นไปในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม มีการส่งเสริมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา และบริหารจัดการเส้นทางท่องเที่ยวรวบรวมกลยุทธ์และข้อเสนอแนะที่มีประสิทธิภาพ สำหรับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและครอบคลุม ซึ่งนำไปสู่การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน สิ่งสำคัญจะต้องเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล โดยการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ตลอดจนการสร้างความเข้าใจให้ผู้ประกอบการ สนับสนุนสินค้าของคนในชุมชนให้มีมาตรฐาน มีประสิทธิภาพ และเป็นที่ต้องการของตลาด นอกจากนี้ มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่มีความจำเป็นเพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสำคัญ เช่น จำนวนประชากร อาชีพ ผลผลิตหลัก หรือปัญหาที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ ข้อมูลเหล่านี้ จะช่วยให้ผู้นำชุมชนสามารถตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างมีเหตุผลมากขึ้น การท่องเที่ยวของชุมชนตำบลบางชันนี้ ยังไม่มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนที่จะเป็นการสร้างระบบที่ทำให้ชุมชนสามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืน ส่วนการรักษาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและจริงจัง ในการกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และการดูแลระบบน้ำเสียก็เช่นกัน ดังนั้น ภาครัฐควรเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการควบคุมและกำจัดมลภาวะที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิต

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นนั้น พบว่า การพัฒนาสินค้าชุมชนชาวทะเล ไม่ได้หยุดแค่การผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ แต่ต้องอาศัยการตลาดที่ชาญฉลาด การสร้างแบรนด์ที่แข็งแกร่ง และการสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อให้สินค้าสามารถติดตลาด และสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้กับชุมชนในระยะยาว ดังนั้น หมู่บ้านไร้แผ่นดินที่อาศัยอยู่ริมฝั่งคลองติดทะเล การหาปลาและสัตว์ทะเล จึงเป็นวิถีชีวิตประจำวัน ที่คนในชุมชนได้วัตถุดิบเยอะ ๆ จึงจำเป็นต้องหาวิธีถนอมอาหาร เพื่อให้เก็บไว้ได้นานขึ้น จึงเป็นที่มาของการทำกะปิ กุ้งแห้ง และปลาเค็ม ปลาหมึกแห้ง ซึ่งเป็นความรู้ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จะเห็นได้ว่า สินค้าอาหารทะเลนั้นเน้นที่ความสด สะอาด และปลอดภัย มีการรับรองมาตรฐานต่าง ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว การบรรจุภัณฑ์มีการสะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชน น่าซื้อ พกพาสะดวก และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แต่ควรมีการประยุกต์ใช้โซเซียลมีเดีย เป็นช่องทางหลักในการประชาสัมพันธ์และขายสินค้า ซึ่งจะช่วยให้เข้าถึงลูกค้าได้กว้างขึ้น

การศึกษาช่องทางการตลาด ในส่วนของการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดปัจจุบัน ควรนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วย อาจจะขายผ่านเฟซบุ๊ก (Feedback) บนเพจเฟซบุ๊ก เพื่อที่จะทำให้ทราบยอดขายสินค้าแต่ละประเภท เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาพัฒนา

สินค้าให้ตรงใจลูกค้ามากขึ้น จุดแข็งของผลิตภัณฑ์ชุมชนจะต้องสร้างเรื่องราว สินค้าทุกชิ้น ที่มีเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนและภูมิปัญญาที่เราสืบทอดกันมา ซึ่งจะทำให้ลูกค้าผูกพันกับแบรนด์ของผลิตภัณฑ์ชุมชนมากขึ้น ศักยภาพด้านการตลาดสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน ๆ อาจจะต้องมีการจัดทำแผนการตลาดกำหนดกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวให้ชัดเจน เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กลุ่มครอบครัว หรือกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยได้ในหลายมิติ แพลตฟอร์มการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การสร้างเว็บไซต์ หรือแอปพลิเคชัน ที่เป็นแหล่งรวมข้อมูลความรู้ เช่น วิธีการแปรรูปผลผลิตอาหารทางทะเล เทคนิคการตลาดออนไลน์ ซึ่งสมาชิกในชุมชนสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา และยังเป็นพื้นที่ให้แต่ละคนได้แชร์ประสบการณ์ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ในอนาคตอันใกล้จะมีร้านค้าออนไลน์ ที่เป็นศูนย์รวมสินค้าจากผู้ผลิตในชุมชน ทำให้ผู้ซื้อจากทั่วประเทศสามารถเข้าถึงสินค้าได้โดยตรง โดยอาจใช้ระบบจ่ายเงินออนไลน์ที่ปลอดภัยและสะดวก หรือการใช้คิวอาร์โค้ด (QR Code) บนบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย แต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เมื่อลูกค้าสแกนก็จะเห็นข้อมูลทั้งหมดของสินค้าตั้งแต่ต้นทาง และอาศัยการร่วมมือกับบริษัททัวร์ในด้านของการใช้ข้อมูล โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยี เพื่อเก็บข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยว ช่วงเวลาที่ได้รับคามนิยม การท่องเที่ยวจึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน เพราะการทำงานทั้งระบบก็เพื่อใช้การท่องเที่ยวมาเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีการกระจายรายได้ให้มากขึ้น เน้นการเชิดชูทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่น กระตุ้นจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาวิจัยพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัย พบว่า ๑) การพัฒนาร้านค้า ร้านอาหารให้เพียงพอต่อการบริการนักท่องเที่ยว ๒) พัฒนาเส้นทางให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้โดยสะดวก ๓) พัฒนาระบบการจัดการขยะและนำเสียให้เรียบร้อย

๔) ประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

พบว่า การประเมินศักยภาพชุมชนนั้น พบว่า การผลักดันการส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชน และการเรียกร้องของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชน เช่น การสร้างสะพานข้ามฝั่งคลองน้ำทั้งสองฝั่ง ที่มีแม่น้ำกั้นระหว่างหมู่บ้าน ระบบน้ำประปา มาตรการการรักษาความปลอดภัย เป็นต้น ยังไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม บางประเด็นเกี่ยวข้องกับหลักกฎหมาย จึงยังดำเนินการไม่ได้ ในด้านวิถีชีวิตของชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นชาวประมง และประกอบอาชีพโฮมสเตย์พร้อมให้บริการนำเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ให้บริการอาหารสดจากทะเลแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ พบว่า คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวน้อย ไม่มีการกระจายรายได้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม แต่ชุมชนมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ เช่น การการดำเนินชีวิตที่อยู่กับธรรมชาติป่าชายเลน การประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน มีการสร้างเครื่องมือจับสัตว์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ มีอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนจากธรรมชาติ

หมู่บ้านไร่แผ่นดินเป็นชุมชนเก่าแก่ ซึ่งก่อสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญคือ เช่น ทะเลแหวก ชมเหยี่ยวแดง ประชาชนในชุมชนมีการอนุรักษ์ การให้อาหารเหยี่ยวแดงเป็น

ประจำตามวิถีชีวิตของชาวประมง เช่น เศษปลา กุ้ง ที่เหลือจากการคัดเลือกไว้สำหรับประกอบอาหารแปรรูป ก็จะนำไปเป็นอาหารของเหี่ยวแดง การไม่ตัดไม้โกงกางเพื่อเผาถ่าน การรักษายะมุสฝอยในชุมชน และการอนุรักษ์ปูลม อย่างไรก็ตาม หน่วยงานภาครัฐและชุมชน ควรอบรมในเรื่องกฎหมายให้ความรู้ และกำกับดูแลวิถีชีวิตชุมชน เพื่อมิให้ชุมชนในท้องถิ่นก่อสร้างบ้าน ร้านค้า ล้าออกไปทะเลเกินกว่ากรมทรัพยากรทางทะเลได้กำหนดไว้ การไม่ทำลายต้นไม้โกงกางเพื่อเผาถ่าน การอนุรักษ์ปูลมตามแนวพระราชดำริ สินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน พบว่า ผู้ประกอบการมีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ และต้องพึงพาธรรมชาติในการดำรงชีวิต เช่น มีการทำประมง และนำสัตว์น้ำมี กุ้ง หอย ปู ปลา นำมาแปรรูป สร้างเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อหารายได้ มีการจัดทำกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พึงพาธรรมชาติ ล่องเรือ ชมเหี่ยวแดง เที่ยวทะเลแหวกเป็นหลัก ส่วนร้านค้าหรือสินค้าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ไม่ได้รับการสนับสนุนด้านการตลาดและการแปรรูปใหม่ ๆ เท่าที่ควร คนในชุมชนต้องพึ่งพาตนเองในการแปรรูป ออกแบบโลโก้ของร้านตนเอง การหาตลาด และจำหน่ายกันเอง ภาครัฐยังไม่ให้การสนับสนุนส่งเสริมเรื่องการแปรรูปนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ

จากการศึกษาการประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัย พบว่า การประเมินประสิทธิภาพพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการป้องกันผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม มีการติดตามผลการจัดการท่องเที่ยว และประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว รวมถึงการประเมินแผนการพัฒนาพื้นที่ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๒.๑ อภิปรายผลการวิจัยเชิงปริมาณ

๑) ผลการวิจัย ข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๗$, S.D. = ๐.๑๖๓) และเมื่อจำแนกความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเด็นข้อที่ ๕ มีการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของป่าชายเลนด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๒๑$, S.D. = ๐.๕๘๐) รองลงมาคือ มีการเสริมสร้างจิตสำนึก ความรู้ ความเข้าใจแก่ทุกภาคส่วน สร้างภาคีเครือข่าย เพื่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = ๓.๙๙$, S.D. = ๐.๒๒๖) และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ มีการจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลโดยเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีความรู้ รวมถึงมีสื่อแนะนำเสนอข้อมูลบริการแก่นักท่องเที่ยว ($\bar{X} = ๓.๐๑$, S.D. = ๐.๕๙๘) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมพงษ์ เกศานุช และคณะ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินศักยภาพและความต้องการของชุมชน รองรับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การพัฒนาระบบสาธารณสุขและ

ส่งเสริมคุณภาพชีวิต การพัฒนาการเมืองและการบริหารในชุมชน การพัฒนาทางเศรษฐกิจ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารการพัฒนา เขตเศรษฐกิจพิเศษ การพัฒนาทักษะอาชีพที่จำเป็นเพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษ การพัฒนาผู้นำชุมชนให้มีศักยภาพรองรับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ การเข้าถึงแหล่งทุนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การสนับสนุนในการพัฒนากลุ่มอาชีพจากหน่วยงานภาครัฐ การพัฒนาปัจจัยสนับสนุนในการบริหารจัดการชุมชน เช่น องค์ความรู้ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน เป็นต้น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีมาตรฐาน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนโดยสารสนเทศ^๑

๒) ผลการวิจัย องค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี

พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = 0.146) และเมื่อจำแนกความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่าระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเด็นข้อที่ ๑ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.347) รองลงมา คือมีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น ทะเลแหวก เขียวแดง หิ่งห้อย ให้ความยั่งยืน ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.624) และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ มีสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนที่มีคุณภาพ และมีการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สวยงามทันสมัย/เหตุการณ์ ($\bar{X} = 3.03$, S.D. = 0.184) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูใบฎีกาอภิชาติ พรสุทธิชัยพงศ์ และคณะ^๒ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากยกระดับเศรษฐกิจ สังคมและสร้างความมั่นคงทางรายได้” ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่น ให้ครบวงจรมากที่สุด มีการสร้างทุนและกองทุนที่เข้มแข็ง มีการผลิตพื้นฐานการแปรรูป การบริการ การตลาดการผลิตอาหารและความจำเป็นพื้นฐาน เพื่อการดำรงชีวิต การอยู่ร่วมกัน สำหรับคนในพื้นที่อย่างพอเพียง และพัฒนาเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมหรือธุรกิจของชุมชน โดยใช้ทั้งความรู้ที่สั่งสมในพื้นที่ หรือที่เป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของพื้นที่ และมีการพัฒนาให้ทันสมัยพร้อมกับมีเทคนิค วิทยาการและความรู้ เทคโนโลยี มาพัฒนาเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับตลาด หรือสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้คนและชุมชนท้องถิ่นโดยรวมสามารถพึ่งตนเอง มีรายได้มากกว่ารายจ่าย และสามารถพัฒนาเป็นผู้ผลิต ผู้สร้างงานบริการต่าง ๆ จากท้องถิ่นที่เข้มแข็งสร้างสรรค์ หลากหลาย มีเอกลักษณ์ ทันสมัย และเชื่อมโยงกับระบบตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ

๓) ผลการวิจัย การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

^๑สมพงษ์ เกศานุช และคณะ, “การประเมินศักยภาพและความต้องการของชุมชน รองรับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดหนองคาย”, รายงานการวิจัย, วารสารศิลปศาสตรราชชมงคลสุวรรณภูมิ, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๔), บทความย่อ.

^๒พระครูใบฎีกาอภิชาติ พรสุทธิชัยพงศ์ และคณะ, “เสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากยกระดับเศรษฐกิจ สังคมและสร้างความมั่นคงทางรายได้”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี, ๒๕๖๓, บทความย่อ.

พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.180) และเมื่อจำแนกความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเด็นข้อที่ 2 บริการร้านค้าร้านอาหาร เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.500) รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวที่มีที่ตั้งเหมาะสมในการเดินทางและสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.434) และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ มีระบบการจัดการขยะและน้ำเสีย ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.500) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ดร.ชญาณันท์ อัครธรรมานนท์, พระครูสมุห์ธนโชติ จิระมโฆ, ดร., ผศ. ดร.ประทีป พิษทองหลาง**^๓ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินธุรกิจและการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศไทย-อินเดีย” ผลการวิจัย พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวก มีที่พัก ร้านอาหาร ร้านค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภค ของที่ระลึก ตลาดท้องถิ่น รถรับจ้าง รถโดยสาร สุขาสาธารณะ ค่าค่านีมีแสงไฟสว่าง มีน้ำประปาให้ใช้ มีตลาดและร้านค้าหนาแน่นให้จับจ่ายสินค้าของใช้ของฝากของที่ระลึก และสภาพแวดล้อม สภาพทางกายภาพของสถานที่มีพื้นที่กว้างขวางและจัดแบ่งพื้นที่ว่างผ้งเป็นระเบียบโซน มีความร่มรื่นและเป็นรูปแบบที่พัฒนาร่วมกัน

๔) ผลการวิจัย ประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิภาพการพัฒนา ศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$, S.D. = 0.081) และเมื่อจำแนกความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิภาพการพัฒนา ศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเด็นข้อที่ 3 มีการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอันส่งผลต่อการพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 0.444) รองลงมาคือ มีการติดตามประเมินผลจากการท่องเที่ยว และการรับประโยชน์จากการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.34$, S.D. = 0.473) และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ มีการประเมินแผนพัฒนาพื้นที่ชุมชนโดยคำนึงถึงพื้นที่อนุรักษ์ เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.09$, S.D. = 0.288) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระสรวิชัย อภิพลโณ และคณะ**^๔ ที่ได้

^๓ดร.ชญาณันท์ อัครธรรมานนท์, พระครูสมุห์ธนโชติ จิระมโฆ, ดร., ผศ. ดร.ประทีป พิษทองหลาง, “รูปแบบการดำเนินธุรกิจและการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศไทย-อินเดีย”, **รายงานการวิจัย**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, ๒๕๖๒, บทคัดย่อ.

^๔พระสรวิชัย อภิประโธ และคณะ, “รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคใต้ : การสื่อสารคุณค่าและการพัฒนาเชิงบูรณาการ”, **รายงานการวิจัย**, (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)), ๒๕๕๖, บทคัดย่อ.

ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคใต้ : การสื่อสารคุณค่าและการพัฒนาเชิงบูรณาการ” ผลการวิจัย พบว่า เส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคใต้มี ๓ รูปแบบ คือ ๑) เส้นทางพุทธธรรมเชิงบูรณาการ การท่องเที่ยวตามจาริกประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ๒) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงธรรมะ ๓) เส้นทางท่องเที่ยววิถีชีวิตคู่วิถีธรรม โดยแต่ละเส้นทางมีความโดดเด่นและมีคุณค่าทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนสถาปัตยกรรมและศิลปท้องถิ่น และสำหรับการประเมินทรัพยากรการท่องเที่ยวของวัดในภาคใต้ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่ มีความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวในระดับชาติได้ คณะผู้วิจัย ได้ชี้แนะทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคใต้ เสนอให้หน่วยงานของรัฐต่าง ๆ ร่วมกันทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมร่วมกัน เพื่อยกระดับมาตรฐานและพัฒนาก่อการท่องเที่ยวรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน

๕.๒.๒ อภิปรายผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Finding Conclusion) สืบเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) คณะผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย โดยการลงพื้นที่สำรวจกิจกรรมระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คัดเลือกกิจกรรมที่จะสามารถพัฒนาศักยภาพชุมชน หรือการมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการเกี่ยวกับสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดจันทบุรี ได้ดังนี้

๑) ข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

พบว่า ข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน เป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า ๑๖๐ ปี เป็นแหล่งท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์วิถีชุมชน เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับสายน้ำ ผู้คนใช้เรือเป็นพาหนะหลักในการเดินทาง ชุมชนตำบลบางชันนั้น ได้รับความชื่นชมจากนักท่องเที่ยวที่มาสัมผัสสันตติวันออกสุดแสนประทับใจในหัตถกรรม “หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ถิ่นเหยี่ยวแดง แหล่งปลาเสือ เหลือเชื้อทะเลแหวก แมกไม้โกงกาง ฟาสาที่บางชัน” เยี่ยมชมวิถีชีวิตชุมชนซึ่งประกอบอาชีพหลัก คือ การทำประมง และแปรรูปอาหารทะเล วิถีชีวิตชุมชนของชาวประมงสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การประกอบอาชีพหลักของชุมชน เช่น ตกปู เลี้ยงหอยนางรม ยกยอกุ้ง หาปลา เลี้ยงปลาในกระชัง ชาวบ้านได้ทำการแปรรูปให้สินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ส่วนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เที่ยวชมวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน เรียนรู้การทำประมงของชาวบ้าน และการดำเนินชีวิตของชาวบ้านการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนมีการเน้นให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการปกป้องรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นชาวบ้านบางชัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, นายจิรศักดิ์ ปันลำ และนางสาวอาภากร ปัญญา^๕ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพทางการ

^๕นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, นายจิรศักดิ์ ปันลำ และนางสาวอาภากร ปัญญา, “การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในลำนานา”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, วิทยาลัยลำปางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), บทคัดย่อ.

ท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา” ผลการศึกษาวิจัย พบว่า การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนเป็นการตอบสนองความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพวัดและชุมชน คือ ๑) การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ๒) การพัฒนาศักยภาพด้านการเมืองในการบริหารจัดการของวัดและชุมชน ๓) การพัฒนาศักยภาพทางด้านสังคมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรม จารีตขนบธรรมเนียม และประเพณี ๔) การพัฒนาศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักคุณค่าและอนุรักษ์ทรัพยากร ทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นการสร้างรายได้แก่ชุมชน และเผยแพร่คุณค่า เอกลักษณ์ของชุมชนให้ประจักษ์แก่สาธารณชนได้รับรู้และเรียนรู้

๒) องค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี

พบว่า องค์ประกอบการพัฒนากิจกรรม ชุมชนในหมู่บ้านไร้แผ่นดินได้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการวางแผนจัดการด้านการท่องเที่ยวที่เน้นเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และมีองค์ประกอบสำคัญที่ทุกภาคส่วนได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว การตลาด และการให้บริการ โดยที่ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน มีส่วนร่วมมิกันในการส่งเสริมการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ยึดแนวทางการพัฒนาชุมชน มีการสร้างแบรนด์และการตลาดเชิงอนุรักษ์ พัฒนากิจกรรมเทศกาลเหยี่ยวแดง ให้เป็นที่รู้จักในระดับประเทศและต่างประเทศ การบริหารจัดการการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวให้สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน โดยเน้นกิจกรรมการปลูกป่าและฟื้นฟู การจัดกิจกรรม “ปลูกป่าชายเลน” โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและองค์กรภายนอกได้มีส่วนร่วม นอกจากนี้ ชุมชนมีการทำทิกเกอร์ราคาสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชนให้เท่าเทียมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **รัฐนันท์ พงศ์วิทธิธรร และภาคภูมิ ภักดีวิลาส (๒๕๕๘)**^๖ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “อัตลักษณ์ของจังหวัดใหม่ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่” โดยมีข้อเสนอในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนี้ ๑) พัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยใช้กลยุทธ์สร้างและพัฒนาปัจจัย สภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการค้าการลงทุนด้านการท่องเที่ยวที่มีมูลค่าเพิ่มสูงและเชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชนและท้องถิ่น และส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีภาพตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ๒) สร้างสังคมแห่งวัฒนธรรม ความรู้ ภูมิปัญญา จิตสาธารณะ และพัฒนาศักยภาพคนให้พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง โดยใช้กลยุทธ์ส่งเสริมวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีศักยภาพ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม ๓) การบริหารทรัพยากรธรรมชาติ พลังงาน และสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยใช้กลยุทธ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ปกป้อง และการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

^๖รัฐนันท์ พงศ์วิทธิธรร และภาคภูมิ ภักดีวิลาส, “อัตลักษณ์ของจังหวัดใหม่ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่, รายงานการวิจัย, คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา, ๒๕๕๘.

๓) พัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

พบว่า การพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เป็นชุมชนต้นแบบนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน มีการพัฒนาศักยภาพชุมชนในบริบทของการท่องเที่ยว และการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่เน้นไปในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม มีการส่งเสริมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา และบริหารจัดการเส้นทางท่องเที่ยว รวบรวมกลยุทธ์และข้อเสนอแนะที่มีประสิทธิภาพ สำหรับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และครอบคลุม ซึ่งนำไปสู่การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน สิ่งสำคัญจะต้องเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล โดยการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการ สนับสนุนสินค้าของคนในชุมชนให้มีมาตรฐาน มีประสิทธิภาพ และเป็นที่ต้องการของตลาด มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่มีความจำเป็น เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสำคัญ ส่วนการรักษาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและจริงจัง ในการกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และการดูแลระบบน้ำเสีย ภาครัฐได้เข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการควบคุมและกำจัดการมลภาวะที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิต ส่วนการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น มีการสร้างแบรนด์ที่แข็งแกร่ง และการสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อให้สินค้าสามารถติดตลาด และสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้กับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศีลาวัฒน์ ชัยวงศ์, พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ภูริวฑฒโน, พระครูสุตขยาภรณ์, ผศ.ดร. พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต, ดร., ผศ.ดร.สุทธิพร สายทอง^๗ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศิลปะของกลุ่มจังหวัดล้านนา” ผลการวิจัย

พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) พบว่า ประวัติความเป็นมาของศิลปกรรม ศิลปะพื้นบ้าน และพุทธศิลปกรรมในล้านนา เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม สามารถสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของล้านนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Amenities) พบว่า มีบริการร้านค้า ร้านอาหารเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว การจัดสถานที่นั่งพักผ่อนของนักท่องเที่ยวมีเพียงพอ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibilities) พบว่า สภาพเส้นทางเดินทางถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความปลอดภัย การแสดงข้อมูลการเดินทางในระบบออนไลน์มีความชัดเจน ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Activities) พบว่า กิจกรรมทางการท่องเที่ยว สามารถก่อให้เกิดการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี มีการจัดกิจกรรมบ่อยครั้งในแต่ละปี และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถสะท้อนเอกลักษณ์เฉพาะตนทางวัฒนธรรม และด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว (Administration) พบว่า การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน ในการกำหนดนโยบาย การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการสร้างโอกาสให้ชุมชนหารายได้จากกิจกรรมท่องเที่ยว

^๗ ศีลาวัฒน์ ชัยวงศ์, พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ภูริวฑฒโน, พระครูสุตขยาภรณ์, ผศ.ดร. พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต, ดร., ผศ.ดร.สุทธิพร สายทอง, “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศิลปะของกลุ่มจังหวัดล้านนา”, วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓), บทคัดย่อ.

๔) ประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

พบว่า การผลักดันการส่งเสริมเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชน และการเรียกร้องของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชน เช่น การสร้างสะพานข้ามฝั่งคลองน้ำทั้งสองฝั่ง ที่มีแม่น้ำกั้นระหว่างหมู่บ้าน ระบบน้ำประปา มาตรการการรักษาความปลอดภัย ยังไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม บางประเด็นเกี่ยวข้องกับหลักกฎหมาย จึงยังดำเนินการไม่ได้ ในด้านวิถีชีวิตของชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นชาวประมง และประกอบอาชีพโฮมสเตย์พร้อมให้บริการนำเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ให้บริการอาหารสดจากทะเลแก่นักท่องเที่ยว ชุมชนยังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวเท่าที่ควร ไม่มีการกระจายรายได้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม แต่ชุมชนมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ เช่น การดำเนินชีวิตที่อยู่กับธรรมชาติป่าชายเลน การประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน มีการสร้างเครื่องมือจับสัตว์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ มีอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนจากธรรมชาติและผู้ประกอบการมีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ และต้องพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีวิต เช่น มีการทำประมง และนำสัตว์น้ำมี กุ้ง หอย ปู ปลา นำมาแปรรูป สร้างเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อหารายได้ มีการจัดทำกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พึ่งพาธรรมชาติ ล่องเรือ ชมเหยี่ยวแดง เที่ยวทะเลแหวกเป็นหลัก ส่วนร้านค้าหรือสินค้าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ไม่ได้รับการสนับสนุนด้านการตลาดและการแปรรูปใหม่ ๆ เท่าที่ควร คนในชุมชนต้องพึ่งพาตนเองในการแปรรูป ออกแบบโลโก้ของร้านตนเอง การหาตลาด และจำหน่ายกันเอง ภาครัฐยังไม่ให้การสนับสนุนส่งเสริมเรื่องการแปรรูปนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ตติยาพร จารุมณีรัตน์** ได้วิจัยเรื่อง “การบูรณาการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านหลักสูตรการท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจ” ผลจากการวิจัย

พบว่า การท่องเที่ยว Smart Tourism เป็นหนึ่งในรูปแบบ Smart City เพื่อสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวให้มีความครอบคลุมในทุกมิติ ทำให้เกิดรายได้ทางเศรษฐกิจ พัฒนาการให้บริการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน โดยผ่านอุปกรณ์ที่สะดวกสบายได้แก่ โทรศัพท์สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต โน้ตบุ๊ค ทำให้นักท่องเที่ยวค้นหาสิ่งต่าง ๆ ที่ตนสนใจได้ทันที สามารถวางแผนการเดินทาง ค่าใช้จ่าย และวันเวลาได้รวดเร็วขึ้น เอกลักษณ์แนวคิด Smart Tourism เมืองหนานจิง คือ

๑. หลอมรวมเทคโนโลยีการสื่อสารระบบ
๒. นักท่องเที่ยวเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การท่องเที่ยว
๓. การบูรณาการบริหารจัดการข้อมูลเป็นหลักประกัน
๔. เป็นแรงจูงใจส่งเสริมการปรับโครงสร้างให้เป็นเอกลักษณ์อย่างสร้างสรรค์^๕

^๕ณภัทร ญาโนภาส, นวัตกรรมการท่องเที่ยวยุคดิจิทัล,วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, ๗ (๒), (๒๕๖๑), ๑๕๑.

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ผู้นำชุมชนควรให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การสร้างวินัยการท่องเที่ยว ตลอดจนการจัดทำแนวทางปฏิบัติให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

๒) ผู้นำชุมชนควรส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง มีการกระจายรายได้สู่ชุมชน ยกย่องคุณภาพชีวิตให้มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม และยังคงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น

๓) ชุมนำชุมชนควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการตลาด จัดให้มีการบริการนำเที่ยวที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และมีัคคุเทศก์นำเที่ยว

๔) ผู้นำชุมชนควรมีการเสริมสร้างจิตสำนึกการสร้างภาคีเครือข่าย เพื่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ ชุมชนชาวหมู่บ้านไร่แผ่นดิน วัด โรงเรียน ผู้นำหมู่บ้าน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรมป่าไม้ และเจ้าหน้าที่จากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

๕) ผู้นำชุมชนควรส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชุมชนที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับสายน้ำ ตามสโลแกนที่ว่า “หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ถิ่นเหยี่ยวแดง แหล่งปลาเสือ เหลือเชื้อทะเลแหวก แมกไม้โกงกาง ฟ้าสาบที่บางชัน” ให้เป็นที่รู้จักทั้งในประเทศและต่างประเทศ

๖) ผู้นำชุมชนควรส่งเสริมวิธีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น และส่งเสริมด้านการตลาด ผลิตภัณฑ์ที่สวยงาม ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ และมี Story เรื่องเล่าที่น่าประทับใจ โดยยึดหลักความสมดุลของเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) ชุมชนควรผลักดันการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนให้เป็นรูปธรรม และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะการเสนอแนวทางการสร้างสะพานข้ามฝั่งคลองทั้งสองฝั่ง เพื่อความสะดวกด้านคมนาคมของชุมชน

๒) ชุมชนควรมีการจัดทำโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและน่านโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ด้วยการเพิ่มพื้นที่สีเขียว การปลูกป่าชายเลน ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนและมีการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม เกิดความสมดุลต่อระบบนิเวศ เสริมสร้างจิตสำนึก ความรู้ ความเข้าใจแก่ทุกภาคส่วน

๓) ชุมชนควรสร้างภาคีเครือข่ายที่จะส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวให้ได้รับความสะดวก และส่งเสริมการตลาดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น การอบรมทักคุเทศก์นำเที่ยว อันเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน และส่งเสริมชุมชนต้นแบบด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

๔) ชุมชนควรจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยว โดยเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีความรู้ รวมถึงมีสื่อแนะนำข้อมูลบริการแก่นักท่องเที่ยว การบริหารจัดการการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวให้สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรทำการวิจัยการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในจังหวัดจันทบุรี

๒) ควรทำการวิจัยการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก ยกระดับเศรษฐกิจ สังคม ในจังหวัดจันทบุรี

๓) ควรทำการวิจัยการสร้างเครือข่ายจิตสาธารณะในสังคมพหุวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันในสังคมวิถีใหม่แบบมีส่วนร่วมสู่ชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

๔) ควรทำการวิจัยการพัฒนาศักยภาพและกระบวนการยกระดับเศรษฐกิจ สังคม และการสร้างความมั่นคงทางรายได้ ในพื้นที่ระเปียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กุนทลี รื่นรมย์. แบรินต้องค์กร & การประเมินค่า แบรินต้องค์กร. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ไชเบอร์ พริ้นท์ กรุป, ๒๕๖๐.

สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ. แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency Based Learning, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศิริวัฒนา อินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๘,

เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง และคณะ. การบริหารทรัพยากรมนุษย์และบุคคล = Human resoures and personnel management. ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๙.

กาญจนา แสงลัมสุวรรณ และศรinya แสงลัมสุวรรณ. การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. Executive Journal, October – December 2012.

ชัยวัฒน์ภูฏ จินณณัฐชา. การพัฒนาบุคลากรโดยใช้แนวทางสมรรถนะ. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร ปีการศึกษา, ๒๕๕๔.

ดร.ชญานันท์ อัครธรรมานนท์. พระครูสมุห์ธนโชติ จิระมโม. ดร., ผศ. ดร.ประทีป พิษทองกลาง. “รูปแบบการดำเนินธุรกิจและการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศ ไทย-อินเดีย”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ ลำพูน, ๒๕๖๒, บทคัดย่อ.

ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน. “นวัตกรรม : การพัฒนากิจกรรมและสร้างเครือข่ายศิลปวัฒนธรรมทาง พุทธศาสนาสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอีสานตอนใต้”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑, บทคัดย่อ.

ฉาน ตรรกวิจารณ์. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐.

ณรงค์วิทย์ แสนทอง. มารูจัก COMPETENCY กันเถอะ. กรุงเทพมหานคร : เอช อาร์ เซ็นเตอร์, ๒๕๔๗.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ณภัทร ญาโนภาส. นวัตกรรมการท่องเที่ยวยุคดิจิทัล. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, ๗ (๒), ๒๕๖๑, หน้า ๑๕๑.
- เดชรัตน์ สุขกำเนิด. “เศรษฐศาสตร์แห่งความสุข จากหนังสือเศรษฐศาสตร์ธรรมิกราชา”. กนกศักดิ์ แก้วเทพ, บรรณาธิการ, ๒๕๕๐.
- เตชิต บรรจงอักษร. การฝึกกองทัพบกในปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๕๘. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๕๘.
- ทองใบ สุดซารี. ภาวะผู้นำและการจูงใจ. อุบลราชธานี : กิจเกษมการพิมพ์, ๒๕๕๓.
- ทรงคุณ จันทวร. พิสิฐ บัญไชย และไพรัช ถิตย์ผาด. “คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยสารคาม, ๒๕๕๒.
- ปฐมาวดี หุ่นงาม และเกศราพร พรหมนิมิตกุล. การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ดำเนินการและขับเคลื่อนโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี : กรณีศึกษาหมู่บ้านตาลเจ็ดยอด ตำบลไร่เก่า อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. Proceedings การประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. ครั้งที่ ๔ ณ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๖๒, หน้า ๗๑-๗๒.
- พรธิดา วิเชียรปัญญา. การจัดการความรู้พื้นฐานและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพมหานคร : ธรรมกมลการพิมพ์, ๒๕๕๗.
- พระครูปลัดวิชัยฐานนท์ อคฺคปญฺโญ. “การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเทศบาลเมืองดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตามแนวพระพุทธศาสนา”. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (2021): วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๔.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). “พุทธธรรมกับการพัฒนาชีวิต”. พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๐.
- _____. พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๕๙.
- _____. พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๙, กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- _____. หลักแม่บทของการพัฒนาตน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม (ฉบับเดิม). พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, กรุงเทพมหานคร : ดวงแก้ว, ๒๕๔๔.
- พระครูโสภณปริยัติสุธี. รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระภาวนาวิริยคุณ. **รัฐศาสตร์เชิงพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้ากรู๊ป, ๒๕๔๘.

_____. **รัฐศาสตร์เชิงพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้ากรู๊ป, ๒๕๔๘.

พระครูโสภณปริยัติสุธี. **รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระครูใบฎีกาอภิชาติ พรสุทธิชัยพงศ์ และคณะ. “เสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากยกระดับเศรษฐกิจ สังคมและสร้างความมั่นคงทางรายได้”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี, ๒๕๖๓, บทคัดย่อ.

พระสรวิชัย อภิประโธ และคณะ. “รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคใต้ : การสื่อสารคุณค่าและการพัฒนาเชิงบูรณาการ”. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๖, บทคัดย่อ.

พระมหาอุทัยพงษ์ วุฑฒิวิโส. ดร., พระครูโสภณวิธานวัตร. ดร., นายปณณวิทย์ แสงหล้า. “การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐, บทคัดย่อ.

พระอธิการสุพจน์ ศรีปัญญา. “ท่องเที่ยวท่องธรรม: แนวทางการพัฒนาศักยภาพวัดจังหวัดนครราชสีมาด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒.

พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทรเมือง. “การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอกในเกาะรัตนโกสินทร์”. **ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓.

พระทัศเทพ โลสันตา. ดร.ทวิวรรณ ศรีสุขคำ. “อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว : ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองพุกาม ประเทศสหภาพเมียนมา”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม, ๒๕๖๐, บทคัดย่อ.

พระครูใบฎีกาอภิชาติ พรสุทธิชัยพงศ์ และคณะ. “เสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากยกระดับเศรษฐกิจ สังคมและสร้างความมั่นคงทางรายได้”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี, ๒๕๖๓, บทคัดย่อ.

พระสรวิชัย อภิประโธ และคณะ. “รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคใต้ : การสื่อสารคุณค่าและการพัฒนาเชิงบูรณาการ”. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๖, บทคัดย่อ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ภิญโญ นิลจันทร์. การพัฒนาศักยภาพองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อรองรับการกระจายอำนาจด้าน
สาธารณสุข. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๖.
- มหาวิทยาลัยรามคำแหง. **แผนพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ประจำปีงบประมาณ
พ.ศ. ๒๕๕๒ - ๒๕๕๕**. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.
- เมธาวี จำเนียร. **อัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การสร้างและสื่อสารแบรนด์กรณีศึกษาการแสดงรำ
โขนนกพิทิต**. วารสารราชพฤกษ์ ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๔, หน้า
๑-๑๒.
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์มานพ ชุ่มอุ่น. “การพัฒนาการตลาดและการท่องเที่ยวของธุรกิจชุมชนเพื่อการ
ยกระดับสู่วิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา : ชุมชนเทศบาลเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะแมง
จังหวัดเชียงใหม่”. **รายงานการวิจัย**. สาขาวิชาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๔.
- Barnard อ้างใน ยงยุทธ เกษสาคร. **ภาวะผู้นำและการจูงใจ**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์เอกสารและ
ตำราสถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๑.
- ยุทธ ศักดิ์เดชยนต์. **มนุษย์กับสังคม**. จัดพิมพ์โดยคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐.
- รุ่งโรจน์ ลีสกุลรักษ์. “ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็ง : กรณีศึกษา
ชุมชนสวนดอก”. **วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.
- รัฐนันท์ พงศ์วิทธิ์ธร และภาคภูมิ ภัควิภาส. “อัตลักษณ์ของจังหวัดใหม่ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวของ
นักท่องเที่ยวชาวไทยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่. **รายงานการวิจัย**.
คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา, ๒๕๕๘.
- ลักษมี พุ่มหว่า. ธาราภรณ์ อีราภรณ์. และภาวิน ชินะโชติ. การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการ
ทีมงาน: กรณีศึกษา กลุ่มแม่บ้านชุมชนเปรมฤทัย เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร: **วารสาร
เกษมบัณฑิต**, ๑๙ (๑), ๒๕๖๑, หน้า ๖๓-๗๒.
- ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์. พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ฐิริวิฑฒโน. พระครูสุตขยาภรณ์. ผศ.ดร. พระมหาบรร
วิทย์ รตนโชโต. ดร., ผศ.ดร.สุทธิพร สายทอง. “การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิง
ศิลปะของกลุ่มจังหวัดล้านนา”. วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓, บทคัดย่อ.
- ศิริมา มิลอน. การนำเสนอสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวญี่ปุ่น
ด้วยตัวเอง. ในสารนิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารการตลาดดิจิทัล.
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๖๒.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, กรุงเทพมหานคร: ๒๕๖๒, หน้า ๕.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. การพัฒนาองค์กรและบุคลากรแนวคิดใหม่ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล. กรุงเทพมหานคร : ๒๑ เซ็นจูรี, ๒๕๔๗, หน้า ๑.
- สฤัญญา รัศมีธรรมโชติ. “Competency : เครื่องมือการบริหารที่ปฏิเสธไม่ได้”. Productivity, ๙ (๕๓) (พ.ย. – ธ.ค.), ๒๕๔๗, หน้า ๔๘.
- สุรชาติ ณ หนองคาย. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาระบบสุขภาพ. เอกสารประกอบคำบรรยาย. ภาควิชาบริหารงานสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล. อุดรธานี. หน้า ๖.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. กลุ่มคุณภาพ : พฤติกรรมทางสังคม. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๐.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. กลุ่มคุณภาพ : พฤติกรรมทางสังคม. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๐.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗, หน้า ๒๓.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐,
- สมพงษ์ เกศานุช และคณะ. “การประเมินศักยภาพและความต้องการของชุมชน รองรับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดหนองคาย”. รายงานการวิจัย. วารสารศิลปศาสตรราชชมงคลสุวรรณภูมิ, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม - เมษายน ๒๕๖๔, บทคัดย่อ.
- สถาพร เกียรติพิริยะและคณะ. การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล. วารสารมหาจุฬานาครทรรศ, ๗ (๑๒), ๒๕๖๓. หน้า ๔๔๒-๔๔๔.
- สุจินต์ ธรรมชาติ. การวิจัยภาคปฏิบัติวิธีลด. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- สุวรีย์ ศิริโกการภิรมย์. การวิจัยทางการศึกษา. ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖.
- สมพงษ์ เกศานุช และคณะ. “การประเมินศักยภาพและความต้องการของชุมชน รองรับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดหนองคาย”. รายงานการวิจัย. วารสารศิลปศาสตรราชชมงคลสุวรรณภูมิ, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม - เมษายน ๒๕๖๔, บทคัดย่อ.
- สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์. นายจิรศักดิ์ ปันลำ และนางสาวอาภากร ปัญญา. “การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, วิทยาลัยลำปางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐, บทคัดย่อ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

นายสิทธิชัย อุ่นสวน. พระปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญโญ. “การศึกษาสินค้าและผลงานด้านศิลปะเชิงพาณิชย์ของกลุ่มศิลปินล้านนา”. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. **รายงานการวิจัย**, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓, บทคัดย่อ.

สุจินดา พานิชกุล. “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการท่องเที่ยว: กรณีศึกษากิจกรรมการสนทนาระหว่างพระสงฆ์กับนักท่องเที่ยว”. **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙.

นายสมจันท์ ศรีปรัชานนท์. นายจิรศักดิ์ ปันลำ และนางสาวอาภากร ปญโญ. “การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์. วิทยาลัยลำปางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐. บทคัดย่อ.

นายสมคิด นันต๊ะ. “ถอดบทเรียนกระบวนการและปัจจัยความสำเร็จของการจำหน่ายสินค้าและผลงานด้านศิลปะ ในเชิงพาณิชย์ของศิลปินในกลุ่มจังหวัดล้านนา”. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓, บทคัดย่อ.

อนุวัฒน์ ชมภูปัญญา และธนาธิภา โรจนตระกูล. “การพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่ชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม วารสาร Journal of Modern Learning Development, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๘ ประจำเดือนกันยายน ๒๕๖๕, บทคัดย่อ.

อาทิตยา ลาวงค์ และคณะ. **แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนตามอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชน ตำบลสวายจิก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์**. วารสารสหวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๔ บทคัดย่อ.

อภิชัย พันธเสน, **วิวัฒนาการ ทฤษฎีและการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อัมรินทร์, ๒๕๔๔.

ออนไลน์

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. **การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://www.tatreviewmagazine.com/article/cbt-thailand/>, ๒๕๖๑. [๒๓ กันยายน ๒๕๖๓].

สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์. **หมู่บ้านไร่แผ่นดิน**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://www.ceediz.com/th/travel/chanthaburi>, [๒๓ กันยายน ๒๕๖๓].

บรรณานุกรม (ต่อ)

อังกฤษ

- Everett Roger. **ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation Theory)**. New York: The free press.1995.
- Everett Roger. **ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม Diffusion of Innovation Theory**. New York: The free press.1995.
- Schultz, T. W. **“Investment in Human Capital”**. The Role of Education and of Research, Vol.51. New York : The Free Press, 1971 : p. 36.
- Leslie A.Weatherly. **“Human Capital-The Illusive Asset, Measuring and Managing Human Capital :A Strategic Imperative for HR”**. SHRM Research Quatery, 2003 : pp.1-7.
- Oakley. **Project with People**. Geneva : ILO.1991, pp. 17-18.
- Richmond. Jame Malcoim. **“A Survey of the Environmental Knowledge And Attitudes the of Fith Year Students in English”**. **Dissertation Abstracts International**. 37 (1) :5016-A ; January, 1977, p. 531
- Bloom, Benjamin S., J. Hasting and F. Thomas George. **Handbook on Formative and Student Learning**. New York : McGraw-Hill Company, 1971. p.271.
- Everett Rogers. 1995. **Diffusion of Innovations**. USA. University of New Mexico.
- Everett Roger. **ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม Diffusion of Innovation Theory**, New York: The free press.1995.
- Silverman, D., **Doing Qualitative Research : A Practical Handbook**. London, Sange, 2000, p. 90.
- Creswell, J. W., **Qualitative Inquiry and Research Design : Choosing among Five Traditions**, Op. cit., 2007, p. 121.
- Patton, M. **Qualitative Evaluation and Research Methods**. Newbury Park, California, Sage, 1990, p. 462.

๓. รายชื่อผู้ให้การสัมภาษณ์เชิงลึก

รายชื่อผู้ให้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คณะผู้วิจัย คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งเป็นพระสงฆ์ กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มตัวแทนจากชุมชนหมู่บ้านไร้แผ่นดิน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี รวมจำนวน ๑๕ รูป/คน ประกอบด้วย

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง
๑.	พระครูรังสรรค์วิহারคุณ	เจ้าอาวาสวัดบางชัน หรือวัดอรัญ สมุทราราม อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
๒.	นายสมบุรณ์ อังคะหิรัญ	ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
๓.	นายธวัชชัย แก้วขาว	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
๔.	นายสุริยน กองจินดา	ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
๕.	นางสาวกิริติญา ริมกระจำง	ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
๖.	นางสาวปฤษฎางค์ เสี่ยมศักดิ์	ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
๗.	นายก่อภพ มุลศรี	ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
๘.	นายประภาส นาคประวัติ	ผอ.โรงเรียนวัดบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
๙.	นางกรรณิกา กองจินดา	ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
๑๐.	นางพัชรินทร์ กิ่งแก้ว	ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
๑๐.	นายสง่า สุขโซ	ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
๑๒.	นางสาววรรณรัศมี มุสิกามูล	ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
๑๓.	นายเขตโสภณ กองจินดา	ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
๑๔.	นางสาว กานต์กนก นุชวงษ์	ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
๑๕.	นายพลายงาม จิตนาวา	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

๔. รายชื่อผู้ร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ

การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ๑) พระสงฆ์ ๒) ผู้นำชุมชน และ ๓) ตัวแทนชุมชนจากหมู่บ้านไร้แผ่นดิน ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์จากชุมชน เพื่อนำมาจัดทำระบบและพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี ที่ครอบคลุมและเป็นรูปแบบของการพัฒนาศักยภาพของชุมชนที่สมบูรณ์และเป็นต้นแบบ จำนวน ๑๐ คน ดังมีรายชื่อ ดังต่อไปนี้

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง
๑.	นางสาว เครือวัลย์ เทพทอง	หมู่บ้านไร้แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลุมพินี จังหวัดจันทบุรี
๒.	นางสุพิน จรัส	หมู่บ้านไร้แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลุมพินี จังหวัดจันทบุรี
๓.	นางอังเอิญ พิพัฒน์ชัยกิจ	หมู่บ้านไร้แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลุมพินี จังหวัดจันทบุรี
๔.	นางสาว โสภา ยิ่งยืนบางชัน	หมู่บ้านไร้แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลุมพินี จังหวัดจันทบุรี
๕.	นางสาว สรรณิลักษณ์ นิ้มประภากร	หมู่บ้านไร้แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลุมพินี จังหวัดจันทบุรี
๖.	นางสาว บุบผา ฐูประทีป	หมู่บ้านไร้แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลุมพินี จังหวัดจันทบุรี
๗.	นางสาวลักษณ นิ้มประภากร	หมู่บ้านไร้แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลุมพินี จังหวัดจันทบุรี
๘.	นางสาว ลมัย ภูหนองโอง	หมู่บ้านไร้แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลุมพินี จังหวัดจันทบุรี
๙.	นางสาว เกศชุตตา เบญจพรม	หมู่บ้านไร้แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลุมพินี จังหวัดจันทบุรี
๑๐.	นายเอกสิทธิ์ สืบวงศ์ชัย	หมู่บ้านไร้แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลุมพินี จังหวัดจันทบุรี

ภาคผนวก ก.

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย
หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

ชื่อ/นามสกุล	ตำแหน่ง/หน้าที่
๑. พระสมุห์วีระ สุนทโร, ดร.	รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์จันทร์บุรีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. พระมหาวิเศษ กนตธมโม,ดร	ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตร บัณฑิต สาขาวิชา การจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์จันทร์บุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. ดร.นรา บรรลิตกุล	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์จันทร์บุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔ ดร.ปชาบดี แยมสุนทร	อาจารย์ประจำ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์จันทร์บุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. ดร.นันทนิษฐ์ สมคิด	อาจารย์พิเศษ วิทยาลัยสงฆ์จันทร์บุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์จันทร์

โทร. ๐-๓๑-๔๓-๘๕๑๓

ที่ พิษณุ/๒๕๖๔

วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

กราบหม่อมการ พระสมุทรวิระ สุขโร, ดร.

ตามที่มหาวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบงบุญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ โครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๑๐/๒๕๖๔ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ในการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ สำนักงานการพิจารณาแล้ว เห็นว่า ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอกราบหม่อมการขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบหม่อมการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบงบุญ)

ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ (รท.)

วิทยาลัยสงฆ์จันทร์

นางจก.แล้ว
ดร. สมจิตต์ สุขโร
๒๕ มิ.ย. ๒๕๖๔

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบงบุญ

โทรศัพท์: ๐๒๒-๖๖๐๓-๘๕๑๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์จีนนพบุรี โทร. ๐-๓๑๙๔๙-๘๕๕๔๙
ที่ พิเศษ/๒๕๖๘ วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๘
เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

กราบบังคมทูล พระมหาวิเศษ กนตมโม, ดร.

ตามที่มหาวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบงมย์ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ โครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพ
ชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ตามสัญญา
เลขที่ ว.๐๑๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ในการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ สำนักงานการพิจารณาแล้ว เห็นว่า ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความ
เชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการ
วิจัย ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอกราบบังคมทูล
ขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบบังคมทูลมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบงมย์)

ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ (รท.)
วิทยาลัยสงฆ์จีนนพบุรี

ดร.วิเศษ

พระมหาวิเศษ กนตมโม

อธิการบดี

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบงมย์
โทรศัพท์: ๐๒๖-๐๑๐๔-๘๕๕๔๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์จีนบุรี

โทร. ๐-๓๙๙๔๙-๘๕๕๕๙

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ดร.ปชาบดี แยมสุนทร

ตามที่มหาวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบงมย์ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต รักษาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ โครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ตามสัญญาเลขที่ ๒.๐๑๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ในการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ สำนักงานวิชาการพิจารณาแล้ว เห็นว่า ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบงมย์)

ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ (รท.)
วิทยาลัยสงฆ์จีนบุรี

ทราบแล้ว ดำเนินการดำเนินการต่อไป
ปชาบดี แยมสุนทร
29/มิย/๖8

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบงมย์

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๖๖๒-๗๒๐๙-๘๕๕๕๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี

โทร. ๐-๓๙๔๔-๘๕๕๕

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ดร.นรา บรรลิจิตกุล

ตามที่มหาวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครองบุญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ โครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ตามสัญญาเลขที่ ๖.๐๑๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ในการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ สำนักงานวิชาการพิจารณาแล้ว เห็นว่า ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ดร.ศิริวัฒน์ ครองบุญ)

ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ (รท.)

วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี

ทรง/๒๕๖๘

๒๙ มิ.ย. ๖๘

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครองบุญ

โทรศัพท์: ๐๖๒๒-๒๒๓-๓๓๐๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์จันทร์

โทร. ๐-๓๗๙๔๙-๘๕๙๙

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ดร.นันทนิษฐ์ สมคิด

ตามที่มหาวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบบุญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ โครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๑๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ในการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ สำนักงานวิชาการพิจารณาแล้ว เห็นว่า ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หวังใจเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบบุญ)

ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ (รท.)

วิทยาลัยสงฆ์จันทร์

ตราจาลไว้
๒๕
ดร. นันทนิษฐ์ สมคิด
๒๗ มิ.ย. ๒๕๖๘

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบบุญ

โทรศัพท์: ๐๒๒-๖๒๖๔-๖๖๖๖

ภาคผนวก ข.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๙๔๙-๘๕๕๙

๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 กราบบังคมทูล พระครูจงสารศีลหรรษาคุณ
 สิ่งที่มาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบบุญ
 ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษา
 วิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน
 ในจังหวัดจันทบุรี” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๓๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของกองทุนส่งเสริม
 วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

การศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
 เพื่อการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูล
 ในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี
 หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอกราบบังคมทูลขอพระคุณในความเอื้อเฟื้อ
 ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบบังคมทูลเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบบังคมทูลด้วยความเคารพอย่างสูง

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบบุญ)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบบุญ
 โทรศัพท์: ๐๖๒-๓๒๔๙-๓๑๔๙

อ.ศิริวัฒน์ ครอบบุญ
 พระครูจงสารศีลหรรษา
 ๒๔ ก.ค. ๖๘

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๙๔๙-๘๕๙๙

๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางศิริกัญญา วัฒนกุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบงม ดำรงตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๑๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ยินดีให้สัมภาษณ์
นางสาว(ใจบุญ) สว่างรุ่ง

เรียนด้วยความนับถือ

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบงม)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบงม

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๖๒-๓๒๐๙-๓๑๐๙๙

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทร์บุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี ตำบลบางกะจะ

อำเภอมะนิง จังหวัดจันทบุรี ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๙๙๔๔-๘๕๕๙๙

๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายสง่า สุทธิ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบงมญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนในจังหวัดจันทบุรี” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๓๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จันทร์บุรี หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนันต์ สุทธิ
รองอธิการบดี
๒๕ กค ๖๘

เรียนมาด้วยความนับถือ

ศิริวัฒน์
(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบงมญ.)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบงมญ

โทรศัพท์: ๐๖๒-๓๑๐๙-๓๑๑๙๗

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๘๔๔๙-๘๕๕๔๙

๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางกรรณิศา กองจินดา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบบุญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนในจังหวัดจันทบุรี” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๑๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี หวังใจเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ฉันทให้สมรส

นาง กรรณิศา กองจินดา

๒๔ ก.ค. ๖๘

เรียนมาด้วยความนับถือ

ศิริวัฒน์

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบบุญ)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบบุญ

โทรศัพท์: ๐๖๒-๓๒๔-๓๓๐๙๗

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๙๕๔๙-๘๕๕๙๙

๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุญาตขอเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายประภาส นาคประทีป

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครองบุญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนในจังหวัดจันทบุรี” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๓๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี หวังใจเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(นายประภาส นาคประทีป)

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.ศิริวัฒน์ ครองบุญ)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครองบุญ

โทรศัพท์ต่อ. ๐๖๒-๕๒๕๔-๓๑๑๙๗

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทร์ ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทร์ ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๙๙๙-๘๕๙๙

๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นาย กิ่งชาย มูลศรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบบุญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนในจังหวัดจันทร์” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๓๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่อง มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้ จึงขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จันทร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ยื่นให้ ล้อมราชธน

(นาย กิ่งชาย มูลศรี)

เรียนมาด้วยความนับถือ

ศิริวัฒน์

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบบุญ)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบบุญ

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๖๒-๓๒๐๔-๓๑๑๐๗

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๙๔๙๙-๘๕๙๙๙

๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ดร.ศิริวัฒน์ ครองบุญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครองบุญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนในจังหวัดจันทบุรี” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๑๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี หวังใจเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.ศิริวัฒน์ ครองบุญ)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครองบุญ

โทรศัพท์: ๐๖๒-๓๒๙๙-๓๐๙๙๙

บันทึก/ข้อมูล
มท/มว ๑๖๖๖๖
24/๗.๖/๒๕
T 016-436-5179

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทร์ ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทร์ ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๙๔๙-๘๕๙๙

๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เรียน นางสาวปณณดา เดชวิมลศิริ
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบงมญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนในจังหวัดจันทร์” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๑๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้ จึงขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จันทร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ยินดีให้คำสัมภาษณ์

 (นางสาวปณณดา เดชวิมลศิริ)

เรียนมาด้วยความนับถือ

 (ดร.ศิริวัฒน์ ครอบงมญ)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบงมญ
 โทรศัพท์: ๐๖๒-๓๒๙-๓๓๙๙

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทร์ ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทร์ ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๕๙๔๙-๘๕๕๐/๙

๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายสุวิทย์ กองเงิน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบบุญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนในจังหวัดจันทร์” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๓๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จันทร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นายสุวิทย์ กองเงิน

๒๕ ๖๘

ศิริวัฒน์ ครอบบุญ

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบบุญ)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบบุญ

โทรศัพท์: ๐๖๒-๓๒๙-๓๓๗๗

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๘๔๔-๘๕๔๔

๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายกฤษฎ์ กิ่งแก้ว

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบบุญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนในจังหวัดจันทบุรี” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๑๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

การศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี หวังใจเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นายกฤษฎ์ กิ่งแก้ว
๒๔ ก.ค. ๒๕๖๘

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบบุญ)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบบุญ

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๖๒-๓๒๔-๓๑๘๗

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๙๔๔๙-๘๕๔๔๙

๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางสาวอริศรัณย์ ยุติกาพิศ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบงมญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต ศึกษการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนในจังหวัดจันทบุรี” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๑๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี หวังใจเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมาก ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อ.ศิริวัฒน์ ครอบงมญ
พ.ศ. ๒๕๖๘
๒๔ กค. ๖๘

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบงมญ)

รักษการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบงมญ

โทรศัพท์: ๐๖๒-๓๒๔-๓๑๑๔๗

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จีนบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๙๒๙๔๙-๘๕๕๙๔๙

๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบมนตรีการ นายศิริพงษ์ ชะนาท

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครองบุญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนในจังหวัดจันทบุรี” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๑๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

การศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จีนบุรี หวังใจเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอกราบมนตรีการขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบมนตรีการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อ.ศิริวัฒน์ ครอบบุญ
ศิริพงษ์ ชะนาท
๒๕ ก.ค. ๖๘

กราบมนตรีการด้วยความเคารพอย่างสูง

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบบุญ)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบบุญ

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๖๒-๓๒๑๙-๓๔๑๙๔๙

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทร์ ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทร์ ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๙๔๔-๘๕๙๔

๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

การบ่มัสการ น.ส. กานต์กนก นพวงษ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบงมญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนในจังหวัดจันทร์” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๑๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จันทร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอการบ่มัสการขอพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงการบ่มัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

การบ่มัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบงมญ)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบงมญ

โทรศัพท์: ๐๖๒๐-๓๒๓๔-๓๑๑๔๙

ฉันทิให้สัมภาษณ์
น.ส. กานต์กนก นพวงษ์
๒๐ สค ๒๕๖๘

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทร์บุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทร์บุรี ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทร์บุรี ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๙๔๙-๘๕๕๙

๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบมัสการ ศาสตราจารย์ ดร.จิตติมา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบงม
ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง "การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน
ในจังหวัดจันทร์บุรี" ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๓๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของกองทุนส่งเสริม
วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่อง มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
เพื่อการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูล
ในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จันทร์บุรี
หวังใจเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอกราบมัสการขอพระคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบงม)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบงม

โทรศัพท์: ๐๖๒-๓๒๒๙-๓๓๑๑๙๙

ศาสตราจารย์ ดร.จิตติมา

21 ส.ค. ๕8

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๙๔๙-๘๕๔๙

๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุญาตเคราะหืเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบมัสการ นายสมบุรณ์ อังคะศิริย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบงูญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต ศึกษการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนในจังหวัดจันทบุรี” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๑๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้ จึงใคร่ขออนุญาตเคราะหืได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี หวังใจเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอกราบมัสการขอพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

กราบมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบงูญ)

รักษการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบงูญ

โทรศัพท์: ๐๖๒๒-๓๒๙-๓๓๐๙๗

ภาคผนวก ค.

แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์

และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เรื่อง : การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้า
จากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการศึกษาวิจัย เรื่อง "การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี"

แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น ๖ ตอน

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

ตอนที่ ๕ แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจาก อัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

ตอนที่ ๖ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนการวิจัยของกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และเพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลทางวิชาการสำหรับการวิจัย คณะผู้วิจัย ขอขอบพระคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน หวังได้โดยมั่นใจว่า จะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี คำตอบของท่าน คณะผู้วิจัย จะรักษาไว้เป็นความลับและจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบภาพรวมเท่านั้น ซึ่งจะไม่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของท่านหรือหน่วยงานที่ท่านรับผิดชอบ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

นายศิริวัฒน์ ครองบุญ

หัวหน้าโครงการวิจัย

วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง รายได้ต่อเดือน ประสบการณ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ หน้าข้อความที่แสดงสถานภาพของท่านตามที่เป็นจริง

๑. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

๒. อายุ

☐ ต่ำกว่า ๒๐ ปี

☐ ๒๐ - ๓๐ ปี

☐ ๓๑ - ๔๐ ปี

☐ ๔๑ - ๕๐ ปี

☐ ๕๑ ปี ขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษา

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี

☐ ระดับปริญญาตรี

☐ ระดับปริญญาโท

☐ ระดับปริญญาเอก

๔. อาชีพ

☐ ผู้นำชุมชน

☐ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว

☐ ข้าราชการ

☐ ทำการประมง

☐ อื่นๆ เช่น นักท่องเที่ยว ลูกจ้าง นักบวช

๕. รายได้ต่อเดือน

☐ ๕,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท

☐ ๑๐,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท

☐ ๒๐,๐๐๑-๓๐,๐๐๐ บาท

☐ ๓๐,๐๐๑ ขึ้นไป

๖. ประสบการณ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

☐ ๑ - ๑๐ ปี

☐ ๑๑ - ๒๐ ปี

☐ ๒๑ - ๓๐ ปี

☐ ๓๑ - ๔๐ ปี

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ แสดงระดับความคิดเห็นที่เกี่ยวกับฐานข้อมูลและศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี ที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงระดับเดียว

๕ หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชน อยู่ในระดับ **มากที่สุด**

๔ หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชน อยู่ในระดับ **มาก**

๓ หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชน อยู่ในระดับ **ปานกลาง**

๒ หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชน อยู่ในระดับ **น้อย**

๑ หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชน อยู่ในระดับ **น้อยที่สุด**

ข้อที่	ข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
๑.	มีการจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลโดยเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีความรู้ รวมถึงมีสื่อนำเสนอข้อมูลบริการแก่นักท่องเที่ยว					
๒.	มีบริการร้านค้า ร้านจำหน่ายของที่ระลึก ร้านอาหารที่พักเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว					
๓.	มีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินให้แก่นักท่องเที่ยว					
๔.	มีเส้นทางการเดินทางถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย					
๕.	มีการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของป่าชายเลน ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน					
๖.	มีการสนับสนุนการจัดการขยะมูลฝอย รวมทั้งมีระบบการจัดการขยะที่ถูกต้อง					
๗.	มีการวางแผนและส่งเสริมเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว					
๘.	มีการสร้างโอกาสให้ชุมชนหารายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยว					
๙.	มีความพร้อม และการตั้งใจในการรองรับด้านการท่องเที่ยว					

ข้อที่	ข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่าน เส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๑๐.	มีการเสริมสร้างจิตสำนึก ความรู้ ความเข้าใจแก่ทุก ภาคส่วน สร้างภาคีเครือข่าย เพื่อการมีส่วนร่วมใน การส่งเสริมการท่องเที่ยว					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการ
ส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ แสดงระดับความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรม
และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน
ในจังหวัดจันทบุรี ที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงระดับเดียว

- ๕ หมายถึง มีการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชน อยู่ในระดับ **มากที่สุด**
 ๔ หมายถึง มีการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชน อยู่ในระดับ **มาก**
 ๓ หมายถึง มีการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชน อยู่ในระดับ **ปานกลาง**
 ๒ หมายถึง มีการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชน อยู่ในระดับ **น้อย**
 ๑ หมายถึง มีการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชน อยู่ในระดับ **น้อยที่สุด**

ข้อที่	องค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วน ร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๑.	มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ ของชุมชน					
๒.	มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความผูกพันและ สามารถสะท้อนความงดงามทางด้านศิลปวัฒนธรรม					
๓.	มีการสนับสนุนสินค้าท้องถิ่นในการดำเนินการของ แหล่งท่องเที่ยว เช่น ผลิตภัณฑ์ของฝากจากสินค้า อาหารทะเลแปรรูป					
๔.	มีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยว					
๕.	มีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น ทะเลแหวก เขียวแดง หิ่งห้อย ให้มีความ ยั่งยืน					

ข้อที่	องค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วม ร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๖.	มีการเสริมสร้างผู้นำชุมชนต้นแบบและรณรงค์ให้คน ในชุมชนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผลิตผลงานจาก ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม					
๗.	มีสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนที่มีคุณภาพ และมีการ ออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สวยงามทันสมัย/เหตุการณ์					
๘.	มีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อการพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน					
๙.	มีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีความหลากหลาย มีราคาเหมาะสม มีตลาดรองรับทั้งในระบบออนไลน์ และออนไลน์ ตลอดถึงมีสินค้าตรงตามความต้องการ ของนักท่องเที่ยว					
๑๐.	มีการเสริมสร้างวิถีประชาธิปไตย รับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนา ผลิตภัณฑ์ชุมชน					

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและ
สินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ แสดงระดับความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการประเมิน
ประสิทธิผลการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์
ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี ที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงระดับเดียว

ข้อที่	การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๑.	แหล่งท่องเที่ยวมีที่ตั้งเหมาะสมในการเดินทางและ สะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว					
๒.	บริการร้านค้า ร้านอาหาร เพียงพอต่อความต้องการ ของนักท่องเที่ยว					
๓.	มาตรการในการรักษาความปลอดภัยให้แก่ นักท่องเที่ยวจากอันตรายที่จะเกิดขึ้น เช่น ความ					

ข้อที่	การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
	ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สุขอนามัย และการ เยี่ยมชม					
๔.	มีระบบการจัดการขยะและน้ำเสีย					
๕.	การร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่ง ท่องเที่ยว					

ตอนที่ ๕ แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจาก
อัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ แสดงระดับความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการประเมิน
ประสิทธิผลการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์
ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี ที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงระดับเดียว

ข้อที่	การประเมินประสิทธิผลการพัฒนาศักยภาพชุมชน ผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้า จากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๑.	มีการประเมินผลกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยให้ชุมชน เป็นศูนย์กลางในการมีส่วนร่วม					
๒.	มีการติดตามประเมินผลจากการท่องเที่ยว และการ รับประโยชน์จากการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว					
๓.	มีการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอันส่งผลต่อ การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว					
๔.	มีการประเมินผลด้านศักยภาพของชุมชนเพื่อ ปรับปรุงพัฒนา หรือเป็นข้อมูลในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับชุมชนท้องถิ่น					
๕.	มีการประเมินแผนพัฒนาพื้นที่ชุมชนโดยคำนึงถึง พื้นที่อนุรักษ์ เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม					

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

๑. ชุมชนมีความพร้อมในด้านข้อมูล ศักยภาพพื้นฐานในการให้บริการ และการดึงดูดใจเพื่อรองรับด้านการท่องเที่ยว

ปัญหา อุปสรรค.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

๒. ชุมชนมีการพัฒนากิจกรรมและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการผลิตสินค้าท้องถิ่นและการให้บริการที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

ปัญหา อุปสรรค.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

๓. ชุมชนมีการประเมินศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน

ปัญหา อุปสรรค.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

คณะผู้วิจัย ขอขอบคุณ ที่ได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดี

นายศิริวัฒน์ ครองบุญ

หัวหน้าโครงการวิจัย

วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบเจาะลึก (Structured In-depth interview)

เรื่อง การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้า
จากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

Developing community potential through the development of tourism
routes and products from community identity in Chanthaburi Province

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์

การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี โดยแนวทางการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๖ ขั้นตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

ตอนที่ ๕ แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

ตอนที่ ๖ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

ตอนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....

อายุ.....วุฒิการศึกษา.....

ตำแหน่งหน้าที่.....

สังกัดองค์กร.....

ประสบการณ์ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว.....

สถานที่อยู่.....หมู่ที่.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

โทรศัพท์.....

E-mail:

ไลน์.....

วัน/เวลาที่สัมภาษณ์.....

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์

(.....)

ลงชื่อ.....ผู้ให้สัมภาษณ์

(.....)

...../...../.....

ตอนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับฐานข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยว และสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๑. ฐานข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชน สามารถสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์วิถีชุมชนอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

๒. เส้นทางการเดินทางถึงแหล่งท่องเที่ยว เป็นอย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

๓. ศูนย์บริการข้อมูล การประชาสัมพันธ์ สื่อนำเสนอข้อมูลบริการแก่นักท่องเที่ยว และการเสริมสร้างจิตสำนึกการสร้างภาคีเครือข่าย เพื่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ เป็นคำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี

๑. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ และความงดงามทางด้านนิเวศวิทยา อย่างไร?

.....

.....

.....

๒. ท่านได้รับการสนับสนุนส่งเสริมสินค้าท้องถิ่นในการดำเนินการของแหล่งท่องเที่ยว เช่น ผลิตภัณฑ์ของฝากจากสินค้าอาหารทะเลแปรรูป อย่างไร?

.....

.....

.....

๓. ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น ทะเลแหวก เขียวแดง หิ่งห้อย และการไม่ตัดไม้โกงกาง เพื่อให้มีความยั่งยืน อย่างไร?

.....

.....

.....

ตอนที่ ๔ เป็นคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๑. การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว เป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

๒. สินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น มีอะไรบ้าง?

.....

.....

.....

๓. มาตรการในการรักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยวจากอันตรายที่จะเกิดขึ้น เช่น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สุขอนามัย และการเยี่ยมชม เป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๕ เป็นการประเมินศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

๑. การประเมินศักยภาพด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว การรับประโยชน์จากการท่องเที่ยว เป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

๒. การประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม วิถีธรรมชาติ เป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

๓. การประเมินผลการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว พัฒนาพื้นที่ชุมชนโดยคำนึงถึงพื้นที่อนุรักษ์ เป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๖ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณท่านที่เสียสละเวลาอันมีค่าในการให้สัมภาษณ์

นายศิริวัฒน์ ครอบบุญ

หัวหน้าโครงการวิจัย

วิทยาลัยสงฆ์จันทร์บุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรื่อง การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้า
จากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

Developing community potential through the development of tourism
routes and products from community identity in Chanthaburi Province

คำชี้แจง : แบบสนทนากลุ่มเฉพาะแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นการสนทนากลุ่มเฉพาะเกี่ยวกับข้อมูลและศักยภาพพื้นฐานของชุมชนผ่าน
เส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

ตอนที่ ๒ เป็นการสนทนากลุ่มเฉพาะเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนากิจกรรมและการมีส่วนร่วม
ร่วมชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในจังหวัดจันทบุรี

ตอนที่ ๓ เป็นการสนทนากลุ่มเฉพาะเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนา
เส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี

ตอนที่ ๔ เป็นการสนทนากลุ่มเฉพาะเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนา
เส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) คณะผู้วิจัย สร้างประเด็นคำถามใน
การสนทนากลุ่ม โดยมุ่งหมายให้การสนทนากลุ่ม สามารถหาลักษณะร่วม (Common Character)
และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการบูรณาการ
ฐานข้อมูลและการพัฒนาศักยภาพ การพัฒนากิจกรรม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน
ผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นที่จะต้องจัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus
Group Discussion) ซึ่งพระคุณท่าน/ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่
ขออาราธนาพระคุณท่าน/ท่าน พร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม
เฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจาก
อัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี”

คณะผู้วิจัย ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวขณะ
ทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป และขอขอบคุณทุกท่านใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการเป็นอย่างสูงที่ได้ให้ข้อเสนอแนะและคำแนะนำมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณในความอนุเคราะห์เป็นอย่างสูง

คณะผู้วิจัย

ภาคผนวก ง.
รูปภาพประกอบการสัมภาษณ์

ภาคผนวก จ.

หนังสือเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ
(Focus Group Discussion)

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๗๕๔๙-๘๕๕๗๙

๓๔ สิงหาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน เลอวิไล เทพทอง

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครองบุญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ตามสัญญาเลขที่ ๖.๐๑๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นที่จะต้องจัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ซึ่งท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่าน พร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๑ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๘ ณ วัดบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เวลา ๑๓.๐๐ น.

หวังใจเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาที่กล่าวแล้วข้างต้นนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.ศิริวัฒน์ ครองบุญ)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครองบุญ

โทรศัพท์: ๐๖๒-๓๒๐๙-๓๓๐๐๙

เจ้าอาวาสวัดบางชัน

เลอวิไล เทพทอง

วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี ตำบลบางกะจะ
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ๒๒๐๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๙๙๙-๘๕๙๙

๓๙ สิงหาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน สุทิน จวัล

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบบุญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชนในจังหวัดจันทบุรี” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๓๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นที่จะต้องจัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ซึ่งท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่าน พร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๑ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๘ ณ วัดบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เวลา ๑๓.๐๐ น.

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาที่กล่าวแล้วข้างต้น

เรียนด้วยความนับถือ

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบบุญ)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ

สุทิน จวัล

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบบุญ
โทรศัพท์: ๐๖๒-๓๒๐๔-๕๕๑๑

๒๑ ส.ค ๒๕๖๘

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทร์บุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทร์บุรี ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทร์บุรี ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๙๙๔๙-๘๕๙๔๙

๓๔ สิงหาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
 เรียน พ่อเอก, พี่พนธ์, พี่เอก

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบงมญู ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทร์บุรี” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๑๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นที่จะต้องจัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ซึ่งท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่าน พร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทร์บุรี” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๑ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๘ ณ วัดบางขัน ตำบลบางขัน อำเภอคลอง จังหวัดจันทร์บุรี เวลา ๑๓.๐๐ น.

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาที่กล่าวแล้วข้างต้น

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบงมญู)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

พ่อเอก ศิริวัฒน์ ครอบงมญู

พ่อเอก, พี่พนธ์, พี่เอก

วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบงมญู
 โทรศัพท์: ๐๖๒-๐๑๐๔-๓๐๓๓๓

ที่พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๙๔๔-๘๕๔๔

๓๔ สิงหาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
 เรื่อง วิสาหกิจชุมชน

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบงูญ ดำรงตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษา วิจัยเรื่อง "การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี" ตามสัญญาเลขที่ ๖.๐๓๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นที่จะต้องจัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ซึ่งท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่าน พร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง "การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี" ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๑ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๘ ณ วัดบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เวลา ๑๓.๐๐ น.

หวังใจเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาที่กล่าวแล้วข้างต้น

เรียนด้วยความนับถือ

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบงูญ)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

นางอัมมิกา หล้ากลุ่มเฉพาะ
 วิสาหกิจชุมชน

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบงูญ
 โทรศัพท์: ๐๖๒-๕๒๐๔-๓๓๐๗

21 ส.ค. 2568

ที่พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๙๙๙-๘๕๙๙

๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน สรวดี ลีภณห์ พิมพ์ภัก

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครองบุญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๑๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นที่จะต้องจัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ซึ่งท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่าน พร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๑ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๘ ณ วัดบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เวลา ๑๓.๐๐ น.

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาที่กล่าวแล้วข้างต้น

เรียนด้วยความนับถือ

(ดร.ศิริวัฒน์ ครองบุญ)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครองบุญ
โทรศัพท์ ๐๖๒-๐๒๙-๓๓๐๓๗

เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ

สรวดี ลีภณห์ พิมพ์ภัก

๒๑ / สิงหาคม / ๒๕๖๘

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทร์ ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทร์ ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๑๔๔๙-๘๕๑๙๙

๓๙ สิงหาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นางสาว รุ่งระพี

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครองบุญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทร์” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๑๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นที่จะต้องจัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ซึ่งท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่าน พร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทร์” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๑ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๘ ณ วัดบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอชลุง จังหวัดจันทร์ เวลา ๑๓.๐๐ น.

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาที่กล่าวแล้วข้างต้น

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.ศิริวัฒน์ ครองบุญ)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครองบุญ

โทรศัพท์: ๐๖๒-๑๒๖๙-๓๓๐๐๗

นางอสมพร กลุ่มเฉพาะ
นางสาว รุ่งระพี
21/8/2568

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๙๙๔๔-๘๕๕๙

๓๔ สิงหาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน เด็กกัญจน์ นิมประภากร

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบงบุญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๓๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นที่จะต้องจัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ซึ่งท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่าน พร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๑ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๘ ณ วัดบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เวลา ๑๓.๐๐ น.

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาที่กล่าวแล้วข้างต้น

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบงบุญ)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบงบุญ
โทรศัพท์: ๐๖๒๐-๓๒๔-๓๓๐๗

เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ
เด็กกัญจน์ นิมประภากร
๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๙๔๙-๘๕๕๙

๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน คณะผู้บริหาร

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบงมญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๑๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นที่จะต้องจัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ซึ่งท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่าน พร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๑ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๘ ณ วิทยาลัย ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เวลา ๑๓.๐๐ น.

หวังใจเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาที่กล่าวแล้วข้างต้น

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบงมญ)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบงมญ
โทรศัพท์: ๐๖๒-๓๒๔-๓๔๔๙

เจ้าพนักงานปกครอง

คณะผู้บริหาร

21 ส.ค ๒๕๖๘

ที่พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทร์ ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทร์ ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๙๙๙๙-๘๕๙๙๙

๓๔ สิงหาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นายก อบจ. นครราชสีมา

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบบุญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทร์” ตามสัญญาเลขที่ ว.๐๓๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่อง มีความจำเป็นที่จะต้องจัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ซึ่งท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่าน พร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทร์” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๑ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๘ ณ วัดบางขัน ตำบลบางขัน อำเภอชุม จังหวัดจันทร์ เวลา ๑๓.๐๐ น.

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาที่กล่าวแล้วข้างต้นนี้

เรียนด้วยความนับถือ

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบบุญ)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบบุญ
โทรศัพท์: ๐๖๒-๓๒๐๙-๘๕๙๙๙

เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ

นายก อบจ. นครราชสีมา

วันที่ 21 สิงหาคม 2568

ที่ พิเศษ/๒๕๖๘

วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี ตำบลบางกะจะ

อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ๒๒๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๙๔๔๙-๘๕๙๙

๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน 1005011111111111

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติงานวิจัยให้ นายศิริวัฒน์ ครอบบุญ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ตามสัญญาเลขที่ ว.๑๓๐/๒๕๖๘ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นที่จะต้องจัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ซึ่งท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่าน พร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๑ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๘ ณ วัดบางชัน ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เวลา ๑๓.๐๐ น.

หวังใจเป็นอย่างยิ่งว่า จักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาที่กล่าวแล้วข้างต้นนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.ศิริวัฒน์ ครอบบุญ)

วิชาการ ผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ผู้ประสานงาน: นายศิริวัฒน์ ครอบบุญ

โทรศัพท์: ๐๖๒-๓๒๖๙-๓๓๐๓

เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ

1005011111111111

วันที่ 21 สิงหาคม 2568

ภาคผนวก ฉ.

รูปภาพประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ
(Focus Group Discussion)

รูปภาพประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรื่อง การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว

และสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

ณ หมู่บ้านไร่แผ่นดิน อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี

๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๘

ภาคผนวก ซ.

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

**ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและไบนินยอม**

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๒๖๐/๒๕๖๘

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว
และสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี
(Developing Community Potential Through the Development
of Tourism Routes and Products from Community Identity in
Chanthaburi Province)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: MCU RS 800768010

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี

ผู้วิจัยหลัก: ดร.ศิริวัฒน์ ครองบุญ

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๘
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๘
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๘
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๘

(พระปัญญาวัชรบัณฑิต, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๘

หมายเลขใบรับรอง: ว.๒๖๐/๒๕๖๘

วันที่ให้การรับรอง: ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๘

วันหมดอายุใบรับรอง: ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๙

ที่ ฮว ๘๐๐๗/ว.๒๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๘๔ หมู่ ๑ ตำบลสำโหระ อำเภอวังน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๑๔
 www.mcu.ac.th

๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๘

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เจริญพร ดร.ศิริวัฒน์ ครองบุญ / นักวิจัย วิทยาลัยสงฆ์จีนนพบุรี

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำการวิจัย
 ในเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์
 ชุมชน ในจังหวัดจีนนพบุรี” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จีนนพบุรี

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาเครื่องมือการวิจัยของท่าน โดยให้มีการ
 การแก้ไขปรับปรุง/เพิ่มเติมเอกสาร ตามเอกสารแนบ

จึงเจริญพรมมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป.

ขอเจริญพร

(พระปัญญาวัชรบัณฑิต, วศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ร่วมกับ คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ขอขอบพระกาศนียบัตรฉบับนี้ เพื่อแสดงว่า

ศิริวัฒน์ ครองบุญ

เป็นผู้ผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ด้านสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์
เรื่อง “หลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หลักสูตรการปกป้องอาสาสมัคร (Human Subject Protection : HSP)”
ในวันที่ 21 มิถุนายน 2568

Approved date
(21/06/2025)

Expired date
(20/06/2028)

นางสาวกมลทิพย์

พระปัญญาวชิรบัณฑิต, รศ.ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mr. Jungs

แพทย์หญิงสุวิพร ภัทรสุวรรณ
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับ
พิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ซ.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย

แบบ สท.๐๐๔

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๔

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้าพเจ้า พระครูรังสรรค์วิจิตรคุณ ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดบางชัน ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน บ้านส
นาขันธ์ อำเภอ ขลุง จังหวัดจันทบุรี

ขอรับรองว่า ได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของวิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาล
งกรณราชวิทยาลัย เรื่อง "การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจาก
อัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี" ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ดร.ศิริวัฒน์ ทรอญบุญ พระปลัด
เวชยันต์ จิตสโร, นายถาวร โคตรชัย, และ ดร.พงษ์ชัย ศรีประวัติ โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☒ การให้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๔ จนถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๖๔ ซึ่งการนำ
ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

ทำให้วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี ได้ศึกษาเรียนรู้งานวิจัยให้กับนิสิต คณาจารย์ และนิสิตระดับปริญญาโท
ได้ตัวอย่างการเขียนงานวิจัย และเครื่องมือวิจัยที่ทันสมัยเป็นแบบอย่างให้กับนิสิตทุกระดับ ที่จะทำวิจัย
เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ พระครูรังสรรค์วิจิตรคุณ

(พระครูรังสรรค์วิจิตรคุณ)

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดบางชัน

แบบ สท.๐๐๔.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๘

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้าพเจ้า พระวีระ สุนทโร,ดร. ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์จีนตปฐวี มหาวิทยาลัย...มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน เลขที่ ๘๕ หมู่ ๔ ตำบล บางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ๒๒๐๐๐๐

ขอรับรองว่า ได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของวิทยาลัยสงฆ์จีนตปฐวี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ดร.ศิริวัฒน์ ครอบบุญ พระปลัดเวชยันต์ จิตสกลโต, นายฉวกร ไชศรีชัย, และ ดร.พงษ์วิบูลย์ ศรีประเสริฐ โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☒ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๘ จนถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๖๙ ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ขอให้ยึดผลดี ดังนี้

ทำให้วิทยาลัยสงฆ์จีนตปฐวี ได้ศึกษาเรียนรู้งานวิจัยให้กับนิสิต คณาจารย์ และนิสิตระดับปริญญาโท ได้ตัวอย่างการเขียนงานวิจัย และเครื่องมือวิจัยที่ทันสมัยเป็นแบบอย่างให้กับนิสิตทุกระดับ ที่จะทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน

ขอรับรองว่า ข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(พระวีระ สุนทโร,ดร.)

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์จีนตปฐวี

แบบ สท.๐๑.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๘

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้าพเจ้า นายชาตรี แก้วขาว ตำแหน่ง กำนันตำบลบางชัน ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน หมู่บ้านไม้
แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอ พยุหะ จ.จังหวัด จันทบุรี

ขอรับรองว่า ได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของวิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจาก
อัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ดร.ศิริวัฒน์ ครอบบุญ พระปลัด
เวชยันต์ จิตสัทโธ, นายถาวร โคตรชัย, และ ดร.พงษ์วิทย์ ศรีประวิติ โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๘ จนถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๖๙ ซึ่งการนำ
ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

ทำให้วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี ได้ศึกษาเรียนรู้งานวิจัยให้กับนิสิต คณาจารย์ และนิสิตระดับปริญญาโท
ได้ตัวอย่างการเขียนงานวิจัย และเครื่องมือวิจัยที่ทันสมัยเป็นแบบอย่างให้กับนิสิตทุกระดับ ที่จะทำวิจัย
เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน

ขอรับรองว่า ข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ ชาตรี แก้วขาว

(นายชาตรี แก้วขาว)

ตำแหน่ง กำนันตำบลบางชัน

แบบ สท.๐๑.

**หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๘

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้าพเจ้า นายไพโรจน์ โอฬารไพฑูริย์ ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๒ ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ตำบล บางขัน อำเภอลำชะงู จังหวัดจันทบุรี

ขอรับรองว่า ได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของวิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี” ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ดร.ศิริวัฒน์ ครอบบุญ พระปลัดเวชยันต์ จิตสัทธโร, นายถาวร โคตรชัย, และ ดร.พงศวิญญ์ ศรีประวิติ โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๘ จนถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๖๙ ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

ทำให้วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี ได้ศึกษาเรียนรู้งานวิจัยให้กับนิสิต คณาจารย์ และนิสิตระดับปริญญาโท ได้ตัวอย่างการเขียนงานวิจัย และเครื่องมือวิจัยที่ทันสมัยเป็นแบบอย่างให้กับนิสิตทุกระดับ ที่จะทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน

ขอรับรองว่า ข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นายไพโรจน์ โอฬารไพฑูริย์)

ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๒

ภาคผนวก ณ.

สรุปผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ (Output/Outcome/Impact)
ที่ได้จากงานวิจัย

สรุปผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ (Output/Outcome/Impact) ที่ได้จากงานวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว
และสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี

Developing community potential through the development of tourism routes
and products from community identity in Chanthaburi Province

ผลผลิต (Output)	ผลลัพธ์ (Outcome)	ผลกระทบ (Impact)
พัฒนาศักยภาพชุมชนและการมีส่วนร่วมผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี และประเมินศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี พบว่าชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดินมีสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น เช่น กุ้งแห้ง กุ้งต้มหวาน ปลาแห้ง กะปิ เคย หมึกแห้ง ปลาเค็ม น้ำปลา โดยมีการใช้ QR Code ที่บรรจุบนผลิตภัณฑ์ที่ทันสมัย มีความอัตลักษณ์ของชุมชน และมีช่องทางขายทางออนไลน์ เช่น Facebook, เว็บไซต์ และแพลตฟอร์ม และเพจของผู้ประกอบการ	ได้รูปแบบการศักยภาพชุมชนผ่านเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในจังหวัดจันทบุรี โดยผลการวิจัย ได้รับการยอมรับตีพิมพ์ TCI ฐาน ๒ จำนวน ๑ เรื่อง วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ Journal of Graduate MCU KhonKaen Campus	ส่งผลต่อการขยายตัวด้านเศรษฐกิจ การลงทุน การท่องเที่ยวที่พักอาศัย โฮมสเตย์ที่จัดกิจกรรมท่องเที่ยวตามสโลแกนที่ว่า มหัศจรรย์ “หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ถิ่นเหยี่ยวแดง แหล่งปลาเสือ เหลือเชื่อทะเลแหวก แมกไม้โกงกาง ฟ้าสาบที่บางชัน” การท่องเที่ยวของชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน จึงเป็นการสร้างสรรค์สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน มีการบริการนำเที่ยวที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและมัคคุเทศก์นำเที่ยว
บทความวิจัย “การพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ชุมชน ในจังหวัดจันทบุรี”	ได้รับการตีพิมพ์และเผยแพร่ในวารสาร TCI ฐาน ๒	ชุมชนมีศักยภาพในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีความผูกพันกับเหยี่ยวแดงซึ่งเป็นสัตว์อนุรักษ์/สัตว์สงวนหายาก มีเฉพาะในพื้นที่หมู่บ้านไร่แผ่นดินและมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ตามเส้นทางท่องเที่ยวของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน มีสินค้าที่เป็นอัต

		ลักษณะท้องถิ่นอันได้แก่ อาหารทะเลเลย มีศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยว “กองทุนอนุรักษ์เหยี่ยวแดง” และมีภาคีเครือข่ายที่เสริมสร้างจิตสำนึกตลอดถึงการสร้างภาคีเครือข่ายชุมชนชาวหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ประกอบด้วย วัด โรงเรียน ผู้นำหมู่บ้าน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรมป่าไม้ และเจ้าหน้าที่จากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
ได้รูปแบบการศึกษภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและสินค้าจากอัตลักษณ์ท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี	คู่มือการศึกษภาพชุมชนผ่านเส้นทางการท่องเที่ยว	ชุมชนหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ๑) มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ คือ ล่องแพเปี้ยก พายเรือ และชมเหยี่ยวแดง มีที่พักแบบโฮมสเตย์ การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ๒) เส้นทางการท่องเที่ยวของหมู่บ้านไร่แผ่นดิน ได้รับความชื่นชมจากนักท่องเที่ยวที่มาสัมผัสสัมผัสวันออกสู่แดนประทับใจในมหัศจรรย์ “หมู่บ้านไร่แผ่นดิน ถิ่นเหยี่ยวแดง แหล่งปลาเสือ เหลือเชื้อทะเลแหวก แมกไม้โกงกาง ฟ้าสาบที่บางชัน” การท่องเที่ยวของชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน ๓) มีสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น ได้แก่ กุ้งแห้ง กุ้งต้มหวาน กะปิ หมึกแห้ง ปลาเค็ม น้ำปลา ขายสินค้าท้องถิ่น ของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่หมู่บ้าน ผ่านกติกา

		ชุมชนที่มีราคากลางของสินค้า และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ๔) มีศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยว โดยเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีความรู้ รวมถึงมีสื่อนำเสนอข้อมูล บริการแก่นักท่องเที่ยว ๕) มีภาคีเครือข่าย การ เสริมสร้างจิตสำนึก เพื่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ชุมชน ชาวหมู่บ้านไร่แผ่นดิน วัดบางชัน โรงเรียน ผู้นำหมู่บ้าน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรมป่าไม้ และเจ้าหน้าที่จาก กรมทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่ง
--	--	--